

M

687
A

97

687(8)

A

ANTONII DE HAEN
RATIO MEDENDI.

TOMI OCTAVI PARS II,
PARTEM XV COMPLECTENS.

ANTONI DE HAEM

CONSILIARI ET ARCHIASTRON

S. C. R. A. M. A. E. S. T. A. T. I. S.

REC. NO. 1

MEDICINAE ET UNIVERSITATE VINDOBONENSIS

PROFESSORIS PRIMARI

DATIO MEDICINAE

IN HOC SINGULO TRACTATO

TOMI OCTAVI PARS SECONDA

PARTIS II. V. COMPLETIO

AD ANNOTANDUM HOC TRACTATUM

NOTA. 1. AD NOTANDUM HOC TRACTATUM

NOTA. 2. AD NOTANDUM HOC TRACTATUM

NOTA. 3. AD NOTANDUM HOC TRACTATUM

PARIS 1783

AD NOTANDUM HOC TRACTATUM

AD NOTANDUM HOC TRACTATUM

AD NOTANDUM HOC TRACTATUM

AD NOTANDUM HOC TRACTATUM

P R Æ F A T I O.

QUAMVIS parcior rerum prodeat hoc Tomo suppellex, gravem tamen eandem, ni fallor, utilissimamque publico esse, æqui lectores arbitrabuntur. Priora quippe tria capita observationes perpetuant, quas de ope submersis, suspensis, atque suffocatis, præstandâ *Parte XIV Rationis Medendi*, nec non *ejusdem continuatæ Tomo I* in publicum dederam. Adeone gratam nobis amœnamque putes, quis fortè aggeret, hanc jam tertio recoctam crambem? Sed revocata daps novâ donatur novis condimentis gratiâ. Et recentiora mea observata, & cæterarum nationum præclarum operis promovendi studium, stupendaque per idem illarum felicitas, proponenda exemplo erant illis, qui in hâc operâ præstandâ torpidi, diffici-

les, graves ac ferè desperabundi, in rerum præclarè gestarum æmulationem provocandi essent.

Prætereà me aliud urfit. Solutionem gravis quæstionis medico-legalis egregii apud *Lugdunenses in Galliâ* viri dederant, ac spectatissima societas regia chirurgorum, ut videtur, confirmaverat; quàm cùm repetitis admodùm experimentis partim incertam, partim verò oppositam, partimque noxiam deprehendissem, æqui verique amor in jurisprudentiæ emolumentum, innocentiaque tutamen latius exspatiari me compulit.

Neque hæc erit ultima linea rerum. Ejus quippe earumdem natura est, ut suis è latebris rarò nuda prodeat. Si optimus Deus, a quo omnia, & quo sine nihil, vitam mihi viresque conservet, nunquam deero, quin iis opportunitatibus, quas magistratus amplif-

simus, ac practicum Nosocomium, mihi præ cæteris, ad elucidandum promovendumque hoc negotium suppeditant, sedulus utar.

Sed & aliud quid utile hic Liber fortè habebit. Æquè inanes nostri plus centies labores, quàm felicia in enodandâ memoratâ quæstione experimenta, manu nos in insperata naturæ penetralia duxerunt; ac calamitatis cujuscpiam, æquè obscuræ quàm familiaris, notitiem, naturam curamque, nobis revelaverunt; quemadmodum *Caput III* docebit.

Tandem *Capitis IV* de dæmoniis agentis, & utilem esse materiem, & scitu necessariam, omnes, nisi me animus fallit, mecum censebunt, quos Ecclesiæ reipublicæque tenet amor. Utique quæ sunt fidei, hæc fideliter, hæc constanter, hæc ad ipsum tutanda propugnandaque sunt martyrium: quæ retrò credula, quæ superstitiosa, quæ

religioni sacratissimæ adversa, indecora, atque probrosa sunt, hæc patefacere, hæc sistere, confundereque, cujusque est, cui religionis splendor, salus publica, atque tranquillitas reipublicæ cordi sunt. Viginti ferè retrò ab annis in hæc invigilarem jusserat omnium principum terræ religiosissima nostra IMPERATRIX & REGINA, neque ignavè hanc a me excultam provinciam fuisse, ad singulam, quam ejus occasionem dederat, erat experta. Operâ meâ, illustrissimique BARONIS VAN-SWIETEN, uti dudùm gestiebat, ad sagarum, rogo destinatarum examinandam causam; lætaque eamdem eòusque productam, atque elucidatam conspexit, ut de accusatarum sive innocentia, sive stupiditate convicta, ne ultra morte ejusmodi punirentur, lege æternâ sanxerit. Dæmone autem obsessos dictos homines in Nosocomium meum inferri, quo-

tiescumque tales esse perhiberentur, jussit AUGUSTA; ut, an quid veri hæc turpis accusatio haberet, probè explorarem. Quid verò deprehenderim, in *Tomo V* hujus operis enuntiavi. Porro ad oblatam novam ejusdem tentaminis occasionem, rem fusiùs debui pertractare, ut iteratis iisdem toties experimentis, cuique sive laico, sive ecclesiastico, modus explorandæ veritatis tutissimus prudentissimusque pateret.

ELENCHUS CAPITUM.

CAPUT I.

HISTORIA auxiliorum quæ submersis, suspensis, suffocatis, atque infantibus mortuis, ut videtur, in lucem missis, adhibenda sunt, quousque jam promota per Europam sit. Pag. 1

CAPUT II.

An in criminalibus certissima signa extent, quibus instructus magistratus infallibiliter discernat vivusne quis, an mortuus, in undas præcipitatus sit? 19

CAPITIS SECUNDI

SECTIO PRIMA.

Historia, hujus disquisitionis origo, argumentorumque ex eâdem formatorum examen. 20

CAPITIS SECUNDI

SECTIO ALTERA.

Sextuplex anatome corporum laqueo strangulatorum, quorum varia phænomena anatome describit, variumque experimentorum effectum. 32

CAPITIS SECUNDI

SECTIO TERTIA.

Sextuplex hominum Anatome, quorum, acutis chronicisve defunctorum, pulmones aqua spumosa scatuerunt: sexies in Nosocomio, semel in urbe. 48

CAPITIS SECUNDI

SEXTIO QUARTA.

Spuma pulmonum frequentissima ab aliorum anatomicorum experientia in iis, qui merfi non fuerint, demonstratur. 68

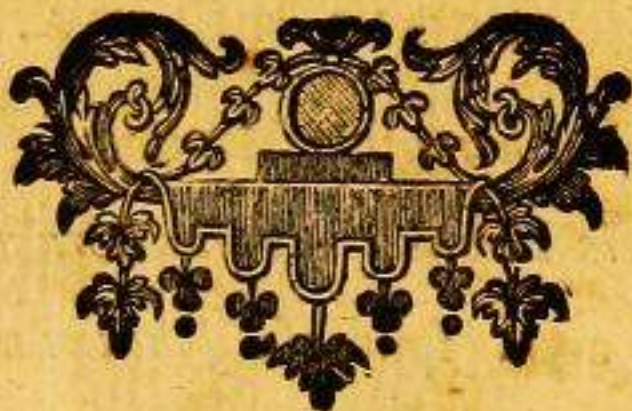
CAPUT III.

De Hydrope vero ipsius Pulmonis. 76

CAPUT IV.

De Dæmoniacis. 92

Appendix. 117

ANTONII DE HAEN
RATIO MEDENDI,
PARS DECIMA-QUINTA.

CAPUT I.

DE SUBMERSIS.

§. I. *Cur tertio hanc materiam aggredia-
tur Autor ? §. II. Laus tùm Gallo-
rum, tùm Societatis Amstelodamensis,
Hamburgensisque in auxiliando sub-
mersis. Numerosa apud illos in vitam
revocatio. §. III. Parca hucusque Aus-
triacæ Plebis laudatio. Ejus Objectio-
nes, ad easque Responsa. Cur alibi mul-
tis, hîc raris, vita suffocata animetur ?
Cur in Nosocomio etiam desperatos at-
tingamus ? Ut demersorum res, sic &
suffocatorum suspensorumque se ha-
bet. Historia memorabilis auxilii sub-*

Tomii VIII Pars II.

A

merso admoti, quod principio spem vitæ dedit, turpiter verò deindè neglectum, mortis in causâ fuit. Alia Historia vitæ submersi viri eousque refocillatæ, ut sacris muniri ante obitum potuerit.

§. IV. Infantum recens natorum vita, ubi suffocata est, mortemque simulat, quâ arte revocanda? Argumentum hoc urgetur, luculentoque illustratur exemplo, Vota in Austriacos.

§. I. QUANDOQUIDEM ab aliquot retrò annis quæstio de revocandâ submersorum vitâ omnes in Europâ φιλανθρωπος inflam-
mavit, mearum esse partium duxi tractare eandem, ipsique adhibere operi manum. Hâc de causâ Tomi XIII. Rat. Med. bonam eidem partem dicavi; elapsoque abindè biennio Tomi I. Rat. Med. continuatæ alteram partem ad elucidandam hanc utilissimam quæstionem unice impendi, atque commissos meos in priore errores in posteriore correxi: quo autem mea cum observata, tum experimenta, majorem publici in usum cederent, germanicè verti hoc ultimum opus curavi; cujus AUGUSTISSIMA IMPERATRIX, ac REGINA NOSTRA, vera Subditorum suorum Mater, exemplaria propemodùm CCCC. ad Austriæ

universæ Chirugos & Balneatores ,
 munificentissimâ suâ manu mitti curavit.
 Cùm autem inexhausta sit hæc materies,
 interquiescendum nunquam est à novis
 experimentis capiundis , ut priorum cor-
 rigamus defectus , luce autem novâ illuf-
 tremus , eamdemque insperatis forsitan
 ditemus inventis. Quid aliæ Nationes ad
 salutare hoc institutum contulêre præ-
 mittam.

§. II. *Inclyta Natio Gallica* , ab omni
 noto tempore in commoda non universi
 tantummodò regni , sed & orbis stu-
 diosissima , callidissimaque , egregias Dis-
 fertationes prodidit , aptasque his cala-
 mitosis succurrendis proposuit leges. Mi-
 rificè obsecundavit illis suprema Potestas.
 Intentaque in suum officium plebs tota
 reperitur sic , ut per singulas vasti regni
 provincias reportentur de morte trium-
 phi , utique notiores singulis , quam ut
 hîc recenseantur. Et nuperrimè die *Mar-*
tii octavo ejus quem vivimus anni , ju-
 venis , & *Aprilis* tertiâ die , vidua ,
 incola Gerontrophii , suam de *Sequanâ*
 extracti vitam à verâ morte servatam ,
 militibus debent , qui in excubiis ibidem ,
 & promptum , & perseverans præsi-
 dium tulerunt.

Societas Civium optimorum Amsteloda-

4 RATIO MEDENDI.

mi collecta, quam planè nescio quot laudibus cumulem, quot extollam encomiis, quâque verborum significantiâ cæteris populis in exemplum feram, propriâ singulorum liberalitate idoneam pecuniam contulit, ut cuicumque, qui superstitem vitæ auram resuscitaverit submerso, seu in eâ Belgii fœderati provinciâ, ubi præmium spontè largitur suprema Potestas, seu in aliâ, in quâ necdùm publica remuneratio est, sex aureorum mercedem grata expendat, ne calamitosus hisque unquam auxilium desit.

Diariorum atque Commentariorum hujus societatis percelebris, pluries memini prioribus mei Operis Tomis; jamque quarti Voluminis laudes cano, quod partim ipsius liberali providentiâ, partim populi vigilantia & promptitudine, denudò homines xxxvij, qui aliàs certam mortem occubuissent, vivos Respublica lætetur. Profectò mihi, vitam cliij mortalibus hoc modo, quatuor aut quinque duntaxat annorum curriculo, conservatam contemplanti, tum & centies ac quadragesies præmium sospitatoribus, quos proba judicum locorum testimonia muniverant, concessum perpendenti, liquido constat jam 840 aureos Societatem erogasse. Hoc rescians unus, alter-

que, donum non mediocre voluntarius
& ignotus ad societatem uterque misit.
Quid non facit ubi viget, ubi ardet,
sincerus proximi amor!

*Societas Hamburgensis ad animandas
eùm artes tùm inventiones utiles erec-
ta, historiam octo submersorum, quo-
rum sex restituta adhibitis præfidiis vita
fuerit, cum Amstelodamensi communi-
vit.*

§. III. Invitus & mœstus de carâ nos-
trâ *Austriâ* queror. Utinam post AUGUS-
TISSIMÆ munificentiam, singulis ejus-
modi servatoribus 24. florenorum mer-
cedem promittentis, toties quam alibi,
a certo interitu præservarentur submersi!
Abest autem a nobis hoc animi impen-
sum gaudium. Altiùs irradiatum in vulgi
animis præjudicium est, quam ut cujus-
quam effectus crederent auxilia fore sua;
& quia serotinum laborem usu cassum
lugent, tempestivum recusant.

At verò ultra pergunt. Ut suam ob-
velent inhumanitatem, contendere au-
dent ridiculum planè hic omne molimen
esse, quandoquidem in Nosocomio prac-
tico *Viennensi*, in quo opus, si uspiam
terrarum, tantâ cum diligentia, accura-
tione, frequentiaque exercetur, ne unus
quidem revocatus fuerit in vitam. Quan-

6 RATIO MEDENDI.

tamcumque absurditatem habeat, injus-
titiãque, hæc assertio vulgi, æquitas,
veritas, publici boni amor, atque civis
boni officium, ad respondendum adi-
gunt me ne ultra vel minimum habeant
suæ barbariæ subterfugium.

Ac primò quidem dico, quos ad vi-
tam revocatos publica gentium aliarum
testimonia perhibent, hos nec diu in un-
dis sublituisse, neque maturo auxilio ca-
ruisse. Intereà dùm Medici atque Chi-
rurgi advocentur, sedula plebs mox in
annem dilatis corporibus opem, quam
possit, omnem admovet, fricando, agi-
tando, irritando, inspirando, madidas
exuendo vestes, focum exstruendo,
ope fistulæ tabacariæ aut aërem, aut fu-
mum tabaci in posteriora injiciendo; ita
ut Chirurgi aut Medici supplere ea tan-
tummodò debeant, quibus præstandis
vulgus non erat. Nec nota etiam sibi
corpora deferunt ad eorum ædes, sed
vel in amne locatis, vel in proximas
ædes, tuguria, bubilia, stabulave, delatis
omne conferunt undiquè auxilium, undè
multoties in plures divisum præmium le-
gimus. *Sic Parisina, sic Hamburgica,
sic Batava Acta sonant.*

Jam ad nostrum nos convertamus No-
socomium. Ad hoc deferuntur corpora,

quæ quot horas, diesve unda texerit, ignoratur; quæ diu in amnem deposita fuere, interea dum per horas ad loci Toparcham eatur redeaturque, ut quid ille de invento corpore jubeat intelligatur. *Viennam* transferendum si mandet, horæ elabuntur priusquam & currus inventus fuerit, & equi, & auriga, qui horæ, qui millarii, qui milliariorum itinere semiputridum cadaver in Nosocomium practicum deferant. Imò etsi urbi propior, quis fuerit submersus, neque ad ripam juvatur, neque nisi elapsis aliquot horis infertur in Nosocomium.

Si proinde ad vitam revocari unquam vix quisquam videatur, nisi quem aut aliquot minuta duntaxat, aut horæ quadrantem, quod frequenter, aut semihoram, quod rarius, aut horam, quod rarissime, merferat unda: si prætereà in vitam demersi non redeant, nisi quibus, mox a flumine exceptis auxiliatrix fuerit adhibita manus: si denique plerisque non nisi plurium horarum labore salus redierit: quo demùm pacto velint hi, ut si vel per horas diesve corpora humi jacuerint, antequam deferantur ad nos, aut ne minimo quidem auxilio, aut feriore tantummodò exiguoque præstito; vel si primo tentamine frustrato, omnis

8 RATIO MEDENDI.

abjecta spes, omnisque projectus labor fuerit, quo, inquam, jure ea resuscitari in Nosocomio velint? Culpa profectò eorum est, quorum fuisset supremis parere mandatis, & educto protinùs de flumine corpori, tempore modoque idoneis afferre præsidia; opus tunc non habuissent ut *Viennam* conferrent exanime corpus.

At verò navatis interim, inquiunt, strenuam horarum plurium operam; corpora delata itaque exanimia non censeatis: vitæ adesse scintillam ni supponeretis, frustaneo parceretis labori. Cùm nunc neminem resuscitaveritis hucusque, jure, an injuriâ, etiam nostra inania conamina fore concludamus?

Non attendunt, qui talia fantur, quid toties olim ad ejusmodi ineptias responderim. Quamvis passim haud alii revo-centur in vitam, quam quibus & protinùs & perseveranter fuerit admota manus; quia tamen ultima restituendi meta necdum demonstrata est; & historiæne, an fabulæ extant, quæ post horas diesque submersionis auxilia & serotina, & levia, vitam resuscitasse memorant, institutum Nosocomii est etiam attingere desperatos; ut num inter centenos fortè vel unus existeret, qui hujusmodi mirandis

historiis apponeret sigillum veri, confitaret.

Neque etiam attendunt ad plura in nostris contenta relationibus quibus convicti esse debuissent dudum, vitam ad omnem industriam hominum restitui ceptam, demum in Nosocomio multo cum labore ad suum cum augmentum, tum stabilimentum feliciter ductam fuisse; ut vel hinc inutilem omnem nostrum laborem fuisse injuriosè negent.

Tandem haud attendunt iidem ejusmodi corpora, tantis incassum auxiliis, alios in fines exenterari a nobis, quæri- que in illis verum causæ mortis intellectum, quo rectiùs fortè opitulari possemus demersis; peti etiam ex iisdem quæstionum medico-legalium solutionem, naturas aliorum morborum, & sic porro, ut brevi patebit.

Cùm jam suspensorum hominum eodem sit quæ demersorum ratio, in repentino auxilio conferendo, nosque nihilominus iis, eodem modo neglectis, manum admoveamus, etsi vix specula supersit; sciant hi nos iisdem de causis, quibus submersorum, etiam suspensorum corpora attingere.

Redeo itaque ad priora mea monita & consilia, ut demersis suspensisque,

præceps admoveatur constansque auxilium, eaque novâ observatione confirmabo.

Augusti die nono anni 1772, trium cum dimidio annorum puer, ludens cum sociis, præceps in *Viennam* labitur ad 5 pomeridianam horam, rapidoque flumine ducentorum circiter passuum longitudine vectus, ad quemdam inibi palum sistebatur. Monachus reverendus accurrens, eum flumine festinanter eripuit, capite humili, pedibusque sublimibus, validissimè succutiit, quatefecit, parentumque curavit in ædes referri. Hi actutum nares & cordis regionem calente aceto fricantes, redeuntem percepere & calorem & cordis motum. Porro hæc illi, intereà dum chirurgus expectaretur: accedens tunc ille, turbamque hominum circa puerum occupatum cernens, abivit. Indè hi spiritum melissæ, vinumque calidum puero in os ingesserunt; excitatam autem vitæ scintillam convulsio extinxit.

Hunc casum non minùs inter fortunatos numerandum esse, quam inter infortunatos intelligit facilè quisque per se. Reverendi viri atque parentum sollicitudine, suffocata vita animari manifestò visa est; mors autem convulsiva imputanda Chirurgo est, qui nec venam tutu-

dit, nec reliqua auxilia ipsi apprimè nota admovit. Profectò est nunc in tantâ luce collocata res, ut quisque eum homicidii reum existimare debeat, qui impositæ cunctis legi non pareat. Et bene qui paruerint, consulent sibi. Ex laudatissimo enim Principum atque Magistratuum, ad hoc opus perficiendum studio, & labore, brevi fore auguror, ut qui huic religionis humanitatisque officio defuerint, quorumque turba multa est, severè puniantur; & si de ipsis non liceat dicere: *Oderunt peccare boni virtutis amore*, dicatur saltem: *Oderunt peccare mali formidine pœnæ*.

Si vigesies, si octuagesies spe frustrarentur, si ex centum duos tresve certò aliàs morituros duntaxat servarent, nonne locupletissimam laboris haberent mercedem? inò si vitam eousque animarent tantùm, ut homo tempus nancisceretur se cum Deo reconciliandi, an hoc solùm non deberet ineffabili gaudio ipsis esse? Porrò ut exemplo id capiant, internectam historiam, quæ cum scripto toto hoc opere demùm contigerit, nullibi appositiùs quam hîc inferere possum.

Hoc ipse quem vivimus anno Julii 4. die, vir atrabiliarius per intervalla sive delirus, sive semimaniacus semet vespere

in profundioris *Viennæ* plagam præcipitat, luctansque cum undis à transeunte homine conspectus, ab illo, aliisque transeuntibus, unco oblongo in ripam trahitur, nulla ultrà exhibens vitæ signa. Hominem tamen diligenter palpant, fricant, ac pedibus sublatis quatefaciunt sic, ut librâ non minus aquæ vomitum ab eo fuisse testentur. Quo viso eum protinùs curant in Nosocomium practicum deferri. In eoque post multa nostra molimina tussis excitata fuit, & alvi copiosus fluor. Continuato autem labore rigorum ac glaciale corpus primùm recalescere cepit, dein sudore leni madere, per intervalla obdormire, voceque eousque privus homo, intelligentiam annuendo abnuendoque testari. Vox demùm rediit, impossibilisque ferè hætenùs deglutitio: sic ut 17 a submersione horâ alimenta atque medicamenta commodè deglutiret. Ad prima quidem molimina nostra cùm vitæ quædam signa adessent, factæ Uctionis sacramento eum muniri curaveramus; ad redditam verò & intelligentiam mentis, & vocem, reliqua sacratissima animi præsidia ipsi conferti omnis nostra sollicitudo fuit. Spem tamen integrè in vitam reditûs vehementissima oborta Peripneumonia elusit, quæ cunctis auxi-

liis immorigera, hominem ad 38 a submersione horam sustulit.

Transactis 19 a morte horis, Cadaver in pleno cùm Medicorum, tùm Studioforum conventu lustravi. Aperto primùm thorace, pulmo lævus lobo superiore purulentum tuberculum recondens, cum pleurâ nonnihil; dexter verò totus & cum hâcce, & cum mediastino, septoque medio, vinculis omninò latis coïvit, crassisque iisdem, fortibus, ac vasculosis. Uterque autem superficie anteriore ruber, laterali purpurascens, dorsali totâ nigerrimus. Neque in trachæâ, neque in bronchiis, vel minimum aut spumæ inerat, aut aquæ; lobi verò in taleolas transcissi plurimum sanguinis, ac nonnihil spumosi liquoris, compressi adhuc copiosius fuderunt. Aperti cordis ventriculi valido reperiebantur flavoque polypo repleti, ipsi verò præ inflammationis intensitate vehementer rubebant, quemadmodùm & tota trachæa, pulmonalis arteria, aorta, lateris utriusque pleura, pericardium, pleuræque diaphragma tam qua musculosum, quàm qua tendinosum, succingentis portio, renesque. Intestina bona, ita ut ter injectus fumus tabaci nihil prorsum nocuerit illis. Jecur albescens, perque omnia du-

rum. Bilis in vesiculâ amplissimâ erat abundans, atra quidem, verùm diluta potius, quam, ut cæterum in atrabiliaris est, spissa, aut, ut aiunt, picea. Primam inter alteramque dextri lateris superioris costam musculus intercostalis, unâ cum eâ, quâ cum supercandentibus musculis connectitur cellulofitate, profundissimè per omnem suam carnem inflammatus. Sine externis signis cujusquam contusionis haud modica pericranii portio rubicunda fuit. Dura-mater bona: pia solito rubicundior, potissimùm verò in posteriore dextri hemisphærii lobo. In sinu longitudinali polypus flavus. Ventriculi naturales, sinusque. Glandula pinealis ex pluribus indurescentibus corpusculis constabat. Igitur post libras medicas sanguinis quinque sex phlebotomiis homini detractas, tanta adhuc inventa fuit ejusdem in corpore copia, ut universalis prope-modùm inflammatio conspiceretur in denato; eandemque observationem multa nobis suppeditarunt cadavera.

En denuò submersi historiam, quâ
 1° constat frictione, corporisque inversi quatefactione, vitæ mortem simulantis scintillas jam ad fluvii amnem emicuisse.
 2° Hanc vitam nostro excitatam valdè fuisse labore. 3° Itaque submersos ad au-

xilia matura, constantiaque, utut vita penitus extincta esse videatur, resuscitari presæpè posse. 4° Haud rarò autem contingere ut nobiliores in corpore partes tantâ sive inflammatione, sive convulsione, sive defectione afficiantur, ut aut apoplexiâ, peripneumoniâve, aut epilepsiâ, aut syncope intereant; quorum singulorum ex variis Autoribus plura exempla *Tomo XIV, Cap. III, pag. 75, 76*, excitavi; sin verò non moriantur, eosdem aliquandò in morbos seu acutos, seu lentos, non rarò gravissimos difficulterque curandos incidere; quorum exempla, loco mox laudato, eaque ex propriis Nosocomii observatis protuli. 5° Etiam si nonnulli illorum, quorum vita videatur resuscitata fuisse, post liminio pereant, nihilò fecius & laudandos, & divinâ lege imperatos esse revocandæ vitæ latentis conatus: cum quemadmodum ipso eo *XIV. Tomo* retuli, in *Actis N. C. in iis Amstelodamensium*, tandemque in hoc postremo viro, eousque vita sæpius per admota artis præsidia revocata fuerit, ut sincerâ peccatorum confessione, eorundem absolute, & sacrâ synaxi se convenienter parare ad beatam æternitatem potuerint; quo summo beneficio desideribus spectatoribus præ-

vati fuissent. 6° Haustam pulmonibus aquam pro maximâ parte resorptam fuisse.

Interim dum de auxilio præstando submersis sermo fit, ex supremæ Potestatis decreto, meisque variis scriptis, liquere manifesto singulis arbitror, & ad suspensos idem officium peti, & ad illos quos aut vini cerevisiæque fermentantis exhalatio, aut carbonum vapor, aut clausorum diu puteorum halitus è vivis videatur sustulisse. Superest unicum tamen, de quo debuissim maturiùs monere plebem, cujusque eam nunc, defectum meum correcturus, monebo.

§. IV. Infantum recens natorum simulatam mortem volo; quibus si debitam tulerimus opem, vitam profectò non paucis rediisse lætabimur. Cunctorum Obstetricantium libri si fortunatis exemplis abundant, multò magis, si plura auxilia nunc, eaque diuturniora, iisdem admoveantur, abundabunt. Præivit laudabilissimo exemplo egregius in *Palatinatu* Embriulcus, qui nonâ proximè elapsi *Aprilis* in oppido, aut pago *Lampertheim*, infantem, quem post uterinam 14 dierum hæmorrhagiam vertendo eduxerat, mortuumque crediderat, quia tamen ex repletis funiculi vasis nondùm exsanguem esse concludebat, in vitam

planè restituit ; tantâ quidem cum patientiâ atque sedulitate, ut postquam infanti, in tepido balneo vinoso hærenti, suum exspiratum aëra cautè inspirasset, frictuque ventrali artificialem respirationem creasset, primordia demùm vitæ, post quadraginta minutorum laborem advertere ceperit, ac integram vitam brevi renatam gavifus sit. Conamina fiunt fa-teor, vario Obstetricum artificio, aërisque inspiratu, sed vel non clausis naribus, aër ore inspiratus naribus exspiratur ; vel post aliquot inspirationes, frictionesque frustraneas, citò desperatur. Si *Palatinus Obstetricans* post inanes quadrantis horæ inspiratus, si post mediam horam, si post mediam horam mediumque quadrantem horæ defecisset, mortuum esse infantem & ille & reliqui credidissent, mortuusque mansisset infans, quem nunc vivum salutavit laboris constantia. Utinam quæquæ Obstetrix, plebsque universa, de utilitate hujus experimenti convicta, nullam unquam negligeret ejus faciundi occasionem ! Utinam demùm non modò in hisce infantibus, sed etiam in submersis, in suspensis, inque suffocatis, quid ab homine singulo divina, quid politica lex, proximi exigat amor ; quamque reum coram divino TRIBUNALI hominem hu-

ius neglectus sistat; omnes verbi divini præcones frequenti urgenteque sermone, tam ex suggestu, quam ostiatim, parochianis inculcarent! Non est quod dubitemus, quin mota convictaque populi conscientia cunctis hisce miseris efficacius consuleretur.

Profectò hi, si in viâ deficientem fame hominem offenderent, quâ animi commiseratione non convolarent, hanc extinctam penè vitam conservaturi? Quod si quis illorum aptum in penu gerens cibum, porrigere illum deficienti præfractè negaret, quam hujus detestarentur crudelitatem! Quam indignabundi hoc ab illo non extorquerent alimentum! Hocque hominis simulacrum, quamdiù feram animam traheret, propalàm diffamarent! Se porrò seriò respiciant sitos ad fluminis amnem dum recens ex eodem educitur submersus: auxilia præstò habent, quæ si adhibere recusant, æquant profectò, si non superent illius qui cibum habebat & negabat immanitatem; neque homicidii crimine se minùs eo foedant. *Non pavistis*, inquit *B. Cyprianus* divitibus qui in annonæ caritate non subvenerant indigentibus, *non pavistis: occidistis*. Jure illis dicere possumus: *Non juvistis: occidistis*. Meritò in Sacer-

DE SUBMERSIS. CAP. II. 19
dotem atque Levitam invehuntur, qui
fauciatum in viâ *Jerichontinâ* hominem,
quantum ipsorum fuit, prætereundo oc-
ciderunt; summoque, qui semimortuum
curaverit Samaritanum, prosequuntur
amore: abesse utique non possunt, quin
sefe demersum prætergressos, & inhu-
mano Sacerdoti, & barbaro Levitæ,
consimiles esse cum fateantur, tum eru-
bescant.

Monui mox lubenter nos submerso-
rum, suspensorumque corpora in Noso-
comium admittere, quod, irrito revo-
candæ vitæ labore, gravium aliarum
quæstionum solutionem, morborumque
minùs cognitorum notitiam quæramus:
ad has ambas nos in sequentibus Capitu-
lis accingemus.

C A P U T II.

*An in Criminalibus certissima signa ex-
tent, quibus instructus Magistratus in-
fallibiliter discernat, sit ne quis vivus,
an mortuus, in flumen præcipitatus.*

REGULA certò distinguendi ea credi-
tur esse spumæ crassæ, flavæ subindè,
atque tenacis, copia major minorve in

animalium repertæ pulmonibus, quæ viva, aut ipsa sese, aut alii, præcipitia in undas dederunt. Rejicere hanc regulam cogimur propter experimentorum contrariorum evidentiam; quæ cum 1° ex eorum anatome petita sint, qui vivi essent submersi; 2° ex eorum anatome, qui post mortem essent in undam præcipitati; 3° ex anatome hominum, qui quolibet communi mortalibus morbo vitam cum morte commutarunt; operæ pretium erit hoc Caput in totidem sectiones dividere, quæ singulæ singulorum anatomen tradant.

CAPITIS SECUNDI

SECTIO PRIMA.

§. I. *Laus Tractatus de hac questione editi Lugduni Gallorum. Causa memorabilis ob quam editus fuerit.* §. II. *Assertio autem, hujus Tractatus basis, ostenditur experimentis necdum sufficientibus inniti: numerosa experimenta nos fallunt, ubi opus numerosissimis est; imò aliquandò ne tunc quidem veritatem propalant. Textus Salomonis hùc facientes. Defectum laudati Tractatus conabitur suis supplere experimentis Autor, eâ spe, fore ut defectus*

utriusque suppleant alii. Cur non contractas hinc, sed integras historias anatomes dederit Autor? §. III. Exempla deficientis liquidi spumosi in pulmone demersorum. Vindiciæ Autorum, qui in demersorum pulmone hanc aquam negarunt: quâ tamen in re peccarunt? An corporis inversi succutio aquam omnem excutere de Pulmonibus possit? Negatur. §. IV. Juvencula Lugdunensis mori a submersione & citra inventam hanc aquam potuit, & simul à spasmo, Tracheæ strangulatione. §. V. Aqua potest pulmonem non subiisse videri, & reverà tamen indubitatoque subiisse.

§. I. **T**Ractatus eruditus, numerosisque experimentis dives, nuper Lugduni Gallorum prodiit, cui titulus: *Experimenta & Observata de mortis in Demersis, nec non comitum symptomatum, causâ, instituta coram Deputatis Scholæ Regiæ Lugdunensis, ad Brutorum Medicinam erectæ, Deputatorum eorundem testimonio confirmata, & ab Academiâ Regiâ Chir. laudata: Autoribus D. D. Champeaux & Faissole. Germanico idiomate an. 1772 Dantisci prodiit. Occasionem dedit Lugdunensis puella Claudina Rouge, quæ die 25 Junii 1767, horâ 9 vesp. felem suam*

quæsitura, paternis ædibus exeuns, nunquam redierat. Die 30 Junii *Rhodanus* ad suam ripam, 18 ab urbe *Lugduno* lapide, submersum corpus deposuit, quod a parentibus necessariisque *Claudinae*, eò ad rumorem convolantibus, toto habitu, vestibusque, illius esse corpus, sine ullâ hæsitatione, affirmabatur. Judicis loci jussu Chirurgus legalem jubetur facere anatomem, qui in suâ ad judicem relatione sustinuit non submersione, sed violento laqueo strangulatam *Claudinam*, dein præcipitem datam in *Rhodanum* fuisse, eo quod laquei signum, striam rubescentem circum collum, conspicere sibi visus esset. Corpus dein sepultum fuit.

Lugdunensis Prætor vigilantissimus misit duos celebres urbis Chirurgos, eos scilicet qui Dissertationem hanc conscripserunt, ut effodi sepulchro cadaver curarent. Hoc fecêre 10 Julii. Clari hi viri, cum putredo totum corpus externum deturpasset, externa quidem mortis violentæ signa, quæ ante 10 dies Chirurgus loci cum testibus se vidisse testatus erat, se nulla quidem deprehendisse declararunt; at verò cum encephali vasa valdè turgida sanguine, & pulmones citra vel minimum aquæ in se inclusum, indigestamque cœnam in ventriculo repe-

riissent, censuerunt *Claudinam Rouge* brevì post cœnam violentâ morte, (& ut postea censuerunt) strangulatione, peremptam, in *Rhodanum* præcipitatum esse. Haud impinger ad hæcce Judex, quamdam fœminam, & ancillam, nec non fratres *Perra* vocatos, stupri suspicionem, in carcerem conjecit. Scriptitatum mox adversùs nostrorum Chirurgorum sententiam fuit, cùm à Jurisconsulto, captivorum patrono, tùm etiam ab aliis Medicis & Chirurgis. Acriter nervosèque defendêre duo illi viri suam sententiam, atque ad eandem statuminandam sedulitate, patientiâque tantâ, experimenta in canibus vario ac multiplici artificio cùm submersis, tùm suspensis fecerunt, ut negotium totum se confecisse crediderint, ac citra hæsitationem asseruerint: 1° Submersos mori ab aquâ inspiratâ, spumosâ factâ ex suâ cum aëre & transfudante pulmonum mucosâ commistione; suâque mole sic aëreum pulmonum spatium universum implente & extendente, ut transitus sanguinis per eosdem penitùs sistatur. 2° Deficiente in demersis hâc aqueâ spumâ pulmonis, certò id concludi oportere, quòd mortui aliundè in aquam projecti fuerint. Adeòque *Claudinam*, hâc aquâ spumosâ in pulmone carentem,

mortuam fuisse priusquam *Rhodani* incola fieret. 3° Sulpenforum mortem apoplecticam esse, ut encephali eorundem docuissent infartus; apoplecticâ autem morte puellam periisse, eo quod & ejusmodi infartum vasorum caput haberet, & quod prætereâ non illi, sed qui decem anteâ elapsis diebus cadaveris inspectionem Judici retulisset Chirurgus, vestigia laquei circum collum, & linguam ad duos digitos latos extra labia exsertam deprehendisset. 4° Nunquam suspensos gerere hanc spumofam in pulmonibus aquam. 5° Submersos nunquam linguam extra os prolatam habere, nec omnes suspensos; sed illos solos, quos laqueus infra cartilagineam scutiformem strinxerit. 6° Partes corporis, ut brachia, femora, collum, à morte fortiter constrictas, vestigium quidem servare pressionis, haud verò ullum aut excipere, aut relinquere eodem in loco ruborem: hunc impressionis ruborem in *Lugdunensis* juvenulæ sextâ a submersione die adhuc perstitisse, & illatæ per strangulationem mortis testem irrefragabilem esse.

§. II. Si omnia hæc sic se haberent, ut hi, quos veneror, viri censuerunt, opem multam eamque laudabilem foro juris contulissent, multa que dubia ictu citius
inter

inter Medicos & Jurisconsultos dispulissent. At verò priusquam hæc in leges artis cudantur, (quò enim aliò horum autorum, censorumque conamina tendant?) dabo hîc experimentorum meorum plura, quæ cum illorum experimentis collata, & sincerissimè comparata, forsan hanc illis, quam olim mihi confessionem extorquebunt, quòd conclusio ex experimentorum numero insufficiente petita, propriæ famæ inimica, arti nostræ noxia, ac veritati odiosa sit. Insufficientiane dixero quæ numerosa ediderunt, quæ idem perpetuò clamantia notaverunt experimenta? Nisi, ut in multis aliis difficilioribus negotiis, ita & in hocce, post numerosiora sanè experimenta, quam clari hi viri fecerunt, proprios detexissem errores, ex necdum sat numerosis experimentis natos, monere erroris illos non auderem; jam verò dùm de re summi momenti agatur, audeo, debeoque. Autoritate *Plateri*, *Wepferi*, *Walschmidii*, *Beckeri*, *Dethardingii*, *Senaci*, quanta in hâc quæstione nomina! evidentiâ quoque experimentorum, semel in submerso homine, decies ac nonies in submersis canibus factorum fretus, audax censui ita carere deglutitâ aquâ ventriculos submersorum, ut qui

ultra id affirmarent, ne audiendi quidem forent. Interim occisorum hunc in finem canum meorum trigessimus septimus, trigessimus octavus, & omnium maximè quadragesimus, atram in quâ submersi fuerant aquam ventriculo eorundem haustam esse monstrabant. Centena mea fortè ad naturam sanguinis, atque urinarum, indaganda experimenta videbantur mihi ad conclusionem irrefragabilem pluries duxisse; at verò quotiesne palinodiam canere nova me experimenta compulerunt? sic nobiscum in re physicâ limitatissimis comparatum est. *Cunçtæ res difficiles, non potest eas homo explicare sermone. Eccl. 1. Vidi afflictionem quam dedit DEUS filiis hominum ut distendantur in ea. Cunçta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus quod operatus est DEUS, ab initio usque ad finem. Cap. III. Et intellexi quod omnium operum DEI nullam possit homo invenire rationem eorum quæ fiunt sub sole; & quantò plus laboraverit ad quærendum, tantò minus inveniat. Etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire. Cap. VIII.*

Interim cùm Medici, atque Chirurghi, in operum Dei contemplatione perpe-

tuò versentur, eorundemque cognitionem in usus convertere humanos obligentur, reperiunt sese in eorundem operum perquisitione necessitate inevitabili perpetuò innexos; philosophiæ autem, ac medicinæ omnium singulorum erroribus jugiter monentur, ne quidquam in humanos usus concludant unquam, nisi experimenta a centenis centies repetita idem perpetuò clamitent. Hinc quæ amicorum Gallorum experimentis desunt, meis supplebo, brevi & illorum & meorum ingentes hinc indè hiatus amici aliî explebunt, præproperas delebunt conclusiones, serique demùm opus non perficient, sed emendabunt, augebuntque nepotes.

In referendis porrò meis experimentis lectorum haud paucis displicebo, cum non ea modò enarraturus sim quæ directè ad rem pertineant, verùm historiam singulorum totam, cum universâ anatomicæ, sin traditurus. Considerent autem hi duplici de causâ me ad hoc cogi; primò, ut prævertam omnes cavillationes, atque subterfugia, quæ ad plausibilem difficultatum explicationem qualemcumque, conjecturalem planè atque illegitimam quæri possent, si integra singulorum historia desideraretur. Secundò,

ex varietate phænomenon, quæ nostræ experimenta hucusque habent, conabor peculiari capite morbum quempiam, eumque notabilem quidem atque frequentem, obscuriorem tamen, & multis ignotum, sic illustrare, ut ex incertis certa, quod paradoxon, eruantur. Hinc forent singulæ hoc capite traditæ historiæ magnam partem de integro in altero capite repetendæ; quod cùm lectoribus onerosum atque tœdiosum foret, malui ad semel traditas in hoc capite enarrationes integras referre, quam easdem in futuram morbi cujusdam elucidationem remittere: quibus interim omnis illa displicet enarratio, legant modò illi quæ litteris italicis exarata, filum historiæ continuatum dabunt.

§. III. Puerum cujus historiam Cap. 1, §. IV dedi, post consuetos restituendi labores incassum admotos, aperui horis 25 a submersione elapsis. Dura mater omninò naturalis; pia non nihil rubicunda: ventriculi vacui omnes; plexus autem choroidei solito turgidiores. In finibus lateralibus sanguis admodum paucus. Motu sectionis, & agitationis abdominis, liquidi quid ore profiliit; quale quid etiam in vitæ revocandæ tentamine observatum fuerat, non modò hîc, sed in plerif-

que ejusmodi factis tam in bruto, quam in homine tentaminibus. Colon valdè; intestina tenuia leviter rubicunda. Ab aëre solo valdè turgebat ventriculus. *Nec in asperâ arteriâ primùm firmiter constrictâ, ne quid efflueret, neque in bronchiis ulla spuma; imò ne perscissi quidem pulmones, multùmque compressi, vel minimùm spumosi fudère liquoris.* Vacuus cordis thalamus uterque. Aorta ad cor vacua. Parùm sanguinis in venâ cavâ. Ter venæ sectionem inter refuscitandi labores tentantes, vix unicam sanguinis unciam colligere potueramus, postmodùm autem ex singulâ fluxerat corpore agitato aperturâ, tenuis, atro-ruber, nec vel minimùm, etsi diutiùs repositus, concreescens. *Tom. I. Rat. Med. cont. part. 2, pag. 211, 213, duobus in canibus aquâ submersis; & maximè, pag. 288 & 289, in tertio cane, aquam spumofam vix habuit pulmo.* Indè capimus egregios viros aliquos qui aquam subire pulmonem in demersis negârunt, in cadavera similia incidisse, quæ huic puero, quæ hisce consimilia fuère brutis. Undè liquet non esse, qui hoc negarint, aut negligentia, aut malitia insimulandos; præcipitantia tamen taxandos esse, quod ex unâ alterâve anatomico id concluderint, quod pluribus pri-

30 RATIO MEDENDI.
mum experimentis fuisset explorandum.

Quæret forsan aliquis, cum puer hic a reverendo monacho pedibus in altum sublatis, ac declivi capite quatefactus sit, an non aqua delabi sic è pulmone potuerit, ut in anatome is eâ orbus apparuerit; & an non propterea hoc exemplum malè affertur, ad improbandam sententiam de submersorum morte, ab aquâ pulmones ingressâ?

Non putem: primò, vir reverendus testatur se non vidisse hâc corporis succutione aquam ore naribusque prodiisse. Secundò, canes non paucos eodem modo succussimus, aquam ipsam ore elabi vidimus, & nihilominùs spumosa aquâ scatere conspeximus pulmonem; undè aquam hanc aut gulæ, aut ventriculo, aut utrisque profluxisse censeo. Tertiò, aqua spumosa si inversi corporis succussu eliminari potuisset, multò id faciliùs copiosiusque per nostras pressiones cum variatas, tum diuturnas universi thoracis contigisset. Sed his ipsis compressionibus ore & naribus aliquandò spumosum liquidum expressimus, & nihilominùs penetratos aquâ invenimus pulmones: penitus se insinuâsse aquam, & intimiùs se commiscuisse cum mucosâ atque tenaci visceris materiâ, quam ut per hos motus

omnes eliminaretur censemus: quod jamdudum observavit eximius *Tissot* in libro dicto: *Avis au peuple pour sa santé*. Undè quoque in *Lugdunensi tractatu* p. 244 asseritur « hoc spumofum liquidum nulli » defuisse submerforum pulmoni, five » protinùs, five post diuturnam putrefactionem animalium examinaretur: imò » neque post diu suspensos quidem humili » capite canes, neque in pulmonibus submerforum transciffis diuque aëri expofitis, unquam hanc spumofam aquam defuisse. »

§. IV. Exempla igitur adfunt deficientis in submerforum pulmone spumofæ lymphæ, qui nihilominùs, hâc deficiente, submerfione folâ perierunt. Potuit *Lugdunensis* juvencula horum è numero fuiffe, adeoque folâ submerfione periiffe: periiffe autem in aquâ, non submerforum, fed strangulatorum more; fpafmus enim, five terrore, five undarum frigore natus, glottidemque claudens, funis vice perimere submersos potest.

§. V. Sed longè mirabilia vidimus. *Tom. I. Rat. Med. cont. part. 2, a pag. 289 ad 290*. Spuma aquofa deerat canis nostri xxxviii pulmoni, eundem subierat tamen. Copiosâ atramenti fœce aqua fordefcens, relictis in totâ aëreâ visceris

superficie grumis crassis, copiosisque, procul dubio in semimortuo animali absorpta fuit in vasa sanguinea: sic ut percisso in lamellas pulmone, hujus feri spumosi exprimi nihil omninò potuerit.

Itaque cum ex §. II & III. constet & homines bestiasque submersione perire aliquandò non inventâ pulmonis aquâ, & aquam subire pulmonem posse, citrà ejusdem a morte præsentiam; evidens fit generaliore debito sententiam de absolutâ necessitate aquæ submersorum pulmonem replentis, magistratibus in alias mortis causas inquirendi frustraneum facessere negotium posse.

CAPITIS SECUNDI

SECTIO ALTERA.

Anatome corporum laqueo strangulatorum, quorum varia dedit phænomena anatome, variumque experimentorum effectum.

§. I. *Experimentum primum hominis laqueo suspensi, deindè in aquam præcipitati, cujus pulmo nullum liquidum spumofum habuit.* §. II. *Experimentum alterum quod aquam hanc spumofam præsentem sistit.* §. III. *Tertium exp-*

rimentum secundo simile. §. IV. Ut & experimentum quartum. §. V. In experimento quinto, non factâ demersione strangulati, aqua spumosa deest. §. VI. Sextum simile quinto. §. VII. Conclusio ex hisce experimentis. §. VIII. An per tria laqueo suffocatorum experimenta id conficere quis possit, quod spumâ careat pulmo horum? negatur per experimenta aliorum.

§. I. Priore sectione constitit in eorum pulmone, qui vivi merfi fuerant, aliquandò aquam defuisse, adeòque limitandam esse famosam, circa quam versamur, opinionem: hâc sectione alteram ejusdem opinionis partem, quæ in nullius post mortem in aquam jacti pulmone aquam spumofam reperiri posse statuat, plurimum limitabit anatome.

In quodam suburbio homo quadragenarius, duro labore victum quæritans, torosus, taciturnus, jam ob panaritium domi residere coactus, postquàm horâ semiprimâ optimè comedisset, sapientemque miscuisset cum ancillâ sermonem, elapsis abindè horâ & horæ quadrante, laqueo suspensus invenitur. Accurrunt ad ancillæ clamorem quotquot in ædibus erant, sed relinquunt suspensum. Chirurgi famuli, absente magistro, vo-

cati, spectaculum vident, abeuntque. Tandem ad horam pomeridianam quartam vice-judex cum chirurgis accedens, curat corpus laqueo solvi. Inanem fore in obrigescente jam corpore laborem, quem lex jubet, arbitrari, illud in nosocomium practicum, ut resuscitetur, conferri curant, horis fortè quinque a suspensione elapsis.

Collum vestigia gessit pollicem lata loramenti coriacei rigidi, quo se desperabundus suspenderat, & quod crassâ fibulâ ad occiput nexerat. Loramentum sub cartilagine cricoideâ principium compresserat tracheæ. Ruberrima erat tota, quam strinxerat, pars colli anterior, pollicem lata. Lingua non exserta. Os firmissimè clausum. Valdè magna & dura glandula thymus.

Quamvis hîc nihil spei superesse videretur, tamen, nescii quid præter expectationem contingere nonnunquàm posset, ea quæ tentata a nemine fuerant tentare apud animum statuimus, & integro trihorio consuetos nostros, prioribus tomis recensitos, adhibuimus frustra conatus. Cadaver per noctem frigidâ in cavêâ repositum fuit, sequenti mane in nosocomium relatum, ibique in paratum ad id balnei instrumentum præcipitatum,

fic, ut bihorio in aquâ submergeretur; absterfum deindè coram summi prætoris delegatis, discipulorumque compluribus, apertum fuit, a capite initio factò.

Utraque meninx sanguine infarta, copiosusque sanguis inter utramque effusus, tenuis, niger, idque ubique quidem, potissimum autem ad lobum posteriorem dextrum. Ferè vacui ventriculi cerebri omnes. Vix in finu longitudinali, vix in sinibus occipitalibus lateralibusque sanguis fuit.

Neque collapsi pulmones fuêre, neque multum tumidi, colore autem purpurei, peripneumonicorum more. Ligatâ a principio trachæâ, ne quid efflueret, nihil in eâ, nihilque in pulmone spumosæ materiæ. Parum utroque in corde sanguinis. Sed hic, & omnis ille, qui ex majoribus vasis collectus, & in linteaminibus ex venis tunfis defluus, nec non ille qui ex venâ sectâ fuit in vasa exceptus, vel hilum consistebat, pulvem atram tenuemque referens. Intestina omnia ubique purpurea.

Ut pueri submersi anatome adversa fuit sententiæ, quam examinamus, defectu spumosæ pulmonum lymphæ, ita hæc suspensi per omnia favet, cum pulmonis siccitate, tum infarti sanguine encephali.

§. II. Octo ab indè transactis diebus; in alio suburbio se suspendit foemina crassa, torosa, procera, circiter quadragenaria, maritata, a novem annis separata, eidem haud ita pridem rejuncta. Malè habere ceperat 28 Oct. sequenti die pejus. Ex suburbio venit in oppositam urbis plagam ad chirurgum venam tundenda, domumque cum marito redux, impransa lectum petiit; vesperscente die domum exiit, nocte latuit, & rubescente aurorâ laqueo suspensa inventa est ad 6 $\frac{1}{2}$ horam. Quamdiu pependerit, incertum. Solvebatur laqueo, sed sine ullâ ope relicta est, & gestatorio in nosocomium practicum ad horam decimam illata. Attulêre & laqueum nobis; lintheamen scilicet longum, quatuor pollices latum, non contortum, non latius tamen quam trium linearum vestigium relinquens, necans autem, licet genibus ferè flexis pendere debuisset. Strinxerat collum eo cavo, quod suprâ cartilagine scutiformem est. Lingua exerta inter labia prominebat. Molimina nostra consueta adhibitori, licèt frustranea crederemus, pro consuetudine fuisset, nisi foedatum cruore corpus delegatos prætoris expectare suafisset, ut iisdem præsentibus examinaretur an non priùs vulnerata, ac dein

suspensa fuisset. His demùm elapso quadrihorio se sistentibus, constitit omnem illum sanguinem ex pertusâ pridiè venâ profluxisse.

Cadaver tunc, quemadmodùm priùs, aquâ submersi septem minutorum spatio, detersumque cultro subjeci, à capite orsus. Oculi necdùm corrugati erant, opacari autem modicè cepti. Utraque meninx utcumque rubicundior solito. In frontis interni dextro cranium asperius fuit, & officula duo immersa in durâ matre cum eâdemque concreta, & in piâ matre simile officium eâdem in plagâ inventum. Nulla signa læsionis externa. Ventriculî cerebri superiores nonnihil lymphæ habuêre, vix tertius, nihil quartus. Plexus choroidei naturales. Modicus admodùm in sinibus lateralibus sanguis. Neque aut fractæ colli vertebræ, aut dislocatæ.

Pulmo lævus membranaceis vinculis fortissimis cum pleurâ coivit, pluribus atque latis in plagis, pede autem equino suo cum diaphragmate; dexter autem liber omninò fuit. Ruberrimus uterque, minimèque confidens. *Tracheæ principium planè vacuum, album. Lobi pulmonum agitati nihil detumuêre, transcissique in tomos ultrâ quadraginta, tantum spumose, ejusque ex rubro albescentis atque tenacis.*

lymphæ , cùm spontè , tùm compressi , manârunt , ut nunquam abundantius demersorum aut hominum , aut animalium pulmones fuderint.

Colon intestinum leviter , ileum multum , jejunum plurimum inflammatum , imò præ inflammatione nigrum. In hujus jejuni intestini duobus in locis nidi erant teretium vermium copiosorum , viventiumque. In altero nido materies glutinosa purpureaque inventa est , in altero copiosior ex flavo alba. Lumbrici & in colo.

In submersi pueri cadavere *Cap. II , Sect. I , §. III* , nulla spuma inventa est ; in cadavere viri suspensi *Cap. II , Sect. II , §. I* , quem mortuum bihorio merferamus , nulla aqua pulmones subierat. In fœminâ hâc ultimâ , post laquei strangulationem demersâ per $\frac{1}{8}$ horæ , tantum spumosi liquidi profluvium prodiit ex pulmone , ut ex iis quos vivos unda merfit nunquam abundantius. Nulla signa hîc apoplecticæ , sed verè peripneumonice mortis. Ergo cuncta hîc gallorum virorum sententiæ adversantur.

§. III. Nuncius cujusdam civitatis , per octiduum in quodam diversorio *Vienensi* moratus , nunquam nisi ebrius ibidem conspectus , *die 9 Februarii 1773* ,

malè se habere dixit, jacuit in paleario; die sequenti, ad 3 matutinam, aurigis mercatorios suos currus ad iter accingentibus se immiscuit, sed elapsâ vix mediâ exindè horâ, de cujusdam currus mercatorii brachio adeò humili suspensus invenitur, ut digitis pedum humum, genua flexus, contingeret. Deposito chirurgus venam confestim secuit, & corpus gnaviter fricuit. Curâ judicis allatum corpus est in nosocomium horâ 6½.

Venam secuerat chirurgus, nos illicò pariter. Observaveramus in submersorum suspensorumque plerisque sanguinem ad factam aperturam pleno jactu protinùs profilire, mox verò penitùs quiescere; idem & hîc contigit in altero brachio, inque jugularium utrâque: ita ut vix unciam ex omnibus simul sumptis colligere potuerimus, vix dicam sanguinis, potiùs aquæ profundè rubræ, nec eo, nec sequenti die, vel minimum coeuntis. Reliqua auxilia pro more, uti quoque tria larga fortiaque vesicantia, frictis aceto plagis admota sunt, & fervens cataplasma vesicantibus circumpositum, laboriosèque renovatum.

Quo autem sanguis uberiùs flueret, magni *Trilleri* exemplo crura in ferventem aquam immitti, alteramque post al-

teram pedum venam tundi curavi : extrâ aquam vix tantillum , in fervente verò aquâ abundantiffimè fanguis fluxit. Qui pauculus fuerat vafe exceptus , tenuis ille , nec concrefcens unquam ; qui in aquâ , ne minimum quidem grumum formaverat , ubi aliàs , fi v. g. ex brachio profluum cruorem in aquam ferventem exceperis , tenax coagulum vides. Intereâ dùm fanguis in ferventem aquam de pedum venis fluebat , prorupit pariter de juguli ac brachii utriusque venis , longèque postmodum , fic ut tandem venæ hæ obligandæ effent. Sex horarum impensa in hoc corpus opera fuit.

Anatome ad quartam pomeridianam , postquam corpus fuiffet per horam fubmersum. Duplici fune fufpenderat fe homo , funisque eum locum constringerat , qui suprâ thyroideam cartilaginem eft , fic ut os hyoidis & linguæ radicem ad vertebrae apprimeret , & epiglottidem glottidi fortiter admoveret.

Veficantia feptem horarum fpatio nihil egerunt. Aperto corpore , attenti notavimus omnem illum qui totâ fectione effluxit fanguinem non nifi rubellum fuiffe , citrà cohæfionem vel minimam , liquorem. Meninges ambæ naturales , adftabant tamen , qui plusculò rubere eaf-

DE SUBMERSIS. CAP. II. 42
dem censebant. Medulla transcissa solito
pauciora puncta rubra ostendit. Multus
liquor in ventriculo superiore dextro,
nullus in ceteris.

Cor dextrum fluidi sanguinis tantillum,
nihil dextrum habuit. Aorta vacua in
abdomen usque, ejusque in initio prin-
cipium osseum. Pericardii superficies in-
terna leviter rubuit. *Pulmo sinister & cum
universâ pleurâ, & mutuos inter lobos,
concretus; dexter liber omninò: neuter con-
cidit. Uterque numerosâ divisione transcis-
sus, aquam albam, spumofam fudit abun-
dantissimè: eadem & trachæa & bronchia
scatuverunt.*

In abdomine inflammatio ingens, ferè
universalis, intestinorum tenuium, sic ta-
men ut portiones aut æquales spithamæ,
aut eâ longiores, vel nihil, vel pauxil-
lum tantum inflammatae essent: occupa-
batque eadem inflammatio fimbriæ me-
fenterii portiones, notabilem peritonæi
partem, omnium autem maximè pancreas
& duodenum; penitus enim nigresce-
bant: nec ab eâ ventriculus immunis fuit.
Mirabilis coli & ventriculi figura, tabulâ
potius quam sermone explicanda est.
Et in ventre & in thorace viscera val-
dè calebant, horâ licèt decimâ tertiâ a

morte elapsâ, & corpore horæ spatio in frigidâ aquâ posito.

In hoc corpore notamus 1° in suspenso deesse apoplexiæ signa, adesse ea peripneumonix. Hoc tamen minùs hîc urgeo quoad apoplexiam: faciliùs enim encephalon, quam pulmo, revulsionem pati, a tanto sanguinis, quantum hîc contingit, profluvio potuit. 2° Aquam copiosam à mortui hominis pulmonibus haustam. 3° Ingentem & horrendam inflammationem visceribus inhæsisse abdominalibus. 4° Iterùm hîc, ut in submersis suspensisque assolet, sanguinem tenuissimum fuisse. 5° A fervidâ aquâ mentitum circulum cruoris observari posse.

§. IV. Homo mediæ, ut videbatur, ætatis, pugnax, caput a quatuor retrò septimanis malleo percussus, ex eoque tempore tristis, ac stupidus, *die 11 Febr. 1773*, jubebatur à diversorii hospite, cui famulabatur, quidquam quærere in granario, horâ circiter quintâ pomeridianâ, & cum bihorio retardentem quærunt, invenêre suspensum. Nihil auxilii ipsi præstitum est, ad undecimam autem noctis vectus in nosocomium fuit. Consueta auxilia admota sunt trihorii spatio. Nullus ferè sanguis sive ex brachiis, sive

ex venis fluxit jugularibus, five ex loca-
torum in ferventi aquâ pedum venis;
quique paucus excipi in vasculum po-
tuit, tenuis ille omnis fuit, nec morâ
coiit. Injuncti in gulam liquores descendere
in ventriculum non potuerant.

Die 12 Febr. cadaver ad quintam po-
meridianam submersimus bihorio, & ad
septimam aperuimus. Laquei vestigium
non suprâ cartilagine[m] scutiformem, ut
§. II. & III. neque infrâ cricoideam,
ut §. I. verùm ad mediam cartilagine[m]
scutiformem erat. Ingens omentum. Vix
eminens infrâ costas jecur. Tenuia intes-
tina tota purpurascebant: ut & hinc indè
colon & cœcum. Mira coli figura cursus-
que, ferè ut in §. III. Capax valdè ven-
triculus, vario ciborum genere plenus.

*Pulmo dexter totus cum pleurâ firmissi-
mè coivit, lævus minimè: uterque ruberri-
mus, jecinoris instar, maximè dexter: va-
rii lobi perscissi transversim copiosum san-
guinem, & separatim spumosum serum fu-
derunt, copiosum quidem, sed minùs,
quam in proximè priore abundantem: tra-
chæa autem, ac majora bronchia, aquâ
leviter spumosa verè turgebant. Cor utrum-
que penè vacuum, tantillùm aquæ rubel-
læ in se continuit; tenuis rubellusque li-
quor, minimè consistens ex apertis per*

universum corpus vasis prodiit. Meninges cerebri naturales, exceptâ leviori rubedine ad posteriora. Paucus admodum, isque tenuis omninò, in finibus laterilibus sanguis. Sinus longitudinalis vacuus. Ventriculi autem superiores & triplo naturali capacitate ampliores, & aquâ pelucidâ pleni; sic & tertius: an & quartus, ruptura infortunata inter examinandum contingens, dicere vetat? Læsionis in capite externo nullum vestigium.

§. V. Matertera die decimâ septimâ Aprilis privignum tertium annorum strangulaverat. Trihoriò jacuit corpus non soluto laqueo. Tandem ad nos delatum, consue:io nostro labore incassum agitavimus. Pericranium in eâ ossis bregmatis plagâ, quæ frontem respicit, ruberrimam plagam habuit, ac si vis externa adhibita fuisset. Integumenta tamen nihil simile ostendebant. Dura mater leviter, pia tota vehementer inflammata. Vix lymphæ in ventriculis: plexus choroidei turgidiores, ac hydatiçi. Pulmo non concidebat solo, eoque immani, infartu sanguineo, nam spumosæ lymphæ nihil habuit. Cor perfectè vacuum utrumque. Sanguis solutus.

§. VI. Homo vultu totoque corporis habitu venustissimus, ad libellum sup-

DE SUBMERSIS. CAP. II. 45
plicem aulae datum repudiatus, 21 vel
22 Apr. 1773 suspenderit se; nesci-
tur utrum incipiente an progressâ nocte:
ad 10 mat. repertus in laqueo erat. So-
litus labor irritus pro more fuit. Sanguis
solutus, sequenti autem die feri quid su-
pernatabat, quod cochleari exceptum,
ac igni impositum, instar albuminis ovi
coagulabatur. Rubra ejusdem pars non
concrefcens, aliquid plus tamen spissitu-
dinis, quam pura aqua habebat. Intereâ
dum pectus spiritu vini calido fricabat
noster chirurgus *Scherer*, advertit pecto-
ris sibilum, ejusdemque alternâ pressio-
ne ac remissione veluti respirationis mo-
tum: hinc quamdiù hic sibilus motusque
durabat, perrexit ille, & dein alii tho-
racem premere alternatim, donec post
adhibitum sine ullâ pausâ hunc laborem,
& motus respirationis & sibilus cessaret
omnis. Cùm vinum calens in os injec-
tum videretur sibilum, vel ronchum im-
pedire, siphone ex ore id exantlavimus,
moxque rediit ronchus. Dein totum scro-
tum spiritu vini calido continuò fovimus,
& lata multa admovimus vesicantia.
Sequente mane horâ octavâ cadaver in-
flammatione pericardii, & utriusque ce-
rebri meningis, nec non ecchymosi inter
utrasque, imò ipsis contusionibus inte-

gumentorum, suspensionem dedit hominem voluisse se occidere, capitis in parietem allisione, antequam confugeret ad laqueum; vel agitatione violentâ in suspendii principio caput ad trabem, vel parietem violentè allisisset. Laqueus suprâ cartilagineo scutiformem strinxit. Pulmones membranaceis vinculis ubique cum pleurâ & pericardio concreti. Pulmones graves a plurimo sanguine, *sine minimo vel spumâ, vel lymphâ*. Cor utrumque vacuum. Omentum ingens. In ileo ad novem spithamas a valvulâ coli stercorea materies. Ileum totum purpureum ac ferè nigrum a sanguine.

Si his addideris experimentum *Tom. I. Rat. Med. cont. Part. II. pag. 290.* relatum de absentia spumæ aquosæ, flavæ aut rubellæ, in suspensi militis pulmone, habebis septem suspensos strangulatosve, quorum tres, post suspensionem non merfi, quâvis caruerint spumâ pulmonis; unus post suspensionem merfus, eadem quoque vacuus repertus sit; tres verò eandem haud minore quantitate, quam unquam vivorum demersorum plerique pulmonibus gerant, gesserint.

Totum quod mihi ex hisce licet conficere est, 1° suspensorum pulmones hanc spumâ vacuos reperiri sæpius. 2° Sus-

penſi, & poſt anatomen ſubmerſi ho-
 minis pulmonem etiam ab omni aquâ
 vacuum reperiri, ut in primo hujus ſec-
 tionis cadavere apparuit. 3° In ſuſpen-
 ſis, qui ante anatomen ſubmerguntur,
 non rarò aquam intrare in pulmonem,
 quemadmodùm tria cadavera docuerunt;
 niſi fortè alia ſubſit hujus ſpumæ cauſa,
 de quâ deinceps: hucusque enim non
 debeo niſi ſecundùm eruditorum horum
 virorum principia, atque ſyſtema ratio-
 cinari & concludere. 4° Adeòque con-
 tra experimenta eſſe, & quòd mortuo-
 rum pulmonem non ſubeat aqua, & quòd
 ejus in ſubmerſi corporis pulinone vacui-
 tas violentum arguat, atque ante ſub-
 merſionem illatum mortis genus.

Liceat autem hîc rogare, an ſaltem
 ad trium ſuſpenſorum, qui ſpumâ pul-
 monum caruerunt, experimenta, ſi reli-
 qua de induſtriâ non feciſſem, contrà
 prudentiæ regulas peccâſſem, ſi ſpumam
 in ſuſpenſorum non reperiri unquam pul-
 mone concluſiſſem? Omnino; minor eſt
 enim experimentorum numerus, quam
 foret ad benè concludendum neceſſarius.
 Fortè meum judicium, vel alii, vel ip-
 ſemet, præproperum fuiſſe argueremus.
 Quod enim alii obſervârunt, an non
 idem a me obſervari poterit? Idque non

penitùs rarò ? Si *Bartholinus* deprehenderit , vid. *Bonnetum Med. sept. Lib. VIII* , pag. 630 , in suspenso homine *fistulam pulmonalem spumâ copiosâ impletam* ; si aliam suspenfi anotomen referat *Bonnetus* , cuius *pulmo distensus fuerat* , *implensque thoracem totum* , *hîc spumofus atque fungofus* , *ibi marmoris instar variegatus* ; si alio loco *Bartholinus* dicat : « In strangulato inveni pulmones grandes , variegatos , cæruleos , rubore intersperso leves & spongiosos , sanguine spumoso tam plenos , ut non tantùm externæ venæ tumidæ in membrânâ apparerent , sed in dissectione cordis demonstrantem me ferè impedirent ; » an non vix concionandæ temeritatis me similia , postmodùm observanda , damnarent ? Quod autem similia haud rarò obtingant , faciet palàm sectio sequens.

CAPITIS SECUNDI

SECTIO TERTIA.

Sextuplex hominum anatome , quorum , morbis acutis chronicisve defunctorum , pulmones aquâ spumosâ scatuerunt ; sexies in nosocomio , semel in urbe.

§. I. Hominis peripneumoniâ atque ischuriâ

DE SUBMERSIS. CAP. II. 49
churiâ mortui *pulmo habuit spumam
aquosam.* §. II. Studiosi pleuro-perip-
neumoniâ denati *pulmo eamdem quo-
que habuit.* §. III. Rever. sacerdotis
pleuro-peripneumoniâ denati. §. IV.
*Nec non pulmo ducis militum, chro-
nico morbo diu afflicti, & acuto de-
mum sublati.* §. V. In saltandi ama-
tore, pleuro-peripneumoniâ enectō.
§. VI. Præterea & in eo hominis fe-
bre ardente denati. §. VII. Tandem
& in alio similem morbum passo. §.
VIII. Conclusio ex præcedentibus. Præ-
cipitantior Lugdunensium conclusio, &
minùs vera pro veris magistratui refert,
homines planè innocuos in carceris
torturæque periculum conjicit, & sæpè
inanes eidem magistratui creat labores.

§. I. Finis Sectionis II paradoxon pro-
ponebat, imò assererat de spumoso li-
quore abundante in suspensorum pulmo-
ne; quò autem minùs paradoxon ap-
pareat, quædam nova observata enar-
rabo.

*Rude donatus miles, & talis quem lo-
cum tenentem appellitant, 73 annorum,
anno 1773, die 26 Jan. in Nos. pract.
susceptus, narrabat se post 24 annos va-
letudinis integerrimæ, eò petulantia cum*

commilitonibus pervenisse, ut post evacuata ad ebrietatem pocula, eadem frangeret, dentibus conficeret, ac degluteret. Haud insolita hisce in terris petulantia est; gloriantur de eâ etiam nonnulli nobilium. Quod sibi, ejus protervitas tironi, dolorem oris fauciumque, paulatim verò in eâdem magistro tam parùm molestiæ intulit, ut inter socios eminens omnes, par calicum post computationem devoraret: semel tamen contigisse, ut procacitatis pœnam crudeli morte luisset, nisi post diurnam colicam vitri fragmenta, immisso clystere, alvo exturbasset. Contigisse quoque in ultimo *Austriacorum* cum *Thracibus* bello, ut & ter acutè decubuerit, & pectus semel vehementer contusus fuerit: ab hâc contusione superstitem mansisse tussim, eamque ad mutatas anni tempestates crebram, cum sputorum tenuium excretionem. Multis tandem ab annis dysuriâ atque ischuriâ periodicis laborâsse, cum urinâ sabulum gerente, crassâque ac flavâ.

Die 25 Jan. sputis jam ab aliquot retrò diebus planè deficientibus, colico dolore cepit torqueri, febre ac tussi anhelâ. Purgans antiphlogisticum sumpsit; quo nihil operante, in Nosocomium vesperè illatus est. Continuum inibi conques-

DE SUBMERSIS. CAP. II. 51
tus ventris dolorem est; ventre primùm
nec duro, nec tumido, sensim verò du-
riore & tumidiore, idque a sinistro um-
bilici latere potissimùm obliquè deorsùm.
Paucam urinam principio, paucissimam
deindè, ultimo calamitatum biduo nul-
lam misit, neque spontè, neque ad in-
ductum catheterem. Alvus quidem die
morbi tertiâ prodiit atque continuavit,
tussis autem sicca ferè, molesta, jugis,
insomnia, colica continuârunt, & im-
morigera omnibus ægritudo hominem pe-
ripneumoniâ & ischuriâ sustulit die unde-
cimo morbi incipiente.

Jecinoris erat immensa adeò moles,
ut ad umbilicum, & ad dextri ossis ilei
cristam pertingeret; & cùm anteriore non
tantùm facie, sed & totâ mole omnia ad
lumbos usque expleret, causa capieba-
tur ventriculi intestinorumque mutatæ
sedis. Dexter ren cum suo uretere sanus:
sinister mole ingens, in pelvi suppurans,
durus totus, in suâ papillari substantiâ la-
pillulos numero septem gerebat. Ureter
quadruplò non crassior, ut fieri assolet,
sed amplior, in viâ suâ mediâ ostende-
bat lapillum, æquè dein amplius ad vesi-
cam usque. Vesica contracta & indurata
sic, ut duas uncias urinæ ægrè capere

posset. Nullus in eâ, sed propè glandem in urethrâ parvus calculus.

Pulmo dexter multùm, finifler integrè firmissimèque concretus cum pleurâ. Cohæfione patienter solutâ, pulmo nec tunc, nec in tomos transciffus concidit: *effluxit autem feri non nihil spumosi ea abundantia, ut nunquam abundantius ex demersorum expresserim pulmonibus.* Aspera arteria dura valdè, & superiùs veluti *ruischianâ* injectione rutilans. Thyroidea glandula penè ossea. Coaluerantque in unum corpus tres priores annuli cartilaginei. Initia bronchiorum, unàque circumpositas iisdem glandulas calcarea replebat materies.

Cor ingens. Aorta triplò crassior in suâ substantiâ, duraque valdè. Ejus semilunares valvulæ osseæ propemodùm duritie. Polyposa massa alba mollis, non commista, sed cohærens cum sanguine grumoso, soluto cor arteriasque explebat.

§. II. Die 7 Febr. 1773, *studiosum poësios* 17 ann. ex *Monte aureo* in Nosocomium suscepimus, qui a sex retrò annis, post gravem pectoris morbum, tussi, anxietate, finiftri lateris dolore, febre variâ, corrhyszâ, catarrho fre-

quenter laboraverat. Jam verò faucium ac palati leviore inflammatione a sex abhinc diebus curatus, pleuro-peripneumoniâ laborare cepit: altero die morbi ad nos delatus, præter alia auxilia adhibita, ne per novem quidem venæ sectiones a vehementiâ inflammationis liberari potuit, sic ut principio sexti diei interiret. Urinæ perpetuò aut jumentosæ erant, aut crassum enæorema in globum collectum gerebant. Sputa & pauca semper, & tenuia, & paucò muco subindè commista.

Exiguum omentum. Immensum iterùm hepar, figuram planè singularem, depressamque intestinis sedem concilians. Copiosa quidem, at minùs colorata bilis. Mesentericæ venæ repletæ ultrà morem. Ren dexter bonus; lævus triplò major, durus, compactus.

Dexter pulmo cùm pericardio, tùm universæ pleuræ, hîc firmiùs, ibi laxiùs concrevit. Uterque anteriore facie naturalis, laterali ruber, dorsali purpureoniger, neque confidens. *Quâcumque in parte perscindebatur, aliquid seri spumosi albescentisque profudit.* Cor, vasa majora, polypi, ut in proximè prioris thorace; eâ differentiâ, ut post novem venæ sectiones, quarum ultima crassissimam durissi-

namque crustam illicò formaverat, ac rubram ejus portionem vix scissilem dederat, tamen concretiones polypofas, & longè majores durioresque cor, ventriculi, sinus, auriculæ, & vasa omnia majora gererent, nec grumosi ac purpurei cruoris sibi cohærentis nisi pauculum haberet; imò in capitis sinu longitudinali merè flavus crassusque polypus cum adhærescentibus ramis ex cerebri venis extractis, citrà vel minimam rube dinem inveniretur: ita ut a posteriore convinceremur eum omnem morbum absolutæ lethalitatis esse, in quo toties educato sanguine inflammatorio, totque diluentibus ac sanguinis tenacitatem solventibus ingestis, plurima sanguinis pars polyposa, adeòque per minima vasa impenetrabilis pertinaciter maneat.

Historiæ huic eandem notam quam priori adnecto: quamvis enim minorem spumosi feri copiam dederit pulmo, eam dedit tamen, ut majorem in submersis sive hominibus, sive brutis, aliquandò non invenerimus.

§. III. *Rev. sacerdos* 70 ann. ter meminit se acutè ægrotasse, ante elapsos abhinc 20 annos; ab eo verò tempore sibi nihil morbofi accidisse, præterquam frequentes admodùm catarrhos; quos mi-

tigare, ac sæpè pellere penitùs pulvere *lapidis de Goá*, quem conficere noverat, foleret; maximè quandò cum regimine ad sudorem, integro quotannis mense eo lapide sudabat.

Die 13 Martii catarrho, seu potiùs pleuro-peripneumoniâ laborare cepit ad noctem; & cùm ad venæ sectiones & adhibita auxilia alia ingravesceret, in Nosocomium practicum suscipi petivit. Medio die tertio in idem illatus est. Inflammatio tanta fuit, ut coriacea sanguinis crusta nunquam densior, rubraque ejusdem portio nunquam durior fuerit, quam in venæ sectione quintâ. Lateris tamen dolor post hac cessavit. Urinæ paucæ, crebræ, urgentes, paulò coloratiores naturalibus, enæorema gerebant crassum, copiosum, suspensum, globum formans. Finis diei quinti idem & vitæ fuit.

In cadavere ingens hernia, dicta *entero-oscheo-cele*; omentum enim non inerat, quia & breve nimis, & cum peritonæo conatum. Celaverat autem hanc, tum duobus medicinæ studiosis, qui duobus cum dimidio annis familiariter eo usi fuerant, tum mihi; ne autem ramicosum illum suspicarer, vomitûs absentia, alvusque obsequiosa vetabant. Intestini cœci faccus locabatur ad annulum

abdominis , & ileum , mox antè suum in cœcum ingressum , in prælongum scrotum prolapsum erat ad usque testem , & quidem sic , ut intestinum usque ad testem ab omni cohæsione cum sacco peritonæi liberum esset , ipse verò sacculus toto itinere suo arctissimè cum vicinis concretus. Testis bonus , non , ut in simili- bus fit , complanatus. Prolapsi intestini longitudo trium cum quadrante partium ulnæ *Viennensis* erat. Annulus ita amplus , ut duo digiti intrà illum se commodè movere possent. Brachierium non gerebat ; an gesserit quondàm ignoramus. Si gesserit , id abjecisse illum arbitror , eò quòd per annulum amplum juxta pulvinar brachierii intestinum elabatur facilè , & sic compressum doleat. Et quia ex sacculi universi cohæsione firmissimâ antequam fuisse herniam conclusimus , neque tamen intestinum cum sacco coivisse deprehendimus : rev. virum frequenter , fortè singulâ nocte , intestinum reduxisse in ventrem credimus.

Ileum intestinum habebat in latere sinistro ventris appendicem seu lateralem sacculum , eumque cœcum , in quo recondi nux moschata posset. Colon adeò suo in cursu irregulare , ut faceret tredecim flexus.

Hepar mole minùs quidè̄m quam in præcedentibus, magnum tamen; & cùm ventriculus ingens effet, & à latere lobi jecinoris minoris spatium quidem haberet sese expandendi, minimè verò expandere se ob lobi majoris molem in medio ventre posset, intestinale formam affectare debuit a latere epigastrii sinistro, usque ad pylorum. Œsophagus ad duos digitos latos in abdomen descendebat, antequam abiret in ventriculum. Pylorus angustissimus, non spasmus, sed præternaturali membranarum crassitudine. Magni ventriculi facci superficies interna vehementi inflammatione rubebat.

In thoracis cavo dextro unc. xiiij aquæ rubellæ; unc. vj in sinistro. Utriusque pulmonis lobus superior cum pleurâ arctè coaluit. Pro more iterùm hîc pulmones facie anteriore minùs, & per insulas duntaxat, multùm ad latera, plurimùm ad dorsum inflammati fuerunt.

Aspera arteria perscissa spumam albescentem, eamque copiosam fudit; continuatâ autem longitudinali sectione, scatebant eadem universa bronchia. Quod autem notandum, nihil concidentes, imò ponderosi pulmones, dùm in lamellas divisi conjiciebantur in aquam, partim innatabant,

partim, cum maximè autem eæ dextri pulmonis, fundum, lapidis instar, petebant. Aqua quippè pulmone gravior, obsidens pulmonis cellulositatem; sanguis pulmone & aquâ gravior, opplens ad crepaturam ferè arterias; unâ cum pulmonis parenchymate, massam confecerunt, ejusmodi aquæ volumine specificè graviorem. Contenta hæc in pulmonis cellulositate aqua, cum turgentibus sub vitæ firrem arteriis venisque premeretur, in cava bronchia, trachæamque transfudasse videtur; quemadmodum in demersis ex cavis bronchiis in pulmonum cellulositatem observatur transire; sic ut aëreo hoc canali loco puri aëris, nunc crassâ ac sebaceâ materiâ repleto, pondus pulmonis adhuc auctius fuerit.

Pericardii tunica exterior inflammata multum, interna aliquantum. In eodem liquoris unc. j. ß.

Cor sinistrum vacuum, ferè & dextrum, nisi quod hinc indè grumosi sanguinis quidquam hæreret inter columnas.

Pleura tota utroque in latere inflammatissima.

In encephalo dura mater vix, pia mater valdè inflammata, imò ad posteriores cerebri lobos purpurea. Sub arachnoideâ opacus liquor esse videbatur, qui, hâc pertusâ, limpidus erat. In ventriculis su-

perioribus solita copia feri. Plexus cho-
roidei turgidi, pluribus hydatidibus ob-
fessi. Ventriculus tertius tantillum, quar-
tus nihil liquidi gerebat. Omnia vasa per
universum encephalon, ut arteria basila-
ris, circulus Willisianus, &c. crasso pur-
pureoque sanguine infarta erant.

§. IV. Die 18 Aprilis 1773 invitabar
ad anatomen viri prænobilis, militis stre-
nui, septuagenarii, qui a quatuor retrò
annis multùm tussiverat, sputa reddide-
rat, lævoque in latere dolorem, sæpè ad
animi deliquium usque, externâ vel levif-
simâ pressione in leipothymiam ferè exa-
cerbantem, tùm ad motum, & ad cali-
diora, palpitationes ad præcordia & per
omne corpus horribiles toleraverat; quem
demùm febris ardens, ex justâ indigna-
tione orta, intrâ quatrimum sustulit.
Pulmones ambo cum pleurâ undique con-
creti, sinister etiam cum diaphragmate;
& dùm sinistri hujus pulmonis concre-
tiones a pleurâ solvebantur, loculi cavi
inter has concretiones alii ichorem, alii
pus referebant. Pulmonis ejusdem lobus
superior crassus, at jam gangrænofus;
inferior lobus ingens, durus, pondero-
sus, ita ut portiones nonnullæ aquæ fun-
dum peterent, cum universo ferè pericar-
dio firmissimè concreverat, parte autem

suâ non induratâ, sed non confidente; spumosâ lymphâ copiosâ scatebat. In dextri pulmonis inferiore, medioque lobo non confidente, sanguis plurimus vix effluens, & siccum ferè pulmonem in transscindendo ostendebat; *lobus verò superior non minorem seri spumosi copiam referebat, quam multi referunt demersorum.* Uncia fortè aquæ rubellæ in pericardio. Inflammatum mediastinum nonnihil erat, diaphragma valdè, pluresque intestinorum longæque portiones. Abscessus in ipsis pulmonibus nulli, etsi tot annis tussiisset, sputaque ejecisset. Polypi ut in prioribus cadaveribus. Undenam dolor in sinistro latere, atque ad minimam pressionem ingens, explicabitur facilè ex pressione cordis contra durum accretumque pulmonem, & a vellicatione omnium inter se concretarum partium?

§. V. Die 27 Aprilis recens elapsi, coràm universâ juventute medicâ cadaver aperui hominis 28 ann. qui post frequentiones saltationes in pleuro-peripneumoniam dirissimam incidens, eâdem nec decem venæ sectionibus, nec cæteris remediis cedente, septimo die perierat. Oculi corrugati atque opaci 30 a morte horis, isque qui cadaverum esse solet artuum rigor. Colli pressione ore

atque naribus liquor fluxit. Pulmo dexter duobus in locis cum pleurâ concretus, intermediâ substantiâ quâdam, hîc membranôsâ, ibi ligamentôsâ, non lacerandâ, sed percindendâ, rubrisque hinc indè vasis ornatâ. Rubor inflammatorius pulmonum, ut in præcedentibus. Concretio deindè pulmonum, pleuræ, diaphragmatis, pericardii, ope feri transfudantis, supermis propè mortem horis. In cavo dextro thoracis erant lymphæ rubellæ unc. $3\frac{1}{2}$, in sinistro unc. $2\frac{1}{2}$.

Pulmones transcissi madebant, serumque manabant omni ex parte; pressi autem feri spumosi fuderunt uncias octo.

Aspera arteria & bronchia omnia, per totam longitudinem percissa, deterfaque, superiùs pannum rubrum, inferiùs purpureum referebant. Cor rubrum valdè; valvularum aliæ rubri, aliæ purpurei coloris. Rubra valdè arteria pulmonalis interna, internaque aorta, ad iliacas arterias usque; ibi autem color planè purpureus, non pergens tamen per easdem polypi vitalium viscerum, quales priorum cadaverum. Omnis venæ cavæ sanguis, omnisque axillarium vasorum niger ac dissolutus.

Monstruosum intestinum colon, sic ablato peritonæo universum explere videba-

tur abdomen, ut nihil ferè præter illud replere ventrem cerneretur. Mesenterium solito rubicundius. Præ mole jecinoris ingenti ventriculus eam intestinalem, qualem jam supra notavimus, formam induere debuit.

Polypus venosus in totâ longitudine finûs longitudinalis. Pia mater quidem tota admodum, in sinistro autem hemisphærio magis inflammata. Ventriculi vacui.

Ex hâc & singulis sectionibus hominum quos morbus inflammatorius e vivis sustulit, abundè liquet quanta rubri sanguinis copia, post toties iteratas venæ sectiones, nariumque hæmorrhagias, adhuc præsto sit in cadaveribus; quæ longiorum harum sectionis enarrationem non minima causa fuit.

§. VI. Mensis Maii 28 die, hominis cadaver publicè in Nosocomio aperui, qui febre ardente correptus, eam præter morem in diem 15 protaxerat: horis a morte 35 elapsis, & frigidâ in caveâ cadavere per id tempus servato.

Aperto pectore, pulmonis utriusque inferior lobus membranaceis vinculis cohæsit cum diaphragmate ac pleurâ, magis autem sinister: cæterùm inter se mutuò lobi omnes transsudante sero coiverant.

Pulmones facie anteriore valdè rubicundi, laterali validiùs, dorsali nigerrimi. *Lobi superiores transscissi compressione serum spumosum fundebant modicè, inferiores verò primùm solâ transscissione illud transsudabant, deindè autem compressi tantam spumosi liquidi copiam fundebant, ut facilè libram mediam colligere potuissem, si perrexissem.* In corde & auriculâ dextrâ multus erat sanguis polyposus, flavus, cui sanguis solutus ac niger sic cohærebat, ut in sanguine misso rubra insula cum crustâ cohæret. Aorta à suo principio, per totam superficiem internam usque in iliacas rubra, in iliacis adhuc magis: vena cava pariter & internum cor, pleura modicè, diaphragma vehementer. In utroque pectoris cavo & in abdomine, nonnihil lymphæ rubellæ. Hepar in externâ superficie inflammatum; in utrâque ventriculus, vehementissimè autem quâ parte ingenti lieni incumbebat. Colon tympaniticum, ac figurâ flexibusque monstrosus. In ileo ingens appendiculus, seu diverticulum. In encephalo sola fortè pia mater paulò rubicundior. In fronte & versùs futuram coronalem, plaga florenum magna, ruberrima in Pericranio, adnexâque cellulositate; in fronte externâ nihil.

§. VIII. Die 22 Junii, coram auditoribus aperui 19 a morte horis cadaver hominis 42 annorum, qui ab elapsis 18 retrò annis ex equo in durum obstaculum dextro sui thoracis latere præceps datus, malè quidem postliminio pectore habuerat, suum tamen semper præstiterat domino famulatum; febrim intermittentem, nec non pectoris acutam semel passus. Pleuro-peripneumoniâ tandem dirissimâ, quæ ne post undecim quidem venæ sectiones cessit, affectus, interiit octavo morbi die.

Costa tertia dextri lateris fracta quondam, ligamentosâ sic coaluerat substantiâ, ut quamdam æmularetur articulationem. Pulmo eo in latere cohæsit per insulas cum pleurâ, mediastino, pericardio, diaphragmate, vinculis latis, robustis, membranaceis partim, partim ligamentosis vasculosisque. In plagis a concrezione liberis inter erosum pulmonem, pleramque, puris crassi copia ea, ut siphone quantum potuissimus id exantlantes, plus librâ colligeremus.

Graves, nec concidentes pulmones, non a pure quo carebant, sed ab infarto sanguine copiosâque lymphâ, sic ut medius lobus inferior in aquam injectus, lapidis instar subsideret. Reliquus pulmo

dexter, totusque ruberrimus sinister, in taleolas numerosas transscissi, sero spumoso manabant, compressi effudere rivatim. Aspera autem arteria à summo suo per totam longitudinem, divisiones, imaque bronchia albâ spumâ plenissima.

Aspera eadem arteria leviter inflammata ad suum principium, in medio plus, in bronchiis maximè ut purpurasceret. Utrouque pectoris in latere pleura, in dextro autem diriùs inflammata. Inflammatum tendinosâ suâ portione diaphragma; ventriculi interna propè cardiacam ferè gangrænosa superficies: inflammati etiam valdè renes, de quorum regionis dolore æger vehementer in ultimo morbo conquestus fuerat; urina interim probè secreta semper.

Tympaniticum valdoperè colon intestinum; an indè ponderosum hepar trufum in altum, ut in dextro latere latis digitis duobus altiùs quam in sinistro assurgens, exiguum affecto relinqueret pulmmoni spatium?

§. VIII. Ex his omnibus manifestò constat supervacaneos creari magistratui labores, ad perquirendos sollicitè ficti homicidii reos, & ejusdem magistratûs necessariam veræ internecionis autores indagandi labefactari solertiam; si

Medici atque Chirurghi legali testimonio perhibent aut hominem submersum esse, sine violentâ morte prægressâ, cujus pulmo aquam spumofam gerat; aut eundem esse truculentâ nece peremptum, antequàm in aquam præcipitaretur, eò quòd lymphâ hâc spumosâ ejus pulmo careat. Constitit enim, & eos quos sola demer- no in aquâ peremit, omni posse carere lymphâ pulmonibus. Constitit illos qui mortui mergantur, haud rarò plenum eâ- dem hoc viscus habere. Constitit his quos morbis consuetis abstulerit atra dies, pulmonem etiam tantâ hujus spumæ co- piâ sæpè madere, ut non majori demer- forum pulmo madeat. Constitit demùm potuisse pulmonem hausisse aquam, & homine necdùm perfectè mortuo, hanc resorptam intrâ vasa sanguinea fuisse (vi- de suprâ canis nostri xxxviij anatomen) sic ut spumæ nihil toto in pulmone conspiciatur, in quo tamen intrasset abun- dè, ut fœces atramenti docuerunt.

Quæ cùm ita habeant se, quotiesne imponimus iudicibus locorum, eosque cogimus ut vel inanes in peremptores inquirendi molestias subeant, vel neces- sariis fortè eisdem indagandi superse- deant artificiis, si, quod omnia hæc ex- perimenta subvertunt. sequamur systema?

Si quis seriò omnia revolvit quæ hucusque communicavi experimenta, errorum horum frequentes occasiones esse posse facilè per se perspicit. Si v. g. *vir* §. I, aut *juvenis* §. II, aut *reverendus vir* §. III, aut *belli dux* §. IV, aut *pleuro-peripneumonicus* §. V, aut *febre ardente mortuus* §. VI, aut tandem *pleuro-peripneumonicus* §. VII peregrinatus, alicubi in diversorio subitâ morte extinctus esset, locique magistratus, violentiæ illatæ suspicionem, legalem cadaveris inspectionem exigeret; profectò hoc, quod infirmamus, principio imbuti Medici atque Chirurgi, hominem aquâ suffocatum, abstersum lectoque repositum esse vel spontè jurarent; forentque in causâ, saltem ubi frequens adhuc viget torturæ insania, ut necis suspecti admoverentur ad torturam, hique eidem perferendæ impares, se infontes accusarent, immeritamque sibi mortem consciscerent.

Equidem haud is ego sum, qui egregios hosce autores hæc quæ scripserint scripturos fuisse sustineam, si unquam in similia, in quæ ego, cadavera incidissent; potius crediderim incidisse eos in ejusmodi nunquam: hincque mea observata rariora esse autumabunt, quæ vix, aut ne vix quidem, in consueto ordine

naturæ faciant exceptionem. Attamen primò in re tanti momenti etiam rarissimas observationes notabilem facere legis universalis exceptionem, primùm assero; secundò exceptiones has adeò raras haud existere, si intrà quatuor menses in septem cadaverum sectionibus se mihi obtulerint. Ut verò rem in aprico ponam, observationem hanc non modò non in rarioribus, sed in frequentioribus collocandam esse ostendam; hæcque sequentis erit sectionis hujus capitis materies.

CAPITIS SECUNDI

SEXTIO QUARTA.

Spuma pulmonum frequentissimâ anatomicorum experientiâ in iis, qui mersi non fuerunt, demonstrata est.

§. unica. *Confirmatio priorum observationum per XIV anatomicas sectiones Cl. viri Morgagni; & per nonnulla aliorum insignium anatomicorum. Conclusio ex his omnibus.*

§. I. Ut hoc probein, autorem accuratiorem, fideque digniorem, immortalis Morgagno non novi; undè ab eo, quibus indigeo, petam. Ep. Anat. Med.

DE SUBMERSIS. CAP. II. 69
XXII, §. 19. *Pulmones ubique multo sero referti hominis, qui per quadriennium anhelus respiraverat maximè ad motum corporis. Ep. XXI. §. 33. Pulmo dexter durus, compactus ut jecur; sinister verò fudit aquæ sanguinolentæ & spumosæ non modicam copiam, thorace vacuo. Ep. VI. §. 12. Pulmo sinister aëre mediocriter distentus, & si secares, multum effundens spumosi humoris. Ep. XIII. §. 3. Eminentiss. cardinalis Barbadicus, antistes Patavinus, catarrhis obnoxius, febre dictâ catarrh. epid. moritur. Graves erant ipsi pulmones, sed a catarrhali materie, quam continebant, multâ passim e bronchiis, quâcumque incideres, erumpente. Ep. XXX. §. 2. In homine cancro ventriculi mortuo: ex omni utriusque pulmonis incisi parte serum prodibat. Ep. XXXIV. §. 18. Homo ab herniâ omenti & intestini non integri, sed parte suâ diverticulum quasi facientis, cæterum in ventre aperti peremptus, habebat pulmonis partem induratum, pulmones autem ubique fermè humore imbutos. Ep. XXXVI. §. 17. Mulier ante mortem subito in magnas anxietates lapsa, multam spumosam & sanguine tinctam materiem expuit. In thorace omnia sana, nisi quod pulmones rubore suffusi multum, cum secarentur, mate-*

riam emittebant ejusmodi, qualem novissimè mulierem expuisse scripsimus. Ep. V. §. 11. In homine ebrio, subito mortuo, cujus historia vitæ non scitur, pulmones graviores, & spumam si premeres emittentes, sanâ tamen eorum substantiâ. Ep. VII. §. 11, Figulus, potator strenuus, pleuro-peripneumoniâ periit. Lobus superior sinistri pulmonis in supremâ parte sero turgidus spumoso, ibidemque niger & durus erat, sed ita durus, ut vetus potiùs vitium quam recens existimares: parte autem reliquâ fermè exsuccus, nec multùm dissimilis sanû. Ep. XXI. §. 29. Ancilla a 3 mensibus minùs menstruans, a capto frigore incidit in morbum prioris similem: sub finem ex ore effluebat humor aquæ spumosæ in quâ caro recens lota sit. Die 7 moritur. Excepto superiore sinistri pulmonis lobo, reliqui lobi omnes, quamvis spumoso humore prorsùs distenti, naturalem substantiæ modum servabant, ex quâ dissectâ is humor prodibat. Ep. XVIII. §. 30. Vir intemperantis vitæ, post magnas in respiratione anxietates, & cordis palpitationes, cum œdemate corporis, 4° die moritur. Pulmones disseccando variegati, & spumoso humore scatentes; & ibid. §. 34. Lotrix a sexennio spirandi difficultate, quæ asthmatis convulsivi spe-

ciem habebat, sæpè in Nosocomium venerat, eodem demùm malo inibi moriebatur. Nullus hydrops thoracis. Pulmones non annexi pleuræ, *sed turgidi . . . & referti humore spumoso : at nihil prætereà intus, extrave, quod morbidum esset, ostenderunt.* Ep. XXI. §. 23. A pleuritide die 4° moritur homo, cujus nulla anamnesis additur. *In sinistro latere pulmo fermè sanus, fulvo cæteroquin humore imbutus quæcumque secaremus, qui vel uberius ex pulmone prodibat dextro. Hic verò & major, & gravior, & durior, ubique hepatis substantiam referebat, exceptis quibusdam non exiguis tractibus, in quibus substantia erat albida & quasi ad corruptionem vergens.* Epist. XVI. §. 30. Adolescentuli ultrà tres menses difficulter spirantis, *pulmones ichore spumoso albidoque, si manu comprimeres, scatere conspiciebas.*

Jus igitur summum mihi esse videtur confirmandi omnes eas quas ad priores sectiones hujus capituli formaveram conclusiones. Si aquam eorum pulmo hauriat, quos post fata merferit unda; si magnis anatomicis pulmones hominum laqueo strangulatorum hæc spumâ scatuisse visi sint, ut suprâ constitit; si aquâ spumosâ scatuerint pulmones hominum septem, intrâ paucorum mensium spatium, a me

post mortem publicè examinatorum, quos è medio communes morbi sustulerant; si denique *Morgagni* minimùm hoc *decies & quater* notaverit; nihil in posterùm aut imprudentius, aut perniciosius referri magistratui poterit, quam quòd præsens hæc spuma hominem & submersum in aquâ esse, & quidem viventem, certò indicet; quòdque, spumâ hâc absente, homo demersus violentâ peremptus fuerit, priusquam mergeretur.

Terminaturus hoc caput duo opponi mihi argumenta posse præsentio, quæ nunc prævertere, quàm postmodùm subvertere malim.

Ac foret forsan prius hoc: cùm in prioribus meis operibus similium post communes morbos pulmonum non meminero, jamque paucorum mensium spatio eosdem septies memorem, insoliti quid in naturâ rerum obtrudere me mundo velle: imò inhonestius quid fortè suspicari iipoterunt, qui spumofam hanc aquam in frequentiore anatome nunquam, nisi in iis qui viventes submersi sunt, deprehenderunt; ac si quid exaggerationis, ne pejus dicam, meus sermo haberet.

Respondeo primò vel ad notas morborum, mortisque causas confirmandas, vel ad novas detegendas, vel denique
ad

ad conjecturales examinandas, corpora exenterari, eorumque exerceri anatomicum. Intentionem primam alteramque priores nostras sectiones direxisse plerumque; tertiam verò nos in pulmonum phænomena contemplanda reddidisse attentiores, quo quid de novâ *Lugdunensium* sententiâ censendum foret caperemus. Hinc crebrò contigisse ut citrà interni pulmonis examen olim corpora mitteremus; jam verò quo veritas patefcat, nunquam ejusdem visceris internum omittamus examen. Disputationes de valvulâ coli ortæ omnes anatomicos in accuratiorem ejusdem examen descriptionemque excitârunt. Nunquam tam crebra mentio, vitiorumque descriptio facta glandulæ pinealis est, quàm postquàm *Renato Cartesio* placuisset figere in eâdem animæ sedem. Clarus anatomicus scripserat se in 2000 quidem cadaveribus vix bis terve inflammamatam pleuram advertisse; quod facile admitto, dùm anatomici intentio ad longè alia converterit sese: eodem modo post multa lustrata olim cadavera non potui sæpè pleuræ affirmare inflammationem, eamdem inadvertenter prætergressus, & aliis conspicuis rebus in corpore contemplandis occupatus. At verò cùm *Valsalvâ* in rem intentus *Morgagnus*, decies &

quinquies pleuram vidit inflammataam, & eâ quidem plagâ, unico casu excepto, quam occupaverat in vitâ dolor. Pari- que ego modo, postquàm pleuram & inflammari, & præ vasorum defectu in- flammari posse negatum fuit, in rem nunquam non intentus, & inflammataam hanc membranam, & vasculosam esse, ipso *Morgagno* crebriùs meis demonstravi auditoribus.

Respondeo secundò, non ita me pul- monem prætervidisse, ut non frequenter in illis id de quo jam sermo fit animad- verterim. Quo pacto aliàs *Tomo XIII, pag. 211*, scribere audacter potuissem: *spumosum autem serum ostendi auditori- bus pluries, defunctorum variorum per- scindendo pulmonem.* Quod ergò sæpiùs quondam, sed modo generaliore nota- veram, id nunc & distinctiùs & conti- nentiùs notavi.

Alterum quod opponi mihi posset, conclusionis errantis foret accusatio. Ex eo quippe quod pulmo quos demerse- ram suspensorum, spumosâ lymphâ abun- daret, id esse systema erroneum, quod aquam nunquam in mortuorum pulmones penetrare statueret decrevi; id quod ex eo minimè concludi posse videtur: si enim in non submersis mihi toties sero

spumoso pulmones scatuiffe visi sint, quo tandem jure ego asseram aquam suspensorum, deindè submersorum subiisse pulmones, quæ adesse in iisdem, eo quo in ægris meis modo, dudùm potuerit? Vitiosum proindè meum hoc esse argumentum: suspensus homo, ante anatonem merfus, aquam gessit in pulmone: ergò ipsa hæc demersionis aqua hujus mortui hominis subintravit pulmonem. Penitùs subvertunt observata mea posteriora, ut arbitrantur, hanc conclusionem.

Respondeo 1° *Lugdunenses* nostri amici ex priore suâ conclusione alteram & quidem hanc formaverant: ergò demersus omnis, cujus carent pulmones aquâ, morte violentâ peremptus fuit, priusquàm præcipitaretur in flumen. Jam contrâ experimenta illorum, me mea docuerant illorum in pulmone spumofam aquam inventam esse, quos merferam mortuos. Argumentum proindè eorum secutus, debebam ex contrariis experimentis thesim contrariam ponere; quandoquidem ii ipsi, si meis experimentis adstitissent, aquam in mortuorum pulmones intrare posse, pro eo quo sunt candore, ultrò fassi fuissent. Videatur quî hanc objectionem præverterim, *Cap. II. Sect. II. ad finem §. VI.*

Sed 2° cùm viri immortalis *Morgagni*, tùm mea ipsius experimenta & observata, omnia illorum argumenta & conclusiones penitùs subvertunt, quandoquidem non eorum duntaxat quos mortuos submersi, verùm etiam illorum quos morbi communes sustulerunt, pulmo hâc spumâ manaverit. His enim sic toties demonstratis, quâ demùm veri umbrâ sustinere ultrâ hoc suum argumentum poterunt: *nunquam in pulmone hominis spumofus liquor invenitur, nisi in illius quem vivum merserit unda. Ergò omnis qui spumofam aquam in pulmone gerit, vivus fuit mersus?*

C A P U T III.

DE HYDROPE IPSIUS PULMONIS.

§. I. *Ex infortunatis experimentis nostris videmur id lucrati, ut in lucidiorem veri hydropis pulmonis, propriè sic dicti, pervenerimus notitiam. Dubium videtur num Hippocrates hoc nomine eum intellexerit, quem nos, morbum; & an non, vel tumores cysticos aquosos, seu hydatidas, vel hydropem thoracis innuerit? neque aut Aretæum, aut Trallianum, aliud quam Hippocratem, subintellexisse liquet.* §. II. *Re-*

cenfitis sententiis Mercati, Jacotii, Martiani, Pifonis, Ruischii, Albertini, Boerhaavii, ejusque illustr. commentatoris van Swieten, Simfonis, Maloetii, Tozzetti, id unice colligi posse videtur, quod si quandoquē appareant velle de nostro morbo sermonem facere, mox, ut Hippocrates, vel de tumoribus aquosis cysticis pulmonis, vel de horum tumorum lymphâ, in thoracem effusâ, & pectoris hydropem generante, tam in diagnosi quàm in prognosi curâque loqui videantur. §. III. Colliguntur accuratè omnia signa observata unquam in vitâ eorum qui a morte inventi sunt vero cellulositatis pulmonis hydrope laborâsse, & qui eundem annum citrà graviora incommoda, nisi per intervalla, tulerint: multa conveniunt cùm phænomenis hydatiçi pulmonis & hydropis pectoris. §. IV. Curatio hydropis pulmonis.

§. I. **Q**Uod anxie quærimus, non invenimus sæpè, ut inveniendò quod minimè quærebat, damnum frustrati repararemus laboris. Sic ad magnam fortunam viam infortunia sæpè pandunt: ipsique per immensum pelagus errores atque naufragia, nos ignotarum regionum divitiis

cumulârunt. Nobiscum comparatum eodem modo est. Curas submersorum & suspensorum quas, idoneo tempore adhibitas, toties vitam consopitam revocantes, universa jam lætatur *Europa*; nos etiam tempore idoneo dudùm præterlapso, an fortè tunc adhuc effectum sortirentur, irritas experti, incidimus, Deo à quo omnia & quo sine nihil sic benignissimè disponente, & in tutiorem gravissimæ medico-legalis quæstionis solutionem, & in morbi cujuscumque abstrusioris latentiorisque, gravioris nihilominus ac frequentioris illustrationem; *hydropem* volo, non *pectoris*; fusè quippe ille tractatus ab autoribus est; sed ipsius *pulmonis*, cujus verus in medicinâ desideratur hucusque intellectus. Quod ut clariùs ostendamus, ab ipso medicina in arteriâ conversæ incunabulis exorsus, perque sæculorum ordinem profecutus, docebo quid notum de eo hucusque fuerit, quidque demùm ejus notitiæ atque curæ nostri cæterùm inanes addiderint labores.

Hippocrates Lib. II, de morbis, Cap. XXIV, Edit. Chart. Tom. VII, p. 576.

υδρον πλεύμοτος, hydropem pulmonis descripsit, in eoque febris meminit, tussis quoque, & respirationis densæ atque confertæ, pedum aliquandò & ventris,

scroti etiam ac faciei tumoris, unguium contractorum, hocque morbo laborantes iisdem quibus suppuratos, remissiùs tamen ac diutiùs affici solere... eosdem non nunquam se existimare curatos, in ventrem humore effuso: verùm eadem mala, iisque pejora redire. Num hìc de vero *pulmonis hydrope*, & non potiùs de eo qui thoracis est *Hippocrates* differat, quandoquidem solitam suam diagnosin & curam *hydropis* thoracis hìc addit, cui convenire, minimè verò *hydropi pulmonis*, hæ videntur; non admodùm urgeo, iudicio potiùs submitto sapientum. Par mihi dubium est de textu *libri de Internis Aff. Tom. VII, Cap. 24, pag. 655*. Illud modò notavit *Hippocrates* quod *hydrops thoracis* ex pulmonum hydatidibus nonnunquam nascatur, inventis quippe a se in varii brutorum generis pulmonibus; quæ scilicet ruptæ pectoris crearent hydropem. Porrò describit in hisce singulis textibus cùm symptomata, tùm curationem *hydropis pectoris*; *hydropis* verò ipsius *pulmonis*, hydatidas istas de quibus propriè nulla hìc quæstio si exceperis, nec symptomata narrat, nec curationem.

Fugitivum verbum *Aretæo* elapsum est, *pag. 94, Edit. Leyd. περι τῆ ἀφροῦ* quale

quid & *Alexandro Tralliano* excidit *Lib. V, Cap. IV*, nihil verò distinctè utrisque: ut minimè pateat notum iisdem morbum fuisse. Plurimum laboris impendi pervolvendæ bibliothecæ medicæ trium posteriorum sæculorum, ut quid lucis mutua- rer a majoris nominis medicis; verùm si qui morbi meminerint, vix cognovisse eundem videntur, quandoquidem eum mox cum *hydrope thoracis* confundunt. *Ludovicus Mercatus* nonnihil plus de vero ipsius pulmonis hydrope, eoque ab illo thoracis distincto, obscurè differuit, *Tom. II, Lib. II, Cap. IV*. *Desiderius Jacotius* autem sæpiùs in cadavera incur- rit oportet, quorum pulmones spumofum fudère liquorem; suo enim commenta- rio in *Hollerii Lib. V, text. 62, Coac.* expositionem, de sanguinis sputo, utrum ex hepate, an ex pulmone prodeat, dis- cernendo agens, *quum leviter*, inquit, *spumæ permiscetur sanguis, ex gutture, thorace, hepate prodire potest: cum verò plurimum spumat, è pulmonis vasis effun- ditur: cum totus spuma est, ex visceris carne cujus induit similitudinem. Est enim pulmo veluti coagulata spuma.*

Prosper Martianus in Comm. ad versum 197, Lib. II, sect. 3, Hipp. de morbis, ipsum parenchyma pulmonis hydropticum

fieri agnoscit, suamque lympham in cavum thoracis transsudando, gignere pectoris hydropem; ita tamen, ut unà consistere sic possit & pulmonis, & pectoris hydrops. Cæterùm, inter numerosissimas apud *Bonnetum* historias, vix unam quæ ad scopum hunc nostrum faciat, reperimus.

Carolus Piso, sæculi XVII inchoantis celeberrimus autor, morbum novit, descripsit, curamque adjecit, breviter quidem, ast lucidè satis, *Libr. de morbis ex coll. ser. natis, sect. III. Cap. VI.*

Eo ipso senescente sæculo, *Thomas Willis*, cum *Lowero* suo, clarus & insignis, morbum dilucidè apud *Anglos* novit, descripsit, in decursu profecutus est, & suam curandi methodum evulgavit. *Pharm. rat. Part. II, sect. I. cap. 6.*

Ill. Baro van Swieten, in *Comm. ad §. 1220 Boerhaavii*, nobis ex *Ruischio*, *Albertino*, *Simfione* & *Maloëtio* nonnulla refert, quæ ad verum pulmonis hydropem pertinere videntur: haud tamen sic, ut cadaverum sectione demonstraverint hi autores morbum: *Ruischius* enim non loquitur, nisi de pulmonis cellulositate aëre turgidâ: *Simfon* verò fatetur rariùs hydropem pulmonis in cadaveribus inveniri, partim quia faciliùs curationem recipit, partim quia hydrops pul-

monis pertinacior facilè, ruptâ tali vomica aquosâ pulmonis, in hydropem abeat thoracis. An igitur *Simson* directè de nostro morbo egit? & non potiùs de cystico tumore aquoso in pulmone? Tandem doctissimus *Maloët* in totâ suâ dissertatione ne meminit quidem *hydropis pulmonis*, sed unicè modo saccorum duorum, plenorum sero, hydatidum in morem, qualem & jecur in eodem corpore gerebat. Hydatidas atque pulmonum hydropicos saccos, in laudato aphorismo *Boerhaavii Ill. Baro* recensuit: ipsam pulmonis fabricam cellulosam lymphâ repleri, hancque vel in cavum tracheæ aliquandò transprimi feliciter posse, vel infortunatè in cavum depluere thoracis, utrique admiserunt *Boerhaavius*, & *Swietenius*; ex professo verò de eodem neque hi, neque quos laudarunt autores egerunt, ut de *hydrope pectoris, ventris, scroti*, &c. egerant.

§. II. Ex omnibus igitur liquet paucos extitisse summorum medicorum, qui ex anatome morbum noverint; ut certò videantur vel oscitanter præteriisse eundem, vel crebritate observationum pulmone naturali credidisse quâ exundaret lympham. Profectò quisquis cum *Morgagnianis* observatis mea conjunxe-

rit, minimè rarum esse morbum intelliget, mirabiturque proindè nullibi ferè eundem ex professo tradi, per signa indicari sua, vel suâ diagnosi, prognosi, atque curatione exponi. Perpauci enim ipsum nomen recensuerunt; quique recensuerunt, ut *Hipp. Gal.* cæterique, aut intellexère eo nomine thoracis hydropem, aut sive in pulmonum superficie extantes, sive vomicæ in modum in ipsâ pulmonum substantiâ locatas hydatidas, quæ, more vomicarum, vel in aërea pulmonum vasa, vel dorso in cavum exonerare se pectoris possint: sique forsan pulmones in totâ suâ cellulositate posse hydropicos fieri existimarunt, ut *Piso, Albertinus, Simsonus*, &c. id sanè nullâ demonstratione, sed merâ conjecturâ ex quibusdam symptomatibus protulerunt. Si enim cum incipiente partium externarum œdemate difficilior reddetur respiratio, ut *Albertinus*; vel si aut vultus, aut malleolorum tumorem respiratio anhela, vixque tangibilis præ suppressione pulsus concomitaret, ut *Simsonus*; vel si post prægressum aquæ quam plurimum potum, homo respiratione laboraret, cum signorum cujuscumque pulmonum morbi absentia, ut *C. Piso*: hydropem verum pulmonis adesse conjecta-

runt, cadaverum autem inspectione nunquam probaverunt. In quo igitur illi defecerunt, nos peculiariter in hoc capite versetur oportet, ut morbi natura curaque pateat.

§. III. Hinc quæ alii, quæ nos, in vitâ eorum quos pulmones hydropicos à morte invenimus peculiariter notavimus, hic recensebo. *Em. Card. Barbadicus* catarrhosis in vitâ fuerat, & catarrhosâ febre epidemicâ perierat. *Vide Cap. II, sect. IV.* Et in cancroso, & in hernioso inventus sic pulmo fuit; vita antea cæterum non additur. *ibid.* *Mulier* autem cui spumosis à morte pulmo, magnas anxietates passa erat, multamque expuerat spumofam ac sanguine tinctam materiem. *ibid.* *Ebrii hominis* vita antea non memoratur. *ibid.* *Figuli* historia non additur, nisi quod strenuus potor esset. *ibid.* *Ancillæ*, minùs a tribus mensibus menstruantis, & a capto frigore in pleuro-peripneumoniam illapsæ, in morbo hoc ex ore effluebat humor aquæ instar spumosæ, in quâ caro recens lota fit. *ibid.* *Vir intemperantis vitæ* magnas passus fuerat in respiratione anxietates, palpitationes cordis, & corporis œdema. *ibid.* *Lotrix* à sexennio spirandi difficultate, quæ asthmatis convulsivi speciem habe-

bat, sæpè Nosocomium consilium cap-
tura, venerat, & eodem morbo ibi mo-
riebatur tandem. *ibid.* *Pleuritici* historia
non additur. *ibid.* Sed *adolescens* ul-
trà tres menses difficulter spiraverat. Hæc
de ægris quorum pulmones spumâ sca-
tentes invenit *Morgagnus*: jam de nostris.

Noster rude donatus miles *Cap. II, sect.*
III, multis ab annis tussi, sputorumque
tenuium excretionem laboraverat, inque
lethali suo morbo unicum aderat a sputis
tenuibus spumosisque levamen. *Studiosus*
a sex annis tussi, anxietate, lateris finis-
tri dolore, febre variâ, corrhyzâ, catar-
rho frequenter laboraverat, suâque in
lethali pleuro-peripneumoniâ pauca qui-
dem, sed tenuia ac spumosa, modico
subindè mucosâ mista sputis reddidit. *Re-*
verendus sacerdos ab annis 20 catarrho fre-
quenti vixerat obnoxius, sudandoque fre-
quenter malum mitigaverat. *Belli dux*
præter cordis palpitationem, a quatuor
retrò annis multâ vexatus tussi fuerat. *Sal-*
tator noster se sæpè vehementer eo exer-
cicio, in quo peritus artifex audiebat, se
defatigaverat, & catarrho non rarò labo-
raverat. *Febre ardente* in nostro Nosoco-
mio *defunctus* ter in vitâ pleuritide de-
cubuerat, antè quadriennium ultimâ. Sed
& antè biennium scabiem unguento re-

pulerat, & consuetam venæ sectionem hoc anno præterierat.

Et ut tandem de aliis suprâ laudatis viris aliquid dicamus, quamvis suprâ jam nonnulla retuli, egregius *Piso sect. III, Cap. VI, pag. 235*, ex frequenti aquæ gelidæ, præprimis autem exæstuantem corpore, potu, *adolescensculum scolasticum* in hydropem verum pulmonis incidisse judicabat, cum ex illâ gelidæ potandæ consuetudine duos ante menses spirandi difficultatem pati cepisset, quæ sensim increbrescens æqualiter sine febre, & sine tussi orthopnœicâ & stertorosâ quodam modo videtur jam fieri: nam non nisi cum alto anhelitu & gravi spirare videtur, imò auditur, & decumbit semper cum gravi stertore: ac tametsi corpus exercere potest, a labore tamen quolibet non mediocriter affectus augetur.

In *Inst. Bonon. Tom. I, Albertinus* œdematis pulmonis diagnosin formavit, quando unâ cum œdemate partium externarum statim adsit difficilis respiratio. *Simsonus, Act. Edimb. Tom. V, Part. 2*, œdema seu hydropem pulmonis suspicabatur, si vel vultus, vel circa malleolos pedes intumescerent, cum respiratione difficili, pulsuque præ suppressione vix tangibili.

Maloët, Acad. S. R. P. anno 1732, vomicas aquosas in cadavere duas, uncias sex pellucidæ lymphæ continentis invenit, in singulo pulmone singulam. Homo miles fuerat, magnâ difficultate respirandi laborans, cum febre lentâ, nec in dorsum, nec in alterutrum latus cubare valens, præ molestiâ tunc perceptâ pectoris, undè erectus passim esse cogebatur: brachia & manus, cruraque ac pedes obsidebat œdema. Signa hæc multùm conveniunt cum iis quæ narrantur esse pulmonis in suâ cellulari substantiâ verè hydropici, ut in *Morgagni nostrisque* experimentis.

Targioni Tozzetti Racc. primâ, p. 83, conjecturas habuit præsentis hujus mali ex consimilibus symptomatibus, & ab excretis aliquot libris materiæ similis ovi albumini; at verò cùm unus a morte examinatus anatomicè non fuit, alter convaluit, uterque homo *Tozzetti* non demonstrationem hydropis aut *cystidis* pulmonis, ut in casu *Maloëtii*, aut *cellularis*, ut in nostris, sed meram conjecturam reliquit.

§. IV. Igitur catarrhosa dispositio diuturna, vel sine tumore œdematoso, five faciei, five inferiorum crurum, five corporis ferè universi, vel cum tumore

earumdem partium ; respirandi anxietates validæ , cum spumosâ materie , sanguinis leves notas gerente , sputando ejectâ ; spiritu abundantes potus prægressi ; mensium insolita paucitas ; vitæ intemperantia , quæ respirandi anxietates , cordis palpitationes , & corporis œdema genuerat ; dyspnæa frequens , ac convulsivum asthma simulans , idque demùm lethale ; dyspnæa trium mensium ; annosa tussis cum copiosâ mucii spumosi per sputum excretionem ; diuturna tussis cum frequenti & anxietate , & dextri thoracis lateris dolore , frequentique febre , catarrho , corrhyzâ ; catarrhosa 20 annorum dispositio , quæ annuâ sudorum curatione levari solebat ; tussis multa atque annosa , cum palpitatione cordis ; prægressi inflammatorii pectoris morbi ; retropulsa scabies , &c. hæc ea signa sunt quæ & nos , & alii qui morbi causam non conjectando , sed inspecto cadavere percepimus , in vitâ prægressa esse observavimus : reliquorum autem scriptorum , qui ex semel iterùmque aquosâ pulmonis vomica inventâ , eam postmodùm adesse suspicati sunt , signa morbi haud absimilia deprehenduntur iis quæ hucusque recensuimus.

Et sanè similem casum , quo hæc

nunc tempore scribo, Nosocomium habet.

Mulier ægrarum nostrarum ministratrix, 28 ann. nupta quidem, sed nunquam adhuc gravida, cum a decem retrò annis pessimâ intermittente febre, eâque diuturnâ curata esset, longo tempore comatosa fuit, expergefacienda ut comederet, mox a pastu iterum soporosa. Post trium septimanarum spatium hoc coma cessit universi corporis œdemati: hocque iterum cephalalgia intolerabili, quæ demum curabatur copiosæ materiæ flavo-viridis per nares auresque profluvio; ita tamen, ut posthac æquè æstate quam hyeme perpetuò repetentibus, ut vocant, catarrhis obnoxia hucusque vixerit; pauca sputa tenuia, mucosa, sanguine subinde tincta reddens, cum pectoris ardore, & non infrequenti dolore.

Ineunte Decembri ann. 1772 ejusmodi catarrhum habens, hunc reticuit 14 dierum spatium, munus suum perficiens, suum modo solitum se pati catarrhum cæteris Nosocomii domesticis asserbat. Jam verò febris, tussis, anxietas, sputa admodum cruenta, pulsus suppressus, cephalalgia, viriumque defectus tantus, ut se mihi sisteret, atque ego illicò libram medicam sanguinis ipsi detrahe-

rem, cujus sanguinis tertium vasculum albam gessit densamque crustam. Porrò in corpore hoc phlegmatico, tam fera fuit inflammatio pleuro-peripneumonica, ut plethoricæ instar tractanda fuerit; & ut post quater iteratam venæ sectionem, sputis paucis, iisque aquosis, spumosis, mucosis, ac subindè suppurulentis, alvo per omne morbi tempus crassæ pultis instar, & quotidianâ, sternutatione frequenti per plures dies, & urinis sabulum passim sistentibus, mensis circiter spatio sic de hoc morbo convaluerit, ut primùm major minorque & tussis & anxietas, redeunsiquæ sæpè corporis œdema, eam leviter affecterint, licèt ancillare obiret quotidie munus, & ut tandem ferè omnia symptomata desierint. Hæc profectò signa habet pulmonis hydropis multa, quorum laudati autores meminerunt, eaque jam tot retrò ab annis hucusque. Serosa colluvies post febrem, coma primùm, succedens comati œdema, suffecta œdemati cephalalgia, & cephalalgiaë crisis pro parte duntaxat per aures naresque facta, pulmonis œdema, seu hydropem genuit. Imò ne curata quidem sic cephalalgia per illam crifim fuit, quin cephalalgia in modum sæpiùs affligat fœminam, & vesicante ad nucham admoto conticescere soleat. Mor-

bum hunc bono regimine, moderato motu, auxiliis, expectorando, urinam, alvum ac diaphoresim promovendo agentibus, serosa hæc colluvies verno hoc tempore sic emendata est, ut respiratio bona sit, ni se nimio exercuerit motu, tussis rarefcat, corporis ac vultûs præsertim œdema exulet; jamque diathesis serosa ne redeat, ferratis annisi aquis fortunatissimè progredimur.

§. V. Curationem morbi ex laudato mox *Carolo Pifone* petitam huic mulieri adhibui. Quippè ex eodem, elapsis abhinc fermè quadraginta annis, morbi petiveram notitiam; atque in omnibus serosis capitis, pectoris, ventris, articulorumque morbis illum consulens, opem haud planè mediocrem in morbis istiusmodi cognoscendis & curandis me tulisse fateor: undè & auditoribus meis inter principes practicos laudare *Pisonem* soleo. Ne verò idem repetam, & *Pisonis*, & memoratorum autorum omnium curandi leges sic sunt, quemadmodùm mox in §. IV exemplo ostendi: modò aliqua adjungantur, quæ Nosocomium conditio passim vetat, ut aër serenus ac ficcus, vel aromaticorum fumo talis, vel potiùs locatâ in montanis habitatione; sicca cùm lecti stragula, linteaminaque, tum

corporis indumenta; equitatio, motusque omnis quo respiratio libera sit ac larga; victus siccus; parcus, isque roborans potus, &c.

Cura hæc multum differt ab eâ quæ cæteris pectoris obstructionibus, phthisi minantibus, adhiberi solet: undè plurimum confert hujus morbi signa & singula, & omnia accuratè adnotasse, ne aliena medicina, alieno in casu noxia, alieno adhibeatur morbo.

CAPUT IV.

DE DÆMONIACIS.

§. I. *Ratio hujus dissertationis.* §. II. *Historia fæminæ a dæmone 18 annorum spatio obsessæ habita, quam fictam Nosocomium deprehendit.* §. III. *Notabilis impostura similis ex historiographis gallicis, multum illustrans hoc negotium.* §. IV. *Phænomena quæ adesse iis dicuntur, quos obsidet dæmon.* §. V. *Difficultas ea verane an ficta sint dignoscendi? Alia vident hîc qui mente præoccupati, alia qui non. Ficti morbi multum faciunt ad fictas obsessiones diaboli interstinguendas. Methodus num fictæ eæ-*

DE DÆMONIACIS. CAP. IV. 93
*dem sint an falsæ internoscendi. §. VI.
Quid propriè de obsessione dæmonum sta-
tuendum sit. Solutio difficultatis forma-
tæ ex sanâ corporis post insultum cons-
titutione. Solutio quarundam quæstio-
num.*

§. I. **I**NGRATAM planè rem, tædiosamque eandem ac planè erubescendam, iteratò tractare compellor, quantumcunque hanc *Tomo V hujus mei annui operis* abundè tractasse mihi visus sim. *Dæmoniacos* volo, quos *credula gens* multos existere censet, cujusque credulitatem ii, heu nimium! firmant augentque, quorum fuisset antequam suum officium periclitarentur, aut per se, aut per aptos operi viros inquirere, utrum vera dæmonis obsessio foret, an verò aut morbus qui, post maturum examen, nihil videretur præternaturale habere, aut demùm ars merè præstigiatrix esset. Cùm dedecori & ecclesiæ fit, & reipublicæ ludibrio toties a vaferimis hominibus exponi, mearum partium esse duxi ad hanc rem illustrandam operam omnem navare, in quâ utrum temerarius habendus sim, an bonus ecclesiæ reique publicæ civis, veri, & æqui, religiosique censores dijudicabunt.

§. II. Porro ut ordine hæc pertracta-

tio ducatur, enarranda historia erit quæ fundamentum jaciat dicendorum. Mulier 41 annor. futoris in agro *Linziano* uxor, ab annis retrò 18 elapsis diabolo obsessa dicta fuit, sic ut primis tribus annis rariùs, posterioribus quindecim verò neque vel unicum diem noctemque diabolus illam tranquillam reliquisset; ita ut de hâc re nullum videretur dubium superesse ecclesiasticis viris, pietate doctrinâque conspicuis, id sanctè testantibus.

Verno hoc tempore futor viam diu quæsitam demùm invenit, libellum supplicem in AUGUSTISSIMÆ NOSTRÆ IMPERATRICIS ac REGINÆ manus tradendi, quo ejus ergà se, quem & pauperies & obsessa a dæmone uxor dirè premerent, misericordiam benevolentiamque excitaret. His intellectis, AUGUSTÆ nota singulis sagacitas verique amor eò ejus animum impulerunt, ut juberet hanc feminam *Linzio Viennam* transferri, meoque in Nosocomio examinandam sisti. Nosocomium inferebatur 5 Junii proximè elapsi. Tres quatuorve horis quotidie cum illâ occupatus, testis loquar autoptes; quæ me absente contigere, ex diario Nosocomii exactissimo suppleturus.

Mox illata in Nosocomium maledixit benignissimo SERVATORI, AUGUS-

TISSIMÆ, iisque qui eam *Viennam* duxerant. Reposita in lectum horrendè contorquere se cepit, oculos rotare in omnem partem, ut plerumque nihil nisi eorum album, sed perpetuò motum convulsamque appareret. Omnes faciei musculi modum in omnem convellebantur. Collum novit ita & in humeros, & præcipuè in dorsum flectere, ut simile viderim nunquam. Intereà vociferabatur, cantilenas cantabat, aut germanicas, aut incondito sermone non intelligibiles, quasi exoticam linguam æmulari conata. Ad hæc cepit corpus in semicirculum agere, caput ad pedes lecto figens, ventrem in altum: mox extendere sese, & altitudine aut pedis, aut sesquipedis totum corpus in sublime conjicere, idque haud minùs celeriter quam frequenter; fortè vigesies, trigesies, & sæpiùs, sine interpositâ quiete. Post momentum quietis, idem repetivit, moxque demùm imprecationes in DEUM, in AÛGUSTISSIMAM, in maritum, & hoc modo ultrà horam continuavit.

Intereà temporis & rosarium & sanctam crucem in manu habens, ter in terram indignabunda projecit, terque reddita osculata, amplexaque est, imò veniam a DEO rogavit, moxque illi iterùm male-

dixit, monens nos priùs se, mox iterùm in se diabolum loqui.

Has, & plures aut alias, aut mutatas hinc indè gesticulationes edidit, pulsu ac respiratione semper post agitationes summè naturalibus.

In mediâ interquiete sic fuit, ut mente ac corpore sanissimam illam dixisses, & vitam suam totam non planè laudabilem narrabat, & quæ a diabolo jam 18 annis patiebatur, quamque ardentè sæpè à DEO petiisset, ut se à tanto hoste liberaret: in mediâ ejusmodi confabulatione, suas convulsiones imprecationesque repetebat.

In prandio ac cœnâ comedit benè, quamvis à diabolo deglutitionem sibi impediri diceret. Ab opii grano sex horis tam benè dormivit, ut ronchus audiretur. Expergescit; rosarium aliasque preces flexis gēnibus orat. His absolutis, paroxysmum repetit, maledicit DEO, veniamque ab illo petit; communicat demùm confidenter cum custodibus & assistentibus, diabolum mox sibi pro suâ cum illâ familiaritate inter alia sua arcana id revelasse, quòd professorem Nosocomii hodiè lubentissimè interimere vellet.

Intereà advenio, audio quæ gesta erant,

erant, repetentis convulsionis spectator sum, jamque fuci per omnia gnarus, experimentum *Tom. V, pag. 305* instituo, dæmonem fugo, & quæ quindecim annorum spatio ne unicam quidem diem noctemve se ab insultu diabolico liberam fuisse testata erat, jam ab horâ nonâ matutinâ diem hanc, & alteram & tertiam transegit tranquillè, rationabiliter, devotè; fœmineum manibus laborem ad fallendum tempus exercuit, comedit optimè, & colicam semel conquesta, ab enemate benè habuit.

Ad finem hujus lucidi intervalli familiariter blandèque cum illâ confabulans, conatus sum in eam convincere quòd non esset a diabolo obsessa, cum vidisset per auxilia nostra totum malum cessare; quod si diabolo autore natum esset, minimè cessaturum fuisset: hoc cum ægrè admitteret, dixi se meliùs convictum iri de hâc meâ assertione, dum, malo fortè adhuc redeunte, auxilium idem adhiberetur.

Hæc minimè placuerunt: undè post mediam noctem leviter affici malo suo cepit: audiens verò curam priorem repetendam mox fore, tranquilla in horam sextam fuit: tunc verò gesticationes iteravit, ex lecto profiliit, capiti innixa in pavementum totum corpus in anteriora,

ut pueri solent, projecit, lateraliterque se per cubiculum circumvolvitur, viam ad me, remotius stantem,volvendo affectans, veluti me, si perstitissem, in terram projectura. Blando meo hucusque habito cum illâ sermone in serium minantemque verso, composuit se, & exindè toto quo apud nos adhuc fuit biduo, nihil ultrà contrà decus, contrà rationem sanam, contrà bonos mores gessit. Rerum actarum gnara AUGUSTISSIMA, ne consuetæ meæ ægrorum demonstrationes in Nosocomio turbarentur, eam ad Nosocomium *sancti Marci* duci iussit: in quo recusavit primò suæ vafricie rationem causamque fateri; tenuissimo demùm victu, cæterùm sana & summi appetitûs fœmina, demùm coacta, confessa est se obsessam simulasse, cum ut maritum vexare perpetuò posset, tum ut sibi eleemosynas corraderet; artificium autem hoc à militis uxore se didicisse.

§. III. Priusquam autem hanc historiam absolvam, opere pretium duxi hîc singularem quamdam historiam intermiscere, quam mutuavi ex duobus scriptoribus politicis summæ fidei, existimationisque, *Thuano & Mezeræo*. Compendio traditurus, remitto eos quibus omnia le-

gere. volupe fit, ad *Mezeræi Tomum III*, pag. 1224, edit. Paris. anni 1683, & ad *Thuanum Tom. V*, ad annum 1599, a pag. 869, per sex septemve sequentes. Hæc historia nostram illustrabit, multamque in curando monstrabit paritatem.

Jacobus Brofferius, pannificii sui rusticique laboris pertæsus, circulatoriam vitam prætulit, atque cum tribus filiabus, quarum *Martha* a dæmone obsessa dicebatur, vagabundè varias urbes adivit, ut suam cum filiâ *Marthâ* comœdiam luderet. Cùm veram obsessionem esse judicarent multi sacerdotum, exorcisarunt quidem dæmonem, sed illa exorcismos elusit omnes. Fraude *Aureliæ* ab Ecclesiâ detectâ, aliorsùm aberrandum erat, ut bellè continuaretur. Itum ergo *Andegavum* fuit. *Carolus Miro*, reverendiss. urbis antistes, fictane an vera res esset, modis explorare variis contendit. Dùm ad aquam cui benedictum est diabolus immaniter ferocire visus est, ad aquam verò communem minimè, permutatâ, ipsâ insciâ, aquâ, ad communem fremuit, ad sacram minimè. Exorcismorum librum jubenti afferre altâ voce episcopo, dùm clàm profanum quemdam librum tradi curasset, affertur *Virgilio Æneidas*: magno tunc apparatu, veluti exorcizaturus, legit: *Arma*
E ij

virumque cano, qui Trojæ primus ab oris, &c.; & mox furorem immanem & horrendas convulsiones Martha finxit. Undè patrem & filiam vehementer corripuit prælatus, & domicilium antiquum laboremque repetere jussit.

Cùm salutare hoc consilium scelestissimis his hominibus displiceret, *Parisiis*, urbe populosissimâ, se majorem fidem habituros arbitrati, mox illuc appulerunt, & ad *sanctæ Genovesæ* templum primam scenam luserunt, eâque cum arte, ut plebs & potissimum *rev. patres Capucini*, quos inter pater *Seraphinus* eminebat, *Martham* a diabolo indubitatò obsessam esse asseverarent. At verò *eminentiss. card. Gondius, Parisinorum episcopus*, examinandam foeminam quinque celebrioribus medicis tradidit; *Michaeli Marefcotto, Nicolao Ellanio, Joanni Altino, Joanni Riolano, & Ludovico Dureto*. Cùm neque latinè, neque græcè interrogata quidquam intelligeret, sed gallicè modò, responderunt medici *nihil a spiritu, multa ficta, pauca a morbo esse.*

Postridiè Duretus, cum Ellanio, infixâ inter pollicem & indicem acu, an sensu doloris tangeretur, tentare voluit: cùm ad ictum non tremisceret, ille & Ellanius, petunt collegas advocari, & in crastinum rem differri.

Igitur Kalend. Aprilibus *magnâ omnium expectatione* a Seraphino Patre *exorcismi repetuntur*; ad quos Martha oculos rotans, linguâ exsertâ, & contortis membris ac toto corpore exhorrescebat: tùm ad hæc verba, ET HOMO FACTUS EST, supinâ defultatione veluti exoffato corpore fluctuans, ab altari ad valvas sacelli, in quo erant, erepsit. Quâ re percussis adstantibus, Pater Saraphinus commotior exclamavit: Si quis sit adhuc incredulus, hîc spiritum intûs agentem sistat, & vitæ periculo cum eo luctetur. At Marescottus nihil nisi fictum videns, & imposturam non ferens, ego verò, *inquit*, periculum in me recipiam: spiritus, si potest, me validior ferat! quibus dictis, statim contrâ obluçtanti manus in cervicem injicit, eamque consistere jubet. Illa ubi se captam vidit, cùm se ampliùs commovere non posset, ut imposturam teget, spiritum abiisse, seque reliquisse respondit.

Multo dein sermone *Thuanus* refert, agitatedum negotium & inter hosce Medicos fuisse, & inter quinque alios qui prioribus suffecti erant, præcipuè quia contrario experimento *Martha* nunc quibusdam visa erat anglicè latinèque loqui; quos tamen omnes refutabat egregiè *Marescottus*. Vide pag. 869, 870, 871.

Interim *Henricus IV*, metuens ne fortè hæc præstigiatrix adhiberetur ad tumultus contrà recens *Nannetense Edictum* concitandos, rem *supremo Parisiensi Senatui* dijudicandam tradidit. Exactè *Martham* esse 40 dierum spatio observandam Senatus edixit, feriòque a præcipuis urbis Medicis examinandam: *hi verò nihil præternaturale subesse testati sunt*. Hinc senatus tumultum metuens, eòque proprio-rem, quò templorum suggesta de violatis ecclesiæ privilegiis, hæreticorumque prædominante consilio fortiùs resonarent, hanc errabundam familiam suam in domicilium remisit, patri poenâ corporali, ut vocant, indictâ, si *Martham* egredi domo, citrà loci iudicis veniam, fineret.

At verò necdum finita res fuit. Vir nobiliss. ac rev. *Alexander Rupifulcaudius*, *sancti Martini abbas*, frater hujus nominis cardinalis, & *Claremontii* episcopi, fortè a fratre instigatus, *Martham Avignonum* primùm, deindè *Romam* duxit, spe fore ut autoritate *Patrum Societatis* hæc fœmina contra gallorum episcoporum, & præcipuè contrà sæcularis potestatis sententiam, verè dæmoniaca pronunciaretur. At verò & *res societatis*, carâ suâ de *Galliâ* pulsæ, postulavit ne huic negotio se immisceret, quò faciliùs

Rex in ejus reditum commoveretur; & summus Pontifex, ejusdem imposturæ jam gnarus, omne tentamen suppressit: miserandus abbas autem, exploso toto negotio, ludibrio habitus, veniam à Rege petivit, non obtinuit, brevique confectus mœrore interiit: *Martha* paterque, *Xenodochiorum* stipe miserè vixère, ac perière.

§. IV. Ex his duabus historiis, eorumque libris qui hanc quæstionem tractârunt, apparet dæmoniacis adscribi 1° horrendas, insuetas ac præternaturales convulsiones, contorsiones, corporis in sublime projectiones, rotationes, convolutiones. 2° Clamores, ejulatus, boatus, balatus, latratus, mugitus, cantus. 3° Linguæ græcæ, hebraicæ, arabicæ, latinæ, cunctarumque Europæ nationum, aut enuntiationem, aut saltem dum quis eos exoticâ linguâ alloquitur, eum ejus intellectum, ut suo patrio sermone aptè respondeant ad ejusmodi interrogata. 4° In suis agitationibus cursibusque a nemine posse, citrà summum vitæ discrimen, sisti. 5° Diras imprecari eos Deo, beatæ Virgini, Angelis, cunctisque Sanctis. 6° Furorem summum ad lectionem divinarum rerum, ad auditum Dei, Sanctorum, rerumque

facrarum nomen vel applicationem, ad exorcismos, &c.

In *Gallicâ Marthâ Brossier*, & in *Austriacâ nostrâ Annâ Mariâ*, videmus omnia hæc, verè personata contigisse, ac benè illas fuisse de agendis instructas. Optimum quidem nostrum *Ludovicum Duretum* duo morabantur, ne imposturam fateretur; indolentia ad puncturam, & rumor de notitie anglicæ ac latinæ linguæ, non a se quidem observata, sed ab aliis enarrata; at verò primò nos in nostris fictis dæmoniacis hanc indolentiam plus semel observavimus: ad hanc simulandam obduratus in malitiâ animus eas aptat. Si quis dubitet, videat *Tom. V. Rat. Med. pag. 302 & 303*, quo pacto scelestissima mulier ter sustinuerit profundam inustionem Chirurghi, indolentiam simulans, ne quâ victum quæritabat epilepsiâ, falsi argueretur. Secundò, *Dureto* examinandi donum linguarum defuerat, hoc dono *Martham* donatam esse alii negavêre, alii affirmârunt. Novimus abundè quàm ingeniosa sæpè rerum fictrix sit mens humana, præsertim si est præoccupata. Qui *Linziô Viennam* nostram *Annam Mariam* duxerunt, per omnia sacra testari volunt eam in itinere convulsam,

ac sanctæ Crucis imaginem in humum indignè projicientem, a transeunte sacerdote latinè jussam fuisse a terrâ hanc levaret, osculareturque, & mox executam mandatum fuisse. Nos similia testari potuissemus, si non egissemus pensitatiùs. Verùm per multa latinè apud ipsam dicta, certi eramus ignotam illi hanc linguam esse; deindè intrâ horam contigit, ut ter a sese sanctæ crucis projeceret imaginem, terque repositam in lectum osculata amplexaque fuerit; semel vidi non ab eâ projectam Crucem, sed ad latus positam, brevi in manibus sumptam, habitamque honorificè fuisse. Porro si inter sanctæ Crucis projectionem & amplexum, quis nostrùm num latinè aut græcè calleret, his linguis explorasset, hæcque protinùs jussa hæc exequi visa fuisset, ane verisimilitudinem nostra affirmatio habuisset de linguarum dono? Jam verò, quod ter apud nos non jussa fecit, ostendit fœminam latini sermonis ignaram sic in itinere fecisse, uti non jussa pluries in nostro Nosocomio fecit.

Sed multos stupendæ corporis contorfiones movent, corporis in altum projectiones, horrendæque convulsiones enarratæ, quas solâ malitiâ non posse peragî existimant. Respondeo his hæc nobis ideò

præternaturalia non videri, eò quòd paria illis in variis epilepticis & catalepticis, non fictis conspexerimus: deindè omnia hæc mirifica symptomata & in iis quorum *Tomo V, Cap. IV*, memini, apparuisse, qui tamen totam rem se finxisse, & convicti, & facti sunt.

§. V. Ex datis historiis hisce, ex libris de hâc re agentibus, & ex nostris *Tomo V, Cap. IV*, descriptis observatis, constat varias methodos quibus fucusne an sinceritas innotescat, adhiberi solere. Imitatione reverendissimi *Andegavensis* episcopi, experimentum aquæ sacræ, & profanæ lectionis pro sacrâ, feliciter imitati sumus: puncturas, vellicationes, ignes, efficaces sæpè, non perpetuò, licèt summa impostura esset, deprehendimus. Linguas nunquam calluerunt; sed ferax imaginatio harum defectum supplavit, ut mox patuit; undè hoc tentamen ritè captum semper irritum est. Si resisti iis sine vitæ dispendio non possit, & nostra, & *parisina*, & omnes mei priores dæmoniaci imposturam ostenderunt.

Restiti eis currere volentibus, ut confisterent, & meo jussu jacerent sederentque. Hanc *Annam Mariam* in medio brachiorum suorum violento motu composui, ut non moveret se, imò in ulti-

mo paroxyfmo omnem motum minis protinùs fufflaminavi.

Impofturam prætereà aliud demonftrabat. Dùm in molli lecto jacens, ac linteamine ftraguloque tecta, corpus in pedis ac fefquipedis altitudinem projiciebat, corporis opercula cafum per latera minabantur. Pudor ne denudaretur effecit, ut ter in unico paroxyfmo opercula in corpus adaptaret, eifque verum daret, ne caderent, æquilibrium.

Experimentum, feu tentamen aquofum nunc memorabo. Et hanc fœminam, & alias, quarum toties jam laudato *Tom. V* memini, unico momento fic curavimus hoc tentamine, ut de paroxyfmo ne gru quidem fupereffet. Eft cura commendatiffima *Hippocrati* in *Tetani* fpecie. Sex, feptem, oçto in acie locati, & amphorâ frigidæ aquæ armati ftant: mulieri convelli jam ceptæ, aliasve gesticulationes edendi, primus fuam amphoram in vultum, nihil tale fufpicanti, uno jactu, totam effundit. Terror ab infolitâ falutatione, horror frigore excitatus, confpectus tot hominum vitris magnis amphorifve ad profequendam affufionem adftantium, fiftit paroxyfimum parumper; fed cùm malitia omnium tanta foleat effe ut brevem poft paufam gesticulationes re-

petant, omnes ordine suum officium præstant, ut unico tali experimento aliquandò quinque sexve mensuras aquæ profunda-
mus. Tunc resipuerunt omnes; indusium autem togaque madida mutantur, in calefactum lectum reponuntur benè tecti, ac calido jure carniū refocillantur, ne frigus corpora lædat.

Sic passim unicâ vice impostura detecta est, & planè suffocata; maximè si tunc a supremâ potestate minæ seriæ intententur condignæ pœnæ, si vel minimum deinceps advertatur malitiæ indicium. Fuit tamen quæ hoc tentamen secundò institutum fefellerit, & quidem hæc nostra fœmina; cujus nihilominus malitiam minæ intentatæ mox compescuerunt, & penitè suffocârunt.

In singulis nostris dæmoniacis dictis, ut & in fictis asthmaticis atque epilepticis, pulsum à paroxysmo ficto finiente vix mutatum deprehendimus a sanitate, & corporis universi vix læsas ullas functiones; intereà dùm in verâ epilepsiâ post paroxysmum debilis, inæqualis, multisque modis peccans soleat deprehendi, pluriumque per horas, diesve, miserabilis teneat corpora languor. *Parisiſinorum Medici* qui in causâ *Marthæ* a parte *Ludovicî Dureti* summi viri stabant, ex bono

post paroxysmum pulsu, corporisque alacritate, verè dæmoniacam concludebant: *Marescottus* verò ex hisce contrarium oportere confici censebat, fretus auctoritate evangelicâ; cùm *Marci Cap. IX* in curatione dæmoniaci legatur sic: *Et cùm videret JESUS concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi exi ab eo, & ampliùs ne introeas in eum. Et exclamans, & multùm discerpens eum exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent: quia mortuus est. JESUS autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit.*

Neque ineptum hoc *Marescotti* argumentum est. Omnes illi personati homines exercent se paulatim in vafro suo artificio, in quo si principio turbetur non nihil ipsorum corporum œconomia, paulatim nihilominùs affuefacti, gaudio sui in malitiâ profectûs, spe eam perficiundi, mundumque egregiè decipiendi, vix tandem a suis gesticulationibus aut defatigantur, aut anhelant. Dum nos fabrorum ferrareorum malleolos tollere, & aliquot ferre passibus cogimur, jam anhelamus, & pulsum cum respiratione mutatum habemus; intereà dùm ipsi fabri malleum per horam elatis continuò brachiis agitan-

tes, vix mutati deprehendantur. Nolim verò regulam invariabilem ficta a veris distinguendi hanc asserere; corpore enim debiliores, & maximè in imposturâ addiscendâ tirones, aut ne fraus detegatur meticulosi, facilè mutatos habere pulsus, mutatamque respirationem possunt. Cæterùm *Marescotti* argumentum admittendum videtur, & crebrò nobis in mentitâ epilepsiâ, mentitoque asthmate, magno auxilio fuit.

§. VI. Candida hæc gestorum expositio offendere neminem poterit, neque me de aliquo in religione errore reddere suspectum. Obsessos a diabolo homines multos fuisse, ex sacris Evangeliiis & Apostolorum Actibus, certus novi, multos quoque prioribus ecclesiæ sæculis, Sanctosque numerosissimos virtute dæmones ejiciendi claruisse. Tandem nullus dubito, quin hinc indè adhucdum tales habeantur. Hinc veneror preces, exorcismosque ecclesiæ, quibus illa utitur, singulâ vice, quâ sacrum Baptismatis sacramentum catecumenis infantibusque confert, & veris applicat energumenis. Est hæres illa summæ benignissimi SERVATORIS nostri in dæmones potestatis: hanc ipsi ut sæpè priùs, ita jamjam in cœlum adscensurus, ad mundi usque finem tradidit: *dæmones*

DE DÆMONIACIS. CAP. IV. III
ejicient. Marci, Cap. 16. At verò hominum vafrorum malitia tanta est, ut & fingant se dæmone obsessos esse, & venerandas ecclesiæ ceremonias, venerandosque ecclesiæ ministros ludibrio exponant. Hoc porrò prævertere, decus servare religionis sacratissimæ, sacrorumque ejus ministrorum, cujusque, ni fallor, Catholicæ suæ religionis splendorem amanti omninò est. Hæc sola me ratio compulit, ut a tot retrò annis ea mihi indicia compararem, quibus verane res, an ficta esset, probè interstingerem: quo demùm modo & verè a dæmone obsessi ecclesiæ traderentur curæ, & imposturæ convincerentur personati. Neque rem video dedecentem Medicos esse, quod, cum officio teneantur fraudulentos fictosque morbos a veris discernere, idque reverà per certa tentamina præsentent, eadem quoque tentamina in usum apud dæmoniacos vocent, ne scelestissimi homines DEUM religionemque vituperent. Profectò nullus video, quod ob id oporteat liceatve in Medicos stomachari. Si de autoritate ecclesiæ actum esse, quandò supremus Senatus, idque Medicorum operâ, causam *Marthæ Brosferiæ* dijudicabat, non minùs ignari, quam fervidi Ecclesiastici clamitabant,

profectò *Clemens VIII*, summus eo tempore pontifex, sic non censuit, etsi *Martham* jam *Romæ* se sistentem, examini Ecclesiastico submittere potuisset. Attamen si viri reverendi, quos ob religionis cultum morumque sanctimoniam veneramus, hoc nostrum tentamen malè ferant, lubenter id mittimus, illisque reddimus; modò cum hasce regulas, tum quas ipsis industria, usus, ac religionis amor, ultrà suggerent, accuratè patienterque in usum vocent. Nihil enim, nisi harum regularum neglectus, in causâ fuit, ut hæc mihi demandata provincia sit. Maximè optandum foret, ut ad sacras ædes, ad quas pia plebs convolare peregrinabunda consuevit, legionesque dæmoniacorum conduci undique solent, debita tentamina viri venerandi præmitterent; ne profanarent istiusmodi personati homines, neve ecclesiæ ministrorum imperitiam simplicitatemque falsè riderent, dum in miraculorum diariis postmodum nefandum suum vident sacrari vastramentum.

Finem capiti impositurus, duas memorari quæstiones percipio, quæ quidem responsum vix mererentur; eandem tamen cum multorum animis altè irradiatæ videantur, omninò poscunt.

DE DÆMONIACIS. CAP. IV. 113

Prima eorum est, qui propter frequentes imposturas statuunt neque hodiè existere quos obsideat diabolus, neque olim extitisse: cunctas scilicet curas dæmoniacorum enarratas morborum quidem mirabilium, at verò præternaturale nihil habentium curationes fuisse, quam sententiam eruditis jam olim, maximè verò hoc tempore viris, operum mole notis, vehementer placere video.

Hos porrò primùm rogo an admittant revelationem, nec ne? Hanc si non admittant, eos plango, non negantes diabolicam obsessionem ratus, nisi quia suo materialismo infatuati. Pneumatologiam omnem rident. His mentem sanam apprecati, eos volumus, qui admittunt revelationem, eosdemque precor, ut depositâ præoccupatione, sacra Evangelia cuncta pervolvant diligenter, notamque ad illos affigant qui dæmoniacorum meminere locos: centenario plures ejusmodi notabunt, qui sincerè, neque præoccupatè considerati, non permittent unquam illis, ut ad non præternaturales morbos has referant dæmoniacorum historias. Videbunt dæmones id effatos, quod homines, quos obsidebant, ignorabant. In principio certè ignorabat israelitica gens JESUM, & MESSIAM esse, & DEI

FILIUM; utrumque diaboli homines ob-
 fidentes, ultrò fatebantur. Ubique cura-
 tiones morborum ab illis dæmoniacorum
 distinguuntur, distinctèque enarrantur.
 Quin & in gloriam suam intraturus SER-
 VATOR, in ultimo suo ad Apostolos
 Discipulosque sermone, *Marci, 16 cap.*
Signa autem eos, inquit, qui crediderint,
hæc sequentur: in nomine meo dæmonia
ejicient, linguis loquentur novis, & si
mortiferum quid biberint, non eis nocebit:
super ægros manus imponent, & benè ha-
bebunt. Apostolorum igitur, eorumque
 qui ipsis prædicantibus fidem amplexuri
 erant, distincta potestas fuit in res dis-
 tinctas; quæ potestas & hîc, & in totâ
 evangelicâ SERVATORIS historiâ, tam
 distinctè separatur, ut qui voluerit præ-
 fractè negare, & morbos curare, & dæ-
 monem expellere, res diversas esse, af-
 firmare necessariò quoque debeat donum
 linguarum, venenique immunitatem, ne-
 que a curatione ægrorum, neque a dia-
 boli expulsionem quid separatum esse, licèt
 hic quadruplex, eaque distinctissima in-
 ter se potestas promitti videatur; quo
 quid dici absurdius possit? Dolendum
 profectò in pyrrhónico hoc sæculo &
 plurimam gentis eruditæ, revelationem
 credentis turbam in absonam hanc opi-

nionem abire, & vel hâc ipsâ se doctiorem, se factorum librorum intelligentiorem esse opinari.

Quæstio altera eorum erat qui mirentur id nunc asseri, quod quantumcunque olim frequens diaboli obsessio fuisset, ea tamen nunc inter rariora ponatur: dùm intereâ illi minimè causam capiant, cur rarum hoc nunc foret, quod frequens olim: hominum nunc eandem quam olim conditionem esse, eandemque diabolorum & malitiam & potestatem: videri proindè sibi & præproperum nimis esse hoc de raritate obsessionis dæmoniacæ assertum, & quæ ad imposturam detegendam ex hâc assertione laudantur temeraria.

Hos primùm rogatos volo, quo demùm argumento probent, quod olim in rerum naturâ contigerit, id perennare, quandiu eadem rerum natura persistet, oportere? Utique non ex revelatione, minùsque multò ex observatione id probabunt. Et in divinis rebus, & in humanis, non idem perpetuò apparet PROVIDENTIÆ ordo. Donum linguarum, donum prophetiæ, donum ægros impositâ manu, aliâve actione, curandi, communia in primitivâ ecclesiâ erant, jam verò rarissima observantur. Quid leprâ commu-

116 RAT. MED. DE DÆM. CAP. IV.
nius Judæorum? sciant eâ veteris novi-
que Testamenti codices: uti dæmonia-
corum historiam Evangelium refert, sic
& leproforum; intereâ dum nostro sæculo
penè ignotus morbus, nisi hinc indè apud
Indos fit. Ergo nihil solidi ejusmodi argu-
menta habent. Pro omni autem responso
sufficit detecta impostura, ita ut velimus,
nolimus, paucos nostra, paucos patrum
nostrorum memoria extitisse, quos obse-
derit dæmon, ultrò fateamur.

FINIS.

A P P E N D I X.

DIE 20 Aug. 1773, fatalis contigit casus ad Paludem propè *Danubium*, in loco quem *Thabor* vocant; qui cùm ad argumentum quo toto capite secundo hujus operis occupabamur mirificè faciat, typis autem illo jam edito contigerit, necessariò hìc memorandus est.

Adolescens 16 annorum, multis ab annis valetudinarius, pertinaci laborans diuturnâque scabie, piscatus hamatilis adeò immodicus, ut ob eundem pridie vapulasset; denuò hoc die, horâ decimâ antemeridianâ, vento procellosissimo, in vicinâ Palude, binis tribusque pedibus haud profundiore hamans, ab altiore amne pronus in aquam incidit, idque in acutum abruptumque veteris hujus Paludis aggeris palum. Emersit, vociferatusque est. Vidit, atque audivit eum, præteriens fœmina, quæ auxiliari cùm sarcinata non posset, in opem vicinos compulit hortulanos. Convolantes undique hi, oblongum quem casu reperiunt, asserem luctanti cum aquis porrigunt, quo arrepto eum in continentem ducant;

at verò ille genubus tenùs tenaci limo immerfus, expedire non potuit fe. Nonnullis intereà vicino in horto uncum quærentibus, altiùs infigitur limo adolescens, submergiturque. Horæ, ut credunt, quadrante submersum, uncis vesti infixis, in continentem trahunt; signa vitæ nulla edentem, in altum elatis pedibus quatefaciunt, & spumofam quidem aquam ore naribusque, ut putant, profluam vident; sed ne vel minima vitæ superstitis signa. Ad hæc vicini suburbii *Leopoldini* Balneator quæritur, cui quo perniciosior adsit, currus junctis raptim equis mittitur. Ejus verò loco duo prodeunt tirones, qui vix conspecto corpore, & feros se vocari mussitant, & neque aut venam tundi, aut alia præsidia artis admoveri ultrà posse contendentes se subducunt.

Elapso tandem bihorio in nostrum Nofocomium corpus conferri jubet loci judex. Mox conspicitur sinistro in bregmate, notata jam a Chirurgiæ tyronibus contusio, atque epidermidis separatio. Calefacto protinùs in lecto variis & rebus & modis fricatur; ex venâ jugulari dextrâ sanguis mittitur, qui rapidus principio, moderatus postliminio, unciarum X copiâ profluxit, tenuissimus, nigres-

cens, morâ bihorii subnigrâ aquâ præcipitatâ excolor, ad ignem, more albuminis ovi, coagulatus. Reliqua artis præsidia, quemadmodum *Tomo I Rat. Med. cont. part. II*, traduntur, ordine admota sunt; ast verò, ut facilè prævideramus, incassum. Agitato sub experimentis corpore, ore ac naribus multa spuma profluxit, œsophago, ut leviter eodem in sectione vulnerato constitit, oriunda: imò etsi ex asperâ arteriâ prodiisset, spumæ duntaxat, si quæ affuisset, portio quædam prodiisset. Galli enim nostri scriptores suâ spumâ evacuari sic pulmonem non posse, evidentissimis experimentis demonstrârunt.

Die 21 Aug. ad 7 mat. cadaver lustravimus a pectore orsi, ne quid mutaretur in pulmone. Pulmo liber uterque. Aortâ, venâ cavâ, superioreque trachæâ, ne quid efflueret, probè ligatis, tum & separato a diaphragmate pericardio, eximebantur cum corde pulmones. Nulla in trachæâ aqua spumosa, nulla in bronchiis, nulla in loborum, quos numerosas in taleolas diviseramus, vel minimâ portione: neque feri spumosi quidquam percussione tantummodò non prodibat, sed ne forti quidem pressione; nihil enim hâc nisi sanguis exprimeba-

tur. Porrò multus inerat aër illis, irretitusque sic, ut ex quibus expressus sanguis fuisset partes, ne post horas quidem confiderent, bullas modò sub externâ tunicâ pressione formantes: quod pulmonis emphysema non a submersione, verùm ab antiquiore hujus visceris in suâ cellulositate dispositione, explicandum est. Ex variis scriptoribus hoc pneumonicum emphysema in hominibus non demersis, unâ cum magnâ ex hâc membranâ aërem explodendi difficultate, adnotavit *Ill. van Swieten* in cap. *Boerhaavii de Hydrope*, ad §. 1220.

In corde vasisque majoribus, cruor nigrescenti similis aquæ. Intestina singula inflammata. Colon, postquam ex sinistri ilei cavitate emerisset, quinque flexus ingentes, antequam in rectum abiret, formabat. Et inflammatus pone pylorum ventriculus.

Ad os bregmatis lævum, tegumenta inter ac pericranium, eâ scilicet plagâ in quâ læsionem externam videramus, inventa ecchymosis est, multaque pericranii rubedo. In encephalo ambæ quidem meninges ad cerebrum universum rubebant, verùm prætereâ in ipso contuso loco multam rubri, nigrescentis tenuisque

que sanguinis ecchymosin inter sese mutuas continebant. Ventrliculorum parietes copiosis vasculis, iisque rubris, scatebant.

Hæc igitur anatome nos docet primò : licèt in cadavere patuerit invincibilis causa mortis, quia tamen hæc antè anatomen ignorabatur, Chirurgiæ profectò tyronibus, quantum ab ipsis res pependit, imputandum esse mortem; quia quidquid in eo casu agendum est, & a magistro discipuli tenent, & linguâ vernaculâ conscriptum de hâc re libellum, dono Augustæ, possident magistri omnes, quem & communicare exponereque discipulis lege jussi sunt. Sin verò planè rudes in hoc negotio hi fuerint, pars culpæ multa redundat in magistrum, quod nec libellum communicaverit cum illis, nec exposuerit, nec, si potuerit, in auxilium accurrerit.

Secundò : ut canes meos mittam, jam hîc hominum demersorum alter est, cujus caruerint aquâ pulmones : huic autem prætereà apoplexiæ extitêre in encephalo causæ. Ponamus hanc historiam vel nocte, vel saltem nullis præsentibus contigisse testibus; & cadaver tandem inventum jussu lustrari magistratûs. Qui ejus sunt,
Tom. VIII Pars II. F

quam refutare conatus sum, sententiæ; cum in anatome & vacuum inveniant sero spumoso pulmonem, & haud contemnenda mortis violentâ manu illatæ, indicia, magistratui referent meridianâ luce clariùs esse quod hic juvenis morte violentâ priùs peremptus fuerit, antequam præcipitatum corpus in paludem sit; quo quid unquam a veritate alienius? Interim magistratus amplissimus, magistratûs *Lugdunensis* exemplo, in homicidas severè inquiret, in carcerem suspectos conjiciet, ad eosdemque convincendos artificia consueta admovebit. Si quis, quàm inanes hi, quàm arduos, quamque periculosos, cum judici concilient, tùm accusatis, labores, maturè perpendat; an gravari, minarique possit, me quâvis oblatâ occasione Gallicanæ sententiæ urgere perniciem?

At verò totum hoc meum argumentum negotio se facili confodere posse, hujus sententiæ autores fortè arbitrabuntur, adolescentem meum submersione neutiquam vel ob id periisse rati, quod è gurgite in sublime emerfus, vociferatus sit; oppletum proindè aquâ habere non potuerit pulmonem. Hinc eum videri non submersione, sed fluente paula-

tum tuffis de encephali vasis sanguine, ex cerebri oppreffione verè apoplexiâ periiffe: quodque proindè aquâ fpumofâ vacuus deprehensus ejus pulmo fit, mirabile non effe.

Profectò multam mihi hîc illi fuppeditant differendi materiem. Sed iisdem in *Appendice* respondere opportunam non videtur, ne ex *Appendice* novum fucrescat voluminosumque opus. Hinc id, quod contendunt, ipsis impræfentiarum omne dabo; modò ex datis concedant necessariam confequentiam.

Scilicet, si hic juvenis, nemine teste, incidisset in paludem, atque elapsis aliquot diebus inventus, legali examini fuisset subjectus, ipsi hi, quos veneror, viri, necessariâ lege pronunciare debuissent *primò*, mortuum illum præcipitatum in aquam fuiffe, cùm omni prorsùm aquâ ejus pulmo careret: *secundò*, ex visis atque repertis in capite eundem fuiffe violentâ morte peremptum, priusquàm præceps in aquam datum fuisset cadaver. Reddentes itaque casum hunc illi suæ *Claudinae* confimilem, argumenta profectò fortiora ad hanc conclusionem in isto quàm in illâ haberent. Interim historia nostra, tot testibus pleno in die

visa atque audita , hanc conclusionem non minùs damnosissimam quàm falsissimam esse , omni ex parte toties jam ostendit. Quocumque igitur modo exponere hanc historiam contendunt , eam sententiæ suæ destructricem semper inveniunt.

F I N I S.

ANTONII DE HAEN,
S. C. R. A. MAJESTATIS
CONSILIARII ET ARCHIATR.
EPISTOLA
DE CICUTA.

PARISIIS,

Apud P. Fr. DIDOT juniorem, Bibliopolam, ad ripam
Augustinianorum, propè pontem Sancti Michaëlis,
sub signo Sancti Augustini.

M. DCC. LXXVII.

Cum Approbatione, & Privilegio Regis.

VIRO PRÆNOBILI AC CELEBERRIMO
BALTHASARO LUDOVICO
TRALLE,
MEDICO VRATISLAVIENSI,

*Academiarum Cæsar. N. C. Adjuncto &
Elect. Boicæ Scientiarum Socio, &c.*

MEMINERIS, vir celeberrime, quum in ultimo tuo de inoculatione opere scrip-
fisses, observationes Viennenses de ci-
cutæ præstantiâ etiam Vratislaviæ com-
probatas esse, quod, datis mox ad te lit-
teris, humanissimè petiverim, ut curato-
rum illorum historiam, quos cognovisses
ægros antè datam cicutam, quibus præ-
ter cicutam datum nihil admotumque
fuisse nosset, quosque postea, aut egregiè
emendatos, aut perfectè curatos lætus
salutasses, mecum communicare digna-
rêre: me quippe tùm fore, qui eandem
publicâ luce donaturus, cicutæque futu-
rus encomiastes essem. Æternum enim

Numen veneror, quod eam mihi mentem benignas iniecerit, ut salute humanâ nihil acceptius, nihil unquam haberem antiquius; ad quam profectò, de quâ lis est planta, plurimum conferret, si, quas illi vires inesse perhibent, reverà possideret.

Eandem possidere illas, nullus principio dubitabam. Pilulas indè paratas, ultrà sexennium est, dederat mihi illustrissimus noster præses *L. B. van Swieten*, ut in schirro & cancro earumdem vires explorarem, suppresso quamvis plantæ nomine, quod publicare necdum sibi licere aiebat: quo autem audax in experiundo essem suam ille fidem, suam interposuit experientiam. Neque profectò vel hilum hæsitavi, fide munitus tantâ atque auctoritate. Imò gratias divinæ Providentiæ venerabundus egi, quod deniquè summæ maximèque formidandarum generis humani, in eoque amabilis præcipuè sexûs, calamitatum medelam propitiùs revelâisset.

Experimenta igitur actutum institui, æquè benè multa, antequam quâ uterer cicutam esse noscerem. Quod autem experimenta illa minùs favebant, ego instituebam eadem auctiora, ratus, ne ab optimo quidem medicamento expectari posse, ut omnes ex æquo sanaret: & forsitan

DE CICUTA.

eos, qui penitus incurabiles, meas hucusque in manus incidisse, in casuro tandem, qui fanescerent, qui comprobarent medicamento virtutes, qui eadem me, quâ cæteros, lætitiâ perfunderent.

Intereâ aliorum recenter evulgatis experimentis tanquam propriis meis gaudebam, & ubique laudabam cognitæ tunc mihi cicutæ vires. Eramque ejus in Italiâ præco. Et, si quem cupido tenet noscendi, cur nobiliss. comes *Roncalli Parolino* in epistolâ ad *Cl. Bianchi* conqueratur: *che io non fosse troppo cortese*; caussa est, quod cum Mantuæ 1760, mense Septembri, ille me officiosâ salutatione honoraret, & in cicutam acriter inveheretur, ego forsan paulò acrius ejusdem efficaciam propugnarem.

Atque ita ferè biennio egi. Tandem quum ea experimentorum meorum infelicitas esset, ut quibus cicutam, spatio anni dimidii, anni integri & sesquialterius, dederam, eorundem nulli fanescerent, plures in deteriora laberentur, unus periret alterque; quum prætereâ similes querelæ aliorum aures circumsonarent, penitus, fateor, animus vacillavit.

Intereâ obstupescens inaudio *libellum* de cicutâ alterum prelo mandari. Itaque *ill. præsidem* adire ego, ipsi infortunia

mea exponere, diaria 23 ægrorum, quos ab initio in curam susceperam, monstrare, obtestari per omnia sacra, nihil ultrà publici juris fieri permetteret, donec quæ a pluribus caperentur experimenta numerosiora omnem amovissent hæsitationem. Quippe si, quæ ego infortunia incerebam, eadem & aliis contingerent, eosdem his præposteris laudibus indignaturos, nostramque facultatem de famâ, quam celebrem, quam venerandam apud exteros conquirere cœperat, periclitaturam. Intereâ me non quidem ultrà in Nosocomio, in quo præ locorum angustiâ fœtor cicutæ, cæteris, eâdem non utentibus, permolestus esset, sed foràs, eâdem quâ antea sedulitate experimenta profequuturum.

Non expedit enarrare quis fuerit hujus colloquii finis. Nosse sufficiat indicatum mihi bellum ab eo die fuisse, idemque hucusque non continuare duntaxat, sed ingeminare.

Quum interim, quò in experiundo frequentior, eò essem in curando infortunatior, experimentis meis vel ideò fidem esse denegandam contenderunt, quod non ultrà in Nosocomio eadem sub oculis meis instituerem. Homines, ac præsertim quidem pauperculos, a medico

medicamenta accipere, sæpè eadem aut negligenter, aut nihil omninò assumere, vendere aliis, & sic porrò.

Quamvis experimentis in Nosocomio captis æquè fuiffem quàm extrà illud infelix; quamvis etiam in libellis de cicutâ plura experimenta extrà quàm intrà Nosocomium capta legantur, tamen inani hoc prætextui adhuc femel obviam ire volui. Septemdecim ægros, quos fimiles varii morbi affligerent, quique in *libello primo de cicutâ recensentur*, in Nosocomium meum induxi, cicutam iisdem omnimode applicui, & bis in septimanâ cunctis medicæ studiosis, proficerent, nec ne, examinandos produxi.

Emanante in urbem cicutæ apud hos omnes inertia, accusârunt me, quo fundamento nescio, ignorantia methodi veræ cicutam exhibendi. Quâ de causâ humanissimis litteris *ill. præsidem* hortabar, ut horâ sibi commodâ vellet examinare ægrotos meos, tum qui in Nosocomio degebant, tum etiam qui extrà illud cicutâ utebantur, ad datam quippè horam omnes illi sistendos: nihil mihi gratiùs fore, quam ex ipso discere, non vitio cicutæ, sed meo, qualiacunque infortunia conquererem, contingere. Sed neminem vidi, & ne responsum quidem.

Experimenta nihilominus auxi ad numerum CXX.

Quum tandem cancrofarum foeminarum octo mihi periissent, caeterorumque & nemo curaretur, & multi pejorarentur; quumque ex *Bohemiâ*, ex *Imperio*, ex *Galliâ*, *Angliâ*, *Belgio*, *Italiâ*, familia infortunia, aut litteris perciperem, aut dissertationibus intelligeram impressis, ab experimentis novis desistendum esse arbitratus sum; cicutam & inertem esse & noxiam a praegressis convictus.

Interim videas, quanti faciam tuam, optime Tralles, auctoritatem, dum vix lectis in ultimo tuo opere *Breslaviensium* experimentorum encomiis, protinus & eorundem historiam abs te peterem, & sub narratis supra conditionibus, me evulgaturum illam, tum laudaturum cicutam esse sponderem. Qui hisce meis adeo æquis atque sinceris votis satisfaceret, tu, amice candidissime, unus esse debuisti, unus esse potuisti, qui, veri amore raptus, & tua propria observata ex diariis depromere, & cunctorum *Breslaviensium* Medicorum Chirurgorumque, qui cicutâ usi erant, testimonia, proprio ipsorum nomine consignata, colligere, & ad me tantâ cum diligentia & attentione transmittere dignâbare.

Vix accepta, legi eo, sanctè testor, quo promiseram animo. Reperi catalogum undè septuaginta ægrorum. Vidi clarorum virorum, qui cicutam ipsis dederant, alios aliis esse huic plantæ favorabiliores; teque, vir egregie, minùs quàm expectàram: vis probè a me notari, non scripsisse te, pag. 234, vexatissimi argumenti; vires ejusmodi cicutæ abs te visas, & comprobatas esse, verùm ejusmodi de illâ laudes percepisse, quæ illis quas tu novo huic invento decernere posses, majores esses.

Horum undè septuaginta schirro vel cancro, sive occulto, sive aperto, 36 laborarunt, omnium ergò mediâ parte plures. Laborarunt 6 colli tumoribus, vomicâ 1, fluore albo 3, asthmate 1, ventris duritie ac tumore 3, teste indurato 4, venereis denique malignisque ulceribus 15.

Ex illis, qui schirro aut cancro laborarunt, periêre 30 miserrimè, & incurabiles 6 manserunt, colli tumoribus laborantium 2 curati; 4 minimè; vomica curata; asthma levius indè creditur; 3 leguntur ventris duritie ac tumore curati; 3 curati à duro testiculo, 1 non. Tandem a malignis ulceribus ac fistulis 11 curati, 4 non curati,

Liceat, vir eruditissime, hæc singulati-
mè examinare. Deprehendimus primò ex
eis, qui vero schirro aut cancro laborâ-
runt, nullum, seu nullam (pleræque enim
fœminæ sunt) curatam esse, earumdem-
que $\frac{5}{8}$ miserè periisse. Advertimus quo-
que hoc peculiariter a practicis *Breslaviensibus*
esse notatum; scilicet, egregium Chi-
rurgum *Hauptmann* apertè fatentem legi-
mus, *apertum cancrum nunquam se cicutâ*
curasse, nec curatum a quopiam nosse; nul-
lum dexterrimum Chirurgum *Beer*, a ne-
mine curatum se vidisse, nec se unquam
ullum curasse; exper. Medicum *Wiche*,
cancro nunquam profuisse cicutam. Ex-
perti itaque idem sunt *Breslavienses* quod
ego, quod *Viennæ* multi mecum, quod
centeni Medici *Galli, Itali, Germani,*
Angli, Belgæ toties experti sunt.

Si cum hisce adeò universalibus obser-
vatis, omnem omninò excludentibus ex-
ceptionem, conferamus libellos de ci-
cutâ, *primum, alterum & supplementum*
necessarium,prehendimus nihil fre-
quentius a cicutâ, quàm cancris & schir-
ros aut curari, aut emendari insigniter.
Libell. I, pag. 6. « In strumis schirro-
sis,
» in indurationibus glandularum, mam-
» marum, & pessimis cancris non exi-
» guos effectus vidi, & expertus sum. »

—Pag. 103. « Indurata & schirrofa in iif-
 » dem etiam casibus resolvit, ubi alia
 » medicamenta maximè penetrantia nihil
 » efficiunt. » Pag. 104. « *Cancro ponit li-*
 » *mites, &c.* Acre cancrosum emendat,
 » foetorem dispellit. Ichorem cancrosum
 » in bonum pus convertit » Pag. 100.
 » *Dexter F. Leber* pertinacissimos schir-
 » ros in diversis corporis partibus resol-
 » vit. Cancros plurimos non modò in
 » mammis, sed & in facie, ad oculos,
 » nasum, &c. emendavit, & quosdam
 » integrè curavit. » Sunt tot ferè schir-
 » rorum aut cancerorum curationes, quot
 » capita libellus habet.

Libellus alter sic infit: « Quò sæpiùs
 » cicutam ægris exhibeo, eò majorem
 » semper in hâc plantâ virtutem & effi-
 » caciâ admiror. » Paulòque post: « Opus
 » non esse scribi eam ornare encomiis, cùm
 » eadem accuratissimè capta experimen-
 » ta eloquantur. Nec mirum; quum libel-
 » lus integer innumeros penè referat a
 » cancro aut schirro cicutæ persanatos
 » efficaciam. Quare & pag. 287 legitur:
 » *Cicuta cancrum curat. Id, multiplici ex-*
 » *perientiâ conviçtus, vidi.* — Et pag. 291:
 » *Si fœminæ statim in principio mala sua*
 » *detegant, & si Medicus debito tempore*
 » *cicutam adplicet, certus sum, nos intrâ*

» aliquot annos rarò visuros mammarum
 » cancrum. Et supplementi necessarii. Pag.
 » 37 : Cicutâ fundit schirros etiam anti-
 » quos. Pag. 40. Cancrum curat, aut emen-
 » dat ejus acrimoniam, pusque bonum in-
 » ducit, sopit dolores. »

Libello de stramonio, &c. p. III &
 112, « Cicutâ dissipari, ait, veros inve-
 » teratosque schirros, & cancos & ulce-
 » ratos. »

Libello de colchico autumnali, p. 77,
 « easdem canit de cicutâ laudes, addit-
 que : « Balneum ex cicutâ infusâ para-
 » tum, cui totum ægrotantis corpus im-
 » mergitur, multùm subindè juvat, efficit-
 » que ut extractum internè datum longè
 » citiùs schirros & tumores solvat, sanet-
 » que ulcera cancroso saniosa. Pag. 92 :
 » Medicus . . . propriam uxorem cum om-
 » nium stupore ab ingenti mammæ cancro
 » liberavit. »

Quid ad hæc omnia, vir carissime ?
 Viennæ, ejusque singulari in vico, ci-
 cuta multiplici experientiâ schirros veros,
 antiquos, inveteratos, pertinacissimos re-
 solvit, curat, cancos ingentes exulcera-
 tos sanat. — Dum interim Breslaviæ, Pra-
 gæ, Mediolani, Parisiis, Londini, Amf-
 telodami, tam ii qui cæterùm laudant
 cicutam, quàm qui eamdem vituperant,

illam in cancris unanimi voce inanem clamitent, in schirris vanam reperiant. Quid, inquam, ad hoc? Cicutam Viennensem, ais, palàmque aiunt tecum omnes *Breslavienses* tui collegæ, miranda hæc solam patrare, indigenâ aliarum regionum curari nullos.

Sed *Viennensis* cicutæ libras, ultrâ 500 *Viennæ* emptas, cæteræ regiones devorârunt, nec unquam schirros cancrosvæ veros se indè curasse, vel ipsi fatentur spontè, vel veritate convincuntur. Nonne vestri id unanimi voce clamant? nonne idem plures nationes?

Verum urgebis ex *Libello 2, de Cic. pag. 3*, amaras querelas, in hæc verba erumpentis scriptoris: « Doleo summo- » perè, centenas aliquot libras extracti » cicutæ, ex herbâ ficcâ parati, me in- » scio, *Viennâ* in alias regiones esse trans- » missas. » Quod nonnulli id semel ex recentis penuriâ fecerunt, dum ad externas regiones plus mittendum esset, quam de extracto ex recenti herbâ parato mitti posset, inficias non ivero; ast verò pharmacopœos sequentibus postmodùm annis ex recenti plantâ extractum parâsse, cum certissimum est, tum ex eo patet, quod ejusmodi nihil unquam postea ab auctore expostulatum sit.

Si ergo unico anno id contigit, id annis posterioribus viribus non potuit derogare cicutæ : quin etiam quo anno id contigit, si minores, magnas tamen vires ejusmodi extractum possidens effectu bono apud extraneos laudatum fuisset.

Objicies mihi secundò auctoris querelas in *supplemento necessario*, pag. 8 & 9. « Extractum verò non ubique ad meam » mentem paratur. Sumunt enim succi » expressi ingentem copiam, eam in vase » cupreo igne satis forti coquunt, foetor » indè ingens longè latèque spargitur, » avolat, quod est optimum; prætereà » nimium sollicitè succum & extractum » purificant. » Subterfugium hoc æquè agrè quam ego, præstantissime Tralles, admittes, si mecum cogites, herbæ foetorem, qui nunc optimus a conquerente auctore vocatur, maximè avolare, dum ad fomenta & injectiones aquâ coquatur; & tamen hujus decocti egregias celebrari, in ejus operibus, vires : deindè nec foetorem in extracto parando avolare, cum mures perpetuò redoleat. Et si a vase cupreo nocumentum pateretur, id profectò symptomata à cupro genita demonstrarent.

Sed quid immoremur ejusmodi excogitatis subterfugiis refutandis, dum auctori urbiq; universæ notissimum sit, ex-

tractum cicutæ, quo ego mea infelicia experimenta ceperim, quod ille, egoque ad exteras regiones, ubi nihil effecerit, miserimus, esse planè idem, esse de eâdem massâ, ex eâdemque areâ petitum, ex quâ petitum sit illud, quo ipse in Nofocomio suo, quo alibi, admiranda illa perficere se dicat, quibus cuncti ejusdem scatent libelli. — Cessent itaque aliarum nationum Medici experimenti defectum in cicutam suam patriam refundere: cesset ipse auctor, de cicutæ præparatione conqueri, dum constet, eodem cicutæ extracto, & me & multos externos, quo ille usus fuerit, usos esse.

Sed hoc pacto conquereris, vir expertissime, non solvi, sed amplificari magis, quod explicandum mihi ænigma proposueras, cur scilicet tot *Viennensium* schirri cancrique curæ laudentur; intereà dum *Viennensium* Medicorum plurimi, dum reliqui per universam Europam Medici atque Chirurghi, cicutam deprehendant esse ad hosce morbos curandos ineptam?

In rem ingratham atque odiosam me inducis, optime Tralles: quum urgeas tamen, expedire eam conabor. Ac primò quidem, si repetas mecum cancri, schirri, scrophulæ, &c. definitionem, & quânam in re horum tumorum singuli a singulis dif-

crepent, mox defectum insignem reperies in *cicutæ libellis*, qui hæc nomina sic commiscent confunduntque, ut ad singulam ferè historiam indigeant correctione. Hoc semel admisso, ænigmatis tui solutionem pro parte habes.

Missa ad me fuit, ad convincendum me, die 3 Jan. 1760, fœmina quæ *cicutæ* usu a pessumo exulcerato cancro liberata dicebatur. Fœminam videram antea nunquam, ideòque num vero cancro laborasset, ab eoque biennali *cicutæ* usu curata esset, aliorum fide & testimonio credere poteram; ex enarratione autem mulieris haud ita fuisse suspicabar.

Biennio post urgebantur *cicutæ* patroni, ut curatis per *cicutam* suis me pervicacem & obstinatum hominem erroris convincerent tandem. Porrò hi qui integro quadriennio *cicutâ* usi, jam numerosum jactabant curatorum catalogum, aptum hominem, quem ad me mitterent, non habuere, nisi eandem hanc fœminam. Et quod abs te, vir clarissime, notatum velim, ipsa hæc fœmina, quæ, biennio elapso, in laudem *cicutæ* ad me missa fuerat, quæ post illud biennium adhuc unica erat, quam ad convincendum me, mandato coacti, aptam credebant, hæc, inquam, ipsa toto hoc ultimo biennio ob

novam mammæ duritiem cicutam fumpserat. Pulchrum profectò ad convincendum exemplum! Quo autem hanc ignominiam a cicutâ amoverent, & in me (quis crederet?) converterent schedulam dederant mulieri, in quâ monebar, mammam mansuetiùs examinare; quandoquidem eadem, ante duos annos rudius a me contrectata, induruiſſet ſic, ut toto hoc tempore cicuta de integro indiguiffet. Capiſ facile inane commentum. Itaque examinaſi denuò, ſed manſuetè foeminam; &, accuratiùs repetitâ cum illâ morbi hiftoriâ, convincebar eandem nec cancro unquam laborâſſe, nec quo morbo laborâſſet curatam eſſe. Eſt foemina casûs ſecundi *libelli primi de cicutâ*. Tumores ambulantes, ſcrophuloſos, illa geſſerat per annos, varias corporis glandulas, alias poſt alias, afficientes; loco ſæpè motos emplaſtris, ſpontève; renatos ac mole aliquandò duriores cutimque nonnunquam inflammantes. Horum adhuc unum notabilem ſub axillâ gerebat. Repeto itaque, ſi conſideres, illos, poſt millena experimenta, nullum mihi exhibere præter hanc mulierem potuiſſe; ſi attendas eandem ſchirroſam cancroſamque fuiſſe nunquam, ænigmatis tui tenes ſolutionem.

Secundò, præcox gaudium de aliquâ sub cicutæ usu mutatione, quam etiam a naturâ factam cernimus, in causâ fuit, ut curari jam, inò ut curatum clamitarent, quod tale minimè erat. — Sic nuperrimè iterùm contigit, ut sceminæ comœdæ, a cancro per cicutam curatæ, fama aulam expleret urbemque, eaque tamen ipsa, elapsis abindè 14 diebus, cancro mortua sepeliretur. — In *libello secundo* integra cancri cura totis tribus paginis descripta habetur mulieris, cujus maritus lignum jam aptaverat, undè statuatam Æsculapio suo conditurus esset, quam condituram mors brevi, ut privatis litteris novi, insequuta prohibuit.

Et, si legas in eodem *libello secundo* a pag. 262 ad 277, ovantem de curato penè cancro historiam, an crederes, vir doctissime, cancrum paulò post adeò malignum fuisse, ut fuerit ferro amputandus? Nec dubites: in trophæum cicutæ excellentissimus comes maritus, nunc princeps a rege fratre creatus, excisam mammæ portionem *Pragâ Viennam* misit. Vidi, contrectavi, mensuravi illam. Tres pollices Viennenses tumor, jam spiritu in quo ferebatur contractior, quâcunque mensuraretur in parte, in diametro latitudinis habebat; in eâ altitudi-

nis duos. Prudens Chirurgus unâ abstulerat papillam, & pollicem latum substantiæ mammæ ab altero papillæ latere, utpotè schirris minoribus refertam.

Tertiò, defectus memoriæ (cur enim odiosiore verbo utar?) in causâ fuit ut, in ægrorum tradendâ historiâ, cancrum exulceratum vocarent, ubi, v. g. mammæ inflammatio in suppurationem octidui spatio abiverat; & ut ambos pedes fœdissimis ulceribus exesos scriberet, ubi non nisi parvæ pustulæ duæ uni pedi aderant, quas prurientes puella scalpserat, & ubi tertia demùm nascebatur à candelæ scintillâ, quæ in idem crus, Chirurgus id examinante, infortunatè exciderat. Convictus hâc de re fui, quandò anno fortè sesqui altero ab illâ ita dictâ curatione elapso, eâdem puellâ me conveniens, ejusdemque mammæ novam inflammationem exhibens, præteritam dabit historiam suam. Curante me illicò Chirurgum vocari, qui in *libello secundo* de cicutâ hanc ut exulcerato cancro & cruribus exesis laborantem describi curaverat, juvencula eum de memoriæ lapsu convicit sic, ut defendere ultrâ se non posset.

Id generis historiæ plures existant. Lapsus memoriæ fuit, quandò curatas a ci-

cutâ scripserunt duras viscerum obstructiones; intereà dum ex formulâ, quam mihi tradi curaveram, paulùm extracti cicutæ, cum copioso sapone Veneto, & gummi Amm. mistum, datum fuisse intelligerem.

Lapsus memoriæ fuit, quandò, cicutâ in ulcere gangrænoso nihil proficiente, cortex Peruvianus miranda præstitit, & nihilominùs non huic, sed illi, egregiæ emendationis laus adscripta fuit.

Lapsus memoriæ erat, inter integrè a cancro curatos recensere, eorumque curationis famam undique spargere, quos diro cancro eneçtos, dudùm recondiderat tumulus. Equidem testimonia complura possideo.

Sic omnibus ad ænigma respondisse videbor; tibi autem, vir celeberrime, ut sentio, necdùm. Difficillimus enim in credendo urges me, ut respondeam ad innumera testimonia cancrofi, v. g. ichoris in pus album bonum mutati, decrefcentis mox doloris, sedati cujusvis symptomaticis, reditûs cùm somni deperditi, tum appetitûs prostrati, universique corporis torositatis; quæ sub usu cicutæ animadversa, omnia reditum fanitatis manifestè demonstrant.

Magna profectò narras, optime Tral-

les, sed audi & alteram partem. Primò hanc ichoris in pus conversionem id per se non demonstrare probabo; deindè docebo, non omnium observatis bona hæc signa cicutæ concomitari usum.

Primò, belladonna Turnefortii, atropa Linnæi, solanum furiosum, solanum maniacum, *σρύχρον μελανοκερασον*, ex clarorum virorum consilio & præscripto, a me data cancrofis, eundem effectum edidit, foeminarum cum interitu. Vide experimenta mea hæc plantâ facta, *Rat. Med. Tom. 2.*

Secundò, neque ego ichoris in pus conversionem observavi tam frequentem in his quibus cicutam dedi ego, nec in illis quibus per alios eâdem datâ adfui, ulceraque inspexi; neque idem alii ita observârunt. Nonne & id mecum vestri *Breslavienses* agnoscunt? In eorum testimoniis plures ægri recensentur, quibus omnia in ambitu exsudans ichor eroderet; alii quibus a cicutâ ichor niger; alii iterùm ulcus multò fordidius, latiùsque serpens. Appetitûs autem prostrationem in omnibus suis acerbè conquestus est clar. Chirurgiæ professor Neubaur. Textorique ipsi tuo, annon cùm tumor major, tum fordidius ulcus, tum novus sanâ in mammâ tumor, & in plerisque glandulis,

observabantur, intereà dum cicutaë affiduum faceres copiosumque usum? Et annon matronæ tuæ schirrus a Viennensi cicutâ in pessimum se convertit carcinoma, &, ut ultimis litteris notas, jam occidit? Et in alio numquid non pro pure sanguinolentus a cicutâ ichor? Omnes tandem vestri nec bonum corporis habitum restitutum cancrōsis, nec sæpè etiam vim dolores sopientem, somnumque conciliantem se expertos testantur. Videas ergo quàm parùm hæc omnia cum libellis de cicutâ convenient.

Et ut pauxillùm adhuc in hoc argumento immoremur, quandò auctor sic vim sopientem dolores, ac somnum conciliantem, cicutaë extollit, quandò in *supplem. necessario*, pag. 40, ait: *Sopit dolores*; quandò ibidem, pag. 66, scribit. *Sæpè mingendi dolores opio citiùs sistit*; cernimus tamen illum opio frequenter indiguiffe. Lib. I, p. 33, 51, 56, 57, 75. *Libello secundo*, pag. 12, 14, 48, 49, 103.

Quin & incomprehensibile, ac planè paradoxon videtur, id statuisse. Præterquam enim quod nec in meis, nec in *Breslaviensium* pluribus, ea vis cicutaë confirmata fuerit, si consulam auctorem, quanam dosi, à cicutaë extracto,

hanc vim edi putet, video à granis 2 de die observâsse eamdem, & sic porrò à granis 4 ab 8, a 12, a 20, 30, 60, 120, 180, 240, idque haud rariore admodum casu, sed frequenti. Si granum opii consuevit homini blandum conciliare somnum, erunt alii qui indigeant duplâ dosi, rariores qui triplo, quadruploque, rarissimi qui quintuplo, qui sextuplo uno die indigeant. Cicutæ autem dosis cur adeò immensè augenda sit, ex comparatione cum cæteris paregoricis haud facilè capitur.

Et in ægris, qui carentes dolore, somnoque gaudentes, cicutâ propter exulcerationes indolentes utantur, quo manet vis sopiens? Numquid quis inculpatè sumet opii dosin consuetâ quinquaginta duplo majorem? Utique vir mihi notus, qui antiquâ atque pertinaci exulceratione versùs tempus dextrum minimè dolente laborans, suasque tres extracti cicutæ dragmas trimestri spatio quotidie abliguriens, ut citrà ullam emendationem, ita quoque citrà ullum auctum somnum, eam copiam assumpsit.

Itaque si primo tempore cicutæ granis 4, 8, 10 bonus somnus adeò frequens erat, cur in libellis posterioribus præsentatur ejusdem semiuncia, quæ ex prio-

ris libelli calculo grana opii 24 imò 30 continere debet; cur, inquam, soporiferi remedii tam enormis in die unâ præscribitur dosis, citrà vel minimam indicatam cautelam, ut ratione peregorici fieri oportebat?

Auget paradoxo mirabilitatem hocce observationum par. *Lib. de cicutâ 2, pag. 234.* Miles, multa a cicutâ sperans, unciam extracti mediam quæ pauxillatim adsumenda fuisset, die unico abligurit. Nullus indè somnus, sed alvus per tri-duum quinquagesies.

Secundò, formula cujusdam Nosocomii & publica testimonia certiores nos reddunt de cujusdam Medici audaciâ, qui, a consuetâ cicutæ extracti dosi nihil lucratus, integram ejusdem quotidie libram, longo tempore, formâ pilularum, vel in mixturis, decoctive solutam, singulis ægris propinavit, absque tamen vel minimâ mutatione in somno, vel in excretionibus. Ubinam hæc virtus soporifera? æternus debuisset obrepere somnus.

Sed hæc occasione pro ænigmate ænigma tibi liceat, vir clarissime, proponere. Explices mihi, quâ demùm intelligam sequentia. *Lib. I, pag. 103.* Hoc remedium nullam corporis actionem, secretionem,

cretionem, aut excretionem turbat, agit modo insensibili, nec alvum, nec vomitum, nec sudorem movet. Hæc scribebantur, dùm triennii tempore innumera dederat experimenta cicuta, ut ejus effectus jam certò certius constare deberent. — Videamus *supp. necess.* pag. 35. « Rarò tamen alvum movet, & rarissime vomitum; quandoquè transpirationem auget, sæpè autem urinam copiosam & glutinosam prolicit. Etiam ipsi auctori, tomo 2, pag. 284, urina a cicutâ copiosior. Iterùm *supp. necess.* pag. 35. In plurimis tamen ægris nullam excretionem sensibilibiter auget » — Mox verò, pag. seq. » Auget secretiones, undè sæpè aures, nares, os faucesque ficcas reddit, humidas, transpirantes. — Pag. 38. » Producit sputum, ut jam monuerat, lib. I, pag. 107. « Cicuta non impedit sputa, sed ea potius movet, pergit *supplem. necess.* pag. 27. « Prodiit urina copiosa cum multo glutine, p. 66. » A granis duobus quotidie extracti sumptis urina copiosissima, cum multo glutinoso sedimine: dùm verò uno die à cicutâ abstinet, pauca est urina, nec videtur sedimentum. » Si hæc ita se haberent, cicuta profectò potentiùs diuretica famoso oxymelle colchicato foret,

Dùm hoc mihi, vir clarissime, explicabis, simul addas, obsecro, aliquam super diætâ elucidationem. *Lib. enim 2, pag. 291.* « Cicuta nunquam strictum exit vitæ regimen. Admittit ea omnia » quæ ægri ventriculus facilè digerit, & » quæ in bonum nutrimentum transeunt. » Neque interdicitur vinum, neque vitantur acida, prudenti & moderatâ copîâ sumpta. » Et *supp. necessar. p. 64.* Acida pro condimento conceduntur, prædominantia verò minùs conducunt: vinum bonum iis qui affueverunt, non nocet. Affueverunt autem penè Austriaci omnes, ideòque nullis eorum cancro laborantibus & cicutâ utentibus nocet. Attamen *lib. I, p. 105,* cancrōsis & schirrosis mammis nocere acida vinosa, &c. In tantâ secum contradictione adhuc ignorat observationem planè memorabilem clarissimi *Breslaviensis*, quem veneror, amici, quam legi attonitus, certò scilicet *se scire, in cicutæ usu nihil nocentius esse carne ejusque jure.* Profectò observationem ejus falsam nostrorum Medicorum nonnulli clamabunt, qui cancos pessimos personare se gloriantur, juribus carniū, quibus cicutā incoxerit. Quamvis multa tibi, vir celeberrime, respondi, ut satisfacisse videri possim, tamen ad.

huc hæsitantem te percipio, & seriò rogantem, cur, præter libellorum auctorem, tot clari apud ipsum laudati viri, aliique venerandi Medici, cancos curatos se vidisse apertè testentur, dùm intereà numerosi per Europam Medici, vestrique omnes Breslavienses, utut quidam cicutæ dediti, id constanter negent.

Resp. prima. Non omnibus Medicis maximèque junioribus licuit adeò felicibus esse, ut duros tumores ritè internoscere noverint. Itaque ut hunc errorem in nonnullorum libros irrepfisse suprà demonstratum fuit, sic in eundem incidisse, multorum data, typisque evulgata testimonia manifestè arguunt.

Resp. secunda. Dùm multi, auctoritate perculsi, nihil fidentius assumerent, quam verè curari schirros & cancos: dùm fallentem passimque mendacem sub cicutæ usu emendationem suspicerent, mox illi se curare cancos, eosdemque propè curatos esse altâ voce clamitârunt: multorum tamen eorum in honorem asserere teneor, fuisse tanti candoris plures, ut, dùm deceptos se viderent, præcox assertum revocarent, quemadmodùm voce nonnulli apud me, litteris alii, illud reverà revocârunt. De animi aut levioris aut perversi hominibus, qui, ut magis

placeant, aut altiùs promoveantur, casus subornent, hîc sermonem facere non convenit.

Sed tertiò, historia medicinæ nobis res ejusmodi suppeditat, ut statui oporteat, plures eximios viros citrà ullum detrimentum honoris in hunc errorem labi potuisse.

Egregius *le Dran* refert nobis foeminae cancrum, qui, si fuisset amputatus, 7 vel 8 libras pondere æquâisset, in gangrenam abiisse, totâque suâ mole bidui spatio de corpore fuisse separatum. Magnâ hæmorrhagiâ prægressâ, pus bonum apparnisse purumque ulcus: labia ulceris, elapso 4, 5 septimanarum spatio coire, bonamque renasci carnem cœptam esse, formatamque cicatricem, quâ ulcus, quod vix pollicem latum integrè tegi speraretur: corpus cæterùm esse perfectæ sanitatis: ut natura id quod ars, si pôtis fuisset, facere debuisset, præstitisse per se ipsam videretur. Verùm enim verò cuncta iterùm immutata fuisse. Subnasci quippe in medio relictî ulcusculi cœptum esse tuberculum, quod pedetentim cicatricis æquaret magnitudinem, & minore quam mensis spatio in priorem excresceret magnitudinem.

Ponamus, cicuta sub usu, naturæ ope-

ut tale quid fieri; an tu, vir amicissime, an ego, an omnes nobiscum effectum adeò stupendum cicutæ adscribere gravaremur? Erraremus tamen.

Cancro mammæ domicella Ultrajecti affecta ex summis viris, celeberrimis Ultrajectinæ Academiæ professoribus, nihil sibi auxilii superesse, præter amputationem, intelligit; eâ tamen lege, ut propter alium sub axillâ tumorem operationem non subeat, nisi consultis prius *Leydensis* Academiæ oraculis, Albino, Gaubioque. Igitur Lugdunum Batavorum proficiscitur, hos consulendi causâ. At operationem propter illum axillæ tumorem dissuadet uterque. Pallians autem unguentum magnus præscribit Albinus. Repetit illa domum, uni Deo rem committens, nec unquam usa unguento.

Elapso aliquo temporis spatio, contingit ut celeberrimus Gaubius ab ægro Ultrajectum invitatus fortè fortunâ Chirurgum videat, qui secum Albinoque consulentem virginem fuerat comitatus: a quo hic mox percunctari adhuc ne virgo vivat? Et viventem exclamare ille & citrà cujusque sanatam opem. Attonitus, vixque præ gaudio se possidens, amicus ille hominum Gaubius, eam invisere tendit, ab eâdemque, ut monuerat Chirur-

gus, percipit, nullo auxilio unquam adhibito, nec Albiniano quidem unguento, mammam, haud diu post iter Lugdunense, detumescere coeptam tandem unâ cum axillæ tumore paulatim ad perfectam rediisse sanitatem.

Ex illâ mirandâ historiâ ipse clar. Gaubius, nosque cum eo omnes concludimus, in cicutæ laudem nos eandem enarraturos fuisse, si, quo tempore citrà ullam medicinam juvenula curaretur, hanc ipsi herbam dedissemus.

Acad. Reg. Soc. Paris. anno 1703, consulatur. Vir nobilis in fossam cum equo præcipitatus, testiculum læsit. Labentibus quatuor exindè annis, testem sensim crescere atque indurescere, indolentem tamen, percipit. Anno quinto tumor cum ingens, tum durus, acutè dolet. Scrotum empiricus aperuit, quosdam liquores injecit; incassum autem his tentatis, oportuit ut vulnus denuò consolidaretur. Resolventia emplastra non profuerunt. In consilium vocati Chirurgorum *Parisinorum* celeberrimi, amputationem quidem proposuère, sed quibusdam de causis periculi vacuam haud esse addiderunt. Dubiæ alexæ committere se ille nolens, *Lugdunum Gall.* petit; convocatosque ibidem celebriores in arte ma-

gistros, ejusdem reperit cum Parisiensibus sententiæ esse. Ille verò nihil horum. Domum reversus exactâ diætâ usus est, & subindè rhei tantillo. Spatio anni necdum decurso, moles, durities, dolor, testem relinquunt, sic, ut illo equite nihil fanius.

Similem morbum si, adeò inopinatò, dùm cicutam exhiberemus, confanescere cerneremus, an dubitarem cicutæ curæ adscribere laudem? Annon probabile magnos in arte nostrâ viros sic ferè inevitabiliter posse errare.

Sed est & alia ratio nostri hâc in parte erroris. Tumor nec schirrosus, nec cancrusus, origine, incremento, duratione, magnitudine, duritie, asperâ inæqualitate, dolore ac purpureo cutis colore, potest nobis cancrusus videri, ut cancrusus curari, qui neutiquam cancrusus sit. *Tom. III, Rat. Med. a pag. 323 usque ad 330*, historias complures enarravi, quæ cùm mihi tùm aliis schirri ac cancri larva imposuerunt, quas ne longus sim quæras ibidem. Sed cogita mecum hydaticum tumorem, quem ibidem schirrum, qui in cancrum vergeret, mentitum esse videas, a naturâ resorberi cicutâ interim exhibitâ; an facilè nobis condonandum non foret, quod primo impetu

cicutæ laudem tribuerimus ? Profectò nemo nobis vitio hoc vertere posset ; modo quod honestos, quod candidos viros decet, eâ effemus ingenuitate, ut, quando postea experimentum, in millenis aliis, qui schirros cancrōsque referrent, tumoribus, falleret, quando etiam ejusmodi tumoris amputatione de errore convinceremur ; quando denique ipsorum lympham posse resorberi clarè intelligeremus ; ut inquam, tunc nos primo illo impetu præmaturius exultasse fateremur. Annon credis, vir clarissime, celeberrimi *Morgagni* uxoris, cujus ibidem memini, tumorem, strumofamque ibidem *Valisnerii* puellam, ad hoc tumorum genus referri meritò posse ? utique purgantia, eaque repetita, imò spontaneæ diarrhææ, plus simplici vice ejusmodi tumores mihi videntur abstulisse. Et miles, cujus memini, qui, sive a cicutâ, sive errore diætæ, sive spontè, alvum quinquagesies tridui spatio deponendo enormes suos omnium ferè colli glandularum tumores amiserat, annon quoque id genus tumorum habuisse videtur ?

Atque ita tibi, vir honoratissime, sufficienter respondisse videor ad ea, quæ ad schirrosos & cancrōsos tumores, seu veros, seu falsò sic creditos, seu tandem

eosdem mentitos, spectent. Jamque proprius animi candor viros in arte graves eò redegit, ut cicutæ in his tumoribus curandis efficaciam ignaviùs tueantur, tuerique imò vix audeant ultrà. Ne tamen hæc planta eamdemque, quam toties sæculis superioribus subierit, subeat denuò sortem, laudant eamdem in ulceribus fistulisque malignis, faucium, linguæ, labiorum, genæ, juguli, colli, crurum, brachiorum, univrsarumque denique corporis partium. Video plures vestrùm velle hâc saltem in parte patrocinari eidem.

Æquum est & cicutæ vires in hisce morbis examinare, ut demùm tibi, vir existimatissime, omni ex parte obedi-
visse videar.

Plura tentavi hujus generis experimenta cum cicutâ, quæ mihi pro votis non cesserunt; tentavêre vestrùm plures sine successu; *Viennensium* simile tentamen sæpè frustrâ fuit. Attamen & vestri & nostri felicem gavisi sunt tentaminis sui effectum, haud omninò rarum, quem an cicutâ, quâ cicutâ, ediderit, examinandum est.

Liceat examini huic præmittere, quæ nuper *Tom. V Rat. Med. Cap. 6, §. 2* scripsi. « In morbis cutaneis, antiquis,

» ulcerosis, in ulceribus spinæ ventosæ
 » foedissimis, in tumoribus arthriticis,
 » continuamus id, quod superioribus an-
 » nis innui, pulchras observare, aut emen-
 » dationes, aut curationes eorum, quos
 » consueta artis auxilia haud levaverant,
 » ope sollicitæ continuæque applicatio-
 » nis aquæ calidæ, five puræ, five, ne
 » forsan pauperes eam præ nimiâ simpli-
 » citate negligent, repudientve, medi-
 » catæ redditæ à malvâ, parietariâ,
 » chærophyllo, althæâ, sem. lupini, &c.
 » vetustiores, viros in arte graves, hâc
 » in parte imitati, qui, dùm consuetis
 » unguentis, & emplastris ejusmodi ma-
 » la, aut difficiliùs, aut nullatenùs cu-
 » rari cernerent, fomenta aquosa, red-
 » dita ejusmodi vegetabilibus medica-
 » mentosa, vehementer laudârunt: Dios-
 » corides, inquam, Dodonæos, Clu-
 » sios, Lobelios, Sanctorios, & novis-
 » simum auctorem præclarum Morgagni,
 » qui epist. 37, §. 3, calcaream po-
 » dagricorum materiam solâ aquâ calidâ
 » fuisse resolutam refert. »

Ut hoc probem, unam adferam alte-
 ramque historiam: juvencula annos nata
 24 me cum suâ matre convenit 17 Febr.
 1759, genam suam sinistram exhibens,
 ab anno ætatis octavo, scilicet a 16 an-

nis, foedè exulceratam, sic quidem, ut jam indè oculo suo, quem vehemens inflammatio frequenter occupabat, valdè metueret. Oëtennium erat, quod incassum sibi esset ptyalissimus per mercurium tentatus. Pædore prætereà anxia & tussiens, menses habens raros, alvumque segnissimam, ope medicâ undique egebat. Exploravi itaque, indè usque ad anni 1760, 25 Martii diem, omnia artis interna externaque auxilia, quæ nota mihi in arte erant, & quibus nonnunquam ejusmodi mala cedere videram. Sæpè sæpiùs spes curæ affulsit, totiesque iterùm evanuit. Omnium maximam spein faciebat dragma lapidis medicamentosi Crollii, cum lib. II aquæ mista: verùm neque etiam hinc constantia curæ. Itaque a 28 Martii die 1760 cicutæ extractum dedi, augendo quotidie dosin, donec ad dragmas ejusdem duas pervenerim, eamque dosin diu continuarem. Faciem autem primò emplastro de cicutâ texi, eoque incasso, decocto cicutæ diu noctuque multo tempore fovi. Bimestri elapso, ob febrim quotidianam prurientesque totius corporis pustulas, aliquantisper hanc methodum interrumpere debui; febre cum pustulis devictâ, resumpsi. Cogit deindè vomitus sanguinis & œ-

dema crurum desistere parumper. Sed his mutatis in melius, ad eandem methodum reditum est. Sub diù protracto cicutaë usu, & tumor ad axillam nascebatur, & fluor uteri albus, quod utrumque iterùm sub ejusdem continuato usu cepit. Tandem quod sub prioribus medicandi modis dolueramus, idem & hîc, ut nunc læti exultaremus, nunc iterùm spem omnem curæ abjiceremus. Cùm nihilominus remedii fama me animaret, tertiam hanc ejus resumptionem a 18 Febr. 1761 ad 7 Aug. protraxi. Tunc verò cachexia universa, & non minùs dolentia quàm irregularia catamenia, à cicutâ abstinere, urgentibus maximè occurrere symptomatis jufferunt. Mense Octobri a genâ versùs labii inferioris tam internam quàm externam partem, subnascebantur bullulæ instar phlyctænarum, quibus succo sempervivi majoris & melle rosaceo profui. Tandem corpore nunc emendatiore ad diem 28 Jan. 1762 faciem fovere cœpi chærophylli ficcati decocto, sic ut calidè totâ die ac nocte applicaretur, & spongia eo madida continuò, non ablato apparatu, renovaretur. Undè intrâ 14 dies mutatio adeò insignis, ut quotquot aderant medicinæ studiosi mecum obstupescerent, brevique postea ulcus cernerent

intègrè curatum, cicatrice inferiùs tantùm paulò rigidiorè, & novâ cute cum antiquâ minùs concolore. Sæpiùs verò postmodùm indiguit medicinâ, priorum cachexiæ symptomatum nunc his, nunc illis redeuntibus, ulcere autem benè clauso.

Puero similiter a longo tempore pertinaciterque affecto solus usus aquæ cum malvâ coctæ, interpolatis purgantibus, curam publicè perfecit.

Puella rustica, propter tumidas induratasque atque hinc indè foedè exulcerantes universi colli glandulas, æstate anni 1761, cicutæ extracto & fomento in nostro Nosocomio incassùm tractata, tandem cicutæ valedicto, simili, quâ prior, methodo sesquianno postea decurso curata est, domumque remissa. Recidivam cessantibus mensibus passa rediit in Nosocomium finiente Octobri 1764. Spatio hoc trimestri, aquosis emollientibusque tantùm fovendo ulcera, & menses restituendo, curatam remisimus.

Horrenda manuum crurumque elephantiasis, eaque quinquennii, epoto decocto althææ, partibusque affectis eodem diu ac noctu fotis, balneisque, eousque hâc hyeme curata est, ut vas, libras octo liquidi capiens, deciduis crustis tuberibus-

que expletum fuerit. Renascens crusta eodem auxilio decidit. Si morbus non curetur, id quod ignoro, saltem ab aquæ calidæ usu fotuque capit insigne levamen.

Sed ut hæ curæ successêre mihi, ita plures omnem meam operam luserunt; id quod & cicutâ utentibus vestris nostrisque practicis, pari modo contigit.

Attamen mecum, vir clarissime, censes, opinor, id evidenter ex dictis constare, quod, si ejusmodi curæ nonnunquam perficiantur, eæ perficiantur unico aquæ calidæ fotu, sive ea pura fuerit, sive cum uno alterove simplicium cocta. Sed corpora vides uno atque alio tempore huic curæ faventiora. Sic juvencula mea non curabatur olim fotu cicutæ, curabatur autem postmodum chærophylli decocti fotu. Et, quum constet experimento multiplici, non herbam, sed aquam adduxisse salutem, contingere potest, ut prius applicatum, vel chærophylli, vel althææ, vel malvæ decoctum nil profit, postliminio verò profit illud cicutæ, & vice versâ, ut, hoc primùm applicato, non curetur morbus, applicato verò illo deinceps, curetur. Apertè id juvencula, plures alii, evincunt.

Vera proindè ratio patet curationum, quæ cicutam famosam reddidêre. Capi-

tur undè *Anglus* ille, contractus atque rigidus totus, cujus restitutio publicas explebat novellas, ad suarum redierit usum partium. Intelligitur cur *Parisiensis* medicus celeberrimus *Maloët*, *Acad. Reg. Soc. Par. anno 1728*, exsiccationem & contractionem summam cruris, ex quo nata anchylosis erat, ob eamque jam decreta cruris amputatio, tam feliciter reddiderit sanitati. Curam huic similem pro parte jam absolvi balneo aquæ, bis die adhibito, pauculum lavendulæ aquæ addendo. Nec *Cl. Maloët*, nec alii, nec ego ad similia indigemus cicutâ: &, qui similia fotu & balneo cicutæ perfecisse se gloriantur, concedere demùm nobis debent, vi aquæ, & non cicutæ se ea perfecisse.

Quæri tandem posset, *an cicutâ nemini unquam mortalium noceat?* Negatur audacter. Sæpiùs repetita legitur negatio. Utinam demùm id adfirmare seriùs ocyùs non cogeremur! Profectò completa illa omnium totius corporis partium insensibilitas, quæ, nullo ejusmodi morbo prægresso qui simile quid gignat, nata sub usu cicutæ, & pertinax observata *Breslaviæ* fuit, pene cancroso bonum pus jam dante; quemadmodùm aliqui eorum, qui

cicutâ in cancro utuntur, antè mortem experiri solent; ulcere cancroso præ deficiente pure, aut ichore jam ficciori; id quod passim illis contingere cernimus, qui a cancro per cicutam curati dicti, brevè moriuntur; an, inquam, cicutam suspectam reddere non possit?

Socraticum per artus gelu, multis septimanis molestum & ad mortem usque perseverans, in publico civitatis ministro, sub usu cicutæ genitum, bini clari & seniores urbis Medici mecum gemebundi viderunt.

An autem publica, eaque ferè quotidiana exempla non prostant, quæ demonstrent schirrosis & cancrosis mortem a cicutâ accelerari? *Luculentâ* 30 ferè annorum praxi edoctus, fœminas complures, quas dirum hoc malum affligebat, curâ, ut vocant, palliativâ, bono regimine, per plures minoresque annos in vitâ servabam; quod idem mecum omnes practici se fecisse lætantur: ex quo verò cicuta percrebuit, vidimus has fœminas omnes, quibus & ego, & alii cicutam constanter dedimus, miserimè, solitoque citiùs perire. Quin & nonnullis, indirectè saltem, me cicutâ vehementer nocuisse, est quod acerbè

dolere nunquam satis possim. Quum enim principio ægrè ferretur, me mammæ tumorem mobilem, eumque in corpore unicum, enucleando curâsse, ac si cicutam suâ privare gloriâ intendissem, debui deinceps omnes ejusmodi fœminas cicutâ tractare, pereuntesque cicutâ videre, quas ferro alioquin sanas integrasque conservaturus fuissim. Horrorem profectò omnium per Europam Medicorum animis incutiat oportet memoria tristis millenarum mulierum, quas ab elapso retrò septennio hæc planta aut longè præmaturius occiderit, aut unico salubri ferro detraxerit.

Nunc ipse per te, æquissime ac candidissime Tralles, judices velim, utrum cicutâ nocuerit mortalibus, nec ne?

Atque ita abundè me ad omnia tua respondisse arbitror. Interim, vir amicissime, miserandam meam cogita sortem, quem, quod torrenti me opponam, odium iniquè prosequitur, calumniæ impunè lacerant, & omne deserit tutamen. Vivo nihilominus, & tranquillus. Omnipotentis in sinu recumbo. Illi, illi, inquam, unicè debeo, quâ ducor, animi fortitudinem, majorem debiturus, dum quæ impendunt mihi supervenerint. Non

enim cedam ultroneus. Professoriam spartam, quoad licuerit, ornabo. Vale, amame, perpetuòque in tuis habeto.

Dabam Viennæ 3 Feb. 1765.

FINIS.

ANTONII DE HAEN,
DE MAGIA
LIBER.

ANTON DE HAEN,

DE M A G I A

LIBER.

ANTONII DE HAEN,
S. C. R. A. MAJESTATIS
CONSILIARII ET ARCHIATRI,
NEC NON
MEDICINÆ IN UNIVERSITATE
VIENNENSI
PROFESSORIS PRIMARII,
PLURIUM ERUDITORUM SOCIETATUM
SOCII,
DE MAGIA
LIBER.

PARISIIS,

Apud P. Fr. DIDOT juniorem, Bibliopolam, ad ripam
Augustinianorum, propè pontem Sancti Michaëlis,
sub signo Sancti Augustini.

M. DCC. LXXVII.

CUM APPROBATIONE, ET PRIVILEGIO REGIS.

AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION

535 N. Dearborn Street, Chicago, Ill.

LIBRARY OF THE AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION

NOV 1910

DEPARTMENT OF MEDICINE

PHYSIOLOGY

BY DR. J. H. HAYES

PHYSIOLOGICAL PRINCIPLES OF MEDICINE

SOCIETY

DEPARTMENT OF MEDICINE

LIBRARY

PHYSIOLOGY

PHYSIOLOGICAL PRINCIPLES OF MEDICINE

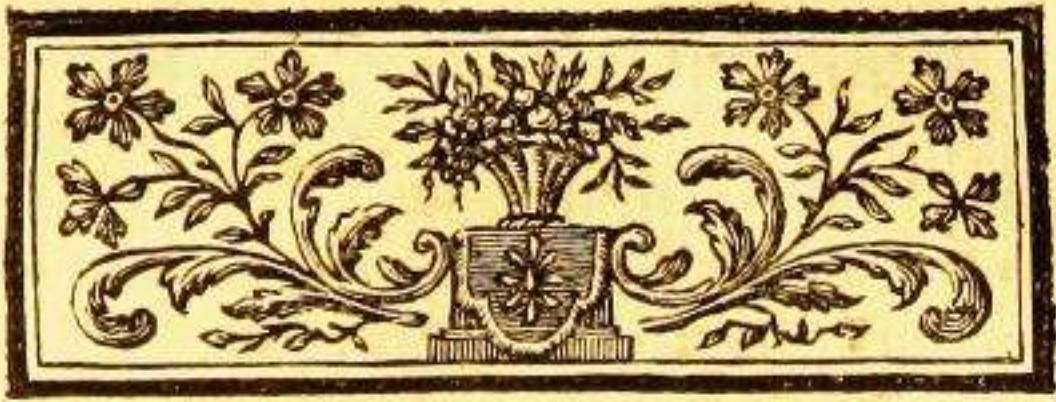
BY DR. J. H. HAYES

AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION

PHYSIOLOGY

PHYSIOLOGICAL PRINCIPLES OF MEDICINE

BY DR. J. H. HAYES

EMINENTISSIMO PRINCIPI
ANTONIO EUGENIO,
VICE-COMITI,
S. R. E. CARDINALI
AMPLISSIMO,
ANTONIUS DE HAEN.

MEDICAS meas qualescumque
lucubrationes tibi, *CARDINALIS*
EMINENTISSIME, dicare ausus
fui, & partim quidem quòd non in
solis medicis, verùm etiam in di-
vinis Codicibus, in sacrosanctæ Ec-
clesiæ doctrinâ, inque fontibus theo-
a iij

logicis, haud omninò oscitanter versarentur; quorum sine ope aut intelligere, aut exponere eum qui de magiâ faciendus erat sermonem, æquè vanè quàm arroganter suscepissem: partim quòd occasio nulla videretur opportunior tibi sinceras meas de tuâ erga me humanitate, benevolentiam, familiaritate atque estimatione gratias publicè testificandi.

Morem porrò iis penè cunctis familiarem, qui summis in Ecclesiâ reve publicâ viris suos dicant dedicantque labores, in condignas illis laudes exspatiandi, tenuior hæc mea dedicatio minimè imitabitur; cùm quòd laudum humanarum sis osor acerrimus, tùm quòd ad tuas, EMINENTISSIME ECCLESIAE PRINCEPS, laudes, pro dignitate celebrandas, non meâ raucâ tenuique fistulâ, sed tubâ grandinosâ foret opus. Vale, & ultra merita amare me perge.

Dabam Viennæ XIV Kal. Oct. M. DCC. LXXIV.

PRÆFATIO.

MATERIEI pertractationem edo, cujus vel titulus ipse forsan offendet; siquidem post toties recusam magiam, post acres adeò & ferias, de eâdem vel existente, vel non existente lites, eò demùm nunc vergit complurium sapientum opinio, ut neque unquam extitisse, neque hodiè extare, imò neque existere posse, hæc ars detestanda videatur; eòque magis, quòd ipsa hæc negans opinio, ad tranquillitatem reipublicæ conservandam tutissima multis appareat, & ad innumera judicia iniqua, rogosque immeritos præveniendos aptissima.

Si hæc opinio veritati niteretur, digna profectò foret, quam ulnis amplecteremur ambabus, quam rostris unguibusque defenderemus.

Nullus ultrà magiæ rumor, nulla magorum atque fagarum suspicio foret; æternâ tandem oblivione sepelirentur criminalia ecclesiasticorum politicorumque tribunalium acta, omninò numerosa quæ non nisi in judicum opprobrium, universique generis humani dedecus, extare dolemus.

Minimè verò hujus erit felicitatis & usûs hæc eadem opinio, si illi, quâ sine stabile nihil, veritas desit. Et qui extantem credunt, qui omnipotentis Dei honori ac majestati, Ecclesiæque autoritati, detrahi per inficiantem sententiam arbitrantur, suam utique vindicabunt; veritique ne, si opinio negans invaluerit, alicubi terrarum impunè exerceatur magia, metuque pœnarum soluta increbrescat, nullum non movebunt lapidem, ut quidquid hâc in quæstione & verum, & demonstratum habetur, clarâ in luce collocetur. Utinam

modò demonstrari sic magia posset, ut quæ in tribunalibus per negantem sententiam nunc suppressa creduntur, non videantur in innocentium detrimentum repullulare! Utinam ea esset hujus demonstrationis vis, ut maleficorum rumorem, atque suspicionem, longè certius suffocaret, quàm hucusque opposita sententia potuit! Porro hoc factu impossibile esse nullus video, quin perfici facili negotio feliciter reor posse.

Exemplum hîc liceat ex medicinâ petere, & ad melancholicorum me convertere gentem. Centeni centenos mihi morbos quibus impeti se conqueruntur, enarrant tantâ emphasi, tamque seriò, ut ni admisero, irascantur, ni credidero, inhumanum me appellent ineptumque medicum. Nihil interim mihi compertius est, quàm quidquid hæc queribunda plebs omnis effutit, aut totum, aut pro

parte saltem, non nisi luxatæ phantasiæ esse progeniem. Alterutra proindè ineunda mihi via est: vel enim, quo unico ictu præscindam totum, veram melancholiam negabo; vel sic melancholiam ipsis admittam, ut desinere discant eadem abuti. Si viam elegerim priorrem, veritati detraham, cum verâ melancholiâ nihil certius existat, meosque imaginosos homines, quibus vera melancholia in confesso est, potiùs agam in furorem: posteriorem autem viam si prætulerim, morbum melancholicum, eumque polymorphum illis dabo & explicabo; ne verò explicitâ ipsis veritate abutantur, blando prudentique sermone conabor vim imaginationis paulatim infirmare, inque curæ spem erigere, sic ut ipsi tandem quantum melancholiæ verè existentis amplificatione a vero aberrarint, sibi que nocuerint, velint, nolint fateantur.

Hunc in modum magiam tractare, & oportet, & mihi animus est. Existere eamdem reor. Probare id conabor sic, ut ad superstitionem, atque credulitatem hominum diminuendam, & demùm tollendam, longè efficacior hæc demonstratio futura sit, quàm unquam ab ejusdem negatione sperari potuisset. Multa quidem promitto, sed promissi vadem habeo, eumque eximium, virum reverendum *Fredericum Spee*, qui ineunte sæculo XVII diversis in locis sagarum nonnullas ad rogam usque concomitatus est. De hoc autem *Jesuitâ* egregio quædam hîc memorare oportet.

Edidit anno 1631 suppresso nomine libellum 459 paginarum in-8°, cui titulus : *Cautio criminalis, seu de processibus contra sagas liber, ad magistratus Germaniæ, hoc tempore neccessarius, tùm autem consiliariis & confessariis principum, inquisito-*

ribus, iudicibus, advocatis, confessoribus reorum, concionatoribus, cæterisque lectu utilissimus. Posuit autem pro epitome, sive summâ totius libri, verba *Salomonis* Eccl. III, v. 16: Vidi sub sole in loco iudicii impietatem, & in loco justitiæ iniquitatem. Tum & ex *Psalmo III* v. 20: Et nunc reges intelligite: erudimini, qui iudicatis terram.

Liber hic magnæ famæ in *Germaniâ* fuit, atq; quod miremur, adeò in vicinâ *Galliâ* exiguæ, ut neque *Ludovicus Moreri* in *Dictionario* edit. 1740, nec ejus editum anno 1749 *Supplementum*, autorem ejusque librum cognoverint. Æternæ verò memoriæ eundem sacravit eruditissimus vir *G. G. Leibnitz*, *Essai de Théodicée*, n° 96, 97, edit. *Amst.* 1747, *Tom. I*, p. 158. « Hujus egregii viri, autoris quippe » libri cui titulus, *Cautio criminalis*, &c. memoria, ait *Leibnitzius*, » grata adhuc debet esse eruditis,

» judicioque præditis viris. Multæ
 » famæ ejus opus fuit, pluresque in
 » linguas converſum. Reſcivi a
 » magno electore *Moguntiaë*. . . .
 » hunc rever. virum cum tempore
 » rabiei in magos eſſet in *Franco-*
 » *niâ*, horumque plures eſſet ad ro-
 » gum uſque comitatus, quos eo
 » crimine immunes eſſe cenſeret,
 » tantâ in eos pietate commotum
 » fuiſſe, ut eâ etiam temporum ini-
 » quitate, in quâ ejuſmodi testimo-
 » nium periculo non vacabat, hunc
 » librum, aſt anonymum ederet,
 » qui profuit profectò multùm,
 » mentemque ſic mutavit huic. . . .
 » Electori, ut, vix autoritatem
 » adeptus, ne qui ultra cremaren-
 » tur interdixerit, imitatoresque
 » habuerit duces *Brunopolenſes*,
 » maximamque principum ac ma-
 » giſtratum *Germaniæ* partem. »
Liber LII Capita, ſeu *Dubia* con-
 tinet, quæ eum in modum reſolvit
 autor, ut neceſſe ſit utriuſque fori

judices, qui moderato animo hæc pervolvunt, de eo planè convinci, quod cuicumque, sive accusantium, sive accusatorum de magiâ examini sit supersedendum, donec facti major probabilitas, ac ferè certitudo, confiterit aliundè. Hæc quoque magni Estii sententia erat, de quo viro plura in operis mei tertiâ parte.

Porro si hic Liber, Leibnitziō teste, plures Ecclesiæ reique publicæ principes ac magistratus, sic illustravit, ut judicum inquisitorumque superstitioni, præoccupationi, avaritiæ, ac rabiei in sagas indomabili, frenum injicientes, rogos penè extinxerint omnes; id profectò non fecit, quod omnem negaret, magicam artem, sed quod contra religionis, autoritatis & experientiæ cujuscumque viros, eandem sic existentem affirmaret, ut citra temeritatem, ac præposterū judicii notam, ut ait, negari non posset.

Quapropter in Ecclesiæ ac reipublicæ emolumentum optandum foret, ut ipsum hunc *Spei* librum reges omnes, ac magistratus universæ *Europæ*, in suam singuli linguam verti, & singulis tribunaliis in normam agendi, quam ultra citraque pergere nefas traderent. Cessarent brevè digni nostri autoris exclamationes, quòd *sub sole cum Salomone vidisset in loco iudicii impietatem.*

At verò si tam præclarum sit *Spei* opus, inquiet quis, cur aliud nunc publico obtruditur? Inanis omnino videtur ac superfluum esse labor. Haud ita putaverim. Jam ferè sesquialtero sæculo *Spei* ossa tegit humus, memoriaque viri, quæ in tribunalibus debuisset æterna esse, ita periit, ut per acta criminalia, ipsi longè posteriora, utrum vel ipse, vel ejusdem libellus unquam lucem viderint aliæ regiones dubitarent. Suppressa qui-

dem superstitio judicum, non deleta; damnata illorum avaritia, non eradicata fuit. Supremâ potestate ad hæc iterùm obdormiscente, vitia hæc repullularunt, *Speanosque* suffocarunt labores. Planè invitus hoc demonstro. Sæculum fortè elapsum erat, quod laudatus *Moguntinus Elector Joan. Phil. de Schoenborn*, tunc verò adhuc *Hyperbolensis* episcopus, omni sagarum examini *Hyperboli* superfedere jussisset, ac magicos interdixisset processus; quandò anno 1749, die 21 mensis Junii, *Maria Renata*, septuagenaria, vestalis *Unterzellensis*, ut saga, *Hyperboli* combusta est. Quid porrò indè? Repullulanti malo, funditùs æternùmque eradicando credi ceptum est in *Italiâ*, & sensim alibi, nihil potentius fore, quàm omnis magiæ negationem; utpote quâ concessâ, omnis maleficorum accusatio, omnis eorundem combus-

tio, spontè fatiscerent. Hic nunc est rerum status: tota de magiâ quæstio ex eo consideranda est. Quantâcumque laude *Speanum* opus ornavi, quantumcumque emolumentum ex eodem merito expecto, non ex æquo nunc & abusus magiæ tollet, & eandem docebit existentem; id quod conjungi oportere utrumque superius ostendi ab illis, quibus magiam refringere animus est.

Dico itaque quam hîc oppugno opinionem, præterquam quòd citra injuriam erga Deum, sanctissimamque nostram religionem, defendi posse vix videatur, planè nihil probare, cùm nimium probet. Nimis in confesso apud eruditos, haud sanè paucos, est hanc diabolicam artem existere: indubitatis experimentis cùm docti, tùm indocti, idem per omnia sæcula agnoverunt: ipsique judices, quorum furorem taxavimus, ad ejus-

modi extrema nunquam pervenissent, nisi aliquandò veros maleficos indubiis deprehendissent argumentis. Neque enim inter *Sprengerii*, *Institoris*, *Delrii*, aliorumque deliramenta, fidem ac veritatem nonnullarum historiarum inficias facilè ibis. His ergo si omnem magiam injuriâ neges, mox extravagari, & quod graviter in uno fallaris neque ullam in cæteris fidem mereri certò videbere: sic ut quò magiam pertinaciùs negaveris, eò sis eosdem redditurus obstinatiores. Veritatem enim persuadere conaris, negando veritatem; quosque de veritate rei convincere studes, his ipsius originationem negas. Qualisnam hic persuadendi modus? Quæ spes unquam convincendi? Simplex veritas est, nec se defendi unquam erubescit, nec mutilata defendi amat. Verùm itaque fac homines intelligant: ex vero clarè perspecto qui obfuscarint

contaminarintque illud, quot falsa, incerta atque indecora illi commiscuerint, quot victimas innocentes furori suo mactarint, quis eundem corrigendi evitandique sit modus, fac intelligant, & convincantur.

Hic demùm meus erit magiam tractandi modus, ad quem nonnulla experientia me duxit. Erat mihi, unà cum *ill. L. B. Van-Swieten*, ab aug. nostrâ Imperatrice ac Regina datum in mandatis ut tres fœminas rogo, quod sagæ haberentur, damnatas, ejusque jussu ex *Croatiâ* in meum Nosocomium ductas, an veræ sagæ essent, nec ne examinaremus. Nos ambo de magiâ existente convicti, has fœminas hoc crimine immunes esse judicavimus; easdem proindè ut innocentes, & munificentiae regiae suæ participes, suis ædibus familiarisque Augusta restituit. Aptos profectò nos ad hoc examen non mu-

tilata, sed integra veritas reddidit; & ut ejusmodi millenas absolveremus, aptavit. Fatendum interim est intricatum sæpè negotium esse, gravemque, ac nonnunquam multiplicem esse quæstionem, quæ haud a supremâ duntaxat potestate, sed & a rever. ecclesiasticis, atque privatis hominibus, medico proponatur; ita ut haud omninò mediocrem oporteat eum in hâc materie operam locare. Hâc de causâ eamdem ab incunabulis repetii, & veritatem rerum integram per omnia sequutus, ad postremam hanc ætatem perduxi; a *Rever. Patre Spee* in eo dissimilis, quod ille iis scribens temporibus quibus pauci existebant qui magiam negarent, eamdem non probavit, sed ut demonstratam præsupposuit: ego verò in eam incidens temporum conditionem, in quâ opinio negans cùm vulgatiores fit, tùm expurgandis tribunalibus ineptior, sic ma-

giam propono, ut primum quid veri in eâ sit, tam apertè ac fusè, quàm fortè fecerit quisquam exponam; & deindè ex hoc capite ritè probato, omnem superstitionem, quamcumque temerariam suspitionem, omnem in putatitios magos sagasque immanitatem ac furorem, averruncem; sic tamen ut si rariore casu alicubi ejusmodi execranda impietas committeretur, ea contra divinarum, ecclesiasticarum, ac politicarum legum intentionem impunitate minimè gauderet, quâ gavisura foret, si opinio negans prædominaretur.

ORDO OPERIS.

EXORDIUM.

MAGIÆ species, ac singulæ speciei definitio. Motæ de eâdem existente vel non existente lites. Operis divisio. Pag. 1

PARS I.

CAP. I.

Argumenta illorum qui magiam, nunc descriptam, verè existentem contendunt; ac primò quidem ea quæ ex utroque Codice sacro petuntur. 5

CAP. II.

Argumenta eorundem ex Doctrinâ, Consuetudine & Legibus Ecclesiæ, Patrumque Doctrinâ. 31

CAP. III.

Magiam verè existentem confirmare videntur medicorum inclytorum experientia,

virorum sapientum observatio, accurratissimorum historiographorum intemerata fides. 46

P A R S I I.

C A P. I.

De præcipuis scriptoribus qui magiam, ut verè existentem artem, negaverunt. 63

C A P. II.

Objectiones quas recensiti Capite proxime priore autores contra magiam fecerunt, & primò quidem ex sacrâ Scripturâ. Subjunguntur ad singulas responsa. 78

C A P. III.

Responsio ad objectiones contra magiam, petitas a doctrinâ, consuetudine & legibus Ecclesiæ, sanctorumque Patrum autoritate. 88

P A R S I I I.

C A P. I.

Elucidatio quorundam quæ primâ & se-

*cundâ parte dicta sunt : undè quid , au-
ditâ utrâque parte , tutò credendum sit
spontè patet.*

176

CAP. II.

*Quàm prudenter & circospectè audito ma-
giæ rumore , incedere oporteat : & an
signa dentur quibus magiam veram a
suppositâ internoscere possimus ? Sapien-
tissima Estii monita. Spei declamatio de
judicum furore in homines de magiâ
falsò plerumque accusatos,*

194

CAP. III.

*Eviçtum cùm sit , quamvis rariùs , nonnun-
quam tamen , morbos magicos dari , an
eosdem medicus certis signis a morbis na-
turalibus discriminet ? De triplici eorum-
dem curatione discussio.*

202

DE

DE MAGIA.

P A R S I.

P R O Æ M I U M.

Magiæ species, ac singulæ speciei definitio. Motæ de eâdem existente vel non existente lites. Operis divisio.

TRES quæstiones sunt, quæ & ad *Theologiam* potissimum, & pro parte ad *Jurisprudentiam* propius spectare, quàm ad *Medicinam*, videntur; quibus nihilominus intermisceri etiam Medicos haud per rarò oportet. Ac prima quidem hominum a dæmone obsessorum est: hanc, quâ Medicus, solvere conatus sum *Rat. Med. Part. XV, Cap. IV*. Altera magiam spectat; quæ hoc opere pertractatur. Tertia novorum miraculorum examinat veritatem: de hâc tertiâ fortè postea,

si Deus dignetur conservare vitam viresque.

Magia, Goëtia, Theurgia, diversa nomina sunt, diversam aliquandò, sæpè eandem habentia significationem. Videatur hîc contrà *Porphyrium Platonicum* S. Pater *Augustinus*, *Lib. X, de Civ. Dei, Cap. IX*, de *Moyfis* miraculis loquens: « Hæc, inquit, & alia multa hujusmodi, fiebant ad commendandum unius Dei veri cultum, & multorum, falsorumque prohibendum. Fiebant autem simplici fide, atque fiducia pietatis, non incantationibus & carminibus, nefariæ curiositatis arte compositis, quam vel *magiam*, vel detestabiliore nomine *goëtiam*, vel honorabiliore nomine *theurgiam*, vocant: qui quasi conantur ista discernere, & illicitis artibus deditos *alios damnabiles*, quos & maleficos vulgus appellat (hos enim ad *goëtiam* pertinere dicunt,) *alios autem laudabiles* videri volunt, quibus *theurgiam* deputant; cùm sint utriusque ritibus fallacibus dæmonum obstricti, sub nominibus angelorum. »

In Edit. Op. Aug. Venetâ anni 1764, adjecta hæc nota est: « *Goëtia* genus magiæ est, quæ fit per excitationem mortuorum, sic dicta a planctu circà sepul-

» cra. *Theurgia* verò, quasi *divina opera-*
 » *tio*, appellatur ea quâ dii, seu dæmo-
 » nes, certis sacrificiis & ceremoniis, Pa-
 » ganorum opinione bonis, invocantur. »

Ne autem nominum & horum, & alio-
 rum, continuâ repetitione sermonem tæ-
 diosum reddam, confusumque lectorem,
Magorum, Divinatorum, Pythonum, Au-
gurum, Sagarum, Strigum, & quæ plura
 id genus sint, nomine eos appellabo, qui
 quodam, quod aiunt, sive implicito,
 sive explicito pacto, cum Angelo præ-
 varicatore inito, res nonnullas, Deo per-
 mittente, perpetrant quæ vires excedunt
 humanas, seu in emolumentum morta-
 lium, seu in eorundem detrimentum:
 qualia narrantur esse morbos hominibus
 pecudibusque aut inferre, aut auferre;
 quid rescire a mortuis; excitare, mode-
 rari, auferre ventos, tonitrua, fulgura,
 grandines, pluvias; annunciare futura;
 per aëra nunc imaginariè, nunc verè
 vehi a diabolo; impedire consummatio-
 nem matrimonii; indicare res perditas;
 infanda cum dæmone exercere, & quæ
 plura talia.

Undè primùm quæritur an detestanda
 ejusmodi ars, hoc definita modo, verè
 extet?

Veros magos dari, eo quo explicui

sensu, affirmant plurimi, multi autem negant: quod autem in hoc mirabile, utriusque, & qui affirmant, & qui negent, iisdem argumentis, eodem fonte scaturientibus probari, atque ipso sole clarius evinci, suam singuli sententiam statuunt. Utriusque Testamenti pagina, scilicet divina & apostolica traditio, & ecclesiae universae sive in Conciliis adunatae, sive per suas apostolicas traditiones instructae, sive sua per orbem universum unita patrum, doctorum, ac theologorum voce loquentis, sententia; historia omnium saeculorum, ipsum demum cum iudicum testimonium, tum accusatorum sive confessio, sive negatio, fundamenta argumentandi utrisque praebent.

Desperandum profecto hic foret, nisi & in theologicis, in physicis, & in medicis, visum jam pluries esset, ut eorum, qui iisdem armis instructi manus conferebant, alter alterum vinceret, ac justam de hoste victoriam reportaret. Igitur quid Scriptura sacra, quid traditio, quid historia profana, experientiaque docuerit eos qui affirmant, prima parte sollicitè inquiram. In parte altera quid cuncta haec sacra, profanaque adminicula eis qui veram magiam negent, persuaserint. In tertia denique, audita parte utraque, ju-

dicium discretis sapientibusque lectoribus relinquam.

PRIMÆ PARTIS

CAP. I.

Argumenta illorum qui magiam, nunc descriptam, verè existentem contendunt; ac primò quidem ea quæ ex utroque Codice sacro petuntur.

§. I. **I**N referendo eo quod ex sanctæ Scripturæ *vulgatâ editione* affertur, operæ pretium erit textûs origines consulere, ne qua aut offensio, aut negligentia accusatio sit. Magiam enim & Catholici negârunt, & A catholici: *vulgatæ* priores acquiescunt, posteriores minimè. Hinc usui venit nunc mihi, in quod juvenis haud mediocrem operam locavi, linguarum orientalium studium, quodque proinde diu inter cæteras lucubrationes semispultum, ad incudem revocavi.

Primus locus sanctæ Scripturæ invenitur *Libr. Exodi Cap. VII & VIII*. Cùm Aaronis virga in colubrem mutata esset: *vocavit autem Pharaon sapientes & maleficos: & fecerunt etiam ipsi, per incantationes ægyptiacas, & arcana quadam, similia.* Cùm Moyses & Aaron aquam in

sanguinem mutâssent, *feceruntque similiter malefici Ægyptiorum incantationibus suis.* Cùm iidem sancti viri ranas produxissent, *fecerunt autem & malefici per incantationes suas similiter, eduxeruntque ranas super terram Ægypti.* Cùm tandem *Moy- ses & Aaron* sciniphes produxissent, *feceruntque similiter malefici incantationibus suis, ut educerent sciniphes, & non potuerunt . . . & dixerunt malefici ad Pharaonem: digitus Dei est hïc.*

Nomina hæc tria in textu hebraïco **חַרְטָמִּים & מְכַשְׁפִּים, חַכְמִים** incantatores, magos, genethliacos, præstigiatores, promiscuè significant. Quod autem hïc legitur *feceruntque similiter*, scriptores qui magiam negant, censent sic intelligendum esse, quòd magi non idem per omnia, ut *Moy- ses & Aaron* fecerint, sed quid, quod utcumque videretur simile esse: textus hebraïcus ubique tamen habet: **וַיַּעַשׂ כֵּן** & *fecerunt sic, ut Moy- ses & Aaron.* Apparet ergo magos, Deo permittente, auxilio diaboli, & serpentes, seu dracones, & ranas, non creatas a diabolo, sed ejus ope raptim collectas, exhibuisse *Pharaoni*, ut indurarent cor ejus: aquas verò *recenter effossas*, & necdùm rubras, (fluvius enim Nilus, ejus-

que rivi, nec non omnia stagna, *Moyſis* & *Aaronis* opera jam rubuerunt penitus, & putruerunt,) rubro quoque colore infectas putridasque, *Pharaonis* *Ægyptiorum*que adstantium oculis, ac naribus, appoſuiſſe: quæ autumamus eo modo & rubra & putrida ne a ſummo quidem præſtigiatore, phyſices ac chemiæ etiam ſummè gnaro, unico momento, perque regnum univerſum, præſtari poſſe.

Quod ſi quem ſuſpicio hîc tenet ac ſi, ad magorum firmiſſimam aſſertionem, & *Pharao* rex, & *Ægyptiaci* aulici, proceſſeſque, ſe ſerpentes, ſe ranas, ſe aquas colore rubras, atque odore putridas, vehementi vi imaginationis videre credidiſſent, qualem vim imaginationis *Paracelſus* olim, & ſuo ſæculo *Baco Verulamius*, & hoc ſæculo *Andreas* ſtatuerunt, de quâ poſteâ latiùs; negamus hujus poſſibilitatem. Et quidem primò ſtatuímus: ut vis firmiſſimæ hujusmodi, indēbilisque imaginationis, aliquem inter mortales occupet, oportere eundem hominem nervis tenerrimum eſſe, nec per omnium ſæculorum exempla tantæ imaginationis vim non niſi in paucis eorum, quos hypochondriacos, hystericasque medicina vocat, animadverſam eſſe. Adeòque rogamus quâ autoritate, quâve ratione verè

physicâ , statuere audeant , quod & rarò ,
 & in perpauca duntaxat , per tot sæcula
 observatum est , id universam gentem cum
 hypochondriacam , tum ab hypochon-
 driâ remotissimam , tantoperè invasisse ,
 ut inter tot hominum millions ne unus
 quibus extaret , qui regem , qui regni pro-
 cures , populique duces , de furo monuis-
 set ? Secundò. Si *Ægyptios* , a puero ad
 senem usque , vis adeò enormis imagina-
 tionis excæcasset , ut serpentes , ranasque
 quæ non aderant , adesse crederent ; ut-
 que aquam colore odoreque carentem ,
 & rubram , & putrem vocarent ; cur non
 continuavit hæc imaginationis vis , à magis
 in cæteros propagata , ut æquè sciniphes
 jam se videre , quemadmodum olim ra-
 nas serpentesque sibi fortiter imagina-
 rentur , præsertim cum magi nunc idem
 quod prius molirentur , tentarentque sci-
 niphes producere ? Tertiò. Si rariore casu
 atrabiliarii hominis phantasia eousque læ-
 sa est , ut , quod minimè adest , juret
 adesse , idemque velit singulis persuadere ;
 ejus profectò mens nullis aliis idæis , hanc
 delentibus , aut per longum tempus , aut
 per omnem vitam , occupari consuevit :
 incredibilis imaginationis vi serpentes se
 videre universa *Ægyptus* rata , mox oblita
 serpentum , non nisi aquas rubras putres-

que videt, olfacitque; brevique post, ac si nunquam, aut serpentum, aut mutatæ aquæ idæam concepisset, nunc nihil nisi ranas contuetur. An unquam ὑποχριστικῶς κατὰ τὴν idæa ejusmodi obfirmata, brevi tempore in aliam, æquè fortem, convertatur, novisse illos oportuisset, qui mœsti laborum recordantur, quos ad mutantam hypochondriacorum phantasiam læsam frustraneos quondam admoverunt. Nec dicant debiliorem idæam fortiore pelli, adeoque idæam serpentum deletam ab eâ aquarum; hanc iterum a superveniente idæâ ranarum: nam, fatentibus ipsis, prima serpentum idæa non potuit, nisi invincibilis esse: ergo quod de alterâ tertiâque fabulantur, suis ipsorum principiis adversatur.

Si verò sint qui putent magos neque produxisse aut serpentes, aut mutatas aquas, aut ranas veras, neque easdem imaginationi *Pharaonis* Ægyptiorumque repræsentasse; sed potius eorum oculos sic fascinasse, ac si reverà talia viderent; his dico primò ejusmodi explanationem verbo divino adversari, quod dicit, repetitque, magos non phantastico apparatu, sed ipsâ suâ naturâ verè existentia animalia produxisse: quid enim clariùs exprimere textus posset? *Eduxerunt*

runtque ranas super terram Ægypti. Qui magiam negantes historias fimiles referunt in suis scriptis, eâ utuntur prudentiâ, ut addant *hoc vel illud contingere visum esse, magos hæc vel illa ignaræ plebi, vel phantastico homini, falsò persuasisse.* Verbum Dei simpliciùs enarrat magos hæc fecisse, magos fecisse quæ *Moy- ses cum fratre fecisset, magos eduxisse ranas super terram Ægypti.* Respondeo *secundò* quemadmodùm qui, ut scopulum evadant, in alterum impingentes nihil lucrati fuerunt, ita quoque qui ne fateantur magos similia produxisse, præferunt sic ejusmodi potestatem diaboli, in phantasiâ omnium vasti hujus regni incolarum, ut postmodùm, urgentibus aliis argumentis, hanc potestatem totam negent: undè eorum inconstantia nihil hîc probat, ut in parte alterâ constabit.

Concludimus itaque ex hoc textu, Dei justissimo judicio permissum Angelis prævaricatoribus fuisse, ut ipsorum operâ magi quædam efficerent, quæ superarent vires humanas; haud verò ultrâ *tertiam Ægypti plagam*: ad *quartam* enim, & sequentes sex, visum Deo fuit hanc ipsis negare potestatem.

§. II. Censemus magiam veram designari *Deuteronomii Libri Cap. XIII. Si*

surrexerit, inquit Deus, in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum, & evenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, ut sequamur Deos alienos, quos ignoras, & serviamus eis: non audies verba prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palàm fiat utrum diligatis eum. Prophetes quippe ille, vel somniator, Dei operatione, & revelatione, futura vaticinabatur, eaque vera, quibus Deus populi sui ergà se fidem probare volebat. Sed de hâc difficili quæstione, quomodò magi futura, quæ Deo soli nota, verè vaticinari queant, latius postea.

§. III. Legitur *Deuteronomii Cap. XVIII, v. 9. Quando ingressus fueris terram quam Dominus Deus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes illarum gentium: nec inveniatur in te qui lustrat filium suum, aut filiam, ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, & observet somnia atque auguria, nec sit maleficus, nec incantator, nec qui Pythones consulat, nec divinos, nec quærat à mortuis veritatem. . . . Gentes istæ, quarum possidebitis terram, augures & divinos audiunt.*

In hebræo est: Nec inveniatur in te

transire faciens filium suum, & filiam suam in igne, divinans divinationes. Divinationes, \equiv וְדוֹר vel in bonam sumuntur, vel in malam partem. In bonam *Ezech. XXI, v. 21*, & *Prov. XVI, v. 10*, significantes sagacitatem, & veluti ab oraculo sapientiam: in malam verò, & Deo abominabilem, ut hîc. *LXX Interpretes* habent quoque $\mu\alpha\upsilon\tau\epsilon\upsilon\omicron\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma$ $\mu\alpha\iota\tau\acute{\epsilon}\iota\alpha\upsilon$, divinans divinationem, idque diversimodè: est enim $\acute{\alpha}\xi\iota\omicron\mu\alpha\upsilon\tau\acute{\epsilon}\iota\alpha$, divinatio per securim, aut asciam: $\acute{\alpha}\sigma\tau\omicron\mu\alpha\upsilon\tau\acute{\epsilon}\iota\alpha$, quæ est ex astrorum contemplatione futurorum prædictio: $\beta\epsilon\lambda\omicron\mu\alpha\upsilon\tau\acute{\iota}\alpha$, seu $\rho\alpha\beta\delta\omicron\mu\alpha\upsilon\tau\acute{\iota}\alpha$, quam *Scapula* ex *B. Hieron. in Cap. 21 Ezech.* exponit id divinationis genus esse, ubi mittuntur sagittæ in pharetram, & commiscentur inscriptæ nominibus singulorum, ut videatur cujus sagitta exeat, & quæ prius civitas debeat expugnari. Νεκρομαντεῖον , vel $\nu\epsilon\kappa\rho\mu\upsilon\tau\epsilon\iota\alpha$ vaticinatio ex evocatis mortuis; responsum quod inferorum umbræ evocatae de futuris reddunt. Οιονομαντεῖα , vaticinium ex auspiciis, seu ex avibus. Πυρματεῖα ignispicium. Στερόμαντις , ex cujus pectore dæmon responsa dat. Ψυχομαντεῖον , locus ubi animæ sacrificiis evocatae responsa dabant consulentibus. Hæc semel explicanda erant, ne conti-

nuò in sequentibus ea repeteremus. Quod autem *divinans divinationes* in nostro textu pravis fuerit abominandiſque artificiiſ usus, arguit data mortis a Deo ſententia. Redeamus ad textum hebraicum.

Præſtigiator מעון Buxtorſius in hoc nomen exponit ejus ſignificationem, ut hominis qui mirâ dexteritate oculos ſpectantium eludit: verùm ſecundùm *Aben-Eſra*, & *Rabbi Salomonem*, explicat magis in malam partem, ut qui ex nubibus, tempeſtate & aſtris, prophetam agit; & quidem pravâ, vel arte, vel intentione, cùm occidere ejuſmodi *præſtigiatores* Deus jubeat.

LXX habent: Κληδοιζόμενος, ominatus. Codex *Alexandrinus*: κ̅ κληδοιζόμενος, & ominatus. *Scapulæ* augur eſt, *Schrevelio* ariolus. LXX autem Interpretes vocem מעון in malam partem accepere: nec mirùm, cum mortis poenam illi indixerit Deus. Ut profectò mirer hanc vocem ab iis qui negant magiam, in bonam partem accipi pro pantomimo, ſive gesticulatore.

Et Augur ומנה accipitur in malam partem pro *augurari pravo artificio*, ut hîc, quia morte punitur. Accipitur & in bonam partem pro *inſpiratione propheta-*

rum *Libr. Num. Cap. XXIV. Balaam*, qui bis perrexit in occursum Dei, ut ab eo, quid vaticinaturus esset, peteret, quum vidisset, quod placeret Domino ut benediceret *Israëli*; nequaquam abiit, ut antè perrexit, ut augurium quæreret. Hic vox eadem adhibetur in plurali אֲשֵׁרֵי. LXX autem *εἰς ἀπάντησιν τοῖς οἰωνοῖς*, in occursum auguris. Quæ vox hîc non strictâ significatione, veluti captum per aves augurium, sed ut *οἰωνή*, commune omnis augurii & divinationis nomen, sumitur. Sic ut eadem vox in singulo textu sit, sive a bono, sive a malo spiritu, quis fuerit inspiratus; & ut Dei spiritus in prophetarum inspiratu voce eâdem utatur, quâ solet inspirationes non a se, adeoque a spiritu immundo, hominibus factas, exprimere.

Balaam, famosus in *Moabitide* regione vel magus, vel propheta Dei, (de hoc enim multa est eruditorum dissensio) quem Deus hâc occasione suo vaticinari spiritu voluit, vilis ac vendibilis animi homo, quem ob id *Israëlitæ*, regni *Moabitidis* potiti, occiderunt; hic, inquam, dum in suo a Deo sibi inspirato vaticinio in hæc verba erumperet: *Non est augurium in Jacob, nec divinatio in Israël*, eadem verba adhibet de auguriis & divinationi-

bus magicis, quibus antea divinas insigni-
 verat inspirationes. **שחַי** & **קדקד** Græ-
 cus textus pariter **οανισμὸς** & **μαντεία**.
 Sunt ergo eadem sacrae Scripturae verba,
 quibus exprimitur modus, quo homini-
 bus, aut revelentur secreta, aut superantes
 humanam naturam vires suppeditentur a
 Spiritu Sancto: & quo abdita pandendi,
 ac naturam superantia patrandi potestas
 impiis hominibus datur, non a Spiritu
 Sancto, sed diabolico; quando, quam-
 diu, ac quantum, ipsis permittit Deus.

Et maleficus **וּמַבְשִׁיף**. Significat **בְּשִׁיף**
 in *Pihel præstigiis usus sum*. Dicitur de
 iis, qui mutant & transformant res natu-
 rales ad adspectum oculi. Sic *Aben-Esra*
 in *Exodi VII. LXX* **φαρμακῶ**. Is est qui
 vel medicamenta, vel venena parat; pos-
 teriore sensu accipiendus hoc loco vide-
 tur. Idem ille, qui in textu hebraico *præ-*
stigiator dictus est, & in *Vulgatâ incanta-*
tor. Unde videntur magorum nonnulli
 venena cognovisse, quibus homines in-
 cantarent.

Nec incantator; hoc mox vidimus. Nec
qui pythones consulat, nec divinos. Hebr.
וְחֵבֵר חֵבֵר. Significat **חֵבֵר** & societa-
 tem conjunctionemque, & incantatio-
 nem, vel adjurando factam. Non capio cur

linguæ hebraicæ peritissimus *Arias Montanus* hunc textûs locum reddat jungens *junctionem*, ut & in *Psalmo LVIII*, v. 6. Vix enim significationem habere videtur: maximè dùm idem ipse *Isaïæ XXXVIII*, v. 9, hanc vocem ipsam per *incantatores*, alterâ scilicet ejus significatione, interpretatus sit. *Buxtorf.* & quos excitat *Rabbini* cum eo, reddunt *incantans incantationes*. LXX $\epsilon\pi\alpha\iota\delta\omega\nu\ \epsilon\pi\alpha\epsilon\iota\delta\eta\nu$, . . . *Incantans incantationem*. Ab $\epsilon\iota\delta\omega$, vel potiùs ab $\alpha\epsilon\iota\delta\omega$. cano; & cum præpositione $\epsilon\pi\iota$, *cantum laudabilem quemcunque cano*, vel & *cantum pravum*, seu *incantationem*, undè $\epsilon\pi\omega\delta\omicron\varsigma$ *incantator*. Jam de *pythonibus*.

Nec qui pythones consulat. Hebr. דִּין לְפִיטוֹן *consulens, vel interrogans pythonem*.

דִּין *pythonem* significat, ait *Buxtorfius*, » qui responsa dando diabolicis artibus » homines a Deo avocat. *Levit. XX* significat & *utrem*. Hinc *pythonis* significatio juxtà *Aben-Efram* quod ex tumido » ventre, quasi utre, oracula depromeret, undè & $\epsilon\gamma\gamma\alpha\text{-}\epsilon\iota\upsilon\upsilon\delta\omicron$ *ventriloquus* dictus fuit. » Sed plura de hoc, ubi de *pythonibus Saülis* & *Pauli* sermo erit.

Nec ariolos. Hebr. אֲרִיּוֹלִים *futurorum*

divinator a verbo יָדַע scivit, agnovit, percepit, undè sciolus dictus, vel qui sat benè aliquid novit. *Buxtorf.* « Apud veteres legitur: Iiddioni est, qui ponit os animantis יָדַע in os suum, & os illud postea ex se loquitur. . . species divinationis prohibitæ Lev. XX. v. 21. » LXX habent τερατοκόπος . Τέρας signum plerumque portentosum, & licet sæpè naturali sensu sumatur, multoties tamen de insolitis monstris & prodigiis dicitur. Itaque τερατοκόπος homo est, qui ex rebus prodigiosis futura concludit.

Nec querat a mortuis veritatem. Hebr.

$\text{וַיִּשְׁאָל אֶל הַמֵּתִים}$ *Et sciscitatus a mortuis.* LXX habent: $\text{ἐπερωτῶν τῶς νεκρῶς}$. *Sciscitans, percunclans mortuos:* quo sensu referunt textum *Libri I. regum, sive Samuelis Cap. XXX. v. 8.* $\text{καὶ ἐπηρώτησε Δαυὶδ δὲ τῷ Κυρίῳ, λέγων. Εἰ καταδιύξω ἐπίσω τοὺς ῥαπτοῦς;}$ *Et sciscitatus est David a Domino, dicens: An persequar raptores istos?* Undè hoc quoque in sensu, notante *Scapulâ*, ἐπερωτῶ Θεός , pro percunclari Deos sumitur. Ergo *Chananæi* secundùm *Hebraicum* textum percunclabantur a mortuis; secundùm *Septuaginta* percunclabantur mortuos; & secundùm

Vulgatam percunctabantur, vel quærebant a mortuis veritatem.

Morem detestandum hunc Israëliticæ genti, tempore primi sui regis haud infrequentem fuisse *ex Lib. I. Regum* manifestum fit; ut postea latius patebit.

Nec tempore regum posteriorum immunes hoc crimine fuisse videntur Judæi. *Isaïæ Cap. VIII. v. 19. Et cum dixerint ad vos: Quærite a pythonibus, & a divinis, qui strident in incantationibus: numquid non populus à Deo suo requiret pro vivis a mortuis?* Et ferè sic in *Hebræo* est. **LXX** verò videntur utrumque hunc elucidare. *Nonne gens requirit à Deo suo? Quid ergo pro vivis requiret à mortuis?*

Perpetuavitque sese hic nefandus mos per varios populos, usque in ecclesiæ tempora; ita ut celeberrimus *Van Espen, Juris Eccl. Part. III, Tit. IV, Cap. III*, hanc magiæ speciem finiente sæculo II. ceptoque tertio, invenerit communem fuisse; excitatque quoque *Tertullianum, Libro de Animâ, Cap. 57*, sic scribentem: « Pu-
» blica jam littera est, quæ animas etiam
» justâ ætate sopitas, etiam probâ morte
» disjunctas, etiam promptâ humatione
» dispunctas, evocaturam se ab infero-
» rum incolatu pollicetur. » Sed de his ad *Samuelem* mox pluribus.

§. IV. Levit. XIX, v. 26: *Non augurabimini, nec observabitis somnia. Et v. 31: Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. Et Cap. XX, v. 6: Anima quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.*

In nullo horum trium, quos collegi, textuum, Deus adversus magiam præmunnit, eandem negando existentem; sed ab eadem & existente, & abominandâ deterruit. Alio profectò, qui magiam existentem negant, non eo quo Deus modo, absterrent ab eâ populum; nam populi simplicitatem, credulitatemque, tanquam veram idææ magicæ originem causati, eundem falsè rident, quod confugiat ad rem, quæ neque extiterit unquam, neque existere possit. Cùm igitur Deus magiam tam populari argumento non confoderit, sed populum suum ab eadem & toties, & tam severè, dehortatus fuerit, an non dissidere debemus iis, qui alio quàm Deus modo, deterrere homines a magiâ contendunt? Sed clarius hoc patet *versu ult. Cap. XX. Libr. Levit. Vir, sive mulier, in quibus pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus,*

morte moriatur Hebr. *Et vir, sive mulier, cum fuerit in iis* אִוִּי pytho, *vel יִיִןִּי divinans spiritus, moriendo morietur.* Græcè *Καὶ ἀνὴρ, καὶ γυνή, ὅς ἀν γένηται αὐτῶν ἐγγασπίμουθες, ἢ ἐπαΐδος, θανάτω θανατέσθωσαν ἀμφοτέρω.* *Vir, vel mulier, quis cumque eorum, pytho, vel incantator sit, morte moriantur ambo.* Sic dixerat Deus Exod. XXII. v. 18: *Maleficos non patieris vivere.* Hebr. תַּחֲיֵה לֹא מְכַשְׁפֵּה. *Sagam vel præstigiaticem non vivificabis.* LXX φαρμακὸς ἢ περιωσῖσεται, *seu, ut Codices Alexandrinus, Aldinus, & Complutenses habent, ἢ περιβῶσεται, veneficos non finite vivere.* Veneficos magorum nomine intelligi suprâ patuit.

Qui magiam negant, an sic hanc legem composuissent? Deus nullibi dicit: si quis falsò se pythonem, se divinatorum, se veneficum appellat, morte puniatur; sed, *qui fit talis: in quo fuerit spiritus pythonicus, in quo fuerit spiritus divinationis.* Nostri adversarii utique in suâ lege scripsissent: *qui eo aut dementiæ, aut pravitatis pervenerit, ut sc talem venditet, qualis nusquam, vel quis fuerit, vel esse possit.* Cùm igitur Deus in singulis hisce textibus eos spiritum magicum verè habere asseveret, quo titulo illi oppo-

fitam ferant divino sententiam? Profectò qui magiam verè existentem statuunt, si errarent, nonne jure asserere, quod tamen nefas, possent, sui causam erroris a divinâ lege petendam esse, qui ipsis magiam nunquam ut imaginarii quid, verùm, ut rem verè existentem, semper proposuerit? Nonne id indè consequeretur, quòd magiæ omnis inficiatores, in suis legibus magiam, ut rem imaginariam, stantes, longè prudentiores Deo essent? Præsertim cùm nihil efficacius fuisset ad hominum animos à magiâ avertendos, quàm si Deus eosdem præmonuisset quòd diabolica ejusmodi ars nulla, imò impossibilis esset?

§. V. Sequitur *Pythonissæ Endoranæ* historia, 1. Reg. Cap. XXVIII. *Et vidit Saül castra Philistiim, & timuit, & expavit cor ejus nimis. Consuluitque Dominum, & non respondit ei, neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas. Dixitque Saül servis suis: Quærite mihi mulierem habentem pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam. Et dixerunt servi ejus ad eum: est mulier pythonem habens in Endor.*

Hebr. אִשָּׁה בְּעֵלְת־אֹב. Quærite mulierem, dominam pythonis, pythonicam eruditam, expertam valdè. LXX Γυναίκα

ἐγγασπίουδον. *Mulierem de ventre loquentem.* Videmus nomina magica promiscuè sumi, nam quæ hîc Pythonica excellens quæritur, artis magicæ præstare suprema debebat.

Mutavit igitur habitum suum, vestitusque est aliis vestimentis, & abiit ipse & duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, & ait illi: Divina mihi in Pythone, & suscita mihi quem dixerò tibi. Hebraicè & græcè, eodem modo. Jussit ergo rex magicam artem suam in actum vocaret, & cum eum quem indicaturus esset exsuscitare de sepulcro deberet, credidit certò, quæ id præstaret, existere artem.

Et ait mulier ad eum: Ecce tu nosti quanta fecerit Saül, & quomodò eraserit magos & ariolos de terrâ: quare ergo insidiaris animæ meæ, ut occidar? Confirmatur, quod mox notavi, pythonum, magorum, ariolorum, cæt. nomina promiscuè sumi. Hoc ipso in capite Libr. I. Reg. sive Sam. legitur mox ab enarratâ morte Samuelis prophetæ: Et Saül abstulit magos & ariolos de terrâ (a).

[a] Possset hîc fortè reddi *Sagas* seu *Pytho-nicas*, quia in plurali fœmineo scribitur מִיָּנִיָּן. Sed in secundâ declinatione inter numerosas a

Si meliores chronologicos sequamur, *Saiil* magos & ariolos biennio antè mortem, fortè consilio *Samuelis*, deleverat de suo regno: persuasus tamen intrà tam breve temporis spatium exterminari funditùs tenacem adeò gentem non sic potuisse, quin hinc indè superstites nonnulli essent, aut saltem relaxatâ lege quosdam rediisse, jubet quæri num inveniendus eorum quisquam foret, & maximè an optima saga, an mulier potenter pythonica, invenienda esset?

Quæri solet cur, quos antè biennium magos sagasque pepulerat *Saiil*, nunc consultaturus eosdem advolet? Credibile fit *Saiilem* persuadente idem vi divinæ legis *Samuele*, hoc fecisse, ut Dei iram, quam per inobedientias suas in se contraxerat, non nihil placaret; minimè verò quod ipsi magiam nullam esse persuasum esset: jam verò penitùs repulsum a Deo, & tamen suæ populique fortis prænoscentiæ avidum, quod divino Spiritu ul-

generali regulâ exceptiones & hæc est, quâ מַגִּים
fœmineè terminetur in masculino plurali. Hinc non mutavi. An tamen, quia non virum, sed mulierem potenter Pythonicam quærit Rex, hic textus *Sagas* seu *Pythonicas* intelligit, & divinorum nomine *magos*? Tunc pluralis fœminei hic non esset exceptio.

trà non posset, immundo spiritu prænoscere cupivisse.

Perfuasus, inquam, de magiæ efficacità ita fuit, ut ad hanc sagam magistram accedens, quemadmodum suprà jam constitit, non priùs an, quod rogaturus sit, præstare eadem posset, roget; sed ut, quod jussurus sit, præstare jubeat. Pari ratione saga doctrix mortuum exsuscitare jussa, pro excusationis ratione non prætendit mandati impossibilitatem, sed ex regis prohibitione pœnam mortis. Sic ut & rex, & saga, mortuum excitari per magiam posse crediderint.

Et juravit ei Saül in Domino dicens: Vivit Dominus! quia non eveniet quidquam mali propter hanc rem. Dixitque mulier: Quem suscitabo tibi? Ad hoc juramentum mortis deponit formidinem, paratamque, ut quem Saül jusserit exsuscitet, se exhibet. Quàm certa, quàm secura de suæ artis potestate esse non debuit; cùm, eâdem in promissis fallente, iratus is, quem, quis esset, ignorabat, deferre illam, ut magam, a se magiæ convictam, ad regem debuisset? Qui ait: Samuelem mihi suscita. Cùm autem mulier vidisset Samuelem, exclamavit voce magnâ: Videmus hîc id fieri, quod Deut. XVIII. Deus adeò severè prohibuerat, veritatem

veritatem quærere a mortuis. : adeòque non prohibere hîc inanem hoc faciendi jactantiam , sed ipsam veritatis a mortuis exquisitionem ; ut hîc iterùm fit.

Disputatum est , utrum magi mortuos verè præsentés , an verò phantasticam duntaxat exhiberent imaginem , ei similem , quæ hominem , quibus in vitâ notus fuerat , voce , staturâ , vultuque referret ?

Sunt qui prioris opinionis dantur , qui posterioris sint. Et ipsi illi qui prioris sunt sententiæ , negare solent hoc erga *Samuelem* locum habuisse : sic ut vel dæmonis operâ umbra prophetæ tantùm exhibita fuerit , & Deus eâ occasione verba , ab hâc veluti umbrâ in aures Regis sonantia , suâ omnipotentiâ , Angelorumve ministerio produxerit ; vel si verè *Samuel* fuerit , eum jussu Dei , non magicâ vi , exsuscitatum fuisse.

Ita Libro de animâ *Tertullianus* , « sic » in illâ specie magiæ , inquit , quæ jam » quiescentes animas evellere ab inferis » creditur , & conspectui exhibere , non » alia fallaciæ vis est operatior. Planè » quia & phantasma præstat , quia & » corpus affingitur , nec magnum illi » (diabolo) exteriores oculos circum- » scribere , cui interiorem mentis aciem

» excæcare perfacile est.» Sic ut diaboli quidem opus *Tertullianus* in hâc historiâ agnoscat, sed non nisi *Samuelis* phantasma apparuisse arbitretur.

S. Pater *Augustinus*, Tom. XI, edit. *Venetæ* antea laudatæ, quâ semper utar, in Libro cui titulus: *De octo Quæstionibus Dulcitii Liber unus*, Quæst. VI, *utrum Samuel per Pythonissam verè fuerit de inferno evocatus?* argumentis utrinque prolati, integrum cuique reliquit negantem affirmantemve sententiam amplecti.

Porro hoc iis licitum temporibus erat, quandò Liber *Jesu filii Syrach. Ecclesiasticus dictus*, necdum ab omnibus Catholicis existimabatur canonicus. Ubi verò post sæculum VI, sensim dubium hâc de re sublatum est, ac præsertim postquam ab Ecclesiâ in *sacro-sancto Conc. Tridentino* ut canonicus pronuntiatus est, quin *Samuel* apparuerit ipse, ultra dubitare non licet. Sic enim *Eccl. Cap. XLVI, v. ult.* legitur: *Et post hoc dormivit (Samuel,) & notum fecit Regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltavit vocem suam de terrâ in prophetiâ delere impietatem gentis.* Idem de verbo ad verbum græcus textus; hebraïcus, si extiterit olim, periit nobis.

Igitur verè *Samuel* fuit, qui num sagæ

operâ , an peculiari Dei dispositione apparuerit , jam supra quæsitum fuit. Qui Dei dispositione unicè id contigisse censent , & sanctis indignum fore aiunt , & diabolo impossibile , in mundum ab eo revocari. Quin id falsum esse manifestò argui putant ex ipso illo terrore , qui invasit , conspecto *Samuele* , sagam : quo postremo quoque argumento id constare autumant plures , ipsam pythonissam vim nullam magiæ esse credidisse. Ad hoc elucidandum textus continuandus est.

Quum autem vidisset mulier Samuelem , exclamavit voce magnâ , & dixit ad Saül : Quare imposuisti mihi ? Tu es enim Saül. Perterrita saga fuit , non quòd videret *Samuelem* , sed quòd ex *Samuele* resciret ignotum eòusque sibi virum ipsum regem esse , qui fortè tantummodò , an saga esset , tentaturus venisset ; jamque eam ipso actu quod saga esset convictus , morte puniturus esset. *Exclamavit voce magnâ , & dixit ad Saül : Quare imposuisti mihi ? Tu es enim Saül.* Confirmatur hæc expositio responso Regis. *Dixitque ei Rex : Noli timere. Quid vidisti ?* Firmat mori timidam animam , modò quæ viderit annunciet.

Et ait mulier ad Saül : Deos vidi adscendentes de terrâ. Hebr. אֱלֹהִים *Elohim* ,

Dii; in sing. אלהים *Eloha* vel *Eloah*, Deus. Verùm *Elohim*, Dii, centies in sing. pro Deo ponitur, ut in initio Geneseos: *In principio creavit Elohim, Dii, cœlum & terram.* Sed & *Elohim* Angelos significat. Psalm. VIII. *Minorasti eum paulò minùs* מאלהים *ab Angelis.* Ita & *Pf. XCVIII*, & *Job. I, v. 6.* Sic ut necesse non sit concludere Deos Deumve intellexisse fœminam: imò neque Angelos vel Angelum; nam *Exodi XXI & XXII*, & *Pf. LXXX*, *Elohim* magistratus, iudicesque vocantur. Ipsaque idola *Jud. XVI. III Reg. II.* Imò Moyses in plurali *Elohim* vocatur *Exod. IV.* Et vitulus aureus *Ex. XXXII*, & Arca fœderis *I Reg. IV.* Quod autem pythouissa intellexerit voce *Elohim* unam modò personam, eamque neque Deum, neque Angelum, sed virum spectabilem; primò ex eo liquet, quòd legatur *vidisse Samuelem*, & viso eo conclusisse illum, qui se ignotus convenisset, *Saulem* esse. Secundò quòd rogante rege: *Qualis est formæ?* responderit: *Vir senex adscendit, & ipse amictus est pallio.* In græco codice Vaticani exemplaris: *Virum video erectum, adscendentem de terrâ, qui diploide indutus est.*

Ex totâ igitur historiâ conficitur id, ut saga viderit ab initio *Samuelem*, eumque

se videre confirmaverit; ut non expaverit viso eo, sed per eum cognito Rege, tanquam flagrante, ut vocant, delicto, ab eodem deprehensa; tandem ut per Regem nunc pacata, haud ultra, etiamsi pergeret videre *Samuelem*, quid timuerit? *Samuelem* enim à *Saùle* petitum exhibere, intentio ejus magica erat, universique augurii finis.

Et intellexit Saül quòd Samuel esset, & inclinavit se super faciem suam in terram, & adoravit. Dixit autem Samuel ad Saül: Quare inquietasti me, ut suscitarer? Confirmatur iterùm hoc Samuelis sermone eum verè exsuscitatum fuisse, eum verè apparuisse, eumque ipsum qui loqueretur esse. Quemadmodùm etiam in fine sui cum Rege colloquii: Cras autem tu & filii tui mecum eritis. Hebraïca & Vulgata sic, uti etiam græcus Complutensium codex; Vaticanus verò: καὶ ἀνιόν σου, καὶ οἱ υἱοί σου, μετὰ σου, πεσεῖσθαι. Et cras tu, & filii tui tecum, cadent. In hâc ultimâ traductione nulla difficultas est; est autem in reliquis textibus, nisi subintelligamus: in regione mortis mecum eritis.

§. VI. *Philippica pythonissa* examinanda tandem est. Habetur historia Actor. Cap. XVII. *Factum est autem euntibus no-*

bis ad orationem, puellam quamdam habentem spiritum pythoneum, obviare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis divinando. Hæc subsecuta Paulum & nos, clamabat dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui annunciant vobis viam salutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conversus, spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Jesu Christi exire ab eâ. Et exiit eadem horâ. Videntes autem domini ejus quia exivit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum & Silam, perduxerunt in forum ad principes, &c. Vulgata editio & græcus textus hîc per omnia conveniunt.

Ex hâc historiâ concludimus: 1° Philippicam puellam spiritu pythonico præditam fuisse; qui spiritus, quemadmodum in prioribus constitit abundè, & divinatorius spiritus est, & magicus, & diabolicus, futura, præsentia, præterita enuncians. 2° Diabolicum hunc spiritum testimonium veritati reddidisse, quemadmodum in Evangelio pluries: id quod cùm veritati præjudicaret a spiritu mendaci laudari, hincque veluti diaboli, non nisi sua laudantis, opus videri; & in Evangelio *Servatorem*, & hîc *Paulum*, ejusmodi testimonium prohibuisse, ut sacræ Religionis & indecorum & detrimentosum.

3° Puellam hanc, diaboli multiscii operâ, multa quæ laterent pandisse, & plura magica edidisse, cum legatur multum lucri dominis suppeditasse suis, & cum, expulso spiritu, tanti lucri præcisam spem omnem esse dolerent, manus in *Paulum* & *Silam* coniecisse. Nisi enim multa vera aut pandisset, aut præstasset, brevi actum de ejus famâ fuisset, *nec magnum quæstum dominis suis conciliaffet.* 4° Non agi hîc, ut quidam volunt, de eâ aptitudine, astutiâ, calliditate, quâ in foris ac nundinis polleant mimi, seu ludii, utpotè nullum habente cum Religione commercium; verùm de spiritu divinatorio, quo diabolus sacram Religionem, ut suum opus, prostitueret, risuique exponeret; de spiritu, quem in nomine Jesu *Paulus* exire protinùs juberet, & quo expulso omnis quæstus dominorum actutum cessaret.

P R I M Æ P A R T I S

C A P. II.

Argumenta eorundem ex Doctrinâ, Consuetudine & Legibus Ecclesiæ, Patrumque Doctrinâ.

§. I. QUI magiam, ut verè diabolicam artem, propriè dictam, existere credunt,

non aliud eos credere, quàm universa Scripturæ utriusque pagina pluries statuerit, totiesque repetiverit, ex *primo Capite* manifestum fit. Ubi verò hi a sacris Bibliis convertunt se ad primitivæ Ecclesiæ leges consuetudinesque, ad conciliorum antiquissimorum canones, ad sanctiones imperatorum, principumque, qui partim ut sanctam Ecclesiam hâc in re juvarent, partim quia magiæ crimen etiam ad publicam potestatem spectat, & salubres contra eandem, & severas condidère leges; dùm tandem SS. Patrum ad hæc omnia doctrinam adjiciunt; gaudent affatim & Ecclesiam potestatem sic ea loca sacræ Scripturæ intellexisse, ut exposita eadem *primum Caput* dedit, & auctoritatem publicam tùm propriâ experientiâ, tùm veneratione Scripturæ sacræ, atque traditionis Ecclesiæ, ad easdem suas leges accomodasse.

Cui hæc singula congesta videre volupe est, adeat is celeberr. virum *L. B. Van-Espen, Part. III, Tit. IV, Cap. III.* Eo enim in loco gesta ecclesiasticæ atque politicæ potestatis, a primis Ecclesiæ sæculis, usque in hæc posteriora, concinno ordine referuntur: gesta, inquam, quæ uno omnia ore magiam, ejusque partes singulas, tanquam diaboli ope perac-

tas, ac quoddam hominis cum diabolo pactum includentes, pronunciant. Describit *Espenius* noster singulas nefandæ artis species, sortilegium, aruspicium quo Mathematici, tunc sic dicti, astrologi quoque & Genethliaci comprehenduntur, maleficiam, necromantiam. Nomina hæc canonicè exposita ab autore, hîc inferere non est opus, cùm in horum singulis diabolicum agnosci commercium spontè fateatur; de quo commercio solo tota nostra existit disceptatio. Laudat hîc concilium *Ancyranum*, quod celebratum ad annum 314 videtur, cujus XXIV Can. legitur: « Illos qui Gentilium more » divinos consulant, homines ad se vocantes ad maleficia seu detegenda, » seu solvenda, quinque annorum pœnitentiam agere debere, & quidem tribus annis prostratos, & duobus necdùm sancto sacrificio admiffos. » Ad diderim ad hoc concilium aliud dictum *Illiberitanum*, quod ad annum 305 refertur, cujus Canon VI sic habet: « Si quis » maleficio interficiat alterum, eò quòd » idololatriâ perficere scelus non potuit, » nec in fine impertiendam illi esse communionem. »

Porro notari præprimis oportere videtur, hunc canonistarum principem, om-

nes Ecclesiæ principumque leges, tam ad damnandam magiam, quàm ad magos quoscumque, sive pœnis ecclesiasticis subiiciendos, sive ad eosdem a potestate politicâ igne cremandos, referentem, nullius unquam seu legis, seu dissertationis meminisse, quibus alii & ecclesiasticorum errorem, & principum deceptionem, vel ex eo demonstrarent, quod nulla existeret dæmonis in res creatas, hominesque potestas, quodque nulla daretur ope diaboli magia, adeòque hæc non nisi præstigiatrix ars esset. Si enim id verum foret, quod in eorum dissertationibus, qui veram magiam negant, audacter scriptitatum fuit, scilicet *Ecclesiam nunquam magiam veram admisisse*; leges utique dissertationesque extarent, contrariæ prioribus: & quia consuetudine generali conciliorum particularium actus & ad ecclesias alias, & præprimis ad romanam mitti solebant; & hæc duo concilia ad alias ecclesias, ac præcipuè ad romanam, proindè missa erant; Ecclesia, *Ancyranæ* saltem tempore, pace tranquillâ in Occidente gaudente; pontifex romanus, & aliæ ecclesiæ reclamassent contra utriusque synodi de magiâ errorem, eumque mox in alio concilio correxissent. Porro cum nihil simile tunc contigerit,

palàm fit, quemadmodùm *Illiberitanos*, *Ancyranosque* patres, ita universam ecclesiam credidisse. Equidem ut passim in aliis negotiis, ita & in hocce fatetur, imò innuit *Esperius*, homines quosdam præoccupatione mentis errare, extravagarique posse; verùm hæc ad ecclesiæ ipsius doctrinam non pertinent: ut postea constabit latiùs.

Profectò ab ipsis prioribus ecclesiæ sæculis, ecclesia prævaricatorum Angelorum malitiam, in homines invidiam, nocendique voluntatem, tum & Dei, per omnia æquè sapientis ac justì permisso, potestatem constanter agnovit. Undè exorcistas singulis in locis constituit, eosque deindè inter *quatuor Ordines minores* disposuit. Hinc dæmonum in homines potestatis gnara, a baptisandis eosdem adjurando repellit; jubetque hos renunciare diabolo, omnibusque diaboli & operibus & pompis: id quod ab ecclesiâ, præter alias significationes, etiam de magiæ renunciatione intelligi *Daniel Sennertus*, acatholicus quidem, sed egregius medicinæ scriptor, *Pract. Libr. VI, Part IX, Cap. VIII*, optimè explicuit. « Et non » sine causâ, inquit, de magiâ agens, » ab antiquâ Ecclesiâ institutum, ut baptisandi renuncient diabolo, & omni-

» bus operibus ejus. » Eruditissimus hic medicus hanc ipsam Ecclesiæ ceremoniam, ejusque talem significationem, impio *Paracelso* opposuit, qui *Libro de occultâ philosophiâ*, medicos in *universitatibus* benè edoctos medicinam oportere deindè magos sagasque consulere, ab iisdemque magiam addiscere contendebat.

Si prætereà legamus orationes quas a remotissimis sæculis universa per orbem Ecclesia Dei in administrando regenerationis sacramento, in benedicendo aquæ, salis, cæterisque eduliis, fundere Deo solet; si attendamus ad preces, quibus ad mensam Deum rogat, ut benedicat assumendis; preces, inquam, quas ad prandium, cœnamque, per 17 sæcula fundi solitas, intoleranda recentium hominum protervitas abrogare contendens, jam, insalutato Deo, se ferarum more saginat: si denique attendamus ad morem Ecclesiæ, se adversus diabolum muniendi, cujus, sæculo secundo finiente, jam meminit *Tertullianus* in apologiâ, ad omnem ingressum & egressum, ad cibos potusque, ad dormiendum & evigilandum, frontem crucis signo, ut ait, terendi; si, inquam, ad singula hæc animum advertimus, an non cum *Vincentio Lirinensi*, autore sæculi V inchoantis, *Libro contra hæreses*,

Cap. III dicente : « In ipsâ catholicâ Ec-
 » clesiâ magnoperè curandum est , ut id
 » tentemus , quod ubique , quod semper ,
 » quod ab omnibus creditum est ; hoc
 » enim verè , proprièque catholicum , »
 an , inquam , cum hoc autore , quod vera
 magia extet catholicam Ecclesiam statue-
 re , fateri non cogimur ?

Sed ultra pergendum est. Per ipsos
 SS. Patres luculenter confirmari hanc
 consuetudinem , sententiamque Ecclesiæ ,
 certò certius est. Juvat hîc aliquorum
 meminisse , ac præcipuè *S. Augustini* ,
 quem summi pontifices , quem concilia ,
 universæ Ecclesiæ catholicæ & testem ,
 & vocem appellârunt.

Libr. de Civ. Dei X, Cap. XVI : « Qui-
 » bus igitur Angelis , inquit , de beatâ &
 » sempiternâ vitâ credendum esse cense-
 » mus ? utrum illis , qui se religionis riti-
 » bus coli volunt , sibi sacra , & sacrifi-
 » cia flagitantes a mortalibus exhiberi , an
 » iis , qui hunc omnem cultum uni Deo
 » creatori omnium , deberi dicunt ? » Qui
 hîc nequaquam magicum pravorum An-
 gelorum cultum , sed solam , in quâ hi
 adorabantur , idololatriam intelligentes ,
 magiam negant , ostendunt se minimè at-
 tendisse ad *S. patris* distinctionem , quam
 hoc ipso capite inter & cultum Dei , &

falsorum Deorum, & pravorum Angelorum fecit.

Qui negant aliquam, five expressæ conditionis, five pacti, cum dæmone mentionem prioribus Ecclesiæ sæculis factam esse, audiant *Augustinum hoc ipso Libro Cap. IX*, dicentem: « Quamquam » *Porphyrius* admoneat utendum alicujus » dæmonis amicitia . . . cavendum tamen » dæmonum societatem expressâ quodam- » modò confessione. »

Libr. VIII, Cap. XIX, de Civ. Dei:
» Omnia miracula magorum quos rectè » adversarius censet esset damnandos, » doctrinis fiunt & operibus dæmonum. »

Libr. XXI. de Civ. Dei, Cap. VI, cui titulus: Quod non omnia miracula naturalia sint, sed pleraque humano ingenio modificata, pleraque autem dæmonum arte composita; agens de iis quæ pro miraculis habentur, quia non ea ingenium humanum comprehendit, & tamen naturalia sunt; deque his, quæ tam apud Ethnicos, quàm apud Christianos vera miracula fuerunt; « addimus, ait, ad istam » lucem (in Veneris templo) inextinguibilem & humanarum & magicarum, id » est per homines dæmoniacarum artium, » & ipsorum per se ipsos dæmonum multa » miracula: quæ si negare voluerimus,

» eidem ipsi, cui credimus, sacrarum lit-
» terarum adversabimur veritati. »

Memorable autem est, quomodò ma-
giæ omnis originem explicat eodem in
loco *Augustinus*. « Illiciuntur autem dæ-
» mones ad inhabitandum per creaturas,
» quas non ipsi, sed Deus condidit, de-
» lectabilibus pro suâ diversitate diver-
» sis, non ut animalia, cibus, sed ut spi-
» ritus signis, quæ cujusque delectationi
» congruunt, per varia genera lapidum,
» herbarum, lignorum, animalium, car-
» minum, rituum. Ut autem illiciantur ab
» hominibus, prius eos ipsi astutissimâ cal-
» liditate seducunt, vel inspirando eorum
» cordibus virus occultum, vel etiam fal-
» laciis amicitiiis apparendo, eorumque
» paucos suos discipulos faciunt, pluri-
» morumque doctores. Neque enim po-
» tuit, nisi primùm ipsis docentibus, disci
» quid quisque illorum appetat, quid ex-
» horreat, quo invitetur nomine, quo
» cogatur. Undè magicæ artes, earumque
» artifices extiterunt. »

Serm. XC. n° V, pag. 490 edit. Ven.
Augustinus quid vestis nuptialis sit expo-
nens, non sitam hanc esse docet in sacra-
mentorum usu, cùm hisce & mali abu-
tantur; nec in jejunio, quo & se mali
macerent; neque etiam in miraculis:

» Hæc enim non soli boni faciunt &
 » mali: sed aliquandò non faciunt boni.
 » Ecce in vetere populo magi *Pharaonis*
 » miracula faciebant, *Israëlitæ* non facie-
 » bant: in *Israëlitis* solus *Moyfes* & *Aaron*
 » faciebant, cæteri non faciebant, sed
 » videbant, timebant, credebant. Num-
 » quid meliores magi *Pharaonis*, mira-
 » cula facientes, quàm populus *Israël*,
 » qui miracula facere non valebat, & ad
 » Deum tamen populus pertinebat? »

De Trin. Libr. III. pag. 65, Tom. XI.

» Est unus creator Deus, ex cuius inef-
 » fabili potentatu fit etiam, ut quod pos-
 » sent hi Angeli si permetterentur, ideò
 » non possit, quia non permittuntur. Ne-
 » que enim occurrit alia ratio cur non
 » potuerint facere minutissimas muscas,
 » qui ranas serpentesque fecerunt, nisi
 » quia major erat dominatio prohibentis
 » Dei per Spiritum sanctum: quod etiam
 » ipsi magi confessi sunt dicentes: *Digi-
 » tus Dei est hoc.* Quid autem possint per
 » naturam, nec possint per prohibitio-
 » nem, & quid per ipsius naturæ suæ con-
 » ditionem facere non sinantur, homini
 » explorare difficile est, imò verò impos-
 » sibile, nisi per illud donum Dei, quod
 » Apostolus commemorat dicens: *Aliis
 » dijudicatio spirituum.* »

Et ibidem pag. 61. Postquam de veris miraculis, manu Dei peractis, multa disseruerat, tandem sic pergit: « Hic video » quid infirmæ cogitationi possit occurrere: cur scilicet ista miracula etiam » magicis artibus fiant? Nam & magi » *Pharaonis* similiter fecerunt & alia similia. Sed illud ampliùs est admirandum, » quomodò magorum illa potentia, quæ » serpentes facere potuit, ubi ad muscas » minutissimas ventum est, omninò deficient? Sciniphes enim musculæ sunt brevissimæ, quâ tertiâ plagâ superbus populus Ægyptiorum cædebatur. Ibi certè » deficientes magi, dixerunt: *Digitus Dei est hoc.* Undè intelligi datur, ne ipsos » quidem transgressores Angelos, & æreas potestates, in imam istam caliginem, tanquam in sui generis carcerem, » ab illius sublimis æthereæ puritatis habitatione detrusas, per quas magicæ artes possunt, quidquid possunt, valere » aliquid, nisi datâ desuper potestate. »

Ostensâ deindè ratione ob quam id permittit Deus, pergit: « Nec ideò putandum est istis transgressoribus Angelis ad » nutum inservire hanc visibilium rerum » materiem, sed Deo potiùs, a quo hæc » potestas datur, quantum in sublimi & » spiritali sede incommutabilis judicat,.... »

» Nec sanè *creatores* illi mali Angeli di-
 » cendi sunt, quia per illos magi, resis-
 » tentes famulo Dei, ranas & serpentes
 » fecerunt ; non enim ipsi eas creave-
 » runt. . . . Sicut ergo nec parentes crea-
 » tores hominum, nec agricolas creatores
 » frugum, quamvis eorum extrinsecùs
 » adhibitis moribus ista creanda Dei vir-
 » tus interiùs operetur ; ita non solùm
 » malos, sed nec bonos Angelos, fas est
 » putare creatores, si pro subtilitate sui
 » sensûs, & corporis, femina rerum ista-
 » rum, nobis occultiora noverunt, & ea
 » per congruas temperationes elemento-
 » rum latenter spargunt, atque ita gignen-
 » darum rerum, & accelerandorum incre-
 » mentorum præbent occasiones. Sed nec
 » boni hæc, nisi quantum Deus jubet ;
 » nec mali hoc injustè faciunt, nisi quan-
 » tum justè ipse permittit. Nam iniqui
 » malitia voluntatem suam habet injus-
 » tam, potestatem autem non nisi justè
 » accepit, sive ad pœnam suam, sive ad
 » aliorum, vel pœnam malorum, vel
 » laudem bonorum.»

Et Tom. II, Ep. 137, ad Volusianum.

» Nos legimus magos Ægyptiorum artium
 » istarum (magicarum) peritissimos, a
 » Moyfi famulo Dei fuisse superatos ;
 » cùm illi quædam mira nefandis artibus

» agerent, ille Deo simpliciter invocato,
 » machinamenta eorum cuncta subverte-
 » ret. »

Libr. III, de Doctrinâ Christ. p. 47, 48,
 de cognitione naturæ animalium, ligno-
 rum, herbarum, lapidum B. Pater agens;
 » De quo genere superius egimus, inquit,
 » eamque cognitionem valere ad ænig-
 » mata scripturarum solvenda docuimus:
 » non ut pro quibusdam signis adhibean-
 » tur, tanquam ad remedia, vel machina-
 » menta superstitionis alicujus: nam &
 » illud genus jam distinctum ab hoc li-
 » cito & libero separavimus. Aliud est
 » enim dicere: tritam istam herbam si
 » biberis, venter non dolebit; &
 » aliud est dicere: istam herbam collo-
 » si suspenderis, venter non dolebit. Ibi
 » enim probatur contemperatio salubris,
 » hinc significatio superstitiosa damnatur.
 » Quamquam ubi præcantationes, & in-
 » vocationes, & characteres non sunt,
 » plerumque dubium est utrum res quæ
 » alligatur, aut quoquo modo adjungi-
 » tur sanando corpori, vi naturæ valeat;
 » quod liberè adhibendum est: an sig-
 » nificativâ quâdam obligatione prove-
 » niat; quod tantò prudentiùs oportet
 » cavere Christianum, quantò efficaciùs
 » prodesse videbitur. Sed ubi latet quâ

» causâ quid valeat, quo animo quisque
 » utatur interest duntaxat, in sanandis
 » vel temperandis corporibus, sive in me-
 » dicinâ, sive in agriculturâ.»

Ex *Tertulliano* jam supra locum citavi, quo patuit eum ejusdem mentis circa magiam fuisse. Et ante *Tertullianum* medio sæculo secundo *S. Justinus* martyr, in primâ suâ apologiâ pro Christianis ad *Antonium Pium*, conqueritur, quòd Gentiles solos Christianos persequerentur, intereà dum homines pravos & diabolicos, aut tolerarent, aut afficerent honoribus, ut v. g. *Simonem Samaritanum*, qui tempore imperatoris *Claudii* multas operationes magicas, dæmonum quibus obsidebatur ope, perfecerat, divino honore Romæ cultus erat.

B. Hieronymus in vitâ *S. Hilarionis Eremitæ*, edit. *Antwerp. Plantin. 1579*, *Tom. II*, pag. 108. « De *Gazensis* Em-
 » porii oppido, inquit, virginem Dei
 » vicinus juvenis deperibat: qui cum fre-
 » quenter tactu, jocos, nutibus, sibilis,
 » & cæteris hujusmodi, quæ solent mo-
 » rituræ virginitatis esse principia, nihil
 » profecisset, perrexit *Memphim*, ut con-
 » fesso vulnere suo, magicis artibus redi-
 » ret armatus ad virginem. Igitur post
 » annum doctus ab *Æsculapii* vatibus,

» non remediatis animas, sed perden-
 » tis, venit præsumptum animo stuprum
 » gestiens, & subter limen domûs puellæ
 » tormenta quædam verborum, & por-
 » tentosæ figuras, sculptas in æris *Cyprii*
 » lamina, defodit. Illicò insanire virgo,
 » & amictu capitis abjecto, rotare cri-
 » nem, stridere dentibus, inclamare no-
 » men adolescentis; magnitudine quippe
 » amoris se in fugam verterat. Perducta
 » ergo a parentibus ad monasterium, fe-
 » ni (Hilarioni) traditur. Ululante sta-
 » tim & confitente dæmone: vim susti-
 » nui, invitus abductus sum: quàm benè
 » *Memphis* somniis homines deludebam!
 » O cruces! ô tormenta quæ patior!
 » Exire me cogis, & ligatus subter limen
 » teneor: non exeo, nisi me adolescens
 » qui tenet, dimiserit. . . . Noluit autem
 » sanctus, antea quàm purgaret virginem,
 » vel adolescentem, signa jubere perquirri:
 » ne aut solitis incantationibus recessisse
 » dæmon videretur, aut ipse sermoni
 » ejus accommodasse fidem; asserens fal-
 » laces esse dæmones, & ad simulandum
 » esse callidos. »

Constabit igitur cuique, nisi me ani-
 mus fallat, sæculo æræ Christianæ II,
 III, IV & V, magiam & ut artem, &
 ut artem diabolo præceptore edoctam,

ejusque auxilio cultam, Ecclesiæ visam fuisse: Ecclesiam credidisse angelorum prævaricatorum potestatem quamdam, Deo & justè, & misericorditer id permittente, in sublunaria corpora hominesque, mansisse: sic ut non modò eâdem homines tententur, verùm etiam labantur sæpè, haud in communia peccata duntaxat, verùm etiam in familiare quoddam cum his spiritibus immundis commercium.

PRIMÆ PARTIS

CAP. III.

Magiam verè existentem confirmare videntur medicorum inclytorum experientia, virorum sapientum observatio, accuratissimorum historiographorum intemerata fides.

§. I. HISTORIÆ magiæ perhibentur plurimæ, quarum vel nollem vades esse, vel manifestissima falsitas est. Veritatis cultus & amor, raræ in mortalibus aves; nec mirùm, cùm *Psalmo 115* mendax dicatur homo omnis. Ita ut, quemadmodùm in materiâ quâcumque aliâ, ita quoque in magicâ, fides historica multâ historiæ emendatione indigeat. Eâ de

causâ eas omnes missas faciam , quas *Plinius secundus* , quas *Valerius Maximus* , aliique ethnici scriptores tradiderunt , nec non ferè omnes sequentium sæculorum , quæ vel ab unico teste non spectatæ prorsus fidei , vel ex aliorum enarratione , traditioneque consignatæ litteris fuêre.

Ac primùm quidem ea *Simonis magi* nota est , quem præter ea quæ sacra scriptura notat , etiam primi Ecclesiæ patres , ut paulò ante ex *S. Justino martyre* constitit , ope dæmonis multas magicas artes exercuisse , statuerunt : optandum fuisset , ut qui totam hujus magi historiam fabulosam scribunt , priùs consulissent *Tillemontium* , qui *memoriarum Ecclesiasticæ Historiæ suæ Tom. I, Part. II, in vitâ S. Petri, Cap. 34* , ejusdem historiæ veritatem , innumeris adductis tùm patrum , tùm historicorum testimoniis , doctè ac eruditè confirmat , asseritque nullo nixos solido fundamento nonnullos de eâ re dubitare. Vid. quid de *Simone Fleury* , *Libr. I & II* , habet , ut *Parte II, Cap. II, Object. IX* , ostendam.

II. Inter veteris Ecclesiæ historias ea *Apollonii Thyanæi* præprimis notanda est , qui primo Ecclesiæ sæculo , vel sub finem *Tiberii* , vel initio imperii *Caligulæ* ,

innotescere cepit, mirabilis per omnia philosophi, quem propter doctrinam, & mira gesta, ethnici Apostolis, imò & Jesu Christo parem, hostemque opponere ausi sunt. Nihil hîc ex fabulosâ ejusdem historiâ referam, quam ex *Damidis*, fidelis *Apollonii* discipuli fragmentis, *Philostatus* 120 postmodùm annis adornavit; verùm ea modò quæ historicorum accuratissimus & prudentissimus *Fleury* de eo tradidit.

Contigit primò *Ephesi*, ut in mediâ ad populum concione aves proximæ sylvæ advolarent, unaque præcipuè convocarent cæteras. « Nihil est, inquit, casu » modò contigit, ut juvenis per talem » in urbe plateam transeuns, partem effuderit, quod gestabat frumenti. Avis una » indè saginata reliquas convocat. » Convolantes illuc auditorum nonnulli, sparsum in plateâ frumentum reperiunt.

2º *Smyrnâ Ephesum* ad pestem auferendam vocatus, ad *Herculis* fanum jubet senem mendicum lapidibus obrui, ut hostem deorum; sic ut demùm sub lapidum acervo sepultus senex esset. Acervum amovere jussit, ut viderent quodnam animal occidissent; invenerunt non senem, sed canem; pestis autem actutum cessavit.

3° In ejus oratione ad *Athenienses* ridet affatim juvenis auditor. Obsessum eum dæmone dixit orator. Imò mox obsessi signa juvenis dat. *Apollonius* exire dæmonem de juvene jubet, eâ conditione ut in signum exitûs proximam statuam subvertat. Exiens dæmon statuam subvertit, juvenisque benè habet. Ad quod prodigium *Fleury* sic commentatur: « Si cum dæmonibus *Apollonius* commercium habuit, cujus ipsum etiam » ethnici accusarunt, illos cum eo colluisse facile credimus, sicque hominem » obsedis & reliquisse, quo ipsi fama » cresceret, eoque modo miracula Christianorum, qui quotidie dæmonia ejiciebant, obscurarentur. »

Obiter notare hîc debeo, præstantissimo nostro historiographo veram magiam difficulter admissam fuisse, ut latiùs *Cap. II* patebit. Eandemque ob causam eum primum & alterum *Apollonii* portentum conjecturâ quâpiam ad causas naturales referre conatum; tertium verò diaboli cum eo commercio adscribere tandem coactum fuisse. Non video autem, si in unico ejus factò de ejus cum diabolo commercio convincamur, cur in cæteris horum simillimis factis nobis, ad naturales causas detegendas, vim tantam faciamus.

4° Ad *Corinthi* isthmum « hæc terræ , » inquit, prominentia abscindetur, vel potiùs non abscindetur. » *Nero* postmodùm incepit quidem opus, sed profecutus non est.

5° Sponsa consularis mortua aperto lecto defertur ad sepulchrum, sponso sequente lacrymis perfuso. *Apollonius* accedens jubet sisti mortuam, daturum se finem lacrymis spondet. Rogat nomen puellæ, tangit, & quædam verba mussitat. Ad hæc veluti evigilat illa, loquitur, repetitque lares paternos. Refert *Fleury* fuisse qui dubitarent verène mortua esset sponsa, halitu de vultu percepto: credidisse alios ex leipopsychiâ, vel syncope, frigore roris, seu nebulæ cadentis, eam re-fuscitatam fuisse. Verùm an, percepto inter deferendum vapore de facie avolante puellæ, non declarassent, qui hoc advertissent, viventem illam? An non mox pompam stitissent funeralem, antequam accederet philosophus? Sed repetam hanc historiam *Parte II, Cap. II.*

6° *Apollonius* ex *Asiâ* Romam venit purgaturus se a congestis in se accusationibus coram *Domitiano*. In carcerem cum *Damide* discipulo coniectus, illi dixit nihil ultrà se toleraturum mali: morti traditum non iri. Petente *Damide* quando-

nam liberaretur? A meo iudice, ait, hoc ipso die; a me ipso, hoc momento; protinùsque ipsi pedes ostendit catenis solutos. Jam haud ultrà magum credidit præceptorem, sed divum esse, *Damis*; cum citra sacrificium, citra preces, citrave verbum ullum, hoc prodigium contigisset. Ad hæc verò *Fleury*: « Ac si dæmones non possent citra hunc apparatus agere: sed sic saltem credebatur. » Eodem die in carcerem commodiorem missus est; eodem die coram imperatore se se defendit, & sic quidem ut ab eo absolveretur, eâ lege ut maneret ad privatum cum illo colloquium. Interim disparuit ex auditorio, *Domitiano* vehementer ob id commoto. Adjungit historia antequam coram imperatore admitteretur, quæsitum per omnes vestes ejus fuisse, an non alicubi quædam aut chartulæ, aut alii characteres laterent?

7° *Apollonius* qui ante meridiem ex auditorio Romæ evanuerat, circà vesperam *Puteolis* fuit, quæ urbs propè quinquaginta leucis Româ distat. Hoc *Fleury* citra diaboli auxilium fatetur impossibile videri.

8° Quandò anno 96 *Domitianus* interficiebatur, *Apollonius* orationem *Ephesi* ad populum faciens, idque, quod no-

tandum inter 11 & 12 ante meridianam horam, veluti in perorando perturbatus, mox *percute Tyrannum*, vociferebatur: post aliquod silentium, *maçte amici*, ait, *hodiè Tyrannus occisus est; sed quid dico hodiè? per Minervam! hoc ipso momento occisus est.* Quid indicare vellet, *Ephesi* intellexere quidem, impossibiliorem autem rem, quam ut illi, tam immenso itinere *Româ* remoto, fidem adhiberent. Hoc videns, *neque miror*, inquit, *vos fidem non adhibere factò, quod tota urbs Roma nondùm scit: sed jam*, aiebat paulò post, *internecionis fama urbem implevit.* Nuncii deindè in *Asiam* venerunt, totamque historiam narrarunt sic, ut ad *Apollonii* assertiones omnes exactè conveniret. Anno sequenti summo senio mortuus est *Apollonius Thyanæus*, statuis illi a morte erectis, divino honore cultis.

§. II. Haud minùs certa historia *Albicerii*, civis *Carthaginensis* est, quam ex *B. Aug. Iº Libro contrà Academicos, Cap. VI*, tradam. Disputatio de sapientiæ definitione cùm *Augustinum, Alypium, Licentium*, atque *Trygetium*, totos occuparet; dixissetque *Augustinus: sapientiam esse rerum humanarum divinarumque scientiam; « hic Licentius, pergit » Augustinus*, quem post istam definitio-

» nem diù putabam quæsiturum esse quod
» diceret , subjecit statim : cur ergo ,
» quæso , sapientem non vocamus flagi-
» tiosissimum illum hominem , quem ipsi
» benè novimus per innumera scorta so-
» lere dissolvi : *Albicerium* dico illum ,
» qui apud *Carthaginem* multos annos
» consulentibus mira quædam & certa
» respondit ? Innumerabilia commemo-
» rare possem , nisi & apud eos loquerer
» qui experti sunt , & paucis nunc satis
» fit , ad id quod volo. Nonne cochlea-
» rium (mihi autem dicebat) cum domi
» non inveniretur , tuo jussu percuncta-
» tus , non solum quid quæreretur , ve-
» rum etiam nominatim cujus res esset ,
» & ubi lateret , citissimè verissimèque
» respondit ? Item me præsentem , (omitto
» illud quod in eo quod rogabatur , nihil
» omninò falsus est ,) sed cum puer , qui
» nummos ferebat , certam eorum par-
» tem , cum ad eum pergeremus , furatus
» esset , omnes sibi numerari jussit , coë-
» gitque illum ante oculos nostros quos
» abstulerat reddere , priusquam omninò
» ipse , aut eosdem vidisset , aut quantum
» sibi allatum fuerit , audivisset ex nobis.

» Quid quod doctissimum & clarissi-
» mum virum *Flaccianum* mirari solitum
» esse abs te accepimus , qui cum de fundo

» emendo esset locutus, ad illum divi-
 » num rem ita detulit, ut quid egisset,
 » si potis esset, ediceret. Atque ille sta-
 » tim non modò negotii genus, sed etiam,
 » in quo ille vehementer clamabat admi-
 » rans, ipsum fundi nomen pronuntiavit,
 » cùm ita esset absurdum, (hoc nomen)
 » ut vix ejus *Flaccianus* ipse meminisset.

» Jam illud sine stupore animi non
 » queo dicere, quod amico nostro, disci-
 » pulo tuo, sese volenti exagitare, flagi-
 » tantique insolenter, ut diceret quid ipse
 » secum tacitus volveŕet? *Virgilii* versum
 » eum cogitare respondit. Cùm ille obstu-
 » pefactus negare non posset, perrexit
 » quærere quisnam versus esset? Nec *Al-*
 » *bicerius*, qui grammatici scholam vix
 » transiens vidisset aliquandò, versum
 » ipsum securus & garrulus canere dubi-
 » tavit. »

§. III. Ab historiâ ecclesiasticâ tran-
 seamus ad profanam; a medicis scripto-
 ribus ducentes exordium.

1. *Alexander Benedictus*, medicus *Vero-*
nenſis, cujus priora opera æstimatissima
 anno 1505 edita sunt, *Libr. VII. Prax.*
Cap. XXV. « Vidisse se narrat duas mu-
 » lieres vicinas, uno die malis medica-
 » mentis potionatas, quæ mirificis postea
 » vomitibus exagitatae fuerunt; alteram

» acum crinalem ingentem, in modum
 » hami implicatam, cum capillo mulie-
 » bri plusculo, cum resegmentis unguium
 » revoluto, rejecisse magnis conatibus,
 » quæ sequenti die mortem obiit: alte-
 » ram capillamentum muliebri, vitri fruf-
 » ta, cum canis caudæ pilosæ tribus fruf-
 » tis arefactis, ita ut benè integræ caudæ
 » quantitatem, si in unum compositæ fuif-
 » sent, adæquassent evomuisse.»

2. *Antonius Benivenius*, medicus ce-
 leberrimus *Florentinus*, edidit anno 1507
 libellum *de abditis nonnullis ac mirandis*
morbis & sanationum causis, cujus
Cap. XXVI narrat, cum educationem
 teli hamati nullâ arte humanâ possibilem
 intellexisset miles, eum « advocasse ario-
 » lum, qui duobus digitis plagæ superpo-
 » sitis, & carminibus nescio quibus insu-
 » surratis, *telum ex osse redire jubet*: quo,
 » etsi absque ægri corporis noxâ, non
 » tamen sine utriusque animæ dispendio,
 » obtemperante, miles ille paucis post
 » diebus ritè curatus convaluit.»

3. *Joannes Fernelius*, è doctioribus
Galliæ medicis, atque archiattrorum co-
 mes, qui circa annum 1526 cocepit scri-
 bere, in doctissimo suo opere *de abditis re-*
rum causis, Libr. II, Cap. XVI, pag. 802,
 demonstravit magicam artem verè existere

ex sacrâ scripturâ , traditione , & propriâ suâ experienciâ ; in eosque , qui hanc negabant , gentilitatis de eâdem sententiam refert , quæ nisi verissima constitisset , notissimarum Romanarum legum , ab ipsis XII tabulis inceptarum tantam non habuisset necessitatem. « Vidi , inquit , » scriptâ chartulâ collo subnexâ , universi » corporis icterum unâ nocte detergeri : » vidi & febres verbis , ceremoniis quâ- » dantenus proffigari. » Sed usu didicerat vir sapiens non juvandi , sed lædendi potiùs causâ , cacodæmonem hæc portenta suorum ministrorum edere , cùm morbi sic curati revertere soleant : hincque eum simulare sæpè curam ejusmodi « cujus admiratione perversas hominum » mentes irretiat , sibique infidelitate sub- » jungat ; hoc unum præprimis annitens , » ut ab his , quos seduxerit , divino cultu » & honore dignetur. »

Quo eodem modo *J. C. Scaliger, Exerc. 349.* « Malus dæmon ista facit , non ut » hominem faceret potentiozem , sed ut » ipsum deciperet credulitate , atque so- » cium haberet tum impietatis , tum æ- » terni exilii. Igitur ipse agit dæmon ; » stultus ille , ac vecors putat suis se ver- » his agere. »

4. *Cornelius Gemma, prof. Lovaniensis,*

scripsit de naturæ divinis characterismis Libros duos, editos anno 1575. In *Libr. II, Cap. IV*, longè plura & mirabiliora sursum deorsumque, a juveniculâ 15 annorum, per integrum ferè annum dimissa esse, testis refert oculatus.

5. *Ambrosius Pareus*, quatuor regum *Galliæ* consiliarius & archichirurgus, in operum omnium anno 1582 editorum, *Libro XXV, a Cap. XXV usque ad XXXI*, plura habet quæ existentem magiam confirmant, ex aliorum quippe petita testimonio pleraque, sed auctoritatem magnam legitimè probatis factis accedere arbitratur, quod tot sapientes nationes contra hanc artem diabolicam tot leges condidissent; profectò minimè condituræ, ni de ejusdem veritate convictæ fuissent. Hæc verò missa faciens, memorabo duxat id quod *ibid. Cap. XXX* scribit.

« Haud ita pridem præsentente rege *Caro-*
 » *lo IX*, præsentibus summis belli dicta-
 » toribus *Mommoranceo*, de *Retzio* & *Lan-*
 » *zacio*, nec non archiatro *Mazillio*, cæte-
 » risque testibus, vidi sagum multa eden-
 » tem quæ vires humanas multis sanè su-
 » perent parasangis, fatentemque audivi se
 » hæc diaboli perficere operâ; ab eo ve-
 » hementer torqueri se, verùm post trien-
 » nium ab illo liberandum fore. »

6. *Baptista Codronchius*, medicus *Imo-*
lensis, cujus prima opera anno 1591 pri-
 mam lucem viderunt, narrat *Libr. II*,
de morb. veneficis, post varias historias
 mirandarum ac vomitu ejectarum re-
 rum, tandem filiam suam *Franciscam* ad-
 mirando adeò morbo laborasse, ut prop-
 ter natam veneficii suspicionem, quæ-
 cumque in lecto essent perlustrarentur:
 adeòque in culcitrà inventa esse ciceris
 semen, grana coriandi, frustum carbonis,
 ossisque humani, aliquid ignotum cuique,
 prætereà plumas quibusdam filis tam ar-
 tificiosè insertas, ut pileo, sicuti moris
 est, imponi facilè potuissent. Fuère etiam
 eodem in lecto inventa frustula duo nucis
 siccæ, & ossis albi, novem vel decem
 ossa piscium, quæ in formam pectinis fa-
 bricata cum quibusdam corollis, ex variis
 rebus paratis, mirè intertextis. In ignem
 verò cum hæc omnia projecta essent, mu-
 tataque domus & omnia, absque vel mi-
 nimo auxilio adhibito puella convaluit.

7. *Zacutus Lusitanus*, cujus prima
 opera prodière anno 1629, *Prax. Med.*
mirab. Lib. III, *Obs. XXXIX*, post-
 quàm historiam virginis nobilis narrasset,
 quæ ubi ignobilem juvenem, se pereun-
 tem, repulerat, tam horrendo morbo,
 enormique præternaturalium rerum vo-

mitu laboraret, ut incantata crederetur, sic prosequitur: «Parentes rei novitate» & periculo filiae commoti, consulunt» ariolos, fagas, fortilegos, magos &» incantatores. Ex iis unus se eam sana-» turum, propositâ multâ mercede, conf-» tanter pollicetur, dicens ut adventante» paroxysmo vocaretur. Sic factum. Nam» cùm accessio velociter invalescit, con-» vocatur ipse; qui super caput ægræ prius» abrasum, me præsentem, imposuit pa-» pyraceam chartam albissimam in quâ» scriptæ erant binæ litteræ T M, & im-» posita erat ungula asini semicombuſta;» & ille nescio quæ verba ad aurem ob-» murmurans, illam ab insultu, & omni» symptomate, in posterum liberavit.»

8. Doctissimus medicus *Daniel Sennertus*, ab experientiâ, eruditione, fide, commendatissimus, quid ad hanc rem demonstrandam præstiterit, in sequentibus multa dicendi oportunitas erit.

9. In *Galliâ* initio sæculi XVII, testimonio *Lazari Riverii*, apud omnes in confesso erat conjugium ac conceptum impediri per magiam posse: & sub ejusdem sæculi finem concludimus *Galliam* totam veros extare magos credidisse, eò quòd rex *Lud. XIV* solemni edicto eos-

dem morte puniendos esse per universum regnum sanciverit.

§. IV. Quum de re agatur quæ, ferocissimè impugnata nunquam satis propugnari potest, curiositas meprehendit examinandi cum in sacris litteris magiam apud idololatrias gentes familiarissimam fuisse *Cap. I* constiterit, an apud easdem hætenùs coleretur. Non igitur, ut volunt scriptores multi, an unicè perstaret cum idololatriâ; nam eandem in populo Christiano heu nimium viguisse sat superque jam vidimus ac doluimus; sed eo fine ut an apud barbaras gentes magia, nullis legibus coercita, nullis pœnis repulsa, frequentior ac famosior foret. Bibliothecam igitur meam percurrens, *Asiæ, Africæ & Americæ* itineratores notavi, ordineque pervolvi: *Barlæos, aio, Nieuwhofios, Dapperos, De Bruinios, Schoutenios, Montanos, Kæmferos, Dumontios, Dampierios, Waferos*, reverendos patres *Hennepin & Labat, La Martiniere, Maartens, de Vries*, aliosque complures. Vix hîc meta dabatur. Quamvis enim singulam historiam summam contraherem, opus tamen meum 30 paginis voluminosius proditurum deprehendi; idque iis duntaxat notatis, quæ itineratorum

eruditiores, exactiores, prudentioresque, & hos inter adhuc ii præcipuè, qui ad hosce populos magiæ omnis inficiatores ingressi, indubiis verò, numerosisque experimentis contrarium edocti, fideliter ista, quæ a se visa essent, conscripserant.

Vix fando sum quantus me horror hæc scribentem invaserit. Obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit. Pluriesque pergeremne, an desisterem, animo suspensus, perfeci tamen. Revolvens postmodum opus, intellexi quidem convincentiora quidem magiæ existentis argumenta, necdum fortè alibi sic collecta haberi, abundèque eadem ad omnem litem determinandam sufficere; verum ab alterâ parte gravis me tenuit metus ne aliis, sive simplicioribus, sive malitiosioribus, hujuscemodi nefandorum enarratio detrimentosa foret. Paulatimque menti cepere ea observari præcepta, quæ in similibus rebus S. Spiritus nobis B. Pauli calamo dedit *Rom. XIV, & Cor. VIII*, ne scilicet etiam illa quæ aliàs licitè tutòque facere potuissemus, tunc faceremus, quandò *fratribus nostris, pro quibus Christus mortuus est*, essemus offendiculo; & quidem sic, ut dicat apostolus: *Quapropter si esca scandalizet fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne*

fratrem meum scandalizem. Itaque animo dubius editurusne hæc, an suppressurus essem; certus si dimonstrandæ veritatis necessitate compulsus ea ederem, mecum *Tertulliano* quem *Libr. de animâ, Cap. XIII*, de concubitu loquendi necessitas urgebat, fidenter monere lectores posse: « Ne itaque pudeat necessariæ demonstracionis; » formidans tamen, quem facere ex iisdem nonnulli abusum possent, operæ pretium duxi conscriptum, ut erat, opus, virorum sapientum, optimorum criticorum, summorumque pariter theologorum iudicio subicere, ab illorumque pendere oraculo: præsertim quia hanc totam quæstionem pertractare, citra multum librorum theologorum auxilium, non potueram. Porro viri hi gravissimi singula justâ lance librantes, in suppressionem inclinarunt. Suppressi itaque eosque lectorum, quos offendere hæc minimè possint, ad itineratores laudatos remitto.

P A R S I I.

C A P. I.

De præcipuis scriptoribus qui magiam, ut verè existentem artem, negaverunt.

§. I. **I**NGENSE est clarorum virorum agmen, qui magiam negent, ecclesiasticorum, juridicorum, politicorum, medicorum, philosophorum: quorum præcipuos, temporum quibus florebant ordine, recensebo.

1° *Henr. Corn. Agrippa*, natus *Coloniensis*, theologiæ, jurisprudentiæ ac medicinæ apprimè gnarus, singulam illarum publicè professus, vir per omnia singularis, regibus principibusque æquè inconstanter, quàm vehementer, aut acceptus, aut odiosus, carcerum haud paucorum incola, satyricus homo, indigus, litigiosus, vagus, professione magus, tandem post varium denique carcerem anno 1535 obiit. Brevi ante finem magiam repudiavit, ejusque vanitatem ostendit. Est autem summi momenti testimonium hominis famosi olim magi, & tandem magiæ prostituentis vanitatem.

2° *Conradus Wolfharti*, *Lycostenes* dictus, qui usque ad annum 1561 vixit. Inter plura ejus opera extat *prodigiorum & ostentorum Chronicon*, in quo dæmoniacorum & magorum vaframenta pluribus, iisque notabilibus exemplis prostituit. Quæ inter notabile illud quod de *Margaretæ Ulmer*, civis *Eslingensis* filix, præstigiis tradidit. Hanc enim & medici urbis, & *Tubingæ* famâ clarus *Leonardus Fuschius*, & tandem imperatoris *Caroli V* ac Hungariæ regis *Ferdinandi* archiatri, omni sollicitudine examinantes, si quam unquam, hanc saltem artificia diaboli demonstrare, publicis actis testati sunt; dùm intereà elapso ab indè quadriennio magistratus lepidum fucum manifestum fecit.

3° *Joannes Wierus*, dictus *Piscinarius*, *Henrici Cornelii Agrippæ* famulus quondam & discipulus, *Cliviæ* ac *Julii* ducis archiater, scripsit *Libros VI. de dæmonum præstigiis, de incantatoribus, de lamiis*; & *Librum apologeticum in pseudomachiam dæmonum*. Magistri *Agrippæ* senescentis exemplo, *sagas* mortis eripere supplicio conabatur, merâ imaginatione, nullo vero cum dæmone commercio, easdem agi ratus.

4° Cancellarius Anglici regni *Baco Ver-*

rulamius, oper. omn. a pag. 947 ad 966 in Cent. X *Hist. nat. sive sylvæ sylvarum*, in imaginationis vi, in imaginationis in alia corpora operatione, inque ejusdem manifestis, efficacibusque in alia effluviis adeò diffunditur, ut videatur, idque maximè pag. 948 & 949, magiam penitùs excludere, inanemque ostendere. Editio mea *Francofurtana* est anni 1665.

5º *I. G. Godelmannus*, juris professor *Rostockiensis*, eodem, quo *Wierius* fundamento, eripere a mortis supplicio *Sagas* molitus est.

6º Rever. Jesuita *Fredericus Spee*, de quo in *Præfatione*, *Sagas* ferè omnes innocenter deflagrari, integro Libro, testatus est, propriâ experienciâ convictus. Ad *Dubium XI* enim sic fatur: « Si & » mihi aliquid lector concedit, fateor me » ipsum nonnullas superioribus annis in » diversis locis ad mortem comitatum fuisse; » de quarum innocentia tam minimè » etiamnum vacillo, quàm nihil uspiam » studii & industriæ, penè nimix, quod » non adhibuerim ad veritatem detegen- » dam. Stimulavit me curiositas, quid » enim dissimulem? & penè ultrà metam » traduxit, ut in re incertâ certum ali- » quid cognoscerem; neque aliud tamen, » nisi ubique innocentiam, deprehendi.»

Et ad finem *Dubii XXX* in hæc verba erupit: « Ego id cum juramento depono, » me quidem hæctenùs (ut confessorium) » nullam ad rogam duxisse, de quâ, *om-* » *nibus consideratis*, prudenter statuere » potuerim esse ream. Idem ego, a duo- » bus aliis accuratis theologis audivi. Ne- » que tamen non omnem industriam ad- » hibui, quâ ad veritatem penetrarem, » ut dixi suprâ ad *Dubium XI.* »

7° *Christianus Thomafius*, director & professor jurisprudentiæ, *Hallensis*, sub finem elapsi sæculi, hujusque principio florens, per ea quæ de magiâ inter sua opera hinc indè interspersit, in eandem veluti imaginariam sic invecus est, ut inter ejus inficiatores meritò recenseatur.

8° *Rever. Claudius Fleury*, *Hist. Eccl. Tom. XIX. Libr. XCII. §. 4°*, postquam enarrasset varias in papam *Joan-* *nem XXII* conspirationes, pontificisque ipsius querelas de magicis in se per annos 1317 & 1320 tentaminibus, sic prosequitur: « *Phylices ignorantia* in causâ » erat cur plures naturæ opera suprâ » eandem transcendere crederent. Cum » autem fide constet à Deo sæpè permis- » sum dæmonibus fuisse ut homini prodi- » giis imponerent, atque extraordina- » riis nocerent modis; citrà examen sup-

» posita magia ut vera ars fuit, creditæ-
 » que certæ regulæ, quibus dæmonum
 » ope & secreta nonnulla patefcerent,
 » quædam infauſta in homines immitte-
 » rentur: planè ac ſi Deus non potuiſſet
 » ſemper diabolos aut finire, aut impe-
 » dire ad hæc præſtanda, & ac ſi pacta
 » cum ſpiritibus malignis rata habuiſſet.
 » Profectò ſi prætenſam magiam attentius
 » contemplemur, non niſi veneficia (em-
 » poiſonnements) ſuperſtitionibus, impoſ-
 » turisque ſociata deprehendimus.»

9º *Rever. Pater Campanella*, Calaber,
 è *S. Dominici* familiâ, finiente XIV sæ-
 culo & incohante XV florens, Li-
 bros IV *de ſenſu rerum & magiâ* ſcrip-
 ſit, oſtenditque omnem magiam non niſi
 naturæ operam eſſe.

10º *Reginaldus Scotus* anno 1602
tractatum de magiâ edidit. Vix datur au-
 tor, qui majore cùm exemplorum, tùm
 argumentorum numero, & vi, totam
 magiam profligare conatus eſt: putavit
 enim ſe SS. Scripturarum, Conciliorum,
 SS. Patrum, Legumque civilium autori-
 tate, nec non ipsis de magiâ accuſato-
 rum testimoniis & juramentis, magiam
 ridiculam, imò planè impoſſibilem orbi
 univerſo demonſtraſſe; ſolùm verò aut
 odium, aut avaritiam, aut ignorantiam,

prætenſam hanc artem genuiſſe: confir-
 mari autem hoc luculenter vaſrorum ho-
 rum hominum confeſſionibus, qui dia-
 boli ſimulantes concurſum, ſummâ qui-
 dem aſtutiâ & dexteritate res prorsùm mi-
 randas, minimè autem præternaturales,
 effeciſſent: ejuſmodi fuiſſe pythoniſſam
 anni 1535, quæ *ſancta Virgo Cantiana*
 vulgò audiret, & *Alidam Norinton* an-
 no 1574 in *Westwel*, & Joannem *Stikel-*
bau, anno 1572, in *Maidſton*, quos ne-
 farios omnes fuiſſe, inſignisque artificii
 impoſtores, juridicum examen demùm
 oſtendiſſet: eòque vehementiùs in popu-
 lum *Anglicanum* invehitur, quòd non
 modò ante mutatam religionem, verùm
 poſt eandem mutatam, licet *Henri-*
cus VIII, & ſui regni anno quinto *Eli-*
sabetha, hanc ſuperſtitionem confodere
 ſapientiſſimis legibus anniſi eſſent, adhuc
 & ille, & ipſi ejus prædicatores tantâ
 credulitate laborarent.

11° Eruditiffimus ac reverendus *Jaco-*
bus Meyer, commercio litterarum cum
Eraſmo Deſpautero aliisque eruditis cla-
 rus, in *annalibus Flandriæ ad annum*
1459, magos non exiſtere, ſed inhumana
 criminatione fingi exemplis oſtendit.
 « *Atrebat*, ait, horrendum quid conti-
 » giſſe legimus. Complures fuiſſe inhu-

» maniter igne crematos, qui de nocte
 » occultas coitiones habuêre cum dia-
 » bolo, undè magnam accepêre pecu-
 » niam viri primarii, mulieresque com-
 » plures. Indiciis crematorum deprehensi,
 » pars capti, & sævissimis tormentis ad-
 » moti, alii vi pecuniæ redempti, non-
 » nulli solum verterunt. Quidam verò
 » adeò in pœnis constantes fuerunt, ut
 » nihil confiterentur. Fuisse referuntur
 » quidam ex iudicibus adeò detestabiles,
 » ut quosdam sibi inimicos indicari cu-
 » raverint, tanquam conscios, reis in
 » tormentis ad hoc coactis.»

12° Quæ eruditus iste ecclesiasticus ad annum 1459, hæc fusiùs descripsit *Jacobus Clericus*, toparcha in *Beauvoir*, per annos 1459, 1460, 1461, in *historiâ sui temporis*, sive *diario earum rerum quæ Atrebatî & in locis finitimis contigerunt*. Accusabantur magiæ *Dionysia*, civis cujuspian impudica uxor; vir, quem vulgò vocabant *l'Abbé de peu de sens*; illustrissima domina *Joanna d'Auvergne*, cum tribus suis pedissequis puellis; chirurgus *Huguet*, & scabinorum minister *Joannes Le Fevre*.

Ab inquisitoribus hi accusati, pluries torturæ admoti, demùm confessi sunt se easdem magicas artes exercuisse, quas

ipsis in torturâ, alias, post alias, inquisitores enumerabant: monente enim magistro *Gillis Flamen*, jurisconsulto, ut annuerent modo ad singula; fore tunc ut haud ultrâ admoverentur ad torturam; exiguam quippe pœnam alicujus mulctæ, leviorisque religiosæ peregrinationis, quæ infligenda esset, præ immâni totiesque repetitâ torturâ præferendam esse. Itaque deinceps, quæcumque proponebant inquisitores, spontè, veluti si commississent, fatebantur. Brevi autem postea tanquam magi ac sagæ damnabantur tradebanturque scabinis, a quibus, cum bonorum confiscatione, rogo, damnati sunt.

Hanc verò dum pronuciari sibi sententiam audiebant, horrendum quot diras advocato imprecarentur, qui suaserat, torturæ evitandæ gratiâ, ut, quæ ignorabant qualia essent, quæ nec cogitaverant, nec audiverant unquam, ideò spontè tantùm faterentur, quod non nisi modicâ pœnâ mulctarentur! Singuli Deum testabantur nunquam ejusmodi crimina a se commissa esse, & quantumcumque piè ac christianè mortem subirent, suam nihilominus innocentiam, ac judicium, suam hæreditatem invadentium, exclamarunt vafritiem.

Capit. IX & X ejusmodi plura enar-

rantur, additurque fuisse, qui decies & quinquies torturam, eamque aliquoties omnium sævissimam, & quidem bis die admotam sustinuisent: contigisse quoque, ut hisce, qui negabant constanter, carnifex stricto gladio adstaret, obvelatissime, tanquam decollandis, luminibus, comminati inquisitores essent, ni mox faterentur, caput truncatum iri.

Interim Romæ degente *Atrebatensi* præfule, vicarii ejus è carcere dimisere multos, quos inter unus qui post torturam octavam, alius, qui post decimam & quintam, (in quarum ultima plantæ pedum comburendo sic consumptæ, ut pessimè indè haberet,) innocentiam tuiti semper erant.

Tandem causa domini *de Beaufort* ad supremum Parisiense senatum delata, senatus amplissimus hic annihilavit per delegatos suos processum integrum *prope quadraginta accusatorum*: in perpetuam autem rei memoriam primò diem publicæ resipiscentiæ spectabili prorsum pompâ, religiosissimè instituit; & postmodum, ob urbem, ab ejusmodi tyrannide liberatam, publicas agere festivitates & gaudia jussit.

13° Anno 1601 prodiit in *Gallis*, ubi idem qui alibi, in magiam furor, oratio

advocati regii, *Ludovici Servini*, in causâ fœminæ, quæ de magiâ accusata, cùm in denudato corpore quædam stigmata viserentur, quæ utut a variolis, aliisque pustulis, imò a nævis maternis oriri, vel relinqui solent, tamen in his, quæ de magiâ suspecti habentur, stigmata a dæmone impressa, & ignarum vulgus, & stolidi iudices esse censebant, damnata ad aquæ tentamen fuit. Jamque siquidem ligatis manibus pedibusque, ter ab altitudine 7 vel 8 pedum in aquam præceps data, ad singulam vicem fluminis repeteret superficiem, (quod impossibile citra diaboli opem præoccupatæ plebi videtur,) patibulo damnata fuit: sed cùm vita torturis sic confracta esset, ut in patibulum non perduraret, post mortem tamen & suspena fuit, & igne concremata. Senatus supremus *Parisiensis* damnavit latam atque executioni mandatam sententiam, vetuitque ne postliminio hoc per aquam tentamen, ad magiam quasi detegendam, iudices adhiberent.

14° Eruditus medicus gallus *de S. André*, gallicum tractatum, epistolari formâ, edidit anno 1725 *de magiâ ac maleficis, magis, sagisque*, quo conatus est magiam subvertere omnem. Primò plurima falsa proferri censet, tam ab iis qui se magos dicant,

dicant, quam ab illis, qui magiæ incu-
ferent priores. Multa a magis sagisque pro-
ferri quæ meræ imaginationis vi tri-
buenda esse videantur: eosdem a diabolo
sic disponi suâ in phantasiâ posse, ut verè
hæc contigisse jurent, quæ in somno &
vividissimo & protracto, menti obver-
sarentur: plerasque demùm magicas his-
torias quas, aut ex antiquioribus monu-
mentis eruiisset, aut ipse examinasset præ-
sens, aut denique a fidis percepisset ami-
cis, vel omninò falsas, vel minimè præ-
ternaturales, habendas esse.

Itaque plura, quæ videri poterant su-
pergressa naturæ vires, sic ipse explicat,
ut in naturæ terminis omninò sita esse sibi
viderentur. Hinc, *Paracelsi* ac *Verulamii*
exemplo, multus admodùm est in expo-
nendâ dilatandâque imaginationis stu-
pendâ vi, inque determinatâ vafrorum
hominum nocendi voluntate: nec par-
cior in explicandis spiritibus est, qui ma-
levolorum de corpore in propinquos, sive
homines, sive res, quo noceant iisdem,
exhalent: tandem modicus non est in ex-
ponendâ virtute spirituum, post irritatio-
nem exhalantium de hominum rerumve
corporibus illis quibus nocuerant male-
fici in ipsa maleficorum corpora retro-
gradorum; idque, si credere fas est, ad

multorum, imò centenorum milliarum distantiam.

Exspatiatur dein egregius *Andreas* per historias acicularum, cultrorum, gladio-
rumque fragmenti majoris minorisve; glo-
borum ferreorum, insectorum, lacinio-
rum vestium, pilorum, &c, quæ vomitu,
alvo, abscessu vario, de corpore huma-
no, eoque illæso, ejecta perhibentur.
Hic eruditus vir totam bibliothecam me-
dicam percurrens, exempla cunctorum
sæculorum profert, quibus evidens fit
ejusmodi res variis humani corporis è par-
tibus expulsas fuisse, absque vel minimâ
sive ægrorum, sive medicorum de ma-
giâ suspicione, imò cum eorumdem cor-
porum excretionis naturalis persuasione.

Quin ipsum hoc omninò naturale au-
tor esse censet, quod magi sagæve, quan-
dò ex pratis illa veneficia, quæ ad pecus
necandum, frugesve corrumpendas, oc-
cultaverant in iisdem, auferunt, sæpè mo-
riantur. Vulgus quidem credit hos a ma-
ligno spiritu, quod suum opus destruant,
necari; nihil autem plus esse secundùm
naturam censet *Andreas*, quàm ut subfos-
sis in rebus fermentatio suboriatur, cujus
subitò explosi vapores eos, qui effodiunt,
afficiunt atque præfocant. Ex quibus om-
nibus concludit nihil indignius vero phi-

lofopho ac phyfico esse, quàm cum imperito vulgo opinari res enarratas & naturæ transgredi potestatem, & angeli prævaricatoris opus esse.

15° Vir illustris *Scipio Maffeus*, contra egregium *Tartorottum*, anno 1748 de nocturno *Lamiarum congressu* scribentem, epistolam *Veronæ* edidit anno 1749, *Artis magicæ dissolutæ* titulo; in quâ singulari sententiâ veram quidem ante Christum natum magiam extitisse fatetur, eandem verò post Christum natum ita exulasse, ut quidquid de illâ in diebus novi Testamenti perhibetur, meræ fabulæ sint.

16° Prodierunt anno 1770 duo Tomi in-quarto, aucti autem & emendati anno 1771, viri eruditissimi *Constantini Francisci de Cauz*, in academiâ Roberetanâ *Quirini*, titulo hoc: *De Cultibus magicis, eorumque perpetuò ad ecclesiam & rempublicam habitu*. Censet præclarus autor se hoc sole ipso evidentius reddidisse, quod ars magica neque extet hodiè, neque extiterit unquam. Præter omnia quæ priores magiam negantes autores, quæque maximè clarus *Andreas* scripto tradiderunt, noster stupendæ eruditionis scriptor historiam dictæ sic magiæ, dictique sic cum satanâ pacti, per omnia sæcula ex utriusque sacræ Scripturæ paginâ,

ex conciliorum testimonio, ex SS. Patrum autoritate, ac tandem ex sæculorum barbarorum cum supremâ ignorantia, tum stupidissimâ simplicitate, sic se credit refutasse, ut ultrâ nemo sanæ mentis existere possit, quin magiam, vulgi sensu intellectam, dari neget.

17° Prodiit haud ita pridem, scil. 1772, in *Galliis* opusculum eruditum eruditi abbatis *De la Chapelle*, cui titulus: *Relatio historiarum stupendarum de dictis ita pytho-
nibus, seu ventriloquis, quæ haud ita pridem in Galliâ observatæ sunt; cum examine causarum phænomeni mirabilis, & cum ejusdem ex variis tam venerandæ antiquitatis, quàm temporum nostrorum exemplis, confirmatione: examinata ab Acad. Reg. Scient. Parisinâ, ac deputatorum academiciæ testimonio confirmata.* Lectu utilis & jucundus hic tractatus genuina pythorum, ut saltem opinatur autor, nobis præbet aliquot exempla, quibus pytho-
nismum omnem merum, sed singulare naturæ opus esse censet: ut proindè funditus ea eorum argumenta ruant, qui eundem citra dæmonum opem exerceri non posse arbitrabantur; & ut deplorandus generis humani error, quo ventriloquos, magos, fagas, ariolos, haud citra pactum implicitum expressumve cum diabolo

initum, artis suæ experimenta edere posse, creditum fuerat, planè dispellatur: siquidem in his omnibus quidam habitus a naturâ deprehenditur, quem industriosi hi homines callidè exercentes, eò demùm perveniunt, ut in operibus suis naturam longè superare videantur.

18° Agmen claudit præclarum *Vindobonensis* universitatis lumen nobilissimus *Paulus Josephus a Riegger*, consiliarius aulicus actualis, nec non juris publici ecclesiastici olim prof. ordinarius, in præmissâ *Parte II. Spec. Corp. Jurisprud. Eccl. Dissertatione de magiâ*, anno 1773. . . Multâ eruditione, pro more suo, inclutus autor tractat universam hanc materiam, per singulas ejusdem partes: scilicet, magiam ethnicam, judæis haud ignotam, cultam quoque christianis; divinationem, ad quam & astrologiam refert; auguria; necromantiam; sortilegium; sortes sanctorum; magiam strictè dictam, ejusque species, ut incantationem, præstigium, vanas observantias, earumque species. Leges deindè tam ecclesiasticas quàm civiles, contrà singulas magiæ partes, per decursum sæculorum recenset: quibus omnibus cunctas imaginariæ artis fabulas funditùs everti arbitratur. Transit tandem ad magiam quam ethnico-chrif-

tianam, seu semi-christianam appellat; cujus leve quoddam principium sæculo XIII deprehendit: sæculo XIV auctiorem quidem, sed adhuc plebeiam magiam; sæculo XV autem multum propagatam; tum sæculo XVI autoritate stabilitam; & tandem sæculo XVII penitus confirmatam. Totus sub finem est in refutandâ descriptæ hujus artis possibilitate, respondetque ad omnia argumenta quæ ad illam stabiliendam ex sacris Bibliis, ex SS. Patribus, ex ipsis accusatorum, seu spontaneis, seu torturâ expressis confessionibus proferri solent.

SECUNDÆ PARTIS

CAP. II.

Objectiones quas recensiti Capite proximè priore autores contra magiam fecerunt, & primò quidem ex sacrâ Scripturâ. Subjunguntur ad singulas responsa.

§. I. **ERUDITOS** viros omnes veneratus, ob idque horum neminem privatim non nisi rarò circumspectèque aggressurus, oportunius esse existimavi, ad certa quædam capita singula singulorum revocare argumenta objectionesque, & ad singula ordine respondere. Quemadmodum au-

tem priori in capite feci, ut non modò quos adversarii nostri scriptores laudarint, recensuerim, verùm pluribus autoribus horum numerum compleverim; ita in hoc capite haud consueta tantùm eorum qui magiam negant argumenta enumerabo, & objectionibus respondebo, verùm numerum horum iis, quæ præterviderunt illi, diligenter supplebo; ne in inquirendâ veritate cuiquam, vel minimæ etiam parti defuisse videar. Ac primùm quidem discutienda argumenta sunt, quæ contra sacræ Scripturæ autoritatem formantur.

OBJECTIO I.

Hanc autoritatem ad probandam magicam artem hi qui magiam negant, perperam adhiberi arbitrantur, censentque sacram Scripturam in allatis Parte I textibus non nisi de idololatriis, de impostoribus, deque ceremoniis atque cultibus loqui, qui ad idololatriam aut inducendam, aut confirmandam propagandamque unicè spectabant.

RESPONSIO (a).

In hisce textibus referendis *Vulgatam*

(a) Ordo quidem exigeret ut omnes objectiones Capite singulari recenserentur, &

editionem ubique cum fontibus *hebraico* ac *græco* conferentes, vidimus in nonnullis textibus, & idololatriæ & magiæ mentionem jungi; in aliis solius magiæ mentionem fieri, in aliis iterùm solius primùm magiæ, deindè magiæ, tam idololatriæ junctæ, quàm in idololatriam præcipitantis. Sic, etsi mirum non foret magiam & idololatriam perpetuò in textibus junctas esse, cùm magia vera & exquisita, etiam apud Christianos, detestanda maximè idololatria erga diabolum sit; tamen magiæ & prohibitio, & punitio, pluribus sacris in textibus, laudato loco inveniendis, ab iis idololatriæ adeò discretæ enuntiantur, ut evidens sit magiam, quâ magiam, quâ per se solam existentem damnari ac puniri, adeòque ab idololatriâ propriè dictâ rem diversam esse.

OBJECTIO II.

Magi Pharaonis non fecêre idem quod Moyses & Aaron, sed quid simile duntaxat: sic ut diabolus, vel imaginationem

Capite altero responsiones: verùm cùm aliis responsiones ibi appositissimæ locari videantur, ubi objectionis vis recens præprimis ac vivax in memoriâ est, consuere responsiones ad objectiones debui.

Ægyptiorum adeò vivam excitaverit, ut serpentes, ranas, rubrasque aquas reverà contuerentur; vel fascinaverit eorum oculos, ex aère formando corpora quæ serpentes, &c. referrent.

RESPONSIO.

Ad hanc objectionem respondi, explicando textum *Exodi Cap. VII.* Cùm verò de imaginationis vi brevè nova sequatur objectio, simul ad hanc latius respondebitur.

OBJECTIO III.

Falso illud *כַּשְׂפֵי* *Exodi VII & VIII* interpretatur quis sic, ac si magi idem quod *Moyfes & Aaron* fecerant, fecissent: nam ubi sacer textus ter hâc phrasi usus est ad serpentes, ad ranas, ad rubras putidasque aquas, quodammodo a magis repræsentatas, mox ubi *Moyfes & Aaron* sciniphes, scinipes, pediculos, produxerant, *hebræus* textus quartâ vice eâdem phrasi quàm *Vulgata* reddit, *Et fecêre magi similiter*; usus est: ac pari modo *græcus textus* in singulis horum quatuor locorum: *Ἐποίησαν δὲ ὡσαύτως οἱ Ἐπαιδοὶ.* Ubi nihilominùs constat eosdem nihil fecisse, & ad suam gignendorum

pediculorum impotentiam exclamasse quòd hîc *Dei* digitus, manus, virtusque subesset. Ergo cùm hîc nihil fecerint, ubi textus dicit: *Et fecêre similiter*, nihil quoque fecêre, nec veros serpentes ranasve produxerunt, ubi ter dictum fuerat: *Et fecerunt similiter*; sed ex aère aliisve elementis aliquid composuêre simile, aut oculos Ægyptiorum fascinarunt, aut eorumdem commoverunt imaginationem.

RESPONSIO.

Habet profectò phrasis ista aliquam difficultatem explicandi in hoc quarto loco, nec facilè quâcumque explicatione hæc difficultas tollitur: sive enim serpentes veros, veras ranas, veras putridas rubellasque aquas produxerunt, sive phantasticè tantùm repræsentarunt, aut oculos fascinarunt, aut imaginationem moverunt, cur sacra Scriptura ad *sciniphes*, seu pediculos a sanctis viris *Dei* productos, dicit magos *similiter fecisse*, ubi nec veros, nec fictos, imaginariosve *sciniphes* exhibere potuêre *Pharaoni*? Ergo in utrâque explicatione, licet in quarto loco dicatur iterùm: *Et magi fecerunt similiter*; certum semper est in tribus prioribus prodigiis aliquid magnum, seu ve-

rum, seu fictum illos exhibuisse; in quarto verò nihil omninò. Ergo secundum utramque explicationem, in tribus prioribus prodigiis magi & tentarunt, & effecerunt quod tentaverant; in quarto tentarunt, nec effecere quidquam. Sic ut hoc quarto loco intelligendum ab utrâque parte sit, magos fecisse similiter, ut prius, tentando; sed non, ut prius, efficiundo. Igitur hæc difficultas per se eam non infirmat quæ hujus phraseos data fuit expositionem. Cæterum particula *וַיַּעַשׂ* *idem facere, idem fieri*, in sacris significat. Vide Gen. I, v. 7, 9, 11, 15, 24, 30. Hic certè *וַיַּעַשׂ* & *factum est sic*, non apparentur quid simile, sed id ipsum quod Deus jusserat, creatum fuisse significat. Reliqua solutio hujus difficultatis data est *Part. I, Cap. I, ad text. Exod. VII*, ad quam remitto lectorem.

OBJECTIO IV.

Ex Libri Sapientiæ Capite XVII, v. 7, demonstratur magorum Ægyptiorum artem merè illusoriam fuisse, ac derisoriam, illisque contumeliosam. *Et magicæ artis appositi erant derisus, & sapientiæ gloriæ correptio cum contumeliâ.* Hebraicus fons, si extiterit olim, nobis periit; Græcus autem sic habet: *Μαγικῶν δὲ ἐμπαιζματῶν*

κατέκειτο τήχνης, καὶ τῆς ἐπιφρονίσεως ἀλαζονείας
 ἔλεγχος ἐφύβριστος. *Magicae autem artis de-
 risus apppositi erant, & suae de sapientiâ
 jaētantiæ redargutio contumeliosa.*

RESPONSIO.

Non videtur ab his, qui hunc versum
Capitis XVII objiciunt, integrum caput
 lectum fuisse. Loquitur *Salomon* de terri-
 ficâ trium dierum apud *Ægyptios* nocte,
 quam in diem convertere suâ magiâ frus-
 trâ tentabant, vel respicit ad *sciniphum*
 plagam, ad quam Deus haud ultrâ ma-
 gis, seu spiritibus immundis, permisit
 vera sua miracula imitari. Unde sive hic
Sapiens de tertiâ plagâ *sciniphum*, sive
 de nonâ tenebrarum loquitur, ostendit
 Deum, qui diabolo aliquid permiserat,
 nunc illum cohibuisse; minimè verò ma-
 gos diaboli ope effecisse unquam nihil.

OBJECTIO V.

Ad magicam artem stabiliendam per-
 peram adhibetur *Cap. XIII. Deuterono-
 miâ, in pag. 15, Part. I, Cap. I. §. II.*
 Nam totum *factum* hîc esse, quod de falso
 prophetâ Deus hîc dicit, Deus indicat
 ipse: *Propheta autem ille, ait, aut factior
 somniorum interficietur.*

RESPONSIO.

Sic quidem in Vulgatâ habetur, minimè verò in textu *hebraico*, aut *græco* סוֹמְנִים סוֹמְנִים *Somnians somnia*, ut in hujus textûs principio, hâc solâ exceptione, quod littera ה, accusativum designans, desit, ubi Vulgata ipsa non *somnium fingentem*, ut hîc, sed *somnium videntem*, ponit. LXX habent: Καὶ ὁ Πρῶφῆτης ἐκεῖνος, ἢ ὁ τὸ ἐνύπνιον ἐνυπνιαζόμενος, ἐκεῖνος ἀποθανεῖ. *Et propheta ille, vel ille hoc somnium somnians, ille morietur.* Conferentes ergo omnes inter se textus, intelligimus non finxisse hoc somnium prophetam illum, sed hoc somnium, eventum comprobatum, verè somniasse.

OBJECTIO VI.

De *pythonissâ Saülis* est, quam statuunt nihil fecisse nisi ceremonias ineptas, præ terrore, dùm simulacrum *Samuelis* conspexisset, exclamasse, adeòque se *Samuelem* per sua præstigia minimè expectasse falsam esse: prætereà vel umbram duntaxat apparuisse *Samuelis*, vel si ipsemet fuerit, non sagæ, ut patuit, sed peculiari Dei dispositione solâ eum appa-

ruisse. Sed ad hæc omnia puto in *Part. I, Cap. I, §. V*, sufficienter responsum esse.

OBJECTIO VII.

De *Philippicâ* puellâ est, quæ *pythonica* *Cap. XVI. Act. Apost.* dicitur.

RESPONSIO.

Ad hanc historiam *Part. I, Cap. I, §. VI*, responsum satis fuisset, nisi in scriptis quorundam legeremus, hanc puellam non fuisse verè *pythonicam*, sed *dæmone obsessam*; ad quod respondendum paucis est: paucis, inquam, quandoquidem *dæmoniacorum* non est multum lucri divinando comparare: quidquid enim hi faciunt, *Tom. XV Rat. Med. Cap. IV*, clarè, ni fallor, ostendi: *divinare μαγθεύωμεν*, ut textus sacer dicit, eos qui non magi, sed duntaxat obsessi a diabolo essent, nullibi in sacris legitur. Et quid plura? Scriptura hanc puellam *pythonem spiritum* habuisse asserit: qui spiritus nullibi *dæmoniacos* obsidere legitur, sed verè *magicus* est, ut toties jam *in parte primâ* patuit. Quod si omninò *dæmoniacam* hanc puellam fuisse velint, tunc quoque & *pythonicam* unâ fuisse, atque adeò a *dæmone* & *obsessam*, &

fatidicam, fateantur oportet, cum ea præstiterit, quæ dæmoniaci præstare non soleant.

OBJECTIO VIII.

Nulla ars magica est, nec esse potest, si eam Deus irritam fecit. Atqui hoc se fecisse dixit ipse Deus Isaïæ XLIV : *Ego sum Dominus . . . irrita faciens signa divinatorum, & ariolos in furorem vertens; dum nempe vident omnem suum laborem inanem esse.* Hebr. *כִּפֵּר אֶת־תּוֹתָם* *Infringens, dissipans signa, &c.* Ergo nulla omninò ejusmodi ars existit.

RESPONSIO.

Altera pars ejusmodi versiculi prophetæ totam hanc difficultatem solvit: sic enim profequitur Deus: *Convertens sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens.* Si nulla magia existat, quia eam Deus irritam facit, non existit eamdem ob causam *sapientia*. Utraque ergo existit, sed hanc & illam Deus sistit, dissipat, ubi æterna sua decreta exequitur, quidquid artificio suo *magi*, quidquid astutiâ prudentiâque suâ *sapientes*, in contrarium moliantur. *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.* Prov. XXI, v. 30.

SECUNDÆ PARTIS

CAP. III.

*Responsio ad objectiones contra magiam ;
petitas a doctrinâ , consuetudine & le-
gibus Ecclesiæ , sanctorumque Patrum
autoritate.*

OBJECTIO I.

§. I. **Q**UEMADMODUM ex sacris Bibliis,
sic & ex doctrinâ autoritateque ecclesiæ,
sanctorum ejusdem doctorum , probare
conantur multi , ac ferè omnes magiæ
veræ negatores , nullam eandem esse : Si-
quidem extent plurimæ ecclesiæ leges ge-
nerales latæ cum in omnem magiam ,
tùm & in singulas ejus species , quæ ma-
giam negent. Occupant hæ leges mag-
nam librorum adversariorum partem , eò
quòd ex iisdem palmarium contrâ exis-
tentis magiæ sententiam argumentum peti-
censeant.

RESPONSIO I.

Ex perpetuâ Ecclesiæ Catholicæ ad
nostra usque tempora consuetudine , ce-
remoniis , precibus & decretis , nos ,
cum canonistarum principe *Van Espen* ,

dudum coacti fuimus fateri, ab eâdem ecclesiâ magiam, ut verè diabolicam artem & creditam, & prohibitam fuisse. *Vide Part. I, Cap. II.*

RESPONSIO II.

Ex reipublicæ legibus contra nummos adulterinos, eorumque fabros ineptè omninò conficerem, neque veram monetam, neque ejusdem existere fabricatores: è contrariò ex his legibus meritò concludo cùm propter nihil, nihil fiat, ideò veram monetam existere, quia contrà falsam, ut verè existentem, respública & leges edidit, & pœnas indixit. Hisce porrò ad nostram quæstionem relatis, ex ecclesiæ legibus contrà falsam magiam datis, magiam veram dari potiore jure conficio, quàm ex iisdem legibus eam non existere conficiunt adversarii.

OBJECTIO II.

Ecclesiam leges condidisse affirmant, non in verè existentem magiam, sed tantummodò in putatitiam, in ostentariam, splendorem religionis sacratissimæ obfuscantem, pietati adversam, atque dæmoniæ in christianos potestatis assertione religioni probrosam. Cùm in hoc verse-

tur negotii omnis cardo, audienda suis in legibus Ecclesia est. Laudant concilii Toletani primi regulam contra *Priscillianistas*: *si quis astrologiæ vel mathesi existimat esse credendum, anathema sit*; adduntque ad hanc Toletani synodi regulam *sancti Leonis* papæ verba hæc: *quoniam qui se talibus persuasionibus dedit, a Christi corpore totus abscessit.*

RESPONSIO.

Anathema sanctus synodus dixit his qui magiæ credunt, arti diabolicæ, arti in quâ diabolus divinis colitur honoribus: an potuit artem detestandam talem non condemnare, non anathema eidem credenti dicere? An ejusmodi homo non ideò anathemate dignus, quod, ut *B. Leo* ait, *a Christi corpore totus abscesserit*? Acclamamus utrique sententiæ, sollicitè autem quærimus an magiam veram non existere & synodus, & pontifex, pronuntiarint? Nos è contrariò arbitramur eandem, ut verè existentem, ab utroque damnari.

OBJECTIO III.

Canon objicitur nobis 9. XXVI, q. v. *Si quis clericus, monachus, vel secularis, divinationem vel auguria crediderit obser-*

vanda . . . eum his qui eis crediderint, ab Ecclesiæ communionem pelluntur.

R E S P O N S I O.

Nihil justius est quàm eos de Ecclesiâ pelli, seu excommunicari, quibus pro Deo diabolus est. Sed an hoc canone demonstrare quis vult veram magiam non dari? Condonet mihi, veram magiam ab Ecclesiâ hoc canone agnitam esse credenti.

O B J E C T I O I V.

Magiam nihil nisi imaginarii quid esse definitivè dicitur concilium *Agathense*, suo canone 42 qui sic se habet: *Quod maximè fidem Catholicæ Ecclesiæ infestat, aliquanti clerici, sive laïci student auguriis, & sub nomine fictæ religionis, per eas quas sortes sanctorum vocant, divinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. Hoc quicumque clericus, vel laïcus, detextus fuerit vel consulere, vel docere, ab Ecclesiâ habeatur extraneus.*

R E S P O N S I O.

Hic nihil video dici a synodo, quòd magiam imaginariam esse declaret, sed ab Ecclesiâ separari omnes qui vel ma-

giam colant, vel proximas illi superstitiones exerçant.

OBJECTIO V.

Ad ostendendam artis magicæ inanimitatem affertur concilii *Laodicæi* canon VI: *Si quis maleficio interficiat alterum, eò quod sine idololatriâ perficere scelus non potuit, nec in fine impertiendam esse communionem.*

RESPONSIO.

Ego prorsùm contrarium hîc a concilio affirmari intelligo: statuit enim adeò potentem artem magicam esse, ut quis diaboli auxilio, verâque erga diabolum idololatriâ occidere alium maleficio possit.

OBJECTIO VI.

Eundem in finem canon XVI ejusdem concilii laudatur: *Qui magicis falsitatibus in grandinariis tempestatibus credunt, sciant se fidem christianam & baptismum prævaricasse, & ut paganum & apostatam, id est, retrò abeuntem, & Dei inimicum, iram Dei graviter in æternum incurrisse.* Putant adversarii hîc omnem magiam penitùs confodi, cùm *magica falsitas* appelletur a concilio; adeòque hujus synodi sub finem IV sæculi celebratæ,

& totius antiquitatis veneratione honoratæ patres credidisse, id omne quod de magiæ virtute atque potentiâ imperitum vulgus credit, ridiculum ac falsum esse: quod, num sic se habeat, videamus.

RESPONSIO.

Ac primò quidem mentem hujus concilii hanc fuisse ideò cum *Van Espen* negamus, quod Ecclesia ab omni tempore magiam potentem artem esse crediderit.

Secundò. Ubi concilium hoc rationem dat, cur hos damnet, qui *credunt magicis falsitatibus & grandinariis tempestatibus*, si nullam existere magiam credidisset, primariam rationem, & ad movendos christianorum animos potentissimam, petitam scilicet ex magiæ ineptitudine & vanitate, omisisset; hanc rationem autem non dedit. Ergo non credidit concilium totam magiam imaginariam esse.

Tertiò. Criminis magnitudo, seu enormitas a concilio determinata, solius veræ magiæ est, non verò imprudentis credulitatis eorum qui magiam veram, quæ tota tantum imaginaria fit, esse credant. Constat *S. Hieronymum*, *S. Augustinum*, magiam stupendam artem esse credidisse: statuuntne idcirco hi magiæ negatores sanctissimos hosce patres *fidem christianam & baptismum prævaricasse*, & ut

paganos, & apostatas, Deique inimicos, iram Dei graviter in æternum incurrisse? Idemne de Espenio innumerisque aliis affirmant? Ergo magnitudo criminis aperte declarat patres hujus synodi & veram efficacemque magiam dari, & in talem sententiam unicè ferre voluisse. Et demonstratur ejusmodi mentem ipsis fuisse ex canone XXXVI. qui de exercitio veræ magiæ agit.

OBJECTIO VII.

Synodus Quinisexta seu Trullanum concilium, ex 211 episcopis Constantinopoli in loco Trullo dicto collectum, eos qui nubes fugare dicuntur, & imprecatores, canoni qui est de sexennio subjicit. In his autem perseverantes, nec mutant sententiam, nec fugientes hæc perniciofa & ethnica instituta, omninò ejiciendos ab Ecclesiâ definivit. Qui existentem veram magiam negant, hunc canonem sibi faventissimum arbitrantur.

Et plures leges, textus, canonesque huic similes, quibus suam stabiliri sententiam putant, in nos congerunt. Novell. Leon. LXV. Sacerdotes admonere fideles populos jussit (Ecclesia) ut noverint magicas artes, incantationesque, quibuslibet infirmitatibus nihil remedii posse conferre. Addunt hisce Karlomanni leges, hæc

omnia vocari *paganias*, & *paganorum observationes*. Leges alias civiles, permultasque easdem, in magiam credentes compellunt, magiæ negantes vires, imposturamque declarantes. *Ferunt magos suis maleficiis aëra posse conturbare, & grandines immittere, futura prædicere, fructus & lac auferre, aliisque dare, & innumera a talibus fieri dicuntur. Et iterum: Diversa finguntur solummodò portenta. Et iterum in aliâ lege: Si quis a diabolo deceptus crediderit, secundum morem paganorum, virum aliquem, aut fœminam strigam esse, & homines comedere, & propter hoc ipsam incenderit, vel carnem ejus ad comedendum dederit, vel ipsam comederit, capitis sententiâ punietur.*

Instant hîc adversarii, atque ex omnibus hisce apparere aiunt legislatores & ecclesiasticos, & politicos, definivisse magiam non esse, sed *dici*; magos sagasque non existere, sed *videri*; magos mala non inferre, sed *perhiberi, ferri*, ac si hæc facerent; portentaque edere dicuntur, tantummodò *fingi*: nec posse eos infirmitatibus suâ arte mederi: qui credunt ea illos posse, quæ affirmant præstare, capitis sententiâ puniendos esse: tandem qui magos veros strigasque existere credat, eum secundum paganorum observationes

atque mores hæc credere: imò totam magiam ut *Canon VI conc. Laodicæi* ait, per omnia ad paganismum, adeòque ad idololatriam pertinere.

R E S P O N S I O.

Primò. Leges tam ecclesiasticæ quam civiles, ut suprâ patuit, magiam veram crediderunt, & sic uti nos descripserunt. Vide responsa omnia priora in *hoc II Capite*. Ergo tempora fuêre, in quibus plerique patres in variis conciliis, plerique quoque principes & legislatores veram magiam existere crediderunt, sicuti nos; tempora iterùm, quibus episcopi & principes multi, fortè propriâ experienciâ destituti, aliorumque relatu duntaxat instructi, eum se enunciandi modum per *videri, perhiberi, dici*, elegerint. Dico *secundò*: Quod & *fingi* talia statuerint, minùs vel ideò miror, quod in historiâ magiæ, atque in accusatorum responsis, sæpè occurrat ejusmodi fictio, quâ multa se præstaturos vafri homines sponderent, nec efficerent quidquam, nisi quod calliditatem naturalem minimè excederet. Hoc adeò verum, ut in pluribus magorum confessionibus jam *Sennertus* adverterit, aliique cum eo, diabolum sæpè torquere *sagas* & magos, ut nonnunquam in viginti operationibus

operationibus ille vix bis tenax promissi fuerit. Hinc non minùs ii qui magiam veram admittunt, quàm qui negant, fallacem hanc esse rentur artem; eòque magis, quò attentius consideremus malitiam dæmones exercere suam non posse, nisi quantum, & quandò, & ubi id permittit Deus. Adeòque Deo non permitte, hominemque suis fidelibus angelis defendente, credibile admodùm est dæmonem in magicis operationibus frequenter deficere; ac proindè artem magicam fallacem appellandam esse.

OBJECTIO VIII.

Magiæ efficacis inficiatores autoritatem multam suæ opinioni dari à sancto *Agobardo*, sub finem octavi sæculi, bonamque noni partem, archiepiscopo *Lugdunensi*, cujus hæc verba objicere nobis solent: *Tanta jam stultitia oppressit miserum mundum, ut nunc sic absurdæ res credantur a christianis, quales nunquam antea ad credendum poterat quis suadere paganis, creatorem omnium ignorantibus.* Invehitur vehementer zelosus hic archiepiscopus in eos qui grandines, tempestatesque posse credunt excitari a magis, eosque & falsos testes Dei, & mendaces vocat, qui admirabile & valdè terribile opus Dei, Deo

auferant , ut homini tribuant. Et cùm omnes asseverarent hanc grandinandi potestatem magorum , nec tamen quisquam eorum id vidisset , sed aliorum duntaxat percepisset relatu , *Agobardus* voluit demùm per illos relatores ad ipsos eos cognoscendos examinandosque ascendere , a quibus , ut a testibus oculatis , se hoc percepisse affirmantibus , perciperet , nunquam verò ad eorum vel unicum , qui vidisset ipse , pervenit.

R E S P O N S I O .

Dignissimus hic *Lugdunensium* præsul , cui ideò non præfigo titulum *sancti* , qui illi a claris viris , qui contra magiam scripsere , præfigitur , eò quòd in solâ diœcesi suâ *sanctus* habeatur , in historiâ autem ecclesiasticâ simpliciter *Agobardus* scribatur ; hic , inquam , zelosus & actuosus archiepiscopus , justè quidem inductus fuit in iudices , qui ad innocentiam inter duos litigantes , mutuòque se accusantes , detegendam , juberent aut mutuos in se stringere gladios , cùm *Gundebaudus* rex Burgundorum *duellum* suâ auctoritate permissum declarasset ; aut per ignem , qui innocentem adurere non deberet ; aut per aquam , in quam quis præcipitatus mergi non deberet , si ejus quo

accusabatur criminis reus esset; meritò, aio, horum omnium & vanitatem, & illicitum exercitium, in foro criminali strenuè oppugnavit: nimio verò impetu magiam aggressus est. Falsam enim hanc in multis expertus, falsam dixit universam, imò impossibilem; sic ut vel is, qui eandem minimè exercens, imò detestans, existentem tamen crederet, injuriam Deo faceret, paganisque deterior esset.

Hæc porrò in *Agobardo* minimè miramur; in *Agobardo*, inquam, prælato præjudiciis & vehementiâ animi pleno, quo eum titulo *Historia ecclesiastica* recenset, cujusque specimina adhuc sub vitæ finem dedit, in controversiâ de *divinâ psalmodiâ* contra *Amalarium*. Vid. *Fleury*, Tom. X, Libr. XLVII.

Quemadmodum verò in millenis aliis occasionibus tantam experimur veritatis vim, ut etiam suâ confessionem vel invitis extorqueat, sic & in *Agobardo* agnoscimus. Dum S. viri *Jobi* historiam explicat, sic scribit: *Cùm diabolus, inventor mali, & caput omnium malorum, accusator fratrum, accusasset B. Job apud Dominum, expetissetque eum tentandum, quatenus tentando ita verum esse ostenderet, quasi mentem viri Dei meliùs nosset, quàm conditor ejus, Dominus justus ad*

confundendum diabolum, misericors ad exaltandum fidelem famulum suum, concessit illi potestatem, primùm quidem in rebus omnibus, deinde verò in filiis, post etiam in salute corporis, ac deinceps in suasionem conjugis, postremò autem in exprobratione & nefariâ despectione famulorum. Sic diabolus victus & confusus recessit, servus Domini victor & triumphans excrevit.

Et in alio loco, refutaturus eos qui obiciebant verba *Davidis*, Ps. LXXVII, *Immissiones per angelos malos: sciendum est, inquit, quòd vindictarum aut probationum flagella per ministros malos exercent Deus, qui voluntatem quidem nocendi de se habeant, potestatem autem ab illo excipiant, in quantum ille vult.*

Quid jam fortius, quid crebrius, clamarent illi qui fatentur veram magiam existere, quàm quòd diabolus nullam habeat in homines elementaque potestatem, nisi quandò, quantumque illi permittit Creator? quòdque, eo permittente, diabolus vim habuerit excitandi *Sabæos*, ut *Jobi* furarentur boves & asinos? gignendi de cœlo ignem, qui & oves, & earumdem combureret custodes? convocandi tres *Chaldæorum* turmas, ut *Jobi* camelos raperent, custodesque trucidarent? exci-

tandi atque determinandi quatuor ab angulis ventos, ad perdendam unà cum domo omnem Jobi familiam? & tandem, (quod benè attendendum,) in singulo infortunio, ubi æquè homines occidebantur, quàm aut rapiebantur bestiae aut occidebantur, unicum hominem semper servandi, qui nuncius deferret calamitatem ad sanctum virum, ut ad desperationem eum, Deique maledictionem duceret? Et rectè hoc *Agobardus*, & nos omnes, a diabolo factum esse, Deo permittente, statuimus: quid enim aliud ea sacrae Scripturae verba significare possunt: *Dixit ergo Dominus ad satan: Ecce universa quae habet in manu tuâ sunt; tantùm in eum non extendas manum tuam.* Igitur permissione Dei, potestatem diabolus habuit perdendi occidendique omne quod Jobi erat; boves & asinos per *Sabæos*, oves per *ignem caelestem*, camelos per *Chaldaeos*, ædes prolesque per *ventum enormem*. Supererat sancti viri corpus & valetudo. Hanc turbandi auferendique potestatem Deus negaverat. Interim callidissimus generis humani hostis capiebat citra hanc nullam adesse spem animam Jobi perdendi; cum hâc fore maximam.

Igitur hanc potestatem conatur totis viribus Deo veluti extorquere. Deus, cu-

ius consilia a suâ voluntate non ab eâ diaboli pendebant, quique hâc vice prophetæ corpori nocendi potestatem illi permittere decreverat, hanc permisit illi, ne occideret tamen vetuit: *dixit ergo Dominus ad satan: Ecce in manu tuâ est, verùm tamen animam illius serva. Egressus igitur satan à facie Domini, percussit Job ulcere pessimo à plantâ pedis usque ad verticem ejus.*

Cum *Agobardo* ergo agnoscimus diabolium efficere, nolente Deo, nihil posse; Deo permittente, quædam posse facere, sed nihil ultrâ; Deo permittente partem tantummodò rei, eam facere integram diabolium non posse. Intelligi sic, cur omnes christiani firmiter semper crediderint, credantque, angelos malos hominibus ex se nocere nunquam posse: ubi nocent, hoc vel ad homines puniendos, vel purificandos a Deo permitti: habere proindè potestatem angelos prævos in hominum facultates & divitias, in ignem provocandum, in tempestates excitandas, in morbos fanis hominum corporibus infligendos. Dum igitur optimus iste præsul, dum *Laodiceæ* synodi patres, dum alii, ut, v. g. *sanctus Joannes Damascenus*, declamant in eos qui magicis operationibus fidem adhibent, eosque apostata-

tas quodammodò vocant, convincimur per temporum historiam hos sanctos viros ad fidem veram revocare illos voluisse, qui & sagis magisque longè plus quàm præstare possent, adscriberent, & divinam tribuerent diabolo potestatem, ac si, citra Dei permissionem, quæcumque vellet ageret.

Inficias autem ire nequimus peccatum in eo ab *Agobardo* fuisse, quod sæpè sic scripserit, ac si christiani omnes hanc indeterminatam cacodæmonum potestatem credidissent, magiæque extendissent efficaciam. Sed cum magnis viris id commune habuit, ut præoccupatione animo veritatem aliquando præterierit, ut jam suprà notavimus. Pulchrum autem videre est, quanta sit simplicis veritatis vis, quandò ejus mens a præoccupatione liberior in *Jobi* historiam commentatur, idque super ea profert, quod Ecclesia credidit, quod nos cum illâ ingenuè semper fassi sumus, ut mox constitit.

OBJECTIO IX.

Auctoritas inclyti historiographi *Claudii Fleury*, magiam negantis, quemadmodum ex ejus verbis in *Partis II Cap. I, n° 8*, relatis, constat, nonne multum

nos promoveat oportet ? nonne ingens pondus eorum adjicit qui cum illo magiam negant argumentis ?

RESPONSIO.

Imò nullum opinor. Si contra opinionem quamcumque universalem unus alterve insurgat, num ideò illam hîc labefactat ? Si hoc esset, quidnam certi haberemus unquam ? Etenim nulla ferè non dicam opinio, sed perspicuis rationibus fulcita sententia est, quæ impugnatorem, e primoribus etiam viris, experta non sit ? Si igitur magiæ affirmatio firmo fundamento innititur, ejusmodi sententia contraria vim nullam habet: ut ille, sic opinari viginti alii possunt, inconcussâ manente veritate. Attamen primùm, an magiam *Fleury* negaverit, examinandum est. Fortis est, fateor, duraque, quam laudato mox loco profert, sententia, magiæque negatrix. Adde, sicut *Part. I, Cap. I, Sect. III*, retuli, eum *Apollonii Thyanæi*, magi famosi, pleraque prodigia, a multis miracula vocata, per causas naturales explicare conatum esse. Quid quod postquam *Libr. I. Hist.* narrasset Neronis ad discendam magiam fervorem, attamen, inquit, vera nunquam in-

*venit promissa magorum, ita ut ex hoc Ne-
ronis exemplo fortissimum nascatur de hu-
jus artis falsitate argumentum?*

Atque hoc quidem *Claudius Fleury* :
& palmarium id ejus videri argumentum
potest, quod homines præ physices igno-
rantia plura naturæ opera naturales ex-
cedere vires, quæ eam minimè excede-
rent, arbitrati, ejusmodi artem dæmonia-
cam existere crediderint. *Hinc supposita,*
inquit, citra examen magia, ut vera ars,
certæque regulæ creditæ, & ad secreta non-
nulla detegenda, & ad mala quædam im-
mittenda, idque dæmonum ope: ac si Deus
non semper potuisset ad hæc efficiunda aut
permittere, aut prohibere dæmonem, & ac
si pacta cum malignis spiritibus rata ha-
buisset.

Quod physices ignorantia hîc quid pos-
sit, haud est cur dubitemus: magnetis,
electricitatis, chemicarumque operatio-
num complurium portenta, ideam ma-
giæ facilè ingenerare physices ignaris pos-
sunt: sed nullas physices regulas nosco,
secundùm quas explicare possem cur,
cælo sereno, mox, ad hominis imperium,
pluvia aut grando cadat in determinatum
locum, sic ut extra eundem cadat nihil.
Constitit tamen hanc verissimam histo-
riam esse. Nullas regulas physices capio,

secundùm quas, ad nodum in linteo enodatum, summam tranquillitatem, mox & magnus & secundus ventus excipiat, qui quæsitus fuerat, idque repetitò. Exempli tamen certissimi res est, historiasque verissimas, benè multas, multoque mirabiliore, afferre hîc possem, nisi, quemadmodum ad finem *Cap. III, Part. I*, monui, me metus alios offendendi easdem suppressere coegisset. Ut igitur ejusmodi enumerandis pluribus exemplis superfedeam, an non in vitium planè oppositum ruimus, si omnia phænomena, quæ in mundo observantur, legibus exponere naturæ contendamus; nec verum quid agnoscere, nisi quod per has leges explicetur, velimus? ut absurda ex uno extremo, longè absurdiora ex altero extremo prodibunt. Est modus in rebus.

Dum tamen plures sententias & animadversiones incomparabilis nostri historiographi attentè prosequor, vix eo induci possum, ut illum magiam penitè negasse credam. *Simonem magum Libr. I, §. XXIV*, « tantam sibi admirationem » operationibus magicis conciliaffe scribit, ut ipsi, veluti Deo, statua erigetur, cum inscriptione: *Simoni Deo sancto.* » Et *Libr. II, §. XXXIII*, » volaturum se, cœlumque petiturum

» cum promississet, in altum verè sublimavit se, *dæmonibus vectus*; » orantibus autem, & J. C. invocantibus Petro Pauloque, *dæmones perterriti aufugerunt, & cadens magus, crus fregit utrumque.* Commentatus in magi *Apollonii Thyanaei* potestatem *dæmoniacum* liberandi, *Si commercium cum dæmonibus haberet, inquit, cujus vel ipsi eum accusabant pagani, facile credi potest dæmones cum eo, in hominem intrando, exeundoque ex homine, colluisse, quo ei autoritatem conciliarent, ad obscuranda christianorum, dæmones quotidie fugantium, miracula vera.*

Postquam prodigium *Apollonii*, a *Domitiano* & senatu invisibiliter disparendi & elabendi, causis naturalibus explicare conatus esset, *Quod verò nunc sequitur, inquit, possibile citra dæmonis opem non videtur: scilicet Apollonii transpositio inter meridiem ac vesperam Româ Puteolos, itinere proindè quinquaginta leucarum. Occasione autem querelarum Apollonii de lassitudine post hoc iter: Etiam hoc affirmatur, ait, loco a diabolo motis extraordinariam superesse debilitatem.*

Hinc, ut quæ de magiâ egregius hic vir censuerit aperiam, videtur mihi in magiæ historiâ pervolvendâ mortalium ignorantiam, credulitatem, calliditatem, va-

fritiemque expertus, & hisce vitiiis, ut veritatem obnubilantibus, indignatus, tam severum instituisse hujus artis examen, ut quod reapse verum esset, ipsi tamen dubium ingereret, metumque incuteret, ne si qua impostura fortè subesset, eamque admisisset, veritatem, præcipuum historiæ ornamentum, offenderet: ita tamen ut si facti cujusquam veritas numeris omnibus absoluta ipsi apparet, hoc inter vera candidus adscriberet; ut in *Apollonii*, & magis in historiâ *Simonis Samaritani*, clarè patet. Hinc inter magiæ inficiatores injustè numeratur.

OBJECTIO X.

Ad stabiliendam artem magicam frustra SS. Patrum *Hieronimi* & *Augustini* adhibetur autoritas; siquidem ambo id quod ad eam stabiliendam scripserant revocarunt. Et quidem prior in epistolâ ad *Nepotianum*, alter autem in *Libr. II, Cap. XXX. Retract.*

RESPONSIO.

Respondeo utrumque falsum esse. 1° Quia *B. Hieronymus* juvenilem suum stylum, minimè verò sensum epistolæ carpit. Cum ergo solum stylum suum condem-

nat, prætereaque nihil, quâ tandem fronte magiam retractasse scribitur adversarius? 2° Ipsi adversarii indicant S. Patrem, in suâ ad *Nepotianum* epistolâ, retractasse ea quæ ad magiam stabiliendam quondam scripserat; ipse autem *Hieronymus* ostendit se revocare nihil, nisi juvenilem sty- lum in epistolâ ad avunculum suum S. *Heliodorum* dominantem, in quo de magiâ nihil. Quod enim propriè de magiâ scripsit in vitâ S. *Hilarionis* abbatis reperiendum est. Ergo B. *Hieronymus* suam de magiâ sententiam minimè retractavit.

Multò minùs ea S. *Aug.* retractavit quæ de magiâ scripserat. Retractasse tamen aiunt loco mox laudato. Sed quod huc pertinet ne hilum quidem ibidem reperimus. En totum. *Per idem tempus accidit mihi ex quâdam disputatione necessitas, ut de divinatione dæmonum libellum scriberem, cujus titulus iste ipse est. In ejus autem loco quodam, ubi dixi: Dæmones aliquandò & hominum dispositiones, non solùm voce prolatas, verùm etiam cogitatione conceptas, cùm signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, totâ facilitate perdiscere, rem dixi occultissimam audaciore asseveratione, quam debui: nam pervenire ista ad notitiam dæmonum, per nonnulla etiam experimenta*

compertum est : sed utrum signa quædam dentur, ex corpore cogitantium illis sensibilia, nos autem latentia : an aliâ vi, & eâ spiritali, ista cognoscant, aut difficilimè potest ab hominibus, aut omninò non potest inveniri.

Itaque toto hoc textu *S. Aug.* modum quo rem explicuerat, leviter taxat, rem verò ipsam minimè, imò per experientiam hanc denuò confirmat. Hoc sine retractare vocatur ? Quæramus ejus retractationis libros ad illa scripta, in quibus de magiâ ex professo egit, num in iis circa magiam se retractavit ? An in *Lib. I, Cap. I, Retract.* revocavit ea quæ de mago *Carthaginensi* in *Libr. contra Academicos* scripserat ? Nunquid in *Libro II, Retr. Cap. XLIII*, illa revocavit quæ de magiâ tam solemniter in *Libris de Civ. Dei* affirmaverat ? Num retractavit unquam sermonem *XC* ? an *Libros de Trinitate* ? an *Librum de Doct. Christianâ* ? Hi tamen erant, qui artem magicam apertè profitentes, revocandi aut saltem castigandi fuissent, si sanctus pater mutatus sententiâ fuisset, quo tempore suas edebat retractationes.

OBJECTIO XI.

Magiæ omnis si quis Patrum unquam,

everfor *B. Chrysoſtomus* fuit, *Homil. VIII in Coloff. Serm. XLIII in Matth. XXII in Genefin*; quibus in eos invehitur qui dæmonum cum hominibus concubitus credunt, qui ad certas intentiones phylacteria, etiam ipſum Evangelium geſtant, &c.

RESPONSIO.

Reſp. primò. Hominum dæmonumque mutuus concubitus alii verus, alii magorum ſagarumque phantaſiâ, à dæmone excitatâ, imaginariuſmodò eſſe crediderunt: quæ ſententiarum explicatio duplex; etiam duplex eſt in quæſtione de nocturnis ſagarum per aëra itineribus: in diverſa ergo circa hæc pluresque alias quæſtiones abeuntes ſcriptores, magiam ipſam admittunt, nec in *Chryſoſtomi* textibus quidquam contrarium apparet. Non negant magiam, ſed ex eâ excipiunt vel concubitus cum dæmone, vel nocturnas per aëra in diſſita tranſpoſitiones, vel utrumque; quod aut negant, aut dubitanter admittunt; inconcuſſâ interim magiæ certitudine. Phylacteria autem *S. Chryſoſtomus* intelligit vel ipſas res ſacras, ut puta *S. Evangelii* verba, vel characteres, vel fructus, aliasve res quas ſuperſtitione quâdam, ac ſi aut per

se, quod minus malum, aut cum Angelorum pravorum auxilio, quod omnium pessimum, efficaces esse homines autumabant, ob idque ad collum aliasque corporis partes admovebant.

Et quidem ultimo modo pessimo, si non omnes, saltem plures, hæc externa corpori applicuisse illi videntur quos beatus hic Pater corripuit. Sic enim & *Van Espen* videtur credidisse Tom. IV, Part. III, n° 32. *Et Sanctus Joannes Chrysostomus*, inquit hic doctor, *Homil. 43 in Matth, Cap. XXIII, invehitur in eos qui suâ ætate phylacteria sua ad collum suum appendebant, vel partem aliquam Evangelii scriptam, quasi virtus Evangelii in litterarum figuris sita fuisset. Neque dubitat idem S. Doctor, Hom. 8 in Epist. ad Coloss. comparare aliquatenus martyrio contentum harum vanitatum, quasi vitam potius amittere, quàm has supersticiosas vanitates adhibere malint. Si enim nullam magiæ efficaciam esse credidisset S. Pater, æqua ejusdem non fuisset contemptum magiæ inter martyriumque comparatio. Martyr mortem evadit sacrificando idolis; certò, ni sacrificet, moriturus. Christianus si non mortem, saltem mortis periculum evadit superstitione magicâ usus; ni utatur, periturus. Ut nunc qui*

negat adolere simulacro, martyrii coronam obtinet, sic ille qui potius mori quàm magiam invocare malit, præmium meretur martyrii. Ergo credidit *Chrysofotomus* hæc phylacteria magica esse; & morbi curam a magicis ceremoniis, sacris quidem, ut in hisce sæpè fit, verbis conceptis, diabolico tamen auxilio peractis, expectari & Deo permittente, aliquandò obtineri. Sic constat ejus comparatio: si enim in propositione primâ dixisset: *Martyr mortem evadit, sacrificando idolis, ni sacrificet occidendus.* Et in alterâ: *Christianus evadere mortem nunquam potest ejusmodi ceremoniis, nunquam enim Deus permittit diabolo curandi morbos potestatem, undè sive magicis ceremoniis usus fuerit, vel non fuerit, nec plus, nec minùs, aut morietur, aut servabitur.* Ergo qui maluit mori potius quàm scædari per magiam, palmam martyrii meruit. Quis non videt conclusionis absurditatem? Conclusio justa non est, nisi supponatur diabolicam existere artem, quâ, Deo justo suo judicio id permittente, morbis eximantur nonnunquam ægrotantes. Huic, quandoque efficaci, qui renunciât, qui mori malit quàm suâ in diabolum fiducia Omnipotentem offendere, is verè dignus coronâ martyrii est.

Cùm autem hîc de phylacteriis & amuletis sermo fiat, erunt hæc parumper explicanda. Vel collo appendunt, vel gestant in perâ, vel certis apponunt corporis plagis homines multi, sive scedulas inscriptas, aut sacris verbis, aut impiis, aut ignotis characteribus; sive insecta, & animalia, bufonem, ranam, anguillæ partem; pannos variæ coloratos, maximè quos rubros tinxit cochinnellæ succus; unguam alces; medicamenta, ut camphoram, radicem Nizing Asiaticam, chelidonium minus, semen agni-casti, castanea sylvestria, saponem venetum, &c. Porrò apponendi gestandique intentio examinanda est. Qui hisce utuntur spemque utilitatis aut curationis habent, eò quòd per res ejusmodi magos curare morbos credant, vehementer in Deum peccant, a quo solo expectanda cura morborum: qui verò vel directè, vel indirectè opem diaboli, magorum per amuleta ministerio, hîc expectant, horribile peccatum committunt: qui verò credunt ea quæ ex vegetabilium, fossilium, animaliumque regno petuntur, vi quadam naturali per inspirationem, aut inhalationem, vel per alium quemcunque naturalem modum in solida fluidaque corporis humani agere, mutare, & ex

statu morboſo in ſanum convertere poſſe ; hos , quamvis forſitan longè plus naturæ viribus adſcribant quàm in hiſce rebus ineſt , non video plus peccare , quàm ſi res ſimiles , vel per os ingererent , vel ope clyſterum injectionumque per alia corporis loca admitterent.

Et ſic demùm reperio totum hoc negotium a *B. Auguſtino* intellectum & explicatum fuiſſe , *Libro de Doctr. Chriſt.* ubi de amuletiſ ſermo eſt , ſic aiente : *Aliud eſt dicere : Tritam iſtam herbam , ſi biberis , venter non dolebit ; & aliud eſt dicere : Iſtam herbam collo ſi ſuſpenderis , venter non dolebit. Ibi enim probatur con- temperatio ſalubris , hîc ſignificatio ſuperſtitioſa damnatur. Quamquam ubi præcanta- tiones , & invocationes , & charaâteres non ſunt , plerumque dubium eſt , utrum res quæ alligatur , aut quoquo modo ad- jungitur ſanando corpori , vi naturæ valeat : quod liberè adhibendum eſt ; an ſigni- ficativâ quâdam obligatione proveniat : quod tantò prudentiùs oportet cavere Chriſ- tianum , quantò efficaciùs prodeſſe videbi- tur. Sed ubi latet quâ cauſâ quid valeat , quo animo quiſque utatur intereſt duntaxat , in ſanandis , vel temperandis corporibus , ſive in medicinâ , ſive in agriculturâ. Atque hæc de phylacteriis & amuletiſ.*

OBJECTIO XII.

Magiæ falsitatem omnis qui præocupatæ mentis non est clarè perspicit in iudicum testimoniis, magorumque confessionibus : ita ut sapientes iudices non nisi deliramenta horum in examine detegerent ; sagas in lecto totâ nocte custodibus servantes, easdem mane asseverare audirent, se eâ nocte longo itinere a diabolo latus in conventum magorum sagarumque fuisse eos, qui simul convenissent nomine singulos iudicibus appellasse, cùm interim hos quos nominabant, noctem in lecto tranquillos transigisse, æquè quàm priores, compertissimum esset : iussos a iudice magos, ut verè magicum specimen ederent, fore tunc ut carcere dmitterentur, nunquam id potuisse : tandem horum complures confessos fuisse solâ intentione ostentationis, terroris, gaudii, & omnium maxime lucri, se & diaboli commercium, & initum cum illo pactum, & mirabilia a se ideò patrata, de industriâ finxisse & jactasse.

RESPONSIO.

Respondeo per antithesin : magiæ efficaciam numero longè plures iudices tes-

tati sunt, ob ea quæ ipsis magi sagæque affirmarent; ob ea quæ singuli seorsim primùm examinati, denùm verò omnes simul collecti, alii de aliis affirmarent, & vel facta magica, vel itinera nocturna, singuli singulorum sic confirmarent, ac primùm privato in examine singuli & de se & de aliis confessi essent. Magos aliquandò iustos magiam veram sic exercuisse, ut iudices, principesque qui adessent, de magiæ virtute stupendâ convicti essent, ut in præcedentibus manifestò constitit: magos complures mortem subiisse, qui ad rogam usque adhuc sperassent fore ut diaboli auxilio eriperentur, magiamque nunquam negarent. En argumentum contra argumentum: qualemnam autem alterum refutet, responsa ad seq. objectiones pendent.

OBJECTIO XIII.

Magorum ac sagarum plerique vix religionis principia a limine salutarunt; ab indigentibus parentibus, ignorantibusque, pessimè educati, egestateque confecti, dum a suorum similibus divitias per magiam comparare se posse, diabolumque hîc Deo præstare audiunt, facilè in hoc facinus alliciuntur. Adde quod, præ crassâ sacræ religionis ignorantia,

eorum plerosque tam parùm futuræ felicitatis tangat desiderium, ut in prosperitate terrenâ spem omnem locent felicitatis, & quidquid ad eandem obtinendam aptum arbitrentur, id unicè amplectentur. Adde hos homines passim hypochondriacos esse, atrabiliarios, quibus tetraë ideæ versari præ oculis solent, & quibus præprimis tanta vis imaginationis est, ut iteratò facta, seu a dæmone, seu a sceleratis hominibus repræsentatio, totam animam indelebiter sæpè occupet. Quanta autem vis imaginationis sit ab uno homine in imaginationem alterius, viceque versâ; imò quantam vim habeant exhalationes, seu transpirationes per vividissimam imaginationem motæ, corpore expulsæ, perque atmosphæram in corpus ac cerebrum alius hominis immisæ, atque acceptæ, ex eo solo concludi potest, quòd *Verulamius*, *Paracelsus* & *Andreas* eam vim solam abundè sufficere ad omnia miranda magorum per causas planè naturales exponenda crederent, & magiam, quâ magiam, quâ artem diabolicam, ex mundo proscriberent. Quippe vera sic credere, vera esse jurare magos, & sagas, quæ unicè debeantur imaginationi: posse enim eos in somno sic a diabolo disponi, ut inconcussa ea

credant esse, quæ somno tali vividissimo atque protracto videre sibi visi sint. Incredibilem prætereà esse vim imaginationis & determinatæ in vaftris hominibus nocendi voluntatis potestatem : enormem quoque spirituum exhalantium de corpore hominum malevolorum, tam in propinquos vel homines, vel res, quibus nocere in animo habent; stupendamque virtutem spirituum irritatorum & exhalantium de hisce vel rebus, vel hominibus, quibus malefici nocuerant, atque in ipsa maleficorum corpora retrogradorum, idque haud in viciniâ duntaxat, verùm etiam ad plurimum, imò ad 100 milliarium distantiam : ita ut ridiculi esse videantur illi qui naturæ legum in maleficorum operationibus ignari, virtutem pravorum angelorum ad easdem explicandas convocant.

RESPONSIO.

Resp. prima. Facilè concedimus de plebis Ecclesiæque fæce, sagas multas & magos esse; eâ conditione tamen ut ejusmodi, si non nostrâ, saltem avorum memoriâ, in principum, in eruditorum, in nobilium ordine extitisse concedant, qui hoc objiciunt; sed sint cuncti egeni, stupidi, fide moribusque corrupti. Hos

profectò hostis generis humani tantò faci-
lius suum in rete capiet.

Resp. secunda. Gratis asseritur omnem hanc immensam turbam magorum & sagarum atrabiliariam esse : atrâ bile, seu melancholiâ correptos plures fuisse ex historiâ quidem patet, maximè cùm diuturnos carceres, sævasque torturas iteratò sustinuissent ; quibus vel jocosissimi mortalium atram sibi bilem consciscerent ; sed simul audaces homines, a melancholiâ remotissimos, per omnes actus suos responsionesque historia magiæ nobis præbet abundè.

Resp. tertia. Imaginationis miram ac stupendam, nec rarò delendam vim esse nemo non novit, nemo aliquandò non dolet : verùm tantæ virtutis, extensionis, amplificationisque eandem esse, ut vi imaginationis in lædendum hominem, pecus, atque frumentum determinatæ, humores corporis moveantur ; ut nata exindè transpiratio characterem vivæ hujus imaginationis sibi impressum, secum intimè commistum gerat ; ut hic stupendus character absolutè præpediat, ne, quæ aliàs transpiratio mox ab atmosphærâ absorbetur & annihilatur, jam spirituali imaginationis motæ impressione integrâ in absorbente atmosphærâ conservetur in-
tegra

tegra per atmosphæram, vento quantumcumque adverso, deferatur a motu, semel ab imaginatione hominis nocituri immisso, in distans plurium passuum, multarum orgyiarum, imò non unius, sed centum milliarium; quis adeò demens ut hæc gratis asserentibus gratis concedat? An, qui magiam negaturi, ejusmodi titivilitia gravi apparatu proferre audent, bonorum argumentorum non ostendunt penuriam? An non miserandum eorum est qui, ut rem captu difficilem, veram tamen, explodant, aliud quid tam sibi, quàm nobis captu impossibile obtrudere satagunt?

Profectò si omnis incantatio vera, non per diabolicam magiam, sed per explicitam mox vim imaginationis unicè peragatur, oportet eam inexhaustam immensamque esse. Mota imaginatio magorum Ægyptiacorum, ranas sibi repræsentantium, emanavit cum transpiratione raniformi non in *Pharaonem* Ægyptique principes solos, sed in urbis *Taneos*, ac vasti regni incolas omnes, & quidem sic, ut neque puer aut senex, neque vir aut mulier, in totâ Ægypto esset, qui non ubicumque locorum ranarum legiones cerneret, easdem diu noctuque audiret coaxantes, atque infilientes in se & sen-

tiret, & videret; dum interim nulla in regno rana adesset, nisi consueto ante hanc plagam more. Nonne ad negandum quod supra naturam in magiâ inveniunt, imaginationem suam, inconstantem illam, errabundamque corruptæ naturæ nostræ facultatem, adeò supra naturam extollunt, ut longè plus difficultatis in magiâ explicandâ sibi consciscant, quam nobis ejusdem per auxilium diaboli patratæ expositio pariat?

Cùm jam tertiâ vice argumentorum ordo me iis respondere jubeat, qui a magorum, præsertim autem Ægyptiacorum, operationibus satanam planè excludentes, totum eorumdem opus ad causas naturales referre contendunt; adnectere hic debeo ipsam textûs Libri *Exodi* de magis *Pharaonis* expositionem *Rever. Mesenguy*, quem, ut SS. Bibliorum haud minùs doctissimum quàm piissimum commentatorem eruditi existimant. Est in *Tom. II, Cap. V.*

« Hoc, atque similia relata a sacrâ
 » Scripturâ facta, an operationes magi-
 » cæ dentur dubitare non permittunt.
 » Veri magi dantur; homines scilicet
 » commercium habentes cum dæmoni-
 » bus, horumque ope res nonnullas effi-
 » cientes, quæ naturalem hominum su-

» perant potestatem. Id quidem negari
» non potest, quod quidam effectus ma-
» giæ adscribantur, qui vel extra imagi-
» nationem incensam, vel extra nefan-
» dam mentitorum magorum impostu-
» ram, vel extra errorem atque ignoran-
» tiam illorum qui, quidquid limitatio-
» ris sui intellectûs cancellos excedit,
» causis supernaturalibus tribuere solent,
» nullibi planè existunt. Verùm enim
» verò intellectûs perperam superioris
» dicti, ac periculosæ admodùm incre-
» dulitatis indicium foret, id omne aut
» imaginationi, aut imposturæ, aut igno-
» rantiaë, aut alteri cuicumque naturali
» causæ adscribere velle, quod sacra Bi-
» blia ad magiam, dæmonisque opera-
» tionem indubitanter referunt. Sin enim
» autoritates adeò manifestas explicatio-
» nibus violentis, & traditioni ignotis,
» eludere fas esset, licentia opinandi ef-
» fræna fieret; neque vel unica, quam
» sacra Scriptura refert, veritas existe-
» ret, quam temeraria philosophia suis
» argutiis, seu sophismatibus non labe-
» factaret. . . . Sufficiat id nobis probè
» nosse, quòd Deo placuerit permittere
» ut ii, qui ministri & instrumenta dæ-
» monis erant, divina *Moyfis* miracula
» ad certum quemdem terminum imita-

» rentur; quòdque dæmonis artificio at-
 » que potestate hæc efficerent. »

OBJECTIO XIV.

Falsò tribuitur magia virtuti diabolicæ, eò quod operâ magorum dicuntur homines evomere ranas, bufones, scorpiones, anguillas, clavos, cultros, gladiatorum enormes portiones, linum, stupam, aciculas, ossa integra, ligna, lapides, &c. non semel modò, sed pluries, imò per menses annosque.

Nam 1° hæc omnia plebis debentur inscitix & credulitati, quâ astuti magi sagæque abutantur, ut dum ejusmodi animalia, corporaque supponere mirâ suâ astutiâ atque dexteritate norunt, ignarum vulgus eosdem virtute naturam superante pollere existimet. Hujus facinorosæ suppositionis rerum exemplis historia scatet, eventusque quotidiani confirmant.

Sed 2°, si admitteremus omnes hæc historias verissimas esse, ne minimum quidem magiam diabolicam esse probarent. Bibliothecam historiæ & naturalis & medicæ pervolvendo, & hæc, & longè alia animalium insectorumque genera, ferrum, æs, plumbum, cultrorum, gladiatorum, sagittarum, vitri fracti frustra

haud exigua, acus, aciculas, &c. vel vomitu, vel alvo, vel utero, vel pulmone, vel vesicâ urinariâ ejecisse legimus, quas ejectiones philosophi & medici non nisi naturalibus adscripsere causis: ita quidem ut insecta & animalia ex semine exilissimo, ignoranter seu inspirato, seu deglutito, & per fœtum nutrimentumque domicilii nutrito exclusa, excretaque fuerint, & metallorum lignorumque frustra à pueris, ab amentibus, imò ab hominibus vaftris ad pecunias colligendas deglutita, naturali modo e corpore eliminantur.

RESPONSIO.

Resp. ad primam solutionem. Astutiam atque dexteritatem præstigiatorum frequenter miremur oportet, eamque haud rarò ad stupendos ejusmodi vomitus alvosque exhibendos admotam fuisse, ex verissimis novimus experimentis. Verùm quoque indubitatissimis experimentis novimus, corpora ejusmodi mirifica multò majora quàm ab homine deglutiri potuissent, & adeò dum evomerentur, in viarum angustiis hærentia, ut ab adstantibus medicis digito extrahenda essent, certò certius humano de corpore prodisse, ut *Part. I, Cap. I*, constitit. Non

concludamus proindè ex fictis vera non dari, sed vera extare, quia fingitur. Suum non negat pantomimus exemplar. Neque astuta virtutis simulatio nulla mortalium pectora verâ virtute ornari docet; imò potiùs simulatio prototypi veritatem demonstrat.

Resp. ad secundam solutionem. Clari viri qui vel legerunt, vel ipsi viderunt, per varias corporis vias heterogenea corpora, in objectione enumerata, eliminari, idque modo penitùs naturali, nimium concludunt, si ejectionem similiarum omnem soli tribuant naturæ. Vidi cum ipsis, ab infantibus puerisque deglutita, & vomitu denuò reddita ligna, ossa animalium, nummos, glomeres ferici, pannos; ut profectò aut deglutiri, aut vomitu ejici, præ mole, rigiditate, aspreddineque potuisse mirarer. Minimè verò indè consequitur id quod quæcumque similia horum perhibentur, modo æquè naturali contigerint. Hoc tamen ut nobis persuadeant autores nonnulli mirificè se torquent. Concedimus in morborum historiis multa *primùm* nimiâ credulitate pro veris dari, quæ arte præstigiatrice naturali prodierint: *Secundò* multa vera esse quæ de deglutitis ejectisque enumeratis rebus enarrantur. Ipse dedi historiam mi-

litis, cui cum suis combibonibus id moris fuisset, ut ad noctem omnes ebrii sua singuli pocula vitrea dentibus ruditer commolirent, ac deglutirent. Vide *Tom. XV. Rat. Med. Cap. III.* Alius militis, qui nummorum aureorum bonam copiam, ne eam sibi furarentur hostes, deglutierat, diu retinuerat, & tandem artificioso valdè vomitu denuò expulerat, *Tom. I, Rat. Med. cont. Part. II, Cap. VII.* Infantis demùm magnum nummum deglutientis, ac post 63 dies alvo reddentis. *Ibid. Tertio.* Spontè quoque fatemur insectorum, etiam majorum, ovula ignorantè posse deglutiri, & ubi exclusa foetaque creverint, per superiora, aut inferiora eliminari; ita ut quidquid naturali modo explicari possit, ad supernaturalem minimè referamus. Laudamusque vehementer omnes qui, quoad ejus fieri possit, nihil omninò ad supernaturales causas referant, quod explicari intelligique per naturales possit.

Verùm enim verò post centenos sic expositos casus, id minimè consequitur, ut non contigerint, quos legibus naturæ non explices. Provoco ad historias a me *Part. I, Cap. III, §. III,* enarratas. Si, qui has prodiderunt autores, testes fuerint autopti; si iidem sapientiâ, eruditione,

judicioque eminuerint, multam merentur a nobis fidem: si similia phænomena observata sint instrumentis atque characteribus in lecto inventis, & ablatis iisdem, mox cessaverint; si apud alios omnia symptomata, per menses continuata, mox siluerint, ex quò maleficus multâ pecuniâ illectus, magiâ magiam ad lectum solverit; si, post educationem acutorum vulnerantiumque corporum, mox salus citra incommoda vulneraque redierit; utique fateamur necesse est, quemadmodum in multis imposturam, sic quoque in non paucis inconcussam prædominari veritatem. Atqui ita se res habet, ut historiæ verissimæ, loco mox laudato enarratæ, fidem faciunt. Ergo non omnium negatio, sed prudens fictorum a veris requiritur distinctio.

Exemplum hujus egregium dedit nobis anno 1755, Clar. vir. *Paulus Valcarenghi*, in *Dissert. epistolari ad episc. Veronensem, de juvenculâ Veronensi, quæ saxa, lapides variæ molis & figuræ, frusta vitrea & ferrea, acus, catenas ferreas, &c. jam 13 annis, per superiora & inferiora eliminabat*. Sic enim naturalem hanc omnem operationem esse rostris unguibusque defendit, ut tandem finem hoc modo imponat: *Nollem tamen quempiam un-*

quam indè fortasse deducere me idèd quod in allatis circumstantiis naturales solas sufficere causas opinor, nulloque modo dæmonis hîc actionem admitto, id semper, & in aliis quibuscumque casibus; sentire velle. Dementis enim & scelesti hominis hoc esset, sacrisque paginis è diametro oppositum: quod idèd a me alienum est, atque, favente Deo, in posterum quoque futurum semper confido. Et quia egregii Mercklini sententiam tam appositè hîc refert Valcarenghi, nequeo quin eandem hîc inferam. « Credulitate laborant, inquit Mercklini, & in excessu peccare videntur: » equidem inter morbos nullum prorsus » ad incantationem accersere decet, » etiamsi abstrusissimis & insolentissimis » symptomatibus stipatus; nisi eum ex » naturalibus, vel potiùs præternaturalibus causis deducere nullo modo licuerit, adeòque omnem naturalium causarum potestatem transgredi, ac superare deprehendimus; tunc enim de supernaturalibus, seu transnaturalibus cogitandum: aliàs socordis & simplicis ingenii indicium esset ad supernaturalia confugere velle, ubi naturalia suppetunt. »

Hîc quoque viri, neque creduli, neque præoccupati, magni Hoffmanni, modus dijudicandi erat, Tom. IV, Diss. de

potentiâ diaboli in corpora. Pro fundamento dicendorum *Plinii Historici* hanc ponit sententiam : « Quemadmodum » multa fieri non posse , priusquam facta » sunt , judicantur ; ita multa quoque , » quæ antiquitus facta , quia nos ea non » vidimus , neque ratione assequimur , ex » iis esse quæ fieri non potuerunt judi- » camus : quæ summa insipientia est. » Applicat deindè hanc *Plinii* sententiam ad disputationem de magiâ , & æquè eos damnat qui nimium diabolo & incantationibus sagarum tribuunt , eaque , quæ ex merè necessariis & physicis causis fluunt , hisce adscribunt ; cum alii contra planè nihil potentiæ diaboli concedant , imò operationes ejus in corpora penitus negent. . . Certè in rebus facti solâ autoritate est nitendum. . . Jam autem num majori unquam autoritate historia factorum firmata & roborata sit , quàm ea quæ docet varios effectus diaboli in corpora naturalia , & hominis , meritò anceps hæreo. Gravis hæc gravis auctoris sententia est.

OBJECTIO XV.

Si quid veri magia haberet , si magorum constarent cum dæmonibus pacta , an non cerneremus sagas magosque divites , quòd Deo , summo bono renun-

ciantes, angelo prævaricatori, principi potentissimo, se totos dent, divinosque deferant honores? E re infernalis hujus principis esset, eos divitiis cumulare, quò & fideles ipsi manerent, & exemplo verboque multos alios a Deo apostatas, qui sibi superbissimo spiritui cultum divinum præstarent, redderent. Interim an pauperior, an egestate pressior, an miseriis cumulator, gens telluræ geritur, quàm ea sagarum magorumque? Vix videtur inanitatis magiæ clarior esse, validiorque demonstratio.

R E S P O N S I O.

Resp. prima. Si magiæ existentis demonstrationem omnia hucusque dicta dederunt, non dantur oppositæ sententiæ demonstrationes.

Resp. secunda. Noruntne, qui hoc obijciunt nobis, sic omnes maleficos, ut non nisi egenam totam hanc plebem esse tutò asseverent? Nos profectò, illosque illorum pars plurima latet, cum suo tenebrarum principe tenebras amans, quo certius diutiùsque noceat. Cæterùm historia nos docet viros principes, homines sapientiâ, divitiis, summisque dignitatibus inclytos magiam excoluisse.

Resp. tertia. Etsi verùm sit eorum, qui

judicium in manus incidunt, plures multa premi egestate, minimè hoc ad artem negandam facit. Fallax spiritus suos fallaciâ pascit, captosque in rete tenet; lucro pauculo spem facit majoris. Spe semper allecti, alacriter suâ impietate pergunt. Exempla hoc aliis in rebus confirmant. An nostrâ alchemisticâ gente pauperiorem noris? An dilapidatis cum propriis, tum divitum, quorum crumenas emunxerint, pecuniis, eò ardentiores in lapide philosophico quærendo obstinatoresque non videris? Simulatum quandoque lucri tantillum summas in spes erigit animos; cum autem spes longa corpora ad longævitatem disponat, longam alchemistarum vitam magnus *Boerhaave* hinc explicabat. Interim egeni vivunt, pauperes moriuntur. Si in arte fallaci, atque impossibili, spes sic obcæcat hominem, quid in magiâ non debet facere, quando subindè quid lucris miseris suis afferat cultoribus? Ipsâque hâc spe diabolus illos sibi arctiùs devincit, ut impietate in Deum, injustitiâ, odioque in proximum, eò securiùs pergant.

OBJECTIO XVI.

Abundè constitit per ea quæ *Part. II, Cap. I*, fusè dicta sunt, magiam maxi-

nam originis partem præjudiciis cum vulgi, tum judicum, ipsorumque *inquisitorum fidei* debere; constitit millenos homines magiæ reos habitos esse, qui, quid magia esset, ne unquam quidem audivissent: constitit judicum sæpè avaritiam insatiabilem criminationes, a præjudicio & ignorantia natas, multiplicasse: constitit denique accusatorum confessiones, astutiâ, & horrendâ inauditâque crudelitate extortas, ab iisdem tamen suam innocentiam per omnia sacra testantibus, centies revocatas fuisse. Ita ut ne umbra quidem magiæ post hæc omnia supersit, soliusque & ignorantia, & barbariei, & auri sacrae famis figmentum sit.

RESPONSIO.

Resp. prima. Historia magiæ ista a magiam negantibus tradita, hyperbolam in eo sapit, quod vera quædam exaggerando, & necessaria tacendo, falsam nobis rerum exhibeat effigiem. Quando temporum illorum calamitatem lugent, cur complurium cum ecclesiasticorum, tum civilium judicum eruditionem non attendant? non laudent æquitatem? non mansuetudinem, integritatemque extollant? Cur confessiones citra blandimenta minati-que, citra torturam aut crudelitatem

omnem factas, atque maleficorum, sive obduratorum, sive resipiscentium testimonio ipso confirmatas, callidiusculè reticent?

Resp. secunda. Neque si exaggeratio judicum ignorantiae, crudelitatis, avaritiaeque, nulla hîc peccaret, an probaret id quod objectio profert argumentum? Qui hoc modo ratiocinantur, videant quò præcipitent sese. Quandò anno 64 *Romam* flammis in suû oblectamentum *Nero* imperator consumpserat, ac incendii culpam in Christianos, jam undiquè odiosos conjiciens, numerosissimos illorum, tanquam incendiarios, crudelissimæ morti exposuerat; an Romani, qui innocentiae Christianorum convicti erant, benè conclusissent nec extare, nec extitisse unquam incendii crimen? Si *Verres*, si *Mezentius*, si *Nero*, *Domitianus*, & id genus centeni alii homines quos odio habebant, quorumve inhiabant possessionibus, furti, cædis, proditionis crimine accusaverint, mortique tradiderint, qui omnes tamen fuère innocentes; an qui hanc gentem innocentem plorabant, si nullum unquam furtum, nullum læsæ Majestatis crimen, nullum homicidium extitisse conclusissent, nonne risissemus illos? Et ut aliquid proximius in rem di-

cam, non sine animi dolore & mœrore fatemur tempora extitisse, quibus hominum haud sanè pauci hæreseos accusarentur, inquisitorum ignorantia, crudelitate, auri cupiditate, ad falsam suam accusationem adigerentur, & vel morti, vel bonorum confiscationi, vel exilio adjudicarentur, atque ad sententiæ executionem usque integræ suæ fidei Deum testem invocarent. Numquid ergo secundum hoc suum principium, & jure quidem, conficiant hæresin nullam vel extare, vel extitisse unquam? ut igitur cum tantâ orthodoxorum falsâ hæreseos accusatione & damnatione, hæresis tamen extitit semper, ita similis conclusio & de magia erit.

OBJECTIO XVII.

Ipsa historia magica nihil apertius docet, quàm quod mera impostura, ridicula jactantia, arsque planè præstigiatrix sit. Et sacræ paginæ hoc ipsis hisce verbis testantur; hoc credidit Ecclesia vetus; hoc multoties asseruerunt Ecclesiæ patres, doctores, historiographi; quemadmodum toties contra adversarios nostros, quidquid reclamaverint hi, demonstratum fecimus. Opus tamen est novis hoc confirmare demonstrationibus, ut

convictus quisque fit auguria, incantationesque individuas idololatriæ comites esse, & ut olim, ita adhuc apud idololatrias gentes, ut ut ridiculas, perpetuò exerceri.

Primò consulendus hîc *Kæmpferus* est, tam in *historiâ Japoniæ*, quàm in *Amœnitatibus exoticis*. In *Hist. Jap. Libr. III, Cap. V*, ordinem religiosum *Jammabos* sacerdotum montanorum describit, se morbos magicè curare contendentium, idque pilulis confectis ex chartâ in quâ monachus ad enarrationem ægrotantis inscribit characteres, hanc in idoli locat altari, miris gesticulationibus sacram facit, confectasque ex eâdem pilulas, *Goof* dictas, cum aquâ de flumine, aut fonte, non minore superstitione haustâ, porrigit ægro. Quam inanem atque fallacem hanc prætentam magiam ipsi ducant *Japonenses*, vel ex eo liquet, quòd suum *Goof* non sumant, nisi quandò, irritâ consuetâ patriæ medicinâ, morbus in desperationem tendit. Quantum ad cæteras decantatæ *Japonensium* magiæ partes attinet, in revelandis arcanis, in accusatorum culpâ innocentiâque detegendâ, in corporibus adversùs arma & ignem armandis, nullam unquam demonstrationem deprehendit.

In *Amœnitatibus exoticis politico-phy-*

sico-medicis Fasciculo III, Observ. XV, idem Kæmpferus exhibet nobis Persarum, & ulterioris Asiæ Indorum magiam, in quâ pag. 651 dei Wisthnu festum, cui cum variis Europæis adstitit, describit. In hoc festo Malabarico vestales virgines, huic festo peculiariter sacras, sacerdotes populo primùm proferunt modestas, reverenterque, quemadmodum ad sacra decet, incedentes: mox dein genios pravos in easdem, ut aiunt, immittunt, sic ut nullæ hîc desint dæmoniaco- rum gesticulationes. Tandem quo idoli majestatem potestatemque plebs resciat, adoretque, vestales horæ spatio in templo, præsentem nemine, morantur, elapsâque horâ has æquè quàm principio modestas, compositas, reverentesque, exhibent populo sacerdotes.

Verùm Kæmpfero, cæterisque Euro- pæis visum hoc probabile fuit, electua- rium ex herbis insaniam, convulsionem- que inferentibus, compositum, vestali- bus datum fuisse; undè dæmoniaco- rum confimiles redditæ fuerint: in templo verò, quemadmodum Indo-Batavus quis per ostii foramen vidisse se putat, por- rectum virginibus antidotum fuisse. Et Obs. XVI, totus est hic itinerator doc- tus in ligaturâ, sive conjugalis copulæ

impedimento *Indorum*, ac potissimum *Macassarorum* describendo; notatque Christianis orientalibus, iisque ditioribus, moris esse, ut magus, vel saga matrimonialibus ceremoniis adsit ipse, vel ipsa, quæ deligare, si maleficus quis ligasset, actutum posset: quibus ceremoniis ipsum se interfuisse asseverat quidem; at verò vanas modò gesticulationes, falsas suppositiones, merasque imposturas esse, cunctas hæcæ ceremonias arbitratur.

Vidit itidem *Kæmpferus* commune illud spectaculum *Indorum* in deæ *Rauni* honorem, quæ ipsa olim heroina, non nisi fuso cruore, ludisque palæstricis, solere delectari dicitur. Septem igitur nobiles athletæ à machinâ peraltâ duabus uncis ferreis, per musculos dorsi adactis, suspendebantur, alter post alterum, unâ manu gladio, alterâ ingenti clypeo muniti. Tribus continuis vicibus templum hæc mobili machinâ circumvecti, fortiter arma, lanistarum more, vibrabant; tum etiam caput, axillas & crura, histrionum lepore, veluti per aëra natantes, motabant, ne minimum quidem ex suis actionibus, & ex crudeli cruentâque suspensione doloris indicium præbentes. Clarus autor totum valido narcotico, ne utquam verò causis supernaturalibus ullis, tribuit.

Secundò. De Nigritarum magiâ plures testes à magiæ defensoribus laudantur. Verùm invenimus testes haud sanè paucos, qui & longitudine temporis quod apud ipsos triverint, & commercio quod continuò cum iisdem habuerint, autoritateque, quâ iisdem complures annos præfuerint, majorem cæteris fidem merentur. Porrò rident hi cunctam illorum magiam, tanquam mera idololatrorum sacerdotum præstigia, licèt hæc vero cum dæmone commercio fieri censeat plebs credula.

Sic *Wilhelmus Bosmann*, qui longâ annorum serie, *Batavæ societatis Indiæ occidentalis* autoritate, præfuit Nigritis ad *aureum*, ut vocant, *littus in Guineâ*, *Epistolâ X*, longè latèque describit nobis rudis hujus *Africani* populi auguria; falsè autem ridet sacerdotum, aut magorum calliditatem, quòd in fictis suis, sive auguriis, sive auspiciis, mille adhibeant imponendi artes, ne fucum plebs subolfaciat. Ut *Bosmannus*, sic *Joannes Morgan*, Anglicus scriptor, *historiæ Barbariæ Tom. I, Cap. V*, relatâ infelici expeditione *Africanâ* imperatoris *Caroli V*, ejusdem ita infortunatæ in causas indagavit, cùm ipso in loco esset, idque eò attentius examinavit, quòd classis navalis

imperatoriae clades maleficio tribueretur. Historiam hanc ex Gallico autore *Lau-gier de Tassy*, atque ex *Algerinorum* relatione, diabolo adscriptam traditurus, in antecessum nos præmonet anilibus fabulis quàm veritati similia cuncta esse, quæ perhibent illi.

Doctus vir *Joannes Egede*, in Libro de eâ *Americæ* septentrionalis parte, quæ *Vetus Groënlandia*, seu *Fretum Davis* vel *Davidis* appellatur, *Cap. XVII*, de religione, seu potiùs superstitione, *hujus populi*, apud quem *Daniæ* regis jussu Missionarii munere 15 annorum spatio functus est, multa nobis retulit eorum, quæ incolæ de suis & magis, & exorcistis secum communicaverant, hosque didicit ab illis esse distinguendos in viros spectabiles, cum spiritibus cœlestibus conversantes, momentoque temporis ex ædibus in summos cœlos raptos, ubi a viris sapientibus, prædecessoribus suis instruuntur de agendis, & in magos, ac maximè in sagas, quæ suâ magicâ arte hominibus nocere in vitâ bonisque contendunt : priores multo honore donisque gaudere; posteriores vilipendi, imò quandoque, ut societatis humanæ pestes, morte plecti. Porrò utriusque generis artificia autor, post 15 annorum

experientiam, non nisi mimica & lucrificabilia esse arbitratur.

RESPONSIO.

Resp. prima ad singulas objectionis patres simul. Qui retulêre has observationes autores se magiæ negatores declarare minimè verentur, adeòque testimonia paxillulùm suspecta reddunt. Concessis verò quæ volunt omnibus, consequitur id, ut vera magia haud ex æquo apud singulas idololatrias gentes exerceatur; utque sint, apud quas planè præstigiatrix duntaxat sit; sicuti ex prioribus constitit esse, quæ veram eandem possideant colantque. Verùm vix admittere negantem ipsorum sententiam possumus, propter ea ipsa, quæ ipsis inter narrandum hinc indè elapsa sint. Quæ ordine hîc enarrare operæ pretium erit.

Ac primò quidem *Kæmpferus* in suâ primâ historiâ relegendus est. Eò quòd *Japonenses* suas sacras pilulas non sumant, nisi in summo moriendi periculo, credit nullarum virium easdem esse, cùm alias maturiùs adhibituri essent. Non video conclusionem justam esse; nam videtur hoc medicamentum magicum non nisi supremo morbi discrimini reservari, hincque maturiùs non assumi: quia verò tunc

assumunt *Japonenses*, idque perpetuò; an non indè juvamen sæpè habere videntur? Profectò usus absolevisset, si sacerdotum ars merè ludicra foret.

In alterâ historiâ idem itinerator ac medicus, censet *vestalibus virginibus* electuarium ex herbis, convulsionem fatuitatemque generantibus, porrectum fuisse, ut insanirent: & quod dæmoniacarum more insanientes, inque aditum templi reductæ, intrâ horam sapientes modestæque in populum remitterentur, dato adscribit antidoto. Quo utroque & insaniam, & sanam mentem faciente medicamine, sacerdotes credit fucum populo facere, ac si ipsi genios pravos in vestales immisissent, & *dei Wishtnu* potentia tanta esset, ut fugatis dæmonibus sana cuique mens rediisset. Ad confirmandam autem suppositionem suam, quàm mirificæ ad cerebrum corpusque turbandum sint potiones *Malabarorum*, expertum se narrat in se ipso sociisque suis fuisse, dum ab illâ gente convivio excepti, ludicrum omninò exhiberent spectaculum.

Nullam ergo magiam diabolicam dari ratus *Kæmpferus*, cùm videret *vestales juvenculas* ex feriis modestisque mox dæmoniacè furibundas, audissetque hoc a sacerdotum cœtu cacodæmonibus, a se

in easdem missis adscribi; quod ipse fieri negabat posse, maluit electuarium insanum pro causâ suspicari; cujus suspitionis nullam vel minimam rationem habebat, nisi quòd cæterum tam subito, inque singulis natam insaniam, tamque subito suppressam capere non posset. Quod verò biennium in *Japoniâ*, hemipolis ferè regni transfigens, nunquam suam sine ullo fundamento captam suspicionem, vel minutissimo experimento, potuerit probare, est profectò quod miremur; quodque gentis in eodem cultu, cum iisdem terrificis, stupendisque ceremoniis, perseverantiam & fidem expertus, nec ad falsitatem demonstrandam tanto tempore aptus, sententiam non mutaverit, est quod capere nequeamus.

Verùm *puellas vestales*, insanientes antidoto dato resipuisse vir *Indo-Batavus* vidit: ergo per vim antidoti intelligitur antea insaniens venenum exhibitum fuisse, sufficienterque probatur.

Nisi me animus fallit, non video hoc exindè consequi. *Indo-Batavus* ille narravit antidotum datum *vestalibus* in aditu templi: aditum autem hunc adeò spatiosum fuisse, ut universi templi tertiam amplitudinis partem coæquaret: in tam vasto ædificio unicam modo lampadem

splenduisse : ac tandem se non potuisse ; nisi per ostii foraminulum , quid videre. Conclusionem relinquo lectoribus.

In *tertiâ* historiâ , ubi negat copulæ conjugalis ligaturam , nullam suæ negationis rationem afferens , mero ratiocinio se rem confecisse putavit.

Sed in *quartâ* *Kæmpferi* historiâ quid memorabile se offert nobis. Vidimus enim clarum hunc autorem eam opii adscribere virtuti ; quod an credibile , videamus. *Primum* notandum est athletas illos septem a peraltâ machinâ pendere , duobus uncis ferreis , in dorsi musculos infixis. *Secundò* eos sic suspensos unâ manu clypeum , alterâ gladium vibrare fortiter debere , ita ut unci in dorsi musculos infixi , & eosdem , & tendines , & nervos convellere lacerareque , ac varias & sæpè notabiles hemorrhagias , vehementesque convulsiones creare debuerint. *Tertiò* athletas in horrendum hunc modum pendulos , circùm integrum templum circumvehi ter solere ; sic ut motus ille continuus , atque diuturnus avellere & dilacerare dictas partes vehementer debuerit , corpusque totum in enormes agitare convulsiones. *Quartò*. In ternâ hâc circùm templum circumductione eosdem caput , axillas , cruraque motitare ,

ac lepore histrionum veluti per aëra nat-
tare debere ; undè dolores , convulsi-
ones , delacerationes vehementer augean-
tur oportuit. Nihilominùs athletarum ho-
rum nemo vel signum dat , aut molestiæ ,
aut convulsionis , aut doloris , aut defi-
cientis cruoris ; nemo vel in ipso immani
sacrificio hoc , vel postea , vulneribus
convulsionibusque periit.

Causisne igitur naturalibus miranda hæc
phænomena , an supernaturalibus tri-
buenda sint ? quæritur.

Naturalibus *Kæmpferus* censet : *In cir-
cum* , inquit , *qui suspendendos stringebat* ,
me continuò intrudens , video a brachmane
propinari ex nucis cocos putamine haus-
tum aliquem , procul dubio narcoticum , qui
dolores sopiret , quos a Deo templi præ-
sidi aboleri credebat populus. Interroganti
mihi respondebat sacerdos : succum esse
lansjes , quem adversùs sitim & deliquium
propinarent. Lansjes est nux cocos imma-
tura , liquorem dulcem continens , qui suc-
cessu temporis coagulatur in nucleum.

Credidit ergo *Kæmpferus* non verum
succum cocos , sed narcoticum propina-
tum fuisse suspendendis. Condonarem me-
dicinæ ignaro hanc suppositionem : quî
verò condonabo eam medico , qui virium
simplicium apprimè gnarus , nosse debuis-

set narcoticum esse non potuisse, quo crudelissimi, continuò post narcoticum assumptum millies renovati, & non ferendi mortalibus dolores ita sopirentur, *ut ne minimum quidem*, sicut ipse scribit, *ex actionibus & cruentâ suspensione præberent doloris indicium?* An ejusmodi existat in rerum naturâ narcoticum, seu opiatum, quod crudelissimos dolores consopiat, causâ dolorum atrocissimorum & continuâ & assiduò renovatâ? Experimento novimus quàm parùm formidanda narcoticorum dosis dolores cancriferos, v. g. uteri, aut sopiat, aut saltem leniat, quia perseverat causa doloris. Ut ne a granis 72 opii quidem, pluribus consequentibus noctibus datis, utero cancrifera mulierem ne vel minimum oculis somnum vidisse viderim. Ast, inquires, narcotici vis aucta adeò fuit, adeòque liberalis data ejus dosis, ut debuerit soporare dolorem. Igiturne hæc enormis opii copia sopivit dolores, ut ne renovatâ quidem assiduò causâ, vel minimum perciperentur; & intereà non affecit vel hilum cerebrum, cùm nobiles athletæ toto ceremoniarum tempore clypeum gladiumque vibrarent, atque corpus singulosque artus, histrionico more, perpetuò agitent, corporisque proprii pon-

dere magis magisque transfixos musculos dilacerarent? Igitur autor noster, qui optimè novit a narcoticis id quod præten- dit præstari non posse, hoc subterfu- gium unicè ideò quæsvisse videtur, ne in hâc idololatriæ pompâ diabolicam ag- nosceret operam. Tutius credidisset, fide sacerdotis, esse nucis *cocos* succum, qui copiosus, lacteus, dulcis, blanditie fa- tuus, fitis restinguens ardorem est, ut pluries gustavi & expertus sum.

Imò verò, inquires, ipse *Kæmpferus* testatur se pluresque sociorum convivio apud *Benjanos* exceptos, tali narcotico potionatos fuisse, ut omnes fatui, in ca- chinnos soluti, per nubes & irides vehi sibi visi essent, donec hesternam crapu- lam edormivissent. Demus & hoc: an illustris noster itinerator cum sociis cru- delissimâ torturâ cum athleticis vexatus fue- rit, ut putet se effectus ejusmodi, atque illi ediderant, edidisse? An athleticæ in cachinnos continuos durantibus istis cere- moniis solverentur, ut illi? Nihil ergo simile inter hosce & illos fuit.

Sed crudelissima hæc idololatriæ cere- monia & magis communis apud gentem hanc est, & aliis comitatata exercitiis, quàm quidem *Kæmpferus* notat. *Dapper* in *Asiæ descriptione*, pag. 160, nobis re-

ligionem *Brahminorum* enarrat, ac omnia vota, ac pœnitentias, quas pro peccatis suis, seu sacerdos, seu ipsi sibi imponunt, etiam eleganti tabulâ repræsentat, & hanc nobis, ut frequentem pœnitentiam aut votum, effigie monstrat. Hîc nulla mentio alicujus aut potûs, aut medicamenti: hîc pœnitens longo tempore ab uncis, dorsi carnes penetrantibus, suspensus aëra scuto gladioque verberat, in deorum laudem hymnos cantat, & *sclopetum* sæpiùs onerat & explodit. Et fœminæ, æquè quam viri, hoc, sive voti, sive resipiscentiæ exercitium subeunt: voxque una cunctorum est, nihil aut percipi indè doloris, aut prava symptomata sequi.

Meritò igitur jure concludo, non posse causis ullis naturalibus hoc idololatricum exercitium adscribi, sed diabolicum opitulari auxilium. Atque hæc fat superque de *Kæmpfero*,

Objectionem petitam ex *Bosmanno* & *Morgano*, paucis expediam. Per omnia constat utrisque animam esse omne negandi magicum. Fortè jure etiam negarunt, cum tot imposturis sæpè magia simuletur. Hoc nunc quomodò probaverint audiamus. Historias suas enarrant, & nullâ datâ ratione imposturas vocant,

affatim rident, & ad alia transeunt. Ergo quod ex hisce objicitur nobis, profectò nullius est ponderis.

Tandem ad objectionem ex *missionario Egede* petitam, dico eum ita negasse magiam, ut vel in dubium vocare eam, vel admittere aliquandò visus sit. Quid enim aliud, postquam negare magiam visus esset, hæc ejus animadversio significet? *Quamvis hæc omnia asseverant incolæ, ait, haud faciliè inducor ut credam in hisce, seu vaticiniis, seu exorcismis, aliquid verum intercurrere cum diabolo commercium. Quantum enim mihi apparet, videtur mihi & circulatoria eorum ars esse, & præstigiatrix, & mendax, quâ apud illos callidissimi, cum lautè solvi ipsis soleat, abutuntur. Negari tamen penitus non potest, quin diabolus cum iisdem cooperetur, præstigatorumque princeps sit, quo miserandas hasce gentes sibi captivas teneat, neve Deum verum agnoscant prohibeat. Qui igitur negat magiam & non negat, his contra veræ magiæ sententiam laudari, neque opponi nobis debet. Dicit tamen, inquires, haud faciliè induci se ut diaboli credat intercurrere commercium. Hoc dicit, vel quia rationes habet, vel quia magiam veram non dari ferè credat. Nullam autem rationem dat cur*

diabolum ad magiam *Groënlendarum* non admittat; nullamque rationem, ob quam vel facta ipsa neget, vel per causas naturales explicet: ergo mentis præoccupatione videtur ferè negare diaboli ad magos concursum, sic tamen ut de suâ opinione dubitare valdè nonnunquam videatur.

OBJECTIO XVIII.

Nunquam magis dæmoniaca magia radicatus evulsa est, quàm viri doctissimi *de la Chapelle* eleganti tractatu. Scatet quippe historiis antiquorum, recentiumque dierum, quibus evincitur solius naturæ opus & exercitium esse omne *ventriloquorum* portentum. Sic quidem, ut, cùm extiterint, extentque ventriloqui, quorum mentem, non detestanda cum *principe & rectorè tenebrarum harum* conventio, sed verus religionis, verus *patris luminum* cultus & amor explebat, error nullo modo condonandus sit velle gastriloquos dæmonis operâ agi. Si itaque nullo modo dæmonum, sed singulare naturæ opus sit, an secundum sæculorum elapsorum ignorantiam, illos quos pythones natura fecit, vivis ultra licet comburere flammis? An unà non cadit omnis de verâ magiâ error, eò quòd, sicut pythorum, ita ma-

gorum augurumque omnium, artificium deprehendatur esse πολυδυναμῆς naturæ opus ?

RESPONSIO.

Laudamus eruditi viri *de la Chapelle* opus, cujus epitomen lubens dedissem, ni argumentorum historiarumque vim infirmasset extractum: undè potiùs ad opus ipsum mitto lectorem. Gratias ipsi referre ecclesiastici, politici, jurisconsulti, medici ac phyci debemus, eò quòd, quidquid de hâc materie, & utile, & necessarium scitu erat ex tenebris eruerit, & in tam clarâ luce collocaverit, ut haud parùm indè didicisse ultrò fateamur. At verò cùm non in omnibus cum illustri auctore convenire, neque indè id quod ille per omnia concludere possimus, licebit nobis eas rationes proferre, quæ, ne hucusque assentiamur, præpediant.

Operis enim conclusio ea est, ut cum pythone omnis omninò magia diabolica è rerum naturâ exulet, neque ullus in posterum aut magus, aut saga, aut incantator morte puniendus sit. Huic verò conclusioni quænam fundamenta substraverit autor, inquirere operæ pretium est. Porro argumentum suum sic format.

Ventriloquos creditum fuit non na-

turæ, sed fatanæ auxilio tales esse, ob idque mortis supplicio dignos.

Atqui ventriloqui non fatanæ, sed naturæ viribus ventrioliquium exercent.

Ergo per omnia sæcula perperam creditum fuit eos & diabolo agitari, & morte dignos esse. Huc ejus redit totum opusculum.

Singulas ponderemus propositiones. Majorem censeo sic esse distinguendam: Ventriloqui, qui hâc suâ arte neminem unquam, aut seducere, aut lædere contenderunt, neque quod naturæ vires superet unquam aut fecerunt, aut facere tentaverunt, crediti sunt & diaboli potestate agere, & mortis rei esse: nego majorem. Ventriloqui, qui hâc suâ potestate alios lædere, alios ad impietatem seducere conati sunt, quique prodigia viribus humanis certò certius superiora ediderunt, diabolicâ potestate egêre necisque digni habiti sunt: concedo majorem.

Ad minorem respondeo quoque distinguendo: Qui non a dæmone, sed naturâ & industriâ ventriloqui dicebantur, extiterunt semper, sed numero paucissimi: concedo. Ventriloqui omnes ab orbe condito, in dies usque nostros, non dæmonis, sed propriæ naturæ viribus exercuerunt ventriloquium: nego mi-

norem. Et pariter distinguo consequentiam.

Distinctionis autem rationes hasce dabo.

I. Leges in *pythonas* latæ ideò hos mortis supplicio plectunt, quòd suâ arte vel ad idololatriam, vel ad dæmonum cultum homines seducere studeant; vel quòd simul perficere ea conentur, ac reapse perficiant, quæ nemini mortalium per naturæ vires perficere datum est. Evictum hoc primâ mei operis parte fuit.

II. *Pythones* appellantur in legibus omnes magi & sagæ auguresque; ita ut nunc hoc, nunc alio horum nomine recenseantur. Idem & in primâ hujus parte probavi.

III. Doctus & sagax autor per omnes suos labores non potuit, in universâ trium sæculorum totius *Europæ* historiâ, ultra 12 aut 13 homines, naturâ industriâque *pythonas* detegere: qui profectò ad eandem conclusionem de *pythonum* omnis mundi ætatis miriadibus formandam, nihil prorsum faciunt. Rectène ab his paucis concludat ad omnes?

Ponamus regnum quoddam vastissimum adulterinâ monetâ infame esse: ponamus prætereà in eodem regno, post sedulam

inquisitionem, genuinas monetas numero duodecim inventas esse: justone concluderem nec esse ibidem, nec fuisse unquam, ne vel unicam quidem adulterinam monetam?

Si contingeret me apud gentem populosissimam esse quam, aut otiosam, aut ebriosam, aut proditoriam, aut maledicam vetus fama veraque ferret; ego autem in historiâ gentis a ter centum retroactis annis duodecim homines detegerem, qui vel laboriosi, vel sobrii, vel sinceri, vel veridici fuissent; an jure concluderem falsam esse quæ huic nationi iniusta esset infamiam?

Imò si longè numerosiores invenissem qui vitioso gentis caractere vacarent, intempestiva mea conclusio foret. Per solas suas naturæ æstutiæque vires addiscunt multi vafri homines tam vividum referre *epilepsiæ* simulacrum, ut epileptici reverà esse benè multis videantur: quorum multa exempla in *Rat. Med. Tom. V & XV*, cum publico communicavi. Igiturne, detectâ toties fraude, sapienter concludam neque veram existere, nec unquam extitisse epilepsiam? An quod ab omni retro tempore, hodie dumque, tot sint a dæmone fictè obsessi, ritè confecerò nullos verè obsessos unquam fuisse?

Vide quid *Tom. XV* de dæmoniacis notavi.

Igitur egregius autor duodecim suos, quos pythonas vocat, per naturam industriamque eò pervenisse ut possent, si vellent, multis veri specie imponere; posse quoque ad pravas intentiones eâ quâ pollent facultate abuti, tutò concludere, multosque fortè horum similes ante 1000, 2000, 3000 annos extitisse, aliisque imposuisse, conjectare quidem inculpate potest: ultra verò nihil: quod enim ultra conficere ex iisdem contendit minimè indè consequitur.

IV. Nimius est ad cæteros magos omnes a suis pythonibus saltus. Si egregius scriptor reverà probasset, non modò suos duodecim trium sæculorum omnis orbis notos pythonas, verùm etiam quotquot ab origine mundi per universi orbis plagas ejusmodi extitissent a naturâ duntaxat, neutiquam verò ab angelo pravo, hâc pollere facultate; si hoc, inquam, jam probasset, jus indè nullum, nullam causam habuisset cur idem, sine ullo prævio argumento & demonstratione de magiâ, affirmaret. Multò autem minis nunc, cùm nihil, nisi suos duodecim nihil commune cum cacodæmone habe-

re, unicè probaverit. Hunc igitur hiatum supplere tentabo.

Potuisset utique probare facilè magos multos vocari, naturæque excedere vires dici, qui nihilominùs solis agant naturæ facultatibus: imò & illorum qui magorum affectarent nomen, fassos tandem fuisse id quod tanto cum hominum stupore perpetrassent, soli suæ astutiæ, calliditati atque intrepiditati debere. Potuisset nobis mirificas enarrare momorum actiones, qui lusu chartarum, qui certâ chartarum electione, distributione, confusione, collectione, attonitos reddunt adstantes; qui tam callidè norunt manum dirigere adstantis, ut hic per omnia juret, se quod manu teneat extra fenestram projecisse, dum interim ille id quod alterius manûs continebat, mirandâ dexteritate suâ clàm sic prehenderit, ut fucum subolfacere ne attentissimi quidem spectatorum potuerint. Hoc enim candidè fatendum est, quamvis apud æruscatores & præstigitores diaboli concursum perpetuò secludere nollem, eosdem tamen tam portentosâ propriâ calliditate edere, ut vel prudentissimi viri removere ab animo supernaturalis concursûs suspicionem vix possint.

Hisce similibusque exemplis, millenos falsò pro magis, aut haberi, aut habitos fuisse probare liquidò potuisset autor noster, quemadmodum idem de suis probaverit pythoibus. At verò, hoc probato, superesset illi, ut idem de omnium ævorum per universum orbem magis ac sagis probaret: quo penso laborioso absoluto, legitimè tandem veri quid conclusisset. Sed nullo argumento contra magiam prævio, ex suis duodecim, quos ita vocat, ventriloquis, ad ventriloquos omnes concludere; quin, ac si levissimi res negotii esset, omnem magiam sub eâdem conclusione comprehendere, nescio an sit severioris logices præceptis consentaneum?

V. Haud exiguus nodus auctori solvendus manet, injustâ planè morte plexos pythonas pronuntianti, quos non ecclesiasticæ civilesque leges duntaxat, verùm ipsa lex divina mortis addixit supplicio. Miror ab ipso difficultatem hanc, quam saltem indicare debuisset, fuisse prorsùs dissimulatam. Cùm enim suis duodecim numero ventriloquis, omnis ævi ventriloquos similes esse censeat, & ventriloquos morte plectendos esse Deus jubeat, difficultatem hanc agnoscere, & si potis fuisset, solvere debuisset.

VI. Quid si in toto suo opere nihil probarit? Hoc ego demonstrari liquidò posse reor. Titulus operis *de ventriloquis* est: opus ipsum ne hilum quidem *de ventriloquis*, unicè verò *de bissonis* agit. Aliud quippe est loqui, ut vox ipso de ventre videatur oriri auditoribus; aliud iterùm est & vocem naturalem edere, & mox vocem simulare, quam vel ex valdè sublimi, vel de profundo, vel utrovis latere, 20, 50, 100 abindè passibus edi putes. Hanc duplicem adeò diversam loquendi facultatem *vir doctus de la Chapelle* in omnibus suis; hanc scriptorum nulli memorarunt in pythoibus, nec sacri, nec profani. Ipse Deus nobis *Isaiæ XXIX, v. 4*, verum descripsit quo loquuntur pythones modum. *Humiliaberis, de terrâ loqueris, & de humo audietur eloquium tuum; & erit quasi pythonis de terrâ vox tua, & de humo eloquium tuum mussitabit.* Ἐρασπίμωτος, inquit *Scapula*, « quasi diceretur ventri- » *loquus*: sic vocatur qui vel quæ in » ventre dæmonem habet, responsa in- » terrogantibus dantem: magus & ario- » lus, apud Græcorum Bibliorum inter- » pretes. *Galenus* vult apud *Hippocratem* » ita appellari eum qui clauso ore lo- » quitur, quasi ventre loqui videatur. » Cùm & *Scapula* nos ad *Hippocratem* re-

mittat, & *D. de la Chapelle* hâc occasione quoque laudet *Hippocratem*, hîcque reverà negotio haud parum lucis afferat, ipsum audiamus æquum est.

Epidemicorum Libr. V, & iisdem penè verbis *Libr. VII*, sic habet ille: *Polemarchi conjugii, per hyemem anginâ laboranti, guttur intumuit cum multâ febre, & sanguis missus est, faucium suffocatio desuit, febris perseveravit. Sub quintum diem tumor ad lævum genu cum dolore subortus est, eique ad præcordia quiddam coacervari videbatur: κ̄ κατὰ τὴν καρδίαν ἰδοικέ τι συλλέγεσθαι, αὐτῷ; & veluti aquæ immersi respirant, ipsa respiravit: κ̄ ἀνέπνεεν ὡς ἐκ τῆ βεβαπλισσάαι ἀναπνέουσι, κ̄ ἐκ τῆς σήδεθ ὑπεφόρεν, ὡσπερ αἱ ἐγγαστριμοτοὶ λεγόμενοι, τοιοῦτό τι ζυνέβαινε. & ex pectore levem strepitum sonorum edebat, quemadmodum ventriloquæ dictæ edere solent; simile quid contingebat.*

Consulens interpretes, *Galenum*, *Hollerium*, *Duretum*, *Prosperum Martialem*, *Foësum*, *Charterium*, aut nihil, aut parum admodum inveni, quod textum hunc clariore in luce quàm per se est collocaret. *Charterius*, magisque eo *Foësius*, delectarunt se textum, non ut ego verbo tenus in latium transferendo, sed paraphrasi ad sensum magicum referendo;

fic ut qui græcum textum aut ignorant ; aut non consulunt , concludere debeant *Hippocratem* suas ventriloquas dixisse fatidicas mulieres , quæ *pythone* afflatae , ventre oracula fundunt. *Galenus* , qui in suo exemplari non *ventriloquas* , sed *ventriloquos* legit , simpliciter eos sic vocari scribit , qui ore concluso loquantur , eò quòd videantur ventre sonum edere , & loqui. Inclytus *Haller* in suo *Hippocrate* , ut *Galenus* , *ventriloquos* , non *ventriloquas* reddidit , cæterum textum simpliciter tradidit. *Foësius* , *Charterius* , pulchrum meum *Aldinum* exemplar , in græco *ventriloquas* habent.

His verò missis , ad textum interpretibus non egemus , quem practicæ observationes mihi clarè explicuerunt. Duo *Hippocrates* dixit : primò *Polemarchi* conjugem respirasse , velut illi qui in aquam demersi sunt respirare solent : secundò , eam ex pectore levem strepitum sonorum edidisse , quemadmodùm *ventriloquæ* dictæ edere solent.

Porro causam utriusque hujus phænomeni claram *Hippocrates* reddidit. Anginâ hæc mulier hyeme laborans , ante quintum morbi diem faucibus liberatur ; haud bonâ tamen crisi , sed crudæ atque morbosæ materiei intra humores resorptu ;

undè & notat febrim acutam continuasse. Errabunda hæc in humoribus materia, primùm ad genu sinistrum metastasin seu transmigrationem meditatur moliturque : at verò, sive ineptitudine loci ad recipiendum, sive abundantia materiæ loci superantis capacitatem, sedem demùm figit in pulmonibus sic, ut vox ferè suffocetur. In hoc autem consimilibusque casibus, dum ægri volunt loqui, vocem audivit *Hippocrates*, vocem & nos aliquandò audivimus, veluti imo de ventre prodeuntem, qualem & ille, & ego, & mecum multi, ab hominibus post submersionem loquentibus edi deprehendimus. Quantùm ego judicare & concludere in hominibus submersis potui, haud ipso in ventre, sed in pulmone formatur tunc sonus; quandò scilicet aër, sive inter copiosam materiem quæ de oppresso pulmone continuò in ejus cavum aëreum transsudat, sive cum aquâ quæ subiit cavum aëreum pulmonis sic irretitur, commiscetur, comprimitur, laxatur, ut sonorus fiat, editoque expirationis ad loquendum motu, vox jam in pectore formari incepta, cum exiguo laryngis orisque adminiculo profundum ingratumque sonitum edat.

Quod hîc aquam in demersorum pul-

mones admittam, multos offendere potest, qui eandem subire pulmonem demergentium negent. Puto verò hoc extra omnem dubitationis aleam me posuisse, per multa mea *Tomo XV Rat. Med.* communicata cum publico experimenta.

Sed aliud hîc notandum est. In impeditâ valdè respiratione per aquam, pus, mucum cavum aëreum opplentem, conatus æger vocem edere, edere quandoque observatur illam *in inspiratione*. Optimè hanc loquendi per inspiratum facultatem notavit vir illustris *Hallerus*, *Tom. III, El. Ph. Libr. IX, Sect. III, §. I*, cum in singultu, in tussi pertinaciore, ac præcipuè in ventriloquis, hoc manifestum aliquandò esse scribat. Malè igitur negatur vocis per inspirationem possibilitas. Si memet exercere in hâc arte vellem, ventriloquus fierem; edere enim vocem inspirando intelligibilem, debilio-rem tamen eâ quàm expirando possum, eamque raucam valdè, citò defatigantem, multoque profundiore origine auditui meo apparentem. Ita ut plures concurrere causæ ventriloquii in demersis ægrotisque possint.

Hoc porrò totum est quod de ventriloquis *Hippocrates* habet, & quod *nostrî auctoris* sententiam minimè probat. Intel-

lexit medicinæ parens vocem in hoc phænomeno ex profundis, veluti de imo ventre, exaudiri; & quotquot in ejus *libros Epidemicorum* commentati sunt, sic intellexerunt. Sic quoque judicarunt qui de *pythiâ Delphicâ* scripserunt, quæ tripodi diductis cruribus insidens, ventre fatidicum spiritum hauriebat, quo mente incitata ac furens oracula edebat. Vide *Ciceronem Libr II, de Div.* Hæc denique mens lexicographorum in vocem *εγγασπιμυτις* est, SS. Patrum quoque, & illustriorum in sacrâ Bibliâ commentatorum.

Meretur hîc legi *Spicilegii biblici Tomus II, Alexii Symmachi Mazochii, Metrop. Eccl. Neap. canonici, & in regio gymnasio Neap. sacrarum Scripturarum interpretis.* Habetur ibi dissertatio secunda ad illud *Isaiæ Cap. 38. Sicut pullus hircudinis sic clamabo, meditabor ut columba.* Caput IV hujus dissertationis dicatum totum *ventriloquii* explicationi est, quod haud alio modo explicari posse quàm nunc explicitum a nobis fuit, ex sacris probat profanisque scriptoribus.

Ergo per omnia constitit *eruditi abbatis de la Chapelle* observationes per se, & pulchras, & ad historiam naturalem atque politicam utilissimas & necessarias

esse, ob idque gratias nos ipsi multas debere; at verò nihil ea ad quæstionem de pythone pertinere: cùm exhibeat nobis homines biglossos, qui non ventre aut imo pectore, sed per peculiarem naturæ aptitudinem, artificiosè excultam, aliam præter communem vocem, veluti è longinquo, & a 20, 50, 100, pluribusque abindè passibus oriri visam, fingere queant. Historia quippe, tam sacra quàm profana, de hominibus iis unicè agit, quibus artificiosè loquentibus, nemo unquam testatus est se ex elatâ ædium templorumque parte, sive ex vicinis montibus, nemoribusque vocem percipere, sed imo de corpore prodeuntem. Si igitur evictum est nihil ad pythonas hanc dissertationem facere, multò minùs ad divinos, ariolos magosque, eam facere spontè consequitur.

OBJECTIO XIX.

Magiæ diabolicæ assertio damnanda ob id est, quòd sacratissimæ religionis fundamenta penitùs subvertat. Et sanè nihil probatu facilius. Miracula volo. Hæc a Deo fiunt, eoque solo, sive per se ipsum, sive per sanctos angelos suos, sive per pios homines, ad sui Evangelii divinitatem evangelizantiumque missionem, tùm post-

modum ad veritatem doctrinæ orthodoxæ adversus heterodoxam demonstrandam, sanctorumque suorum innocentiam præstantiamque manifestandam. Porrò miraculorum ruit omnis autoritas, si, quemadmodum tota pars hujus operis prima ponit, & satan ea facit, & cooperatores ministrique ejus incantatores. Jam enim miracula æquè idololatriam quàm verum Dei cultum, æquè impietatem quàm religionem, æquè flagitia quàm virtutes, æquè impiorum quàm piorum, falsorumque prophetarum quàm verorum autoritatem missionemque confirmant.

RESPONSIO.

Palmarium argumentum primâ fronte videri posset, sed propiùs inspectum facile ruit. Dico itaque *primò*: Si verissima, si demonstratissima ea sunt, quæ magiam admittere nos coegerunt, falsa eadem reddere ne validissimæ quidem objectiones possunt. Quod semel verum undiquè constitit, verum æternùm manebit. Igitur qui validissimam putant se confecisse objectionem, spontè coguntur in hâc quæstione idem præstare, quod in non paucis aliis quæstionibus, cùm sacris, tùm profanis, laudabilissimâ humilitate præstant, admittendo veritatem, licèt haud ea, quâ

optassent perspicuitate ac facilitate , argumenta contraria resolvere possint.

Secundò. Objectio verum quidem narrat, sed non omne verum quod narrandum erat ; reticet enim veri partem. Agnoscimus Dei , miracula dicto modo edentis , hanc esse voluntatem intentionemque ; sed unà novimus , per multa scripturæ Patrumque testimonia , Deum judicio vel misericordiæ , vel justitiæ , prævaricatoribus angelis permittere , ut prodigia edant , quæ non angelicas , sed humanas superent vires. Porrò est hæc potentia stupenda angelorum , ut toties eandem jam mirabundi conspeximus in divinis *Ægyptiis* , in occisione exercitûs *Assyriorum* regis , in Christi tentatione , in historiâ *Simonis* , *Apollonii* , aliorumque magorum : quæ cùm vires humanas multis superent parasangis , miracula audiunt. Anne *Antichristus Matth. XXIV* , ejusmodi editurus miracula est , ut etiam electi , si fieri posset , ducerentur in errorem ? Quàm stupenda miracula non prædixit *B. Joannes in Apocalypsi* ab eodem *filio iniquitatis* , ejusque pseudo-prophetis perpetranda , ut in errorem orbem ducant universum !

Tertiò. Non miracula sola veritatem Evangelii demonstrant , sed & ipsius evan-

gelicæ doctrinæ admirabilitas, atque præstantia præ philosophorum vel æstumatissimorum placitis, & vita sincera, divinaque, non unius, paucorumve, sed millenorum Christianorum primi ævi in regionibus singulis urbibusque. Hæc omnia sic præmuniverant Christianorum animos contra pseudo-prophetarum miracula, ut angelo de cœlo aliud Evangelium fortè, ac per impossibile annuntianti, anathema dixissent omnes. *Epist. ad Gal. Cap. I.* Qui demùm in Ecclesiâ ætate grandiore miracula videbant, eò magis in verâ fide confirmabantur; cùm præter hæc quæ miraculis pondus addidisse mox diximus, etiam hæc miracula in eâ fidelium societate fieri viderent, quæ miraculis condita, miraculis aucta esset.

Ut autem totum hoc negotium breviter expediam, duces sequar cum *Guilielmum Estium Duacensis* universitatis sæculo XVI cancellarium, virum maximâ profectò ob doctrinam pietatemque in rebus theologicis autoritate pollentem; quem sibi sequendum quoque *Sennertus* noster in hâc quæstione proponebat: tum *Petrum Mariam Gazzaniga*, è prædicatorum ordine SS. theologiæ in *Vienensi* universitate professorem Cæsareo-regium, ejusdemque universitatis verum

lumen atque ornamentum, in tractatu
de Fide, Spe & Caritate, Parte I, de
Fide. Diff. I, Cap. IV, V & VI.

Miracula igitur dividam in ea quæ
 contra naturam, in ea quæ supra natu-
 ram, & in ea quæ præter naturam fiunt.
 Miracula quæ *contra naturam* sunt, vo-
 cantur illa quæ naturæ legibus opponun-
 tur, ut est statio in medio suo cursu regres-
 susque solis, *Josua & Ezechiæ* temporibus,
 futurorum notitia atque prædictio. Mira-
 cula *supra naturam* illa appellantur quæ,
 non opposita quidem naturæ legibus sunt,
 ejusdem vires tamen superant, ut exsusci-
 tatio mortuorum est. Si natura per se,
 aut medici, adstantesve, hominem in syn-
 cope jam mortem vultu, frigore, pulsu-
 que referentem exsuscitant, non superant
 naturæ leges; sin verò verum mortuum
 exsuscitent, has leges superant: nulla na-
 tura agere hîc ampliùs potest. Tandem
 miracula *præter naturam* dicuntur, quæ
 differunt modo, vel tempore agendi. Si
 medici curant hominem a febre continuâ
 putridâ dierum 14 spatio, agunt secun-
 dùm consuetas naturæ leges; sin autem
 ictu citiùs, curatio hæc præter naturam
 est. Hominem deferri a loco in locum,
 hominum, jumentorum, navium, artifi-
 ciosorum ac mechanicè constructorum
 currûum

currûum ope , secundum leges naturæ omninò est ; eundem verò in decimâ diei parte itinere multorum dierum transferri , præter naturam est. Juxta naturæ leges homines multam faciunt atmosphæræ mutationem , in eamdemque operationem , purificando eam a miasmate pestifero , quo artificio pestem *Hippocrates* a suâ patriâ amovit , rogis ingentibus in montium hiatu , quo pestifer aër in *Græciam* transvehi potuisset , accensis : quo iterùm artificio electricitatis gnari fulmina in ædes convocare , ab iisdemque amovere sciunt. Hæc , inquam , & centena similia horum , secundum naturam faciunt ; minime verò secundum naturam agunt , qui ad determinatum tempus , in determinatum locum , ad determinatam quantitatem , in ventos , inque pluvias grandinesve atmosphæram disponant , ut per tot exempla summæ fidei autores demonstrarunt , quorum in fine *Partis I , Cap. III* , memini ; quorumque testimonia communicassem , si , ut ibidem monui , eadem jussis de causis non suppressissem.

Primum miraculorum genus nulla , neque humana , neque angelica potestas edere potest. Non enim *Josue* , sed ad hujus vota Deus sistebat solem. Futura solus Deus novit prædicitque. Undè &

hoc contra naturæ leges. Ita *Isaias XLI* zelosus sui honoris Deus alloquitur falsos prophetas, idola, & per illa loquentem satanam, veluti cum illis coram iudice quopiam litigans: *Propè facite iudicium vestrum, dicit Dominus: afferte, si quid fortè habetis, dixit rex Jacob. Accedant & nuncient nobis quæcumque ventura sunt: priora quæ fuerunt nunciate, & ponemus cor nostrum, & sciemus novissima eorum, & quæ ventura sunt indicate nobis. Annunciate quæ ventura sunt, & sciemus quia dii estis vos: benè quoque aut malè, si potestis, facite, & loquamur, & videamus simul.* Soli itaque Deo futura patent, & creatorum entium si cuiquam pateant, contra eorum naturam est, eo unico ipsi revelante, qui solus novit.

Revelavit autem futura Deus, *primò* sanctis suis per omnia sæcula prophetis, apostolis, nonnullis ex primis Christianis, & quibusdam posteriorum sæculorum sanctis. *Secundò*, revelare futura ipsi placuit etiam hominibus de quibus verine fuerint, an falsi prophetæ dubium est, ut avaritiâ ducto *Balaam*, & ut illis de quibus *Matth. VII. Multi mihi dicent in illâ die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus? & in nomine tuo demonia ejecimus? & in nomine tuo mul-*

tas virtutes fecimus ? Et tunc confitebor illis : quia nunquam novi vos : discedite a me , qui operamini iniquitatem. Tertio , cum etiam indubitatissimis exemplis confet diabolum per magos futura prædixisse , & cum futura nemo nisi Deus noscat , concludere indè oportet Deo in adorandis judiciis suis placuisse , ut nonnunquam futura spiritibus immundis revelaret. In secundâ miraculorum specie resurrectio mortuorum Dei solius est opus : undè quæritur an , quæ legitur a magis facta mortuorum exsuscitatio sit quoque , ut futurorum notio , a Deo , in fines ipsi soli notos , dæmoniis concessa ?

Potuisse Deum hoc facere certum est ; rariùs autem fecisse ex magicâ historiâ concludo. Quandò *Part. I , Cap. III , §. II* , historiam *Apollonii Thyanæi* agitabam & mortis puellæ quam suscitasse dicebatur hic magus , dubium , hærentem *Fleuryum* considerabam , eò quòd vaporem de corpore exhalasse , antequam ad id accederet *Apollonius* , nonnulli opinarentur ; quæ ratio cum non videbatur valere , promisi me in hâc ipsâ *Parte II* casum repetiturum. Promissis stabo. Ne verò in longius sermo protrahatur , lectores meos peto , ut , quæ in *Rat. Med. parte XIII* , sub finem experimenta col-

legi, adeant, ibidemque videant quoties contigerit ut homines per horas, per integrum, imò per alterum tertiumque diem verè mortui visi, postliminio vixerint; ut proindè evictum id esse videatur, quod vita per tantum temporis spatium penitè evanida extinctaque appareat, ac nihilominus & adsit, & resuscitetur. Igitur callidissimus dæmon, angelico suo intellectu, eum hominum immensè superante, vidisse potuit eo in corpore relictas superstitis vitæ scintillas, & cum movendis humoribus sit, eosdem in motum duxisse, quo tempore adduceret *Apollonium*; ut eo veluti miraculo vim miraculorum quæ in sanctissimæ Religionis augmentum Christiani, Dei virtute, faciebant, obscuraret enervaretque. Sic omnia gentilium, hæreticorum ac magorum hujus generis miracula dicta explicari posse censeo, ut necesse ferè nunquam sit illis eam supra omnem naturæ potestatem a Deo peculiariter concessam, concedere.

Ut igitur quod de hoc secundo miraculorum genere censendum sit paucis dicamus; Deus mortuos in vitam exsuscitavit solus, ut in novissimo die omnes, a mundo condito eòsque mortuos, exsuscitaturus est, & quemadmodum Uni-

genitum suum, nostrî amore mortuum, die tertio resuscitavit. Hanc tamen potestatem per prophetas, apostolos, virosque sanctos exercuit aliquandò. Rarò verò constitit Deum eam virtutem dæmonibus concessisse; Rarò dico, cùm textus *Deuteron. XVIII*, & *I Samuelis*, sive *Regum Cap. XXVIII*, hanc potestatem a Deo ipsis aliquandò concessam fuisse, eruditorum non sanè paucis ferè persuaserint. Vide quæ hâc de re scripsi *Part. I, Cap. I, §. IV & V.*

De tertio miraculorum genere sufficienter supra dixi. Dubium autem sæpè fit, utrum quod præter naturam fieri dicitur, non sit quoque supra eandem, veluti ea quæ de ventis tempestatibusque excitandis ibidem relata sunt?

Undè fortè miracula commodè dividi in ea posse videntur, quæ vel humanas vires exsuperent, haud verò angelicas; vel quæ humanam superent angelicamque potestatem. Ultima ergo hæc contra omnes naturæ leges ab eo fiunt, quia hæc naturæ leges condidit sic, ut, cùm infinitus sit, easdem pro voluntate mille mutare modis possit: ita ut hæc miracula contra eas naturæ leges sint, quas eòusque Deus, quandiu illas conservatas volebat, in creatarum rerum ordine

atque conservatione observabat. Quæ supra naturam humanam , non verò supra angelicam potestatem miracula sunt , hæc aut per se , aut per homines , aut per res creatas quascumque angeli patrant. Quæ per præternaturalem potestatem homines faciunt , ea vel bonorum malorumve angelorum adjumento faciunt , vel independenter ab utrisque , solâ Dei voluntate ac virtute. Quocumque verò modo perpetrat miraculum homo , non perpetrat id , nisi vel Deo citra ministerium angelorum quorumcumque hoc per illum edente , vel per angelos bonos id per eum efficiente , vel per angelos pravos id in eo permittente. Undè consequitur id , ut magi & sagæ per se nihil , unicè verò id efficere queant quod vocare miraculum solemus , si Deus justo suo judicio id aut concedat , aut permittat ; ita quidem ut miraculosum ab illis fiat nihil , si Deus neque illis potestatem hanc dederit , neque diabolo , ut hæc per illos edat , concesserit.

Causam sic capimus cur sagæ toties confessi in carcere fuerint sibi aliquandò contigisse , ut ex viginti vicibus vix bis terve promissis satanas steterit : hoc autem , cùm ipsis sæpiùs ex ejus fallaciâ contingat , quo eas sibi addictiores red-

dat , atque ad nefanda magis flagitia priùs cogat , sæpiùs tamen fieri videtur , eò quòd summus noster protector hostem illum nostrum , ne nobis , nostrisque aut familiis , aut facultatibus noceat , planè impediât , humillimis maximè precibus invocatus ; quemadmodùm hæc omnia *Psalmo XC* nobis promisit. Facit tunc Omnipotens id quod sponderat aliâ occasione *Isaïæ XCIV* , v. 25. *Irrita faciens signa divinorum , & ariolos in furorem vertens , quod sua signa frustra posuerint.*

P A R S I I I.

C A P. I.

Elucidatio quorundam quæ primâ & secundâ parte dicta sunt : undè quid, auditâ utrâque parte, tutò credendum sit spontè patet.

LONGA fuit argumentorum utriusque dissentientium circa magiam partis discussio, difficultatumque explicatio : verùm merebatur tanti momenti res, ut plenâ in luce collocaretur, atque utrùm neganda, an admittenda ars magica esset, medicis de eâdem consultis constaret.

Hunc in finem *Pars prima* in suo primo *Capite* dabat textûum sacrorum Bibliorum examen, qui ex *Vulgatâ editione* prolati, & cum fontibus cùm *hebraicis*, tùm *græcis* collati, magiam ut artem præceptore angelo prævaricatore edoctam, eodemque promotore cultam & provec-tam clarè proponere videbantur. *Caput II* examinabat Historiam ecclesiasticam Ecclesiæ consuetudinem & ritus, sanctorumque patrum ac summorum

theologorum doctrinam ; quæ itidem nos magiam , quâ talem ab universâ Ecclesiâ perpetuò habitam fuisse convicit.

Duo hæc , quamvis sufficere ad omnem , aut errantem , aut hæsitantem animam illustrandam firmandamque viderentur , ne quid tamen necessariæ demonstrationi deesset , *Caput III* indubia experimenta collegit , quæ vel incredulissimos convincant magiam diabolicam verà extare , demonstrarique talem , qualem & Scripturarum infallibilitas , & Ecclesiæ huic infallibilitati innixa doctrina , consuetudoque nos docuerant.

Confectum itaque negotium primâ fronte videbatur ; propiùs tamen consideratum , necdùm confectum erat ; non quòd sufficienter necdùm inclaruisset quod ejusmodi validis superstructum fundamentis esset , ut his innixi , in nullis difficultatibus hæsitemus ; verùm quòd negantium magiam argumenta tantum pondus multis habere viderentur , ut quæ nos in primâ parte demonstrata censueramus , hoc illi vel alio modo explicandum , vel dubium , vel denique falsum esse arbitrarentur.

Benène hi ? Non opinor. Vel constabat ex sacrâ Scripturâ & Traditione magiam veram dari , vel non constabat. Si

non constabat, debuissent hîc agnoscere, quod aliis in rebus spontè facere consueverunt, difficultates in rem semel demonstratam minimè ejusdem tollere veritatem. Accuratiùs ergo erat illis, difficultatum suarum pondere permotis, doctrina biblica & ecclesiastica examinanda, ut, num tanta autoritas totque experimenta suis non præponderarent difficultatibus intelligerent? Hâc verò in parte defuerunt. Obruti objectionum suarum pondere, earum verisimilitudine obfuscati, rei que stupendæ veluti impossibilitate moti, sententias sacræ Scripturæ, sanctorum Patrum Ecclesiæque modificandas esse limitandasque crediderunt, per nonnullos eorundem ipsorum textus, qui obscuriores in se, aliam Scripturæ traditionisque mentem fuisse, videbantur innuere. Idque magis, quòd imposturas adeò nefarias, adeò etiam enodatione difficiles, easque numerosissimas detexissent, ut magiam omnem negandam cuique physico esse decernerent.

Jam verò quid de sanctarum Scripturarum irrefragabili testimonio? Alii, ut mox monui, ratiociniis nonnullis, & textibus minùs claris, hæc testimonia debilitarunt: alii hoc & impermissum & impossibile rati, magiam usque ad natum

Servatorem admifere , eo vero nato negare illam se tutò poffe crediderunt. Patuit hoc in hiftoriâ magiæ , paucis ab hinc annis agitatæ in *Italiâ*.

Erratum verò ab utrâque parte fuit. Qui magiam veram admittunt ad ufque tempora Chrifti , a magiam omnem negantibus facilè refutantur : cùm , fi eandem olim existentem concedant , nullum habeant argumentum negandi præfentem. Quidquid enim de facrà Scripturâ , veluti cum ærâ chriftianâ omnem magiam terminante protulerint , v. g. ex B. Joannis Epift. I , Cap. III. *In hoc apparuit Filius Dei , ut diffolvat opera diaboli* : Ex B. Pauli Epift. ad Coloff. Cap. II , v. 15. *Expolians principatus & potestates , traduxit confidenter palàm triumphans illos in femetipfo* : ad Corinthios Epift. I , Cap. XV. *Cùm tradiderit regnum Deo & Patri , cùm evacuaverit omnem principatum , & potestatem , & virtutem* : Et Joan. XII , v. 31. *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foràs*. Quidquid , inquam , hi ex ejufmodi textibus , ut magiam antè natum Servatorem quidem existentem , ab ejufdem verò ortu extinctam arguunt , quandoquidem Ecclefia hosce textus , & de gratiâ novi Testamenti animas à diaboli tyrannide liberante , & de tradito regno

Deo Patri post generalem resurrectionem semper intellexit, minùs æquè eisdem secundum suum systema explicuerunt. Undè cùm singula hæc Scripturæ verba nihil de magiâ, tanquam ad novum Testamentum extinctâ testentur, magiæ inficiatores rectè concludunt, illos qui ante Christum natum magiam agnoscunt, nullo argumento eandem post Christum natum negare posse.

E contrariò qui nunquam eam extitisse volunt, impingunt undique in sacras paginas, a quâ difficultate expedire sese conabantur priores. Quam itaque adversùm hos universa Biblia sacra pugnent, cùm Ecclesiæ ritus, cùm Patres antiquissimi, *Justinus*, *Tertullianus*, *Chrysostomus*, *Hieronymus*, *Augustinus*, &c. veram magiam dari docuerint, quo demùm pacto defendere hi suam cogitent opinionem?

Indignum quidem Deo esse arbitrantur, qui per se gubernat omnia, suosque in fines dirigit, hominum animas, corporaque, ventos, pluvias, grandines, tonitru, fulgur, telluris pecorumque sive sterilitatem, sive fœcunditatem, quod ille ad voluntatem suam suaque judicia perficiunda diaboli operâ uti vellet. *Quæ enim participatio justitiæ, cum iniquitate? Aut quæ societas lucis ad tenebras? Quæ*

autem convenientia Christi ad Belial ? II.
Cor. VI.

Respondemus Deum omnipotentem, omnium quæ sunt in cœlo & in terrâ autorem & arbitrum, ad exequenda adoranda sua judicia nullius indigentem auxilio, velle tamen sæpè angelorum hominumque ope uti; quemadmodum id tota Scriptura sacra centenis in locis ostendit. Potuerat omnipotens solâ suâ voluntate delere exercitum *regis Assyriorum*; uti voluit angeli ope. Potuerat solus servare in tempus a suâ adorandâ providentiâ præfinitum, omnia regna; placuit ipsi iis singulis, ut apud *Danielem* legimus, angelum præficere custodem. Potuerat universum orbem Evangelio per se subjicere, fidem infundendo in corda hominum; placuit verò illi interiorem divini hujus doni distributionem exteriori apostolorum apostolicorumque virorum ministerio, ut ita dicam, alligare. Nihil Deo indignum hîc video.

Saltem Deo indignum foret, aiunt, si ad voluntates suas exequendas diabolorum & iniquorum hominum operâ uteretur. Usus est *Judâ proditore*, veluti *Petro*, *Andræâ*, *Jacobo*, ad prædicandum regnum Dei civitatibus *Judæ* faciendaque miracula: iniquissimo *Balaam*, &

pontifice *Caiphá* usus est, ut *Eliá*, *Elíſæo*, *Iſaiá*, *Daniele*, ad summa arcana & myſteria redemptionis hominibus revelanda. Et, ut de diabolo exempla afferam, cur ille, qui per se *ſpiritum principibus aufert*, qui per se *Achitophelis* conſilium, petente *Davide*, infatuavit, diaboli tamen operâ uti voluit, ut hîc *III Reg. Cap. XXII*, ore pseudo-propheta-
rum *Achab*, regem *Iſraëlis* ad pugnam incitaret. Prætereâ numquid Deus, oſtenſurus nihil unquam poſſe hominem a virtute dimovere quem ipſe ſuo potenti brachio protegat, uti non voluit pravâ fatanæ voluntate, permittens illi ut totis viribus tentaret, ac variis violentiſque modis excrucicaret ſanctum virum *Jobum*, cujus tamen admirabilem patientiam, ipſemet, ſi voluiſſet, potuiſſet iisdem calamitatibus, ſolo nutu voluntatis ſuæ in eum immiſſis, probare, ac notam omnibus facere?

Ex *Job* autem Libro parùm probari poſſe contendunt, utpotè ſic myſtico & parabolico, ut nunquam extitiſſe *Jobum* credibile fit.

Novi, mirorque, inter Chriſtianos eſſe, quibus hoc quorundam *Rabbinorum* commentum placeat. Et vetus Teſtamentum, & novum, temerarium ac mendax

hoc ostendit. Apud *Ezechielem Cap. XIV*, v. 14. Deus dicit: *Si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noë, Daniel & Job: ipsi justitiâ suâ liberabunt animas suas; v. 16. Tres viri isti si fuerint in eâ, vivo ego dicit Dominus! quia nec filios nec filias liberabunt, sed ipsi soli liberabuntur. Idem v. 18, repetit. Iterum v. 20. Et si Noë, Daniel & Job, fuerint in medio ejus, &c.* Ergo *Job* extitit; alioqui eodem jure dicere quis posset *Librum Geneseos*, prophetias *Ezechielis* ac *Danielis* mysticos ac parabolicos libros esse, quorum Heroes nunquam extitissent. Maximè verò hùc facit textus ex *Epist. B. Jacobi, Cap. V*, v. 10 & 11. *Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ, prophetas qui locuti sunt in nomine Domini. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Sufferentiam Job audistis, & finem Domini vidistis. Extitit ergo Job, vir tolerantiam malorum inclytus, sicuti extitère prophetæ, sicuti extitit ipse Christus.*

Quid jam respondendum magiæ negantibus possibilitatem?

Potestates, virtutes, principatus, dominationes, throni, angeli & archangeli, vocantur in sacris angeli haud boni duntaxat, sed pravi, ut mox ex *Epist. ad Coloss.* patuit, & ut *Paulus Eph. VI* repe-

tit: *Induite vos, inquit, armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli: quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, gr. πρὸς τὰς κοσμοκράτορας τῆς σκότους τῆ αἰῶνος ταύτης.* Titulus summorum imperatorum. *Contra summos imperatores tenebricosi hujus mundi, contra spiritualia nequitiae in caelestibus, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πορνείας ἐν τοῖς ἑπερανίοις, in caelestibus, vel in supracaelestibus.* Sunt ergo angeli praevaricatores principes summique imperatores hujus corrupti & excæcati mundi, contra quos divina armatura, jubente apostolo, induenda est. Nequeo quin hîc autorem laudem, qui sanctorum patrum in hunc textum commentarium paucis verbis comprehendit, sapientissimum ac maximè pium *Du Guet, Libr. de J. C. crucif. Part. II, Cap. VI.*

« Peccatum haud penitùs dejecit spiri-
 » tualem apostatae angeli naturam: in ma-
 » lum tantummodò convertit suas, qui-
 » bus donatus fuerat, naturales qualita-
 » tes; scilicet intellectum, penetratio-
 » nem, activitatem, mediorum cùm no-
 » titiam, tùm usum: & in artificia, im-
 » posturas, illusiones lædendo homini
 » aptas, lumen ac sapientiam naturalem,

» usu sineque convertit. » Meretur legi integrum hujus auctoris *Caput VI*, quod optimè totam hanc veritatem illustrat.

Profectò quàm potens angelus, qui unâ nocte *Affyriorum* 185000 unus interfecit! Quantam potestatem possidet ille summus imperator tenebricosi hujus sæculi, in historiâ *Job*, ad latrones raptoresque colligendos, ad evocandum è cœlo ignem, ad ventos in ædium hominumque ruinam a regione deserti convocandos, horrendosque morbos humano generi inferendos! Frustrane *κασιμακράτορες* appellavit dæmones apostolus?

Ut ergo rem paucis dicam, duo scopuli evitandi hîc nobis sunt: primò, ne fatanæ aut modicam, nullamve, secundò, ne illi nimiam tribuamus potestatem. *Erroneum* utrumque ac *periculosum* est. Erramus enim ejus negando potestatem quam sacra Biblia nobis adeò formidabilem describunt: & conjicimus nos ipsi in periculum magnum a sanctâ fide naufragandi. Appello hîc ad laudatum mox auctorem *Du Guet*, qui postquam illos, qui naturalibus potiùs causis quàm dæmoni, dæmoniacorum phænomena adscribere malint, corripuisset, in hæc verba erumpit: « Ejusmodi errores, si eo fervore » propugnarentur, ut converterentur in

» dogma, sique in extremas consequen-
 » tias promoverentur, parùm a manifestâ
 » infidelitate differrent. Licet verò malim
 » eosdem tanquam nubes, & dubia fi-
 » dem obnubilantes considerare, quàm
 » ut fidei adversas hæreses, abesse tamen
 » nequeo, quin eosdem reputem veluti
 » servatoris nostri reportatæ de diabolo
 » victoriæ injuriosos, &c.»

Quandò è contrario ampliaverit quis
 ejus dominium ac potentiam, pariter ille
 in errorem & periculum, alio prorsùm
 modo quàm prior, conjicit se. A regulâ
 fidei æquè seceditur tùm quandò minùs,
 tùm quandò plus quàm illa proponit,
 creditur. Intellectus limitatissimus noster
 non facit, non creat fidem, sed fides
 intellectum captivat, imponens ratiocini-
 o cuicumque silentium. Fide novimus
 spiritus immundos magnâ quidem potes-
 tate pollere, verùm à Deo limitatâ. Ut
 mari, ut creaturis reliquis, ita pravo an-
 gelo dixit: *Hucusque pervenies*. Non po-
 tuit erga *Job* vel minimum gressum,
 Deo non permittente, facere; omnem-
 que plagarum ac tentationum progressum,
 non nisi Deo singulum permittente, fa-
 cere potuit. Hinc per Dei invocationem
 toties ejus retusam malitiam in Historiâ
 sacrâ legimus. In omnibus ferè *Psalms*

ejusmodi invocationes precesque invenimus; præcipuè autem in *Psalmo XC* qui apud *Hebræos XCI* est.

Sed dixi errorem *periculosum* esse, si quis, diabolicâ potestate ex sacris intellectâ, eò inducatur ad majorem a satanâ formidinem, quàm ad debitam in Deum fiduciam. Nihil cogitari potest Deo injuriosius. Periculorum nos circumdantium certiores Deus nos voluit, ut in majorem erga se fidem fiduciamque erigeret, in ardentiorum ipsius amorem, qui inter tanta pericula, quæ nobis peccatum conscivit, salvos ad cœlestia ducit. Qui benè de eo convictus est, quod laudatus mox *XC Psalmus* docet, fidenter, cum servatore dicit: *Venit princeps mundi hujus, & in me*, quem Deus protegit, *non habet quidquam*. Qui sibi metuunt, videant num causam fortè habeant metuendi, consulantque angelum *Raphaëlem Tobia Cap. VI.* juniori *Tobia*, occidi a diabolo, ut jam septem juvenibus ante se contigerat metuenti, respondentem: *Audi me, & ostendam tibi, qui sunt quibus prævalere potest dæmonium*. Erimus contra eum muniti per *armaturam Dei*, ex *Epistolæ Pauli ad Ephesios Cap. VI* panopliâ quærendam. Verbo nihil superest nisi ut Deum precemur gratiam implendi præcepti,

quod nobis calamo *B. Petri* dedit: *Fratres, sobrii estote, & vigilate, quia adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret: cui resistite fortes in fide; scientes eamdem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri.* 1 Pet. Cap. V.

Finem huic Capiti imponat vir incomparabilis *J. B. Bossuet*, cujus autoritas in rebus quæ ad religionem pertinent eò major esse debet, quò diligentior ab ipso operam positam fuisse, cum in perscrutando, tum in exponendo Ecclesiæ sensu, non privati solùm theologi, sed ipsimet præcipui Ecclesiæ antistites, in suis pastoralibus institutionibus luculentissimè testantur. Is igitur in libro cui titulus *Elévations à Dieu sur les mysteres, Tom. II, Sem. XXIII. Elev. V*, cui titulus: *De Dæmonis in genus humanum potestate*, ostendit Deum « angelos crean-
» do, quemadmodum eos sui intellectûs
» participes fecerat, eos quoque suæ com-
» potes fecisse potestatis. Deus subjiciens
» illos suæ voluntati, decrevit, ad servan-
» dum in mundo ordinem, ut naturæ
» corporeæ atque inferiores, iis spirituum
» subjicerentur, juxta præscriptos his ab
» illo terminos. Suo proindè modo mun-
» dus sensualis mundo spirituali, atque in-

» intellectuâli subjectus fuit , pactumque
 » hoc Deus cum corporeâ naturâ fecit,
 » ut voluntate angelorum moveretur ,
 » quantum hæc angelorum voluntas , in
 » hoc cum voluntate Dei conformis ,
 » eandem ad certos effectus finesve de-
 » terminaret.

» Statuamus igitur Deum , omnis cor-
 » poreæ naturæ motorem supremum , five
 » movere illam , five determinato in spa-
 » tio continere ad angelorum volunta-
 » tem. Spirituum beatorum nonnulli *vir-*
 » *tutes* appellantur , de quibus legitur :
 » *Benedicite Domino omnes angeli ejus ,*
 » *potentes virtute , facientes verbum illius ,*
 » *ad audiendam vocem sermonum ejus.*
 » Benedicite Domino , omnes vos quos
 » *virtutes* suas five *potestates* appellat.
 » *Pf. CII. Et : Laudate eum omnes angeli*
 » *ejus ; laudate eum omnes virtutes ejus.*
 » *Pf. CXLVIII. De his virtutibus vel*
 » *potestatibus* fortè sermo est , dum *Jobi*
 » *Cap. IX* dicitur : *Deus , sub quo cur-*
 » *vantur , qui portant orbem.* Quidquid
 » demùm sit , per omnia hæc quamdam
 » potestatis speciem naturæ spiritualis su-
 » pra corpoream naturam agnoscimus.

» Quantoperè autem virtus angelo-
 » rum virtuti hominum belluarumque
 » præstet , quantumque ipsis dominari

» Dei ordinatione possit, ostendit Deus,
 » quandò vel unius angelus cunctos ho-
 » minum atque animalium primogenitos
 » in universâ *Ægypto* occideret, *Exod.*
 » *XI, XII*; & quandò unicus angelus
 » tantam stragem unâ nocte in regis *Sen-*
 » *nacherib*, *Jerusalem* obsidentis, exer-
 » citu ederet. *IV. Reg. XIX.*

» Quæri hîc posset an prævaricatori-
 » bus damnatisque angelis eandem Deus
 » conservet, quam fidelibus beatisque an-
 » gelis potestatem? Quæstionem deci-
 » dit Apostolus, qui Christianos ad re-
 » sistendum tentationibus adhortaturus,
 » eosdem monet *non esse colluctandum cum*
 » *carne & sanguine, sed adversus princi-*
 » *pes & potestates*, quas, ratione origi-
 » nis, adhuc *virtutes cælestes*, de cœlo
 » licèt jam præcipitatas, appellat; ut of-
 » tendat angelos damnatos adhucdum
 » æquè potestatem, quàm nomen, qui-
 » bus a naturâ gaudebant, possidere. Nec
 » miretur hoc quisquam: quandoquidem
 » Deus, qui cunctis quas a naturâ pos-
 » sidebant prærogativis privare illos po-
 » tuisset, id præstare judicavit, ut, con-
 » servatis his, ostenderet omnem natu-
 » ræ prærogativam his, qui contra Deum
 » iisdem abutantur, in supplicium verti.
 » Servatus itaque illis intellectus est,

» æquè quàm olim penetrans, sublimif-
» que: eandemque ob causam mansit vis
» eadem movendorum corporum volun-
» tatis, veluti reliquiæ horrendi ipsorum
» naufragii.

» Si interim quis regerat id haud ita
» videri, cum vis voluntatis pravorum
» angelorum olim indè orta fuisset, quod
» voluntas illorum esset cum voluntate
» Dei planè conformis, jam verò illi ad-
» versa: hic oblivisci videtur Deum iis-
» dem adhuc uti, ut justitiæ suæ minis-
» tris, velle: in eoque conformis perpe-
» tuò eorum erit cum divinâ voluntate
» voluntas; quia pravâ suâ voluntate idem
» efficient, quod bonâ semper voluntate
» efficit Deus.

» Prævaricatoribus itaque angelis præ-
» rogativæ naturales conservantur in sup-
» plicium. Deus ipsis omne in mala ver-
» tit. Et cum naturalis illorum nobilitas
» in fastum vertatur, intellectus in astu-
» tiam, atque voluntas in calliditatem
» ac zelotypiam, simul & superbi facti
» sunt, impostores, invidi, & hâc suâ
» conditione miserabili ad lugubre ten-
» tandorum hominum officium redacti.
» Sic ut post eam, quâ olim fideles frue-
» bantur, felicitatem, illis nihil super-
» sit nisi latens id malitiosumque gau-

» dium, quo flagitiosi in faciundis com-
 » plicibus, quo infortunati in comparan-
 » dis sibi infortunii fociis, exultare so-
 » lent. Voluit porrò Deus ut hinc disce-
 » remus quòusque facultatem naturæ, &
 » facultates penetrantis ingenii potestatis-
 » que existimare debeamus: facultates,
 » inquam, quæ dæmonibus superstites,
 » nihil minùs infelices odiososque eos-
 » dem reddunt.

» Potestas autem illorum post lapsum
 » hominem, qui sic in illorum manci-
 » pium redactus est, aucta potiùs quàm
 » imminuta fuit. Principio homines red-
 » diderat Deus angelis *nonnihil* subjec-
 » tos: *Minuisti eum paulò minùs ab an-*
 » *gelis. Ps. VIII.* Diabolus autem homi-
 » nis lapsu, quo vicit illum, ejusdem
 » factus tyrannus est, nosque, ut *Joan.*
 » *VIII*, Servator, ait, diaboli filii, ven-
 » ditique huic tyranno servi: sic ut nos
 » ab ejus servitute non modò nos libe-
 » rare non possimus, verùm etiam ne
 » quidem ex nostris solis viribus vel tan-
 » tillùm conari, quo ex hâc servitute libe-
 » remur; ita ut J. C. dæmonem princi-
 » pem hujus mundi appellaverit, *Joan.*
 » *XII, v. 14, 16.* »

Explicat deindè *Bossuetus* potentiam
 diaboli in tentatione ipsius Filii Dei, in
 positione

positione sanctissimi ejus corporis in pin-
naculum templi, inque montis fastigium :
potestatem deindè in tentandis homini-
bus, quos meritò monet cautos esse oportere,
ne suggestum ab illo peccatum in
delectationem, multò minùs in consen-
sum abeat ; « cùm, inquit, si diabolus
» potest, ut potuit, corpora movere, si
» jam ad delectationem corporis mo-
» veat humores, in quam horrendam tunc
» non conjicimur tempestatem ! » Deni-
que omnes Christianos erigit in spem su-
perandi satanam per ipsa ea arma, quæ
& tentatus Servator, & tentati apostoli,
virique sancti suggesserunt. Qui amplio-
rem explicationem de dæmonum naturâ,
lapsu ac potestate desiderant, legant
Bossueti Serm. I & II, in Dom. I. Qua-
drag. pag. 81, Vol. V, edit. novæ oper.
Paris. 1772, in-4º. Atque iisdem penè
verbis, quo *Bossuetus*, explicuit totam
hanc quæstionem *Estius in Libr. II, Sent.*
Distinct. VII, §. XVI.

Paucis itaque concludam, & verius
esse nihil dicam, quàm quod vera magia
detur, eò quòd omnis sacra & profana
Historia, omnis divina & humana auto-
ritas, tandem experimenta indubia, quâ-
vis, aut exceptione, aut dubitatione ma-
jora, me existentem hanc diabolicam

artem docent, & demonstrant sic, ut jure negare eamdem nequeam.

TERTIÆ PARTIS

CAP. II.

Quàm prudenter & circumspectè audito magiæ rumore, incedere oporteat: & an signa dentur quibus magiam veram a suppositâ internoscere possimus? Sapiientissima Estii monita. Spei declamatio de judicum furore in homines de magiâ falsò plerumque accusatos,

§. I. **QUEMADMODUM** *Parte XV.*
Rat. Med. per omnem auctoritatem demonstratâ hominum a dæmone obsessio-
 ne, cavendum esse monui, ne quidquid
 eo nomine perhibetur, mox verè tale
 esse credamus, eò quòd longè plures fal-
 sò, quàm verè obsessi haberentur; idem
 a me moneri mei lectores procul dubio
 hîc expectabunt. Utinam æquè certa &
 conspicua, utinam æquè felicia forent
 magiam veram a falsâ distinguendi signa,
 quam ea quæ tradidi, ex propriâ expe-
 rientiâ, veram a falsâ obsessio-
 nandi! Quidquid tamen in difficili obscu-
 roque hoc negotio aut certitudine, aut

verisimilitudine, nosse hinc possumus, diligenter enumerabo.

Antequam verò ad hanc regularum recensionem me accingam, nonnulla ex laudato jam sæpiùs in hoc opusculo *Van Espen*, tanquam dicendorum fundamentum, præmittam, in Libro ante citato §. XLIII.

« Indubitatum est summâ prudentiâ & »
 » circumspectione hinc procedendum esse, »
 » cum certum sit multa frequenter magicis »
 » & diabolicis artibus adscribi, atque ex »
 » commercio diabolico perpetrari existi- »
 » mari, quæ naturales causas habent, »
 » aut certè non nisi phantastica & illu- »
 » soria sunt hominum figmenta.

» Imò nonnunquam dæmon suis præf- »
 » tigiis homines, præsertim mulierculas, »
 » ita movere, aut earum phantasiam tur- »
 » bare potest, ut reverà credant se, nescio »
 » quæ cum dæmone commercia habe- »
 » re, atque de his interrogatæ etiam fa- »
 » teantur, & ex ordine etiam cum quâ- »
 » dam certitudine, ut ipsis apparet, de- »
 » ponant mira sibi obvenisse, atque cum »
 » dæmone tractasse, quorum tamen nihil »
 » subest: quam in rem videre licet *ca-* »
 » » *non. 12, caus. 26, quæst. 5.* Videri »
 » etiam possunt, quæ habent *Abulensis in* »
 » *Cap. 13, Genes. quæst. 354, & Cajæ-*

» *tanus in 2, quæst. 95, art. 3, ap-*
 » *parebitque quod non rarò fallantur mu-*
 » *lieres quæ credunt, & pro indubitato*
 » *asserunt, se ope dæmonum ad cer-*
 » *tum conventum sagarum translatas fuis-*
 » *se, atque mira cum dæmone gessisse, &*
 » *locutas fuisse. Quin & admodùm vero-*
 » *simile est translationes istas ad sagarum*
 » *conventus esse meras dæmonis illusio-*
 » *nes, & muliercularum vehementer ima-*
 » *ginationes: neque iis fidem esse adhi-*
 » *bendam, nisi de earum veritate ex cæte-*
 » *ris argumentis constiterit.*

» A pluribus jam pridem observatum
 » & notatum fuit, quòd illis in locis,
 » ubi sagæ aliquo numero trahuntur ad
 » judicia, & veluti tales condemnantur,
 » ordinariè plures aliæ mulieres sibi per-
 » suadeant quod & ipsæ sint sagæ; forti
 » nimirùm imaginatione ex illis, quæ de
 » sagis audiunt, cerebrum suum ita oc-
 » cupant, ut sibi persuadeant se quoque
 » illa aut fecisse, aut passas esse, de qui-
 » bus priores fuerant accusatæ. Et hinc fit,
 » ut per ejusmodi inquisitionem, saga-
 » rum, ut creduntur, numerus mirè mul-
 » tiplicetur; & ex adverso, ubi de sagis
 » non fit per iudices inquisitio, paucio-
 » res inveniantur de hoc crimine sus-
 » pectæ.»

Idem *Van Espen* §. *LVI*, ubi antea ostenderat magica quandoque sacris ac piis ceremoniis peragi, & sic imponere hominibus, prosequitur sic: « Præcipue » autem attendere debent pastores, & » allaborandum erit circa observantias » è quibus populus non tantum sperat » conservationem, aut recuperationem » rerum temporalium, aut vitæ humanæ, » sed etiam emolumentum aliquod in ec- » clasticos, aut eorum Ecclesias, vel com- » munitates ex iis redundat. Incredibile » enim quàm facile similes observantiæ, » etiam evidenter supersticiosæ, invales- » cant, & cum invaluerint, quàm dif- » ficulter aboleri queant.

» Dum similibus observantiarum abo- » litio tentatur, imò vel in quæstionem » ducitur, mox clamores in populo exci- » tantur, quasi ipse sanctorum, vel imagi- » num, aut reliquiarum cultus, aut pro- » batus ab Ecclesiâ ritus abolendi essent, » nihilque nisi zelus avitæ religionis reti- » nendæ auditur, & auribus popularibus » inclamatur; quibus excitatus populus » clamat non secus ac clamabat *Asiæ* » populus, *Magna Diana Ephesiorum*, » excitatus a *Demetrio* & sociis ejus, spe- » cie venerationis in *Dianam*, ejusve » templum, sed reipsâ quia *Demetrius*

» *argentarius, faciens ædes argenteas Dia-*
 » *næ, præstabat artificibus non modicum*
 » *quæstum: quos convocans, ait facer*
 » *textus, & eos qui erant ejusmodi opi-*
 » *fices, dixit: Viri, scitis quia de hoc*
 » *artificio est nobis acquisitio.»*

Atque hæc necessariò præmittenda erant, utpote ab autore prolata, qui etsi veram magiam admittat, doceatque hanc esse ab Ecclesiâ creditam & admissam, deesse tamen non potuit, quin ingenuè indicaret judicibus, quid sæpè simplicitas, imaginatio, avaritia, malitiaque interponant ad fallendum; & quin eosdem admoneat ne fidem adhibeant clamoribus, rumoribus, & accusationibus, nisi de earum veritate ex certis argumentis constiterit.

Profectò animus meminisse horret illi, qui ad vagas tales accusationes, ex malitiâ sæpè & invidiâ natas, mox torturam adhiberi in processuum historiâ legit. Quos olim hæc, nunc saltem repressa, invaserit rabies, ne in eandem relabantur, revocent sibi in mentem, quam *Part. II, Cap. I*, descripsi, horrendam *Atrebatum* historiam: legant tandem attentè mei toties laudati patris *Spei* declamationem in *Resp. ad Argum. IX, Dub. XLIX*. « Quod denunciatae pleræque

» verè sagæ fuerint , ait , non satis ex fe-
 » cutâ earum confessione convincitur.
 » Quàm enim parùm tuta sit fides a tor-
 » turâ quæsitâ aliundè liquet. . . . Stulta
 » autem est , ut dixi , quæcumque delata
 » ream se non fateatur : cogetur enim
 » tot tormentis , ut tandem succumbat ;
 » & si non succumbat , comburetur viva,
 » ut obstinata. Repete quæ hinc indè su-
 » pra dicta sunt.

» Nesciunt sanè omnes ii quid virium
 » in tormentis insit , qui vel commentari
 » lucubrationes suas in quiete atque otio
 » solent ; vel immiti animo ac feroce
 » quis pœnarum sit sensus experti un-
 » quam non sunt. Quos ego non ex uliâ
 » malevolâ voluntate , sed affectu optimo
 » ac christiano , ad majus ipsorum bo-
 » num , & majorem conscientiæ caute-
 » lam præcarer , ut vel ad dimidium
 » quadrantem Equulei aliquem gustum
 » sumere , & velut prius ipsi prælibare
 » velle , in animum inducerent , quam ac-
 » cederent ad odiosas has reorum causas ,
 » in Equuleo tractandas. »

Legant deindè eundem autorem in
Rat. XVI , ad Dub. XX , ubi inducit
 amicum suum , virum ornatissimum , sic
 alloquentem magistratus : « Quid , inquit ,
 » tam sollicitè maleficos quærimus ? Heus

» judices ! ostendam extemplò ubi sint.
 » Agite , rapite Capucinos , Jesuitas , re-
 » ligiosos omnes , & torquete ; fatebun-
 » tur. Si qui negant , repetite ter , qua-
 » ter ; fatebuntur. Si adhuc obstinati sint ,
 » exorcizate , detondete. Utuntur male-
 » ficio , obdurat eos dæmon ; vos proce-
 » dite : tandem dabunt manus. Tùm si
 » plures vultis , rapite Ecclesiæ prælatos ,
 » canonicos , doctores ; fatebuntur : nam
 » quid miseri illi , & delicati quî subsis-
 » tent ? Quod si adhuc plures vultis , vos
 » ipsos ego torsero , & me vos deindè.
 » Non diffitebor quod vos facti eritis. Sic
 » omnes magi sumus.

Addant denique quod in *documento ad
 Dub. XXX* , idem *Speus* scribat. » Di-
 » cam aliquid , quod audire cupiam ,
 » quicumque aures audiendi habent , ma-
 » ximè verò sacratiss. imperatorem , prin-
 » cipes , eorumque consiliarios : Finga-
 » tur enim de industriâ atrocissimum ali-
 » quod *exceptum* crimen , quo noceri sibi
 » vulgus apprehendat ; atque ejus deindè
 » dispersa fama , in id inquisitores sese
 » accingant iisdem viis , quibus nunc in
 » maleficiâ. Aio fanè : Si in *Germaniâ*
 » paulò post pauciores erunt ejus crimi-
 » nis , quàm nunc magiæ , sistam me sum-
 » mo magistratui & in flammis vivus in-
 » jiciar. »

Audacter sanè hîc : sed cui totum mysterium iniquitatis patebat, cur ille molli-ter idem tectèque describeret ? Quantas non debeat Deo *Germania* laudes, quod Mariæ Theresiæ prudentiâ, sollicitudine, ac sagacitate, uti mox facta demonstra-bunt, huic furori immanitatisque tale frœ-num injectum sit, ut in innocentium vi-tas lævire haud facilè possit !

Atque hæc de necessario *Estii* ac *Spei* monitu satis. Prætereo rudiorem hinc indè ac jaçtabundum posterioris sermo-nem ; prætereo corruptam ejus doctrinam moralem *de suidicio* ac *mendacio* ; siqui-dem *tacitò*, Christianorum hosti, plus fidei, quam Christianis autoribus adhi-bens, palàm edisserit & benè eos facere, qui injustè accusati, mox se reos ad pri-mam torturam fateantur, ne ante rogam torqueantur pluries, & Ecclesiam mar-tyrum choro eos Christianos adscripsisse, qui a *Nerone* de urbis incendio falsò ac-cusati, torturarum evitandarum causâ se reos declarassent : hæc, inquam, similia-que, eò quòd privatæ autoris opiniones hæ ejusdem observationes demonstratio-nesque neutiquam infirment, omninò prætereo, redeoque ad quæstionem, quæ hujus digressionis causa erat ; scilicet si- quidem ex factis evictum est magicos

morbos rariore casu dari, an certa signa dentur, quibus medicus a morbis naturalibus eosdem discriminet?

TERTIÆ PARTIS

CAP. III.

Eviētum cūm sit, quamvis rariū, nonnunquam tamen, morbos magicos dari, an eosdem medicus certis signis a morbis naturalibus discriminet? De triplici eorumdem curatione discussio.

§. I. MORBI magici vel naturalibus morbis consimiles, vel dissimiles sunt. Primum de prioribus agamus. Morbi naturalibus similes, quos magia generavit, se eodem modo a principio habent, ut ii, quos naturali modo homines incurrunt. An magici morbi non carent passim causis præparantibus & excitantibus, quas medicus in morbo naturali inquirere, invenireque, & ut veras morbi causas declarare solet? Si ubique, & semper, medicus has causas inveniret, ita ut nunquam morbus naturalis extaret, quin unà ejus causæ patefcerent, aliquod fundamentum haberemus, deficientibus omninò hisce causis, magiam suspicandi: verūm cūm in

morbis naturalibus vel patientissimo, accuratissimoque examine, nullæ prorsus causæ non rarò detegantur, regula ex causarum defectu nulla cudi potest.

Quoad morbi decursum, morbi naturales in felici aut infelici curâ quid habent quod naturæ vel temperatæ, vel fortiori, vel debiliori, vel prostratæ, nihilque cum selectissimâ medendi methodo cooperanti naturaliter tribuere passim solemus omnes.

Quamdiù omnia in pejus meliusve, pro consuetudine curabilium, incurabiliumque morborum, peraguntur, non est quod quis quid magici suspicetur. Imò neque tunc, quandò præter assimilis morbi morem insoliti quid contigerit. Vel enim à medico ignaro rerum, vel ab empirico, vel a vetulâ medicatrice, medicina porrecta fuit, quæ vel maximam spem vitæ convertat in triste letum: vel communi morbo solitum in modum progressu, latitans alicubi in corpore causa aut epileptica, aut apoplectica, aut podagrica, aut venerea, per morbum excitata, &c. symptomata, in hoc morbo naturali tam varia, impetuosa, & extraordinaria excitat, ut credulus eadem miratus, mox causas supernaturales ineptè suspicetur. Vomicae pulmonis, eæque

aliquandò ingentes, medicos ægrotosque latentes, ut exempla docuerunt, hominè fortè infunt: communis eumprehendit, mitis, facilis, neminem occidens febris: pus in vomicâ calore febrili corrumpitur, liquefcit, putrefactum intra humores reforbetur, generat symptomata ejusmodi in hoc morbo nunquam visa, numerosa, horrenda, letifera. Invenire homines est naturæ adeò novercalis, ut cæterorum more nunquam ægrotent, & attonitos reddant ignaros hujus medicos. Dantur morbi verè naturales, sed tam portentosi, ut & in omnibus quos invadunt incomprehensibiles sint, & si viginti homines unàprehendant, singulares in singulis producant effectus. *Catalepsis* & *epilepsia*, testes sunt! Infantum, puerorumque morbi, aliquandò cum veris nos latentibus causis adeò mirifici sunt, ut certi quid in illis, si cauti agamus, non audeamus determinare; præcipuè, quandò causas in vitâ latentes in cadaveribus rimati, nullam aliquandò, cui morbus adscribatur, inveniamus. Non ad magiam, sed ad miranda corpora tunc confugimus, ad nervos, dico, quorum fabricam aliquatenus, quorum usum a posteriore, quorum agendi patiendique modum, crassâ quadam con-

jecturâ in nostris musæis egregiè , in contemplandis morbis ipsis imperfectissimè assequimur. Quin & in multis adultorum ægritudinibus , planè inexplicabilibus , idem nobis asylum patet. Sic ut nihil unquam magici hîc suspicemur.

Quid plura ? Ipsa non rarò imperscrutabilis est natura rerum , ut in medicis , ita & in reliquis rebus creatis ; ut vel ideò ad causas supranaturales confugere curtæ suæ suppellectilis gnaris non liceat. Dehortanturque nos ab hâc temeritate experimenta rerum quæ olim habebantur longè superantes naturam , jam autem demonstrantur & in gremio naturæ sitæ esse , & ejus solius potentiâ perfectæ.

Nulla ergo ratio in omnibus enarratis casibus extat ad magiam refugiendi.

Addamus ad hæc omnia hominum vafritiem malitiamque , quam , qui decipi nolit , nunquam ex mente deponat. Quotiesne contingit , pudet me referre , ut unica , eaque contemptibilis puella , parentes , magistratus , medicos , longâ dierum , mensium , annorumve serie , turpissimè decipiat , antequam infandum detegantur facinus ! Hæc in *Parte II* enarrata sunt. Studeamus ergo astutiores in fucò detegendo versatioresque fieri , quàm illi

vafri homines in eodem celando funt.
Dolus sæpè patefcit cunctando.

Cautos præterea nos effe oportet, dum, etfi non ægri ipfi, alii verò, ægros incantatos effe, & eo quidem incantatore, eave incantatrice, publicè, turmatimque clamitant. Pronum vulgus eff, fi, v. g. puer quis ægrotare ceperit, ex quo difformis, horrida ac edentula mulier, aut in ædibus, aut iisdem vicina fuerit, ut eandem fagam habeant, deferantque ad iudicem: morbo autem aut peiorante, aut infuetiùs decurrente, ut in carcerem vetula trudatur, tormentorum ferocitate fe fateatur incantatricem effe, & immeritum rogam conscendat. Contigit ut fœmina, cujus infans ægrotabat, fœminam vicinam, quâcum habebat fimultates, ut fagam quæ infantem fuum incantaffet, ad iudicem deferret; hæc verò in carcerem coniecta, torturifque victa, fe magiæ ream fateretur & mortis damnaretur supplicio. Et hanc fœminam, & duas alias rogo destinatâs, anno 1758 mense Octobri, *Augustiffima Imperatrix & Regina noftra, vera innocentium proteâtrix, & univerfæ Patriæ mater*, jufferat, executione fufpensâ, ex regno *Croatiæ Vienne*, idque in meum Nofocomium trans-

ferri : lecto processu, & infortunatis hisce, barbariæne dicam, an ignorantiaë victimis, interprete *Croato*, rigorosè examinatis, *Ill. Baro Van-Swieten*, egoque, a morte immeritâ omnes liberavimus, ad nostram relationem, sententiam mortis rescindente Augustâ (a).

(a) Dudum erat, quòd partim in ipsas ceremonias magicas, partim in falsos magiaë rumores, partim etiam in præmaturam magorum ac sagarum sententiam capitalem, sapientissima decreta dederat Augusta. Primum dedit anno 1753 contra nefandas *Christophori & Coronæ* preces, ad quas orandas, ut decretum habet, malè feriatii homines bonorum civium crumenas exhauriunt, quibus persuadere conantur ejusmodi precibus, exorcismis, expulsionibusque spirituum, absconditos thesauros effodi: quæ omnia S. M. declarat divinis, politicisque legibus, mortis punita supplicio *aliquandò* fuisse.

Alterum anno 1755 contra *magiam posthumam*, ac si cadavera in cæmeteriis pravo spiritu agitentur, quæ ob id ecclesiasticorum mandato igne cremabantur. Porro jussit Augusta, si in posterum ejusmodi rumor denuò ipsa geretur, negotium judici politico tradendum esse, ut, experto physico ille adjutus, illud accuratè examinaret.

Tertium anno 1756 contra sententiam mortis in *Joannem Po in capite superstitionis & respectivè magiaë* latam, & illatas ejusmodi hominibus torturas. Jussit Imperatrix augustissima a peculiari judice loci processum ad justitiam supe-

Nihilominus morbi dantur, qui nullam magiæ post se relinquunt dubitationem. Si in quopiam morbo, eoque extraordinario potissimum, in lecto, in pulvinaribus, in crinibus, plumisve lectorum, in paleâ, in conclavi ægri, ejusdemve ad lacunar, ostia, liminave inveniantur characteres, imagines, ossa, crines, femina radicesve plantarum, & quidquid ejusmodi quisquiliarum plus est; si deinde, his ablatis, aliudve in cubiculum, aut ædes, translato ægro, redeat repentina salus, ut *primâ Parte, Cap. III*, exempla monstrarunt, haud est quod de magiâ dubitemus. Utî neque dubitabimus, si vel æger, vel ejus familiares eò impietatis devenerint, ut quemadmodum in exemplis habuimus, magum in opem vocent, quo agente, morbus citra alia auxilia mox fatiscat. Vel etiam si insecta & animalia quæ de corpore humano prodire non soleant, si lapides omnis generis, si metalla, acuta vitri ramenta, cul-

riorem, ab hâc autem ad supremum justitiæ tribunal imposterum mitti, ut ipsa deinde posset in dato casu suam promere voluntatem. Edicta hæc tria reperire est in laudato *de magicis cultibus Tractatu* viri consultissimi *De Cauz*, ad finem operis.

tri, contorti crines, piceæ massæ, ossa, majora ea & mole, & figurâ vario è corporis loco ejiciantur, absque summâ partium, per quas transeunt, dilaceratione & destructione, hoc supra naturam, magicumque esse spontè fatebimur: modò priùs, experimentis edocti, probè consideraverimus quantum & quòusque partes variæ humani corporis sese ampliari, citra vel ullam, vel notabilem dilacerationem, finant; exploratumque diligenter fuerit num fraudi ulli, artificioque nullus subsit locus.

Quæri potest an morbi magici soleant perpetuò modo extraordinario infligi, sic, ut nunquam pares iis sint, quos genere causæ naturales consueverunt? Hoc omninò negat *Daniel Sennertus, Libr. VI, Part. IX, Cap. V.* Nec, cur quis affirmet ratio apparet; cùm ille callidus, & tam vasti ingenii spiritus, corporis naturæ proprietatumque gnarus, probè intelligat quis nasci morbus hisce, quis aliis causis naturalibus positus debeat. Maximè si, ut supra, cum *illustrissim. Bossueto* statuamus diabolum, qui corpus integrum movere potest, etiam ejusdem humores vario modo in motum agitare posse. Sed neque hoc in curatione aliquam difficultatem importat, ut mox videbimus.

Magico itaque morbo cognito, quid medico, si spontè non cesset, agendum? Quænam ejus curatio? Curatio prima *divina* est, altera *naturalis*: quòd autem *magica*, ut tertia, hîc a nonnullis adjungatur, doleo horreoque, & utrum illam insalutatam præteream, an refutem, dubius hæreo? Præcipuus ejus autor impius *Paracelsus* est, magicus ipse, ut concludere debemus ex *Tom. II* oper. ejus, in *Libro de Philosophiâ Sagaci majoris & minoris mundi*, a pag. 522, ad 644, & in *Astronomiâ magnâ*, a pag. 647, ad 718. Sequor hîc editionem meam, scil. *Genevensis* anni 1658, in *Tom. III*, in-fol. Infidus & periculosus scriptor, qui impietates suas religiosâ larvâ textit: vir qui non aliud elogium meretur, quàm quòd ejus veluti funebrem orationem terminavit summus *Boerhaave* in *Parte I Chem.* ubi narraverat *Paracelsum* suis dictasse auditoribus, si Deus juvare nollet, se consulere diabolum velle; quin opem suam ægro recusasse, quod ad cœlestem medicum in sacrâ synaxi confugisset: « Cæterùm » *Paracelsus*, inquit, dein linguam latinam oblitus, vagus semper, nusquam » constans, affiduè temulentus, nec vestes mutans, ne lecto quidem utens, » *Salisburgi* tandem in diversorio pu-

» blico, post morbum aliquot dierum,
 » viribus deficiens, mente bonâ, mori-
 » tur, anno 1541, ætatis 47, quum solo
 » *Elixirio proprietatis* annos sibi *Mathu-*
 » *salemi* promississet.»

Patientiam habuit egregius *Sennertus* ejus refutandi impietatem in curâ magicâ præscribendâ; cui lubet, is hunc adeat, mihi autem condonet quod, cùm *Sennertus* sufficienter hoc præstitit, animas timoratas nefandorum recensione non offendam. Satis abundèque refutatus est cumulo argumentorum quæ SS. Biblia, doctrina Ecclesiæ, ac sanctorum patrum, doctorum, interpretumque sententiæ, nobis suppeditarunt.

Curatio naturalis permiffa, imò debita est, quâ medicus symptomata, per magiam excitata, iis remediis quæ iisdem, naturali modo exortis, proficua esse deprehenduntur, minuere ac tollere fatagat. Hic neminem, quos consului, autorum contradicentem inveni: neque in verbo Dei, Ecclesiæ doctrinâ, patrumque sententiâ, quod obstaret, reperi. Tutò ergo medicus naturalem suam methodum præternaturali morbo accommodet.

Verùm cùm medicorum sit in morborum causas agere, easque, si possint, tollere, quæritur num ipsis familiæque li

ceat inquirere signa, characteresque magorum, eosdem autem inventos, tanquam veras morbi causas, tollere ac delere?

Primo intuitu nihil difficultatis, aut habere, aut habere posse hanc quæstionem diceremus; siquidem id ad officium medici omninò pertinere videtur, ut hîc idem faciat, quod in morbis aliis eum facere jubent artis suæ præcepta. Atque aliquos non ignobiles theologiæ professores hoc non modo approbare, sed jubere apud *Estium* video, *Cajetanum*, *Henricum a Grandavo*, *Scotum*, *Navarrum*.

At verò haud ita visum omnibus est. Deterruerunt multos ab hâc opinione viri sancti, *Hilarion* abbas, & Ecclesiæ pater *Hieronymus*. Hic enim in vitæ illius historiâ narrat adductam ad illum fuisse, quam dæmon obsedebat, puellam; dæmonemque apertè declarasse, quòd non nisi vi maleficiorum coactus hanc puellam obsedisset, quòdque recedere ab eadem non posset, ni priùs, quæ locata sub ædium limine signa erant, tollerentur: porrò vetuisse *Hilarionem* ne in illâ quis inquireret, solis autem fufis ad Deum precibus dæmonem expulisse: « Ne, inquit *B. Hieronymus*, aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur,

» aut ipsi sermoni ejus accomodasse fi-
» dem. » Undè Estius : » Igitur tam *Hila-*
» *rionis*, quàm *Hieronymi* sententia, per-
» quirere & tollere signum, ut cesset no-
» cumentum, ad incantationem pertinet.
» Et certè non ad miraculum divinum
» rectè confugisset *Hilarion*, sed reme-
» dium facilè ac promptum de signis amo-
» vendis, si licitum erat, præscribere de-
» buisset, ne Deum tentare videretur;
» præsertim cùm signa jam spontè indi-
» cata essent. Nam, ut ait *Augustinus*, *Li-*
» *br. XXII contra Faust. Cap. XXXVI*,
» pertinet ad sanam doctrinam non ten-
» tare Deum, quandò habet homo quod
» faciat. Postremò apud *Gratianum* 33,
» *Quæst. I, Cap. Si per sortiarias*, ubi
» enumerantur legitima remedia malefi-
» cii, nulla fit mentio requirendi ac def-
» truendi signi: nec quisquam alius ve-
» terum Ecclesiæ patrum invenitur qui
» de remedio hoc, tanquam licito, lo-
» quatur. »

At verò sunt qui putent sanctos viros
in hujuscemodi casibus modo planè ex-
traordinario agentes, non dare semper
regulam agendi: non omnia eorum facta
nobis, ut imitanda, proponi: vel ne-
cessariæ scientiæ defectu, vel zelo im-
prudenti aliquandò nonnulla dixisse,

fecisseque, quæ imitati peccaremus: adeò-
que videri sanctum Anachoretam contra
regulam, mox allatam *Augustini*, om-
ninò peccasse.

Licèt hanc sententiam, si cum modesti-
tiâ & reverentiâ proponatur, rejicere
non possimus, ne tamen eam Beato *Hilarioni*
accommodemus, nos impedit mi-
raculum expulsionis diaboli, quod Deus,
sancto orante, fecit. An non approbavit
sic modum agendi *Hilarionis*? An alias
ejus preces exaudivisset?

Hinc *Estius*, & ex *Estio Sennertus*,
ut quæstionem ritè caperemus: « Nulla
» quæstio est, inquit, quin in contemp-
» tum, ac detestationem magicæ super-
» titionis, ipsiusque diaboli, liceat ma-
» leficii signa tollere, destruere, atque
» abolere. . . . Sed in quæstionem verti-
» tur an ejusmodi signa destruere, vel
» amovere liceat, hâc spe & intentione,
» ut dæmon nocere desinat, atque omne
» nocumentum cesset? »

Si nunc attentè perpendamus *Estii* ar-
gumenta affirmantia & negantia, quæ pro
suo candore utrinque profert: si deindè
Sennertum, virum certè ex doctissimis
medicis, qui unquam scripserunt, undè
haud immeritò *Vratislaviensium*, quin
universæ *Germaniæ Galenus* audiebat,

diligenter evolvamur, in *Prax. Libr. VI, Part. IX, Cap. VII & VIII*, ferè convincimur de periculo probabili, ne in hisce signis auferendis major minorve communicatio cum magiâ ac dæmone insit; quidquid argumenta secus opinantium quantumcumque plausibilia, in contrariam statuere annitantur. Ita ut exemplum B. *Hilarionis*, de eoque S. *Hieronimi* sententia, tutiorem proponere partem multis visa sint, transierintque apud eosdem in normam agendi.

Ergone judicabimus rem decisam esse? Si liceat, imò oporteat, juxta medicinæ leges tollere morborum magicorum effectus, cur minùs licebit oportebitque tollere causas? Aiunt vix videri quempiam posse eas causas, signa nimirum, tollere, quin sese intermisceat pacto, quod cum diabolo maleficus iniit: « Quod pactum, ait *Estius*, est hujusmodi, ut, » signo posito, nocere diabolus incipiat; » manente, nocere pergat; ablato, desinat: ergo societate quâdam diabolo » conjungitur, in pactis & sacramentis » ab eo institutis. » Ita & *Sennertus*.

Verùm enim verò, inflicus a mago morbus sui cum diabolo pacti præcipua pars est: citra hunc morbum, pactum nihil est; est unicus pacti scopus. Hanc

facti præcipuam partem, intentionemque, si auferre mihi liceat, videtur omninò mihi licere, idque a fortiore, primam tollere facti partem, signa scilicet & characteres, quorum vi cætera sequuntur, & quibus ablatis, morbus aut protinùs, aut feliciùs saltem curabitur.

Equidem suadent nobis, idque sapienter prudenterque, ad Deum ut potiùs confugiamus, qui se solùm *irrita facere divinorum signa* posse & velle per *Isaiam* dixit, quam ut signa eâ spe tollendo, ut nocere diabolus cesset, nos in periculum communicationis, & veluti erga eum submissionis, atque venerationis, ut nocere cesset, conjiciamus. Verùm enim verò, sancti reges Judæ *Ezechias* & *Josias*, idololatriæ, operis diaboli, fundamenta eruturi, *prior excelsa*, lucos, ipsum æneum serpentem, qui jam idololatræ cultu coli videbatur, *IV Reg. Cap. XVIII*; *posterior omnes Bahali* statuas, & nemora, quibus dæmon, veluti signis facti sui cum sacerdotibus falsisque prophetis utebatur, *IV Reg. Cap. XXIII*, destruxerunt combusseruntque. Si religiosus paterfamilias, qui in recens empta cum universâ suppellectili domo, mox a se, suaque numerosa familia inhabitanda, statuas & picturas, impudicitate infames, reperit, hæc

hasce omnes, tanquam signa & instrumenta, & characteres, quibus diabolus innocentes alioqui intuentium animas occidit, existimans, aufert, destruitque: juxta sententiam *Estii & Sennerti*, peccavit hic paterfamilias religiosissimus, peccarunt magis sancti duo reges, quòd non præmonito populo, ne hisce signis seduci se fineret, se totos in preces effuderint, ut, is qui *signa dæmonis irrita facit*, suâ gratiâ efficeret, ne unquam intuentium quis in idololatriam impudicitiamve præcipitaretur. Tantùm autem abest ab hâc illorum opinione, ut potius hi *Judæ* reges ipso Spiritûs sancti elogio celebrati fuerint; & ut nemo sit, quin ejusmodi religionis virtutisque amantem patrem summis laudibus efferat, cæterisque proponat exemplo.

Itaque si ego tollo signa magorum, æquè parùm de venerando diabolo, cum eoque communicando cogito, quàm aut reges illi, aut hic paterfamilias; idemque quod illi hisce destruendis in salutem animarum fecerunt, ego in salutem corporum facio, Deum per omnia veneratus, nihilque de diabolo sollicitus.

Ad hoc argumentum respondeo, esse magnam in harum historiarum cum magiâ comparatione differentiam, ob idque eam-

dem minùs stringere ac probare. Idola, serpens æneus, lucus idololatrici, statuæ picturæque impudicæ, quibuscumque sæculis perstitissent, perpetua fuissent angeli prævaricatoris ad mortalium perniciem instrumenta. Faba verò, ossiculum, crinis, mirifica litterarum dispositio, transpositioque, & quidquid ejusmodi nugarum plus est, nihil ex se, quo noceant, possident. Et, si etiam concederetur quod vim nonnullam vi facti cum dæmone pacti nacta essent, hanc pacto finito amitterent forentque, quæ olim, indeterminatæ res innocuæ, peccandique nemini causæ. Iniqua ergo, quæ horum cum illis fit, comparatio est.

At verò dixi mox: *Si etiam concederetur, quòd vim nonnullam vi pacti nacta essent*: velim hoc unicè a me dictum esse credi, ut ad momentum urgerem argumentum. Quippe vi tali omninò privata hæc corpora esse, & eadem, ne per diabolum quidem donari, minimè dubius assero. Laudatos enim toties viros, *Estium, Sennertum*, cæterosque de hâc re scriptores, si consulamus, unam omnium sententiam deprehendimus esse; primò, characteres & signa hæc ex sese facere nihil: dæmonem unicè uti, ut seducat maleficos, magis irretiat, arctiùs sibi devinciat,

perpetuòque suspensos atque a se dependentes reddat. Secundò, spiritum hunc fraudulentum malitiam suam, amotis etiam hisce signis, magno mirante & obstupente, perfecisse. Tertiò, eundem sæpè maleficos suos fallere sic, ut signis ex pacto positis, hi efficiant nihil; & ut quemadmodùm *Part. II, Cap. III*, licuit, ex viginti pactis vix duo triave expleat. Id quod, vel Deo diabolum in opere nonnunquam impediante, vel diabolo magos ob diffidentiam puniente, contingere arbitrantur.

Quæ cùm ita se habeant, si *hinc* periculum intueor, quod incurro Deum gravissimè offendendi, proximumque *scandalisandi*, ubi spe melioris morborum curæ signa magica obstulero; *illinc* autem de eorundem signorum vanitate convictus sum; tutò concludo me & signis suo loco relictis nihil perdere, & nullum cùm peccati erga Deum, tum offensionis erga proximum incurrere periculum.

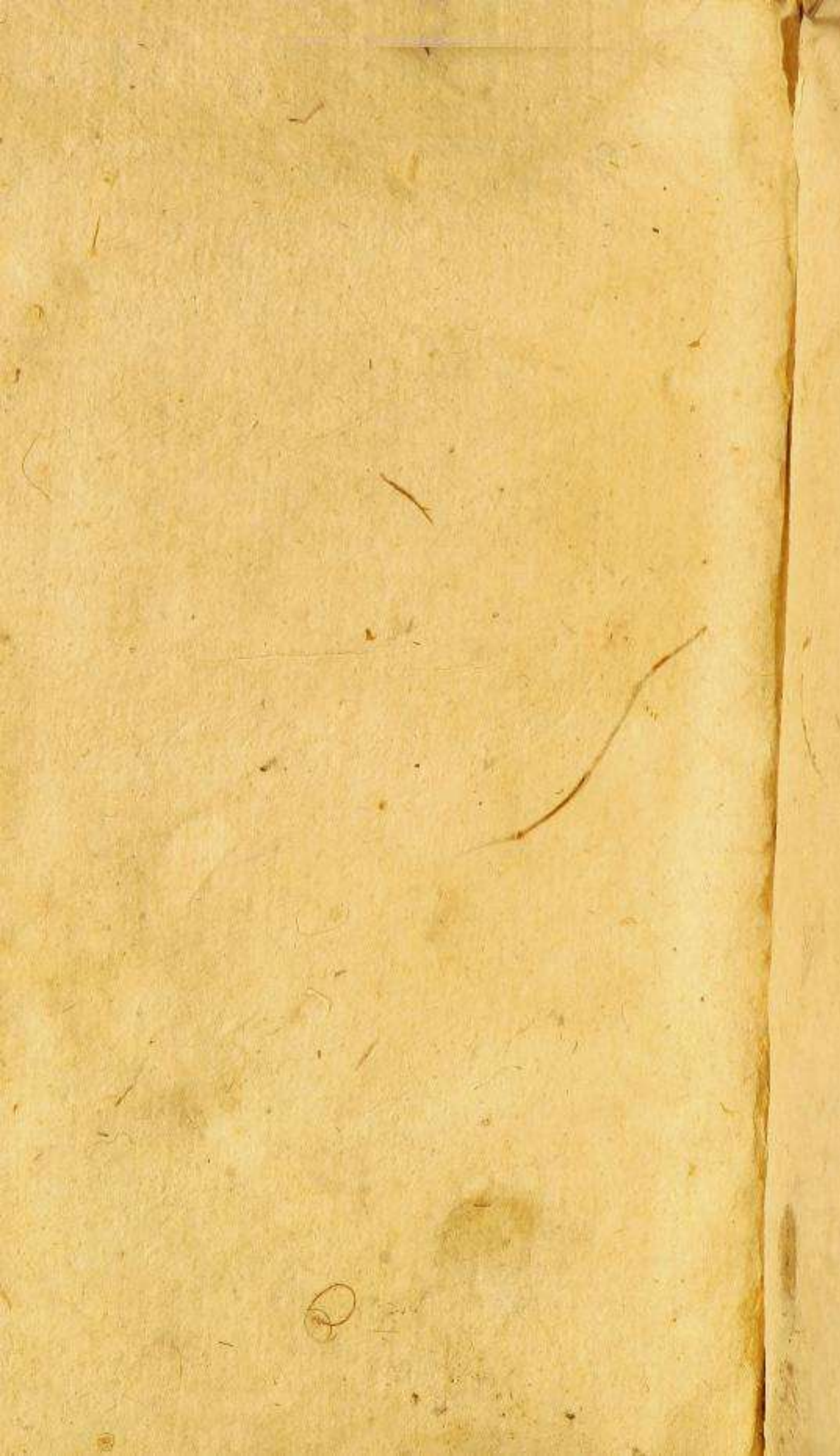
Ex omnibus hisce spontè consequitur, ut, si aliquandò plebs ignara magici quid suspicari in morbo videretur, medicus omni industriâ & attentione cavere debeat, ne suspicio in assertionem, & in assertionis abire consequentias possit. Sin verò tale quid vel ipse suspicaretur, cautus sit ne, vel verbis, vel gestis, id in-

dicet plebi. Cùm enim hoc in casu non nisi cura *naturalis*, & cura *divina* supersint, signa autem tollere inutile, imò nefas, ratio nulla est populum suspicionis indicatione inquietandi. Eo enim certius nihil, quàm quod medicorum vel negligentia in populi suspicionem refutanda, vel imprudentia in sui suspicionem ipsi pandenda, in furias agere integrum pagum oppidumque possit.

De tertiâ curatione curandorum magicorum, si qui fortè darentur, morborum, divinâ scilicet, potius nihil, quàm non fat digna dicam. Nihil opportunius, nihil decentius, nihil obligatius est; cùm *Deus in omnibus omnia sit*; cùm solus ille *opera diaboli omni ex parte destruat*; cùm ille quoque, ut mente corporeque valeamus, solus sufficiat. Undè oratio assidua cum fide in ejus potentiam, cum spe in ejusdem per Jesu Christi merita misericordiam, tam in hâc, quàm in omnibus vitæ nostræ calamitatibus atque negotiis, ut unica nostra occupatio esset, quandiù degimus *in hâc lacrymarum valle*, voluit, præcepit, exegitque a nobis. *Immola Deo sacrificium laudis, & redde Altissimo vota tua: & invoca me in die tribulationis; eruam te, & honorificabis me.* Ps. XLIX, v. 14, 15.

F I N I S.

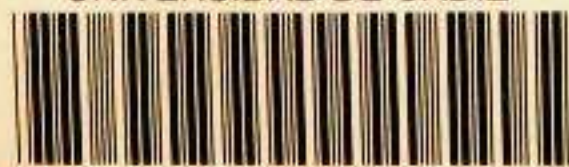

UNIVERSIDAD DE CÁDIZ

3741892605

